CUMHURİYET'İN 80. YILI ARMAĞANI

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 18

(1925 - 1927)

KAYNAK YAYINLARI

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 18

(1925-1927)

KAYNAK YAYINLARI

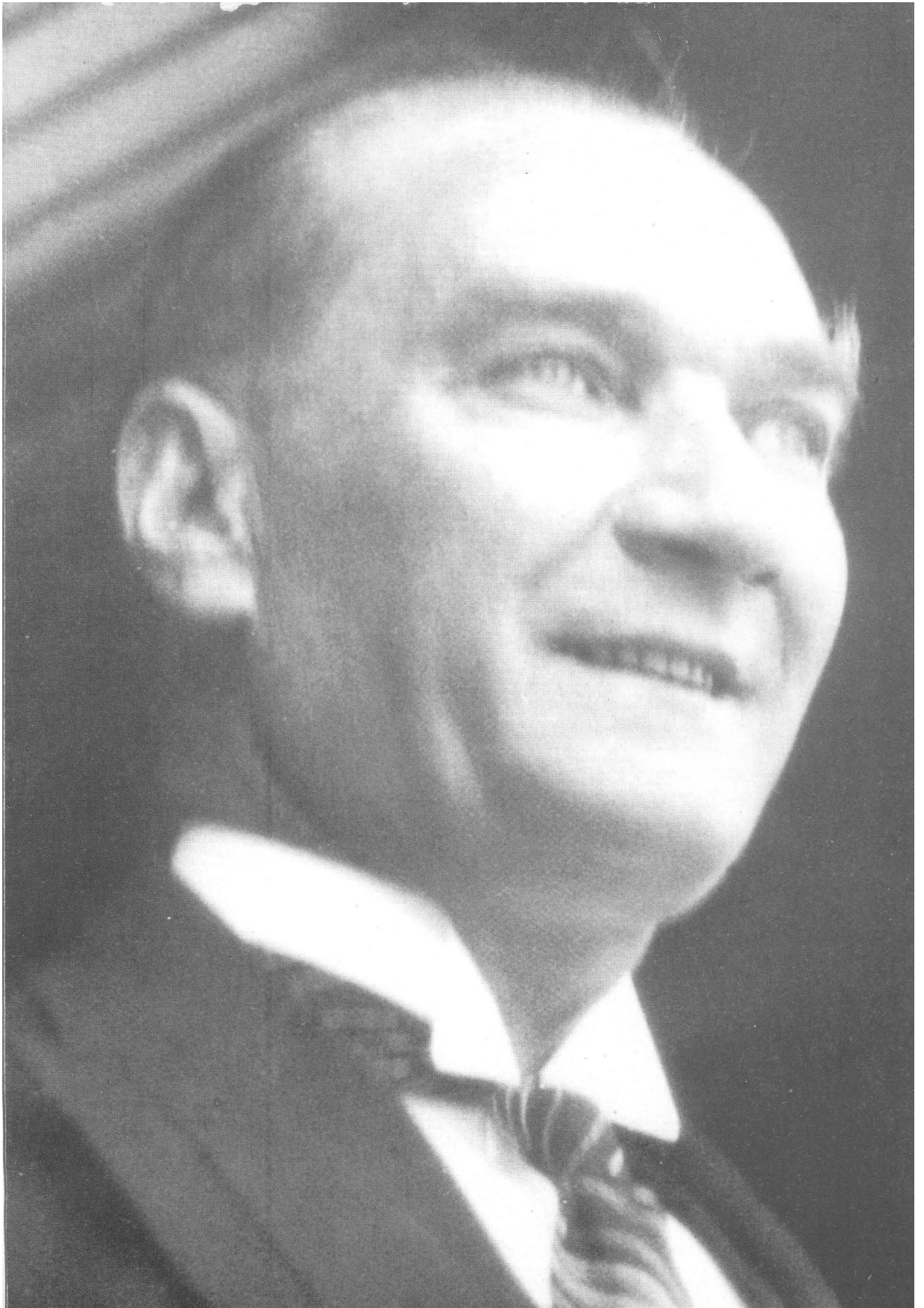

Atatürk'ün
Bütün Eserleri

Analiz Basım Yayın Tasarım Gıda Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti. Adına Sahibi
İsmet Öğütücü

Genel Yayın Yönetmeni
Şule Perinçek

Redaksiyon
Prof. Dr. Nejat Kaymaz, Em. Tnk. Kd. Alb. Ercan Güner,
Kurtuluş Güran

Ankara Temsilciliği
Kemal Şenoğlu

Arşiv-Araştırma
Derya Çağlar, Ercan Dolapçı, Hüseyin Gültekin, Musa Sarıkaya, Gökçe Şenoğlu,
Hâdiye Yılmaz

Çevrimyazı
Ercüment Hüsnü Baki, Ahmet Hezarfen, Sadık Perinçek

Sayfa Düzeni ve Dizgi
Güler Kızılelma

Kapak Tasarımı
Emre Şenoğlu, Sistem Ofset

Montaj
Analiz

Baskı
Yaylacık Matbaası

Cilt
Cansın Mücellit

Satış ve Pazarlama
Şinasi Gökçe, Sevgi Sivaslı

Dağıtım
Mesut Barış, Fetih Kişioğlu

Abone
Gülsün Kaygısız Gökçe

Muhasebe
Saniye Yalçın
© 2006

Bu eserin yayın hakları
Analiz Basım Yayın Tasarım Gıda Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.nindir
Birinci Basım: Mart 2006

Kaynak Yayınları: 442

ISBN: 975-343-235-6 (Tk. No)
975-343-445-6 (18. Cilt)

KAYNAK YAYINLARI

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM GIDA TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Meşrutiyet Cad. Kardeşler Han No: 12/3-4 34430 Galatasaray-İstanbul
Telefon: (0212) 252 21 56 - 252 21 99 - 292 21 08 Faks: 249 28 92
Ankara: (0312) 231 56 64 Web: www.kaynakyayinlari.com
E. Posta: iletisim@kaynakyayinlari.com
suleperincek@ataturkuneserleri.com

Atatürk'ün Bütün Eserleri Danışma Kurulu

(Alfabetik soyadı sırasına göre)

M. Türker Acaroğlu
Prof. Dr. Feroz Ahmad
Prof. Dr. Sina Akşin
Talip Apaydın
Prof. Dr. Zeki Arıkan
Prof. Dr. İlhan Arsel
Ercüment Hüsnü Baki*
Nejat Birdoğan*
Em. Kur. Alb. Dr. Orhan Coşkun
Muazzez İlmiye Çığ
Ali Dündar
Erol Şadi Erdinç
Yrd. Doç. Dr. İsmet Görgülü
Prof. Dr. Tahir Hatipoğlu
Ahmet Hezarfen*
Prof. Dr. Alpaslan Işıklı
Suphi Karaman*
Prof. Dr. Nejat Kaymaz
Em. Tümg. Turhan Olcaytu*
Emin Özdemir
Ahmet Bekir Palazoğlu
Sadık Perinçek*
Dr. Doğu Perinçek
Prof. Dr. Tülin Sağlamtunç
Zeki Sarıhan
Prof. Dr. Taner Timur
Prof. Dr. Şerafettin Turan
Gürbüz Tüfekçi
Memet Türkkan

* Sadık Perinçek'i 13 Eylül 2000, Nejat Birdoğan'ı 4 Mayıs 2001, Ercüment Hüsnü Baki'yi 23 Aralık 2001, Em. Tümg. Turhan Olcaytu'yu 25 Ağustos 2003, Suphi Karaman'ı 15 Nisan 2004, Ahmet Hezarfen'i 27 Mayıs 2005 tarihinde kaybettik.

Bu Cilde Katkıda Bulunanlar

(Alfabetik soyadı sırasına göre)

Doç. Dr. Yavuz Aslan, Ahmet Atalay, Hanri Benazus, Dr. Tülây Duran, Dr. Ertuğrul Erdem, Yılmaz Gruda, Rasih Nuri İleri, Prof. Dr. Mehmet Kanar, Kurm. Alb. (E) Cemalettin Korkut, Alp Kuran, Mustafa Onar, Bertan Onaran, Kiraz Perinçek, Kamil Şeker, Ali Rıza Taşdelen, Alb. (E) Cumhur Utku.

Adana Atatürk Müzesi, Adana İl Halk Kütüphanesi, Adana İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi, Amasya İl Halk Kütüphanesi, Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Anıtkabir Derneği, Ankara İl Halk Kütüphanesi, Ankara Milli Kütüphane, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Kütüphane ve Arşivi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi Uzmanları, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Antalya İl Halk Kütüphanesi, Arma Yayınları, Atatürk Araştırma Merkezi Kütüphanesi, Aziz Berker Kütüphanesi, Basın Müzesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Bostancı Kırtasiye çalışanları, Bursa Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, Çukurova Üniversitesi Kütüphane Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı, Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, Erciyes Üniversitesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Fethiye İl Halk Kütüphanesi, Galatasaray Lisesi Kütüphanesi, Gaziantep İl Halk Kütüphanesi, Giresun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Harp Akademileri Komutanlığı Kütüphanesi, İş Bankası Yayınları, Hatay İl Halk Kütüphanesi, Havza Kaymakamlığı, Isparta Müzesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Atatürk Kitaplığı, İstanbul İl Halk Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, İzmir Kent Müzesi, İzmir Milli Kütüphane, Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kastamonu Müzesi, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Konya Mevlana Müzesi, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Müzesi Müdürlüğü Arşivi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Law Library of USA Congress, Macaristan Cumhuriyeti Büyükelçiliği Eğitim ve Kültür İşleri Müsteşarlığı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Milli Kütüphane, Mülkiyeliler Birliği, Rusya Devlet Kütüphanesi, Ordu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Rusya Tarihi Yayınlar Kütüphanesi, Samsun İl Halk Kütüphanesi, Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi, Serial and Government Publications Division Library of USA Congress, Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi (RGASPİ), Süleyman Demirel Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü, Süleymaniye Kütüphanesi. Tarihi Yayınlar Rusya Devlet Kütüphanesi, Taşucu Belediye Başkanlığı, Türk Dil Kurumu Arşivi, Türk Hava Kurumu Kütüphanesi, TBMM Kütüphanesi, TBMM Kütüphanesi Mikrofilm Arşivi, TC Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, TC Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Kütüphanesi, TC Başbakanlık Enformasyon Genel Müdürlüğü Kütüphanesi, TC Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Arşiv Hizmetleri Şube Müdürlüğü, TC Dışişleri Bakanlığı Arşiv ve Ulaştırma Daire Başkanlığı. Tokat İl Halk Kütüphanesi, Türk Dil Kurumu Arşivi, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve Arşivi.

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 18

(27 Eylül 1925 - 12 Ekim 1927)

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 19

Musul Hakkında
L'Humanité ve *Le Temps* Gazetelerine Demeç (27 Eylül 1925) 21

İzmir Akhisar Köylerinden Hafız Osman Efendi
Hacı Mustafa Oğlu Tahir Efendi ve Arkadaşlarına (28 Eylül 1925) 22

İzmir Akhisar Köylerinden Alınan Telgraflar Hakkında
Başvekil İsmet Paşa'ya (28 Eylül 1925) 23

Şapka Giyilmesi Hakkında Bursa'da Halka Nutuk (28 Eylül 1925) 24

Cumhuriyet Halk Fırkası Divanına Teşekkür (29 Eylül 1925) 26

Mudanya Cumhuriyet Halk Fırkası'na Teşekkür (29 Eylül 1925) 27

İstanbul'da Türk Ocağı İdare Heyeti'ne (30 Eylül 1925) 28

Şapka Mitingleri Yapılması Hakkında Başvekil İsmet Paşa'ya (30 Eylül 1925) 29

Bursa'da Dokuma Fabrikası Temel Atma Töreninde Nutuk (1 Ekim 1925) 30

Çeşitli Kararnameler Hakkında Başvekil İsmet Paşa'ya (1 Ekim 1925) 31

Bursa'da İstanbul Türk Lokantacılarına Nutuk (3 Ekim 1925) 32

Almanya Devlet Başkanı von Hindenburg'u Tebrik (4 Ekim 1925) 34

Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey'e (6 Ekim 1925) 35

Gemlik Halkına Nutuk (6 Ekim 1925) 36

Balıkesir'de Halka Nutuk (8 Ekim 1925) 37

İstanbul'un Kurtuluş Bayramı Üzerine
İstanbul Şehremini Emin Bey'e (9 Ekim 1925) 39

İstanbul'un Kurtuluş Bayramı Üzerine
İstanbul Türk Ocağı İdare Heyeti Reisi Nakiye Hanım'a (9 Ekim 1925) 40

İstanbul'un Kurtuluş Bayramı Üzerine
İstanbul Maarif Müdürü Nail Reşid Bey'e (9 Ekim 1925) 41

İstanbul'un Kurtuluş Bayramı Üzerine
Darülfünun Emini Nurettin Bey'e (9 Ekim 1925) 42

İstanbul'un Kurtuluş Bayramı Üzerine
Üsküdar Halk Fırkası Reisi Hakim Rıza Bey'e (9 Ekim 1925) 43

İstanbul'da Maliye Vekili Hasan Bey'e Tebrik (9 Ekim 1925) 44

Balıkesir Türk Ocağı Hatıra Defterine Yazı (9 Ekim 1925) 45

Akhisar Türk Ocağı'nda Nutuk (10 Ekim 1925) 46

Akhisar Türk Ocağı Hatıra Defterine Yazı (10 Ekim 1925) 48

Akhisar Belediyesi Hatıra Defterine Yazı (10 Ekim 1925) 49

Manisa Belediyesi'nde Halka Nutuk (10 Ekim 1925) 50

İzmir Belediyesi'nde Halka Nutuk (11 Ekim 1925) 52

İzmir'de Fener Alayı Düzenleyen Halka Nutuk (11 Ekim 1925) 54

Karşıyakalılara Nutuk (12 Ekim 1925) 55

Kemalpaşa Türk Ocağı'nda Nutuk (12 Ekim 1925) 57
İzmir'de Mevkii Müstahkem Kumandanlığı'nın Ziyafetinde Nutuk (12 Ekim 1925) 58
Bazı Kararnameler Hakkında Başvekâlet'e (12 Ekim 1925) 60
Denizli'deki Cemiyetlerin Davetine Teşekkür (13 Ekim 1925) 61
İzmir Türk Ocağı'nda Musiki Yurdu Gençlerine Nutuk (13 Ekim 1925) 62
Karşıyaka Belediyesi'nde Genç Bir Mekteplinin Nutkuna Cevap (13 Ekim 1925) 63
Karşıyaka Spor Kulübü Hatıra Defterine Yazı (13 Ekim 1925) 64
İzmir Belediyesi'nin Ziyafetinde Nutuk (13 Ekim 1925) 65
Selim Sırrı Bey'in Zeybek Dansı Üzerine
İzmir Kız Muallim Mektebi'nde Nutuk (13 Ekim 1925) 67
İzmir Kız Muallim Mektebi Talebelerine Sorulan Sorulara Cevap (13 Ekim 1925) 69
İzmir Kız Öğretmen Okulu Hatıra Defterine Yazı (13/14 Ekim 1925) 71
İzmir Sanatlar Mektebi Hatıra Defterine Yazı (14 Ekim 1925) 72
İzmir Kız Lisesi Hatıra Defterine Yazı (14 Ekim 1925) 73
İzmir Erkek Muallim Mektebi'nde Nutuk (14 Ekim 1925) 74
İzmir Erkek Muallim Mektebi Hatıra Defterine Yazı (14 Ekim 1925) 75
Altay Spor Kulübü Defterine (14 Ekim 1925) 76
İzmir Ziraat Mektebi Hatıra Defterine Yazı (15 Ekim 1925) 77
Uşak'taki Çay Ziyafetinde
Halk Fırkası Üyesi Haşim Tekin Bey'in Nutkuna Cevap (16 Ekim 1925) 78
Uşak Şefkat Yurdu'ndan Bir Şehit Yavrusunun Nutkuna Cevap (16 Ekim 1925) 79
Aşarın Kaldırılması Hakkında Turak İstasyonu'nda Köylülerle Sohbet (16 Ekim 1925) 80
Konya'dan Hacı Hüseyin Ağa İle Sohbet (17 Ekim 1925) 82
Konya Ziyareti Üzerine Beyanat (17 Ekim 1925) 84
Niğde ve Bor Heyetlerine (18 Ekim 1925) 85
Konya Ahalisi Hakkında Konya Belediye Reisi Kâzım Bey'e Tebliğ (18 Ekim 1925) 86
Konya Türk Ocağı'nda Nutuk (18 Ekim 1925) 87
Konya'da Muallimler Birliği'nde Nutuk (18 Ekim 1925) 88
Konya'da Muallimler Birliği'nin Müsameresinde Nutuk (19 Ekim 1925) 90
Konya Ziyareti Hakkında *Babalık* Gazetesine Demeç (20 Ekim 1925) 91
Adana Belediye Reisi Ali Münif Bey'e (20 Ekim 1925) 92
Tayyare Cemiyeti Reisi Fuat Bey'e (21 Ekim 1925) 93
Afyonkarahisar'da Türk Ocağı'ndan İsmail Kemal Bey'in
Nutkuna Cevap (21 Ekim 1925) 94
Eski Eskişehir Mebusu Hüsrev Sami Bey'in
İstiklal Madalyası Hakkında Başvekâlet'e Tezkere (25 Ekim 1925) 96
Ankara Merkez Mebus Seçimini Kazanan
Kütükçüoğlu Ali Bey'i Tebrik (26 Ekim 1925) 97
Alfabe Meselesi Hakkında Hakkı Tarık Bey'e (29 Ekim 1925) 98
Trabzonluların Daveti Üzerine
Cumhuriyet Halk Fırkası 3. Mıntıka Müfettişi Şevket Bey'e (30 Ekim 1925) 99
Cumhuriyet Bayramı Dolayısıyla Gelen Tebriklere Teşekkür (1 Kasım 1925) 100
Türkiye Büyük Millet Meclisi
İkinci Dönem Üçüncü Toplanma Yılını Açış Konuşması (1 Kasım 1925) 101

Frunze'nin Ölümü Üzerine Rusya Sovyetleri Kongresi
Merkez Yürütme Komitesi Başkanı Mihail Kalinin'e Taziye (1 Kasım 1925) 107
Konsolosların Cumhuriyet Bayramı Tebrikine Teşekkür (1 Kasım 1925) 108
Cumhuriyet Bayramı Dolayısıyla Gelen Tebriklere Teşekkür (1 Kasım 1925) 109
Cumhuriyet Bayramı Dolayısıyla
Muallimlerden Gelen Tebriklere Teşekkür (2 Kasım 1925) 110
Cumhuriyet Bayramı Dolayısıyla
Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan Gelen Tebriklere Teşekkür (2 Kasım 1925) 111
İtimatnamesini Sunan
İtalya Sefiri Luca Orsini Baroni'ye Cevap (3 Kasım 1925) 112
İstanbul Türk Ocağı İdare Heyeti Reisi
Nakiye Hanım'a Teşekkür (3 Kasım 1925) 113
İstanbul Darülfünunu'na Teşekkür (3 Kasım 1925) 114
Beyoğlu Türk-Ermeni Teali Cemiyeti Reisi Salih Münir Paşa'ya ve
Reisi Sanisi Doktor Yakup Bey'e (3 Kasım 1925) 115
Adliye Hukuk Mektebi Açılış Nutku (5 Kasım 1925) 116
Ankara Kız Nümune Mektebi'ne Armağan Edilen
Türkçe Kur'anı Kerim'e Yazı (8 Kasım 1925) 119
Namık Kemal'in Oğlu Ali Ekrem Bey'e (11 Kasım 1925) 120
Topçu Yüzbaşısı Ziya Efendi'nin
İstiklal Madalyası Hakkında Tezkere (14 Kasım 1925) 121
İstanbul Darülfünun Emini Dr. Nurettin Ali Bey'e (17 Kasım 1925) 122
Cumhuriyet Halk Fırkası Müfettişi Refik İsmail Bey'e (19 Kasım 1925) 123
İtimatnamesini Sunan
Japon Sefiri Yukişi Obata'nın Nutkuna Cevap (23 Kasım 1925) 124
Erzurum İleri Gelenlerine Teşekkür (25 Kasım 1925) 125
Edirne Belediye Riyaseti'ne ve Diğer Makamlara (28 Kasım 1925) 126
Reisicumhurluğun Müddeti Hakkında
Gazeteci ve Kumandanlarla Sohbet (2 Aralık 1925) 127
İstanbul Meclisi Umumii Vilayet Riyaseti'ne (19 Aralık 1925) 128
Boşalan Maarif Vekâleti'ne
İzmir Mebusu Mustafa Necati Bey'in Geçtiği Hakkında
Meclis'e Tezkere (20 Aralık 1925) 129
Boşalan Maarif Vekâleti'ne İzmir Mebusu Mustafa Necati Bey'in Geçtiği Hakkında
Başvekâlet'e Tezkere (20 Aralık 1925) 130
Arnavutluk Reisicumhuru Ahmet Zogu'ya (22 Aralık 1925) 131
Rize'de 3. Kafkas Fırkası Kumandan Vekili
Erkânıharbiye Miralayı Kılkışlı Hüseyin Hüsnü Bey'e (26 Aralık 1925) 132
Bazı Memurlara İstiklal Madalyası Verilmesi Hakkında
Başvekâlet'e Tezkere (26 Aralık 1925) 133
Yüksek Askeri Şûra Üyelerine Nutuk (28 Aralık 1925) 134
Adana Belediye Reisi'nin Davetine Cevap (29 Aralık 1925) 135
Yılbaşı Tebriği (2 Ocak 1926) 136

Kadıköy'de İstanbul Mebusu Behiç Bey'e (3 Ocak 1926) 137
Şahlık Makamına Çıkışı Üzerine İran Şahı Rıza Pehlevi'ye (5 Ocak 1926) 138
Lozan'da Okuyan Afet ve Sabriye Hanımlara Mektup (5 Ocak 1926) 139
Mısır Meliki Birinci Fuad'a (6 Ocak 1926) 140
Nafıa Vekâleti'ne İstanbul Mebusu Behiç Bey'in Seçildiği Hakkında Meclis'e Tezkere (14 Ocak 1926) 141
Almanya Devlet Başkanlığına Seçilen von Hindenburg'u Tebrik (16 Ocak 1926) 142
Sırp, Hırvat ve Sloven Kralı Aleksandr'a (18 Ocak 1926) 143
İtimatnamesini Sunan Çekoslovakya Sefiri M. Kobr'un Nutkuna Cevap (18 Ocak 1926) 144
Giresun Vilayet Genel Meclisi Reisi, Vali Rami Bey'e (26 Ocak 1926) 145
Memduh Şevket Bey'in Fevkalade Delege ve Büyükelçi Olarak Kabulü İçin İran Şahı Rıza Pehlevi'ye (26 Ocak 1926) 146
Müdafaai Milliye Vekâleti İşlerinin Dahiliye Vekili Cemil Bey Tarafından Yürütülmesi Hakkında Başvekâlet'e Tezkere (1 Şubat 1926) 147
İtimatnamesini Sunan Afgan Sefiri Gulam Ceylani Han'ın Nutkuna Cevap (24 Şubat 1926) 148
Başvekâlet İşlerinin Vekâleten Doktor Rüştü Bey Tarafından Yürütülmesi Hakkında Başvekâlet'e (27 Şubat 1926) 149
Türk Ressamlar Cemiyeti'nin Resim Sergisinde Sohbet (1 Mart 1926) 150
Ecnebi ve Gayrimüslim Mektepler Türk Muallimleri Cemiyeti İdare Heyeti Reisi Abidin Daver Bey'e Teşekkür (3 Mart 1926) 152
Afganistan'ın Bağımsızlığının Yıldönümü Üzerine Afgan Emiri Amanullah Han'a (6 Mart 1926) 153
İsmet Paşa'ya Yapılacak Ödeme Hakkında Türkiye İş Bankası Genel Müdürlüğü'ne (7 Mart 1926)
İstanbul Türk Ocağı Dernek Reisi Burhaneddin Bey'e (10 Mart 1926) 155
İtimatnamesini Sunan Arnavutluk Sefiri Rauf Fitso'nun Nutkuna Cevap (13 Mart 1926) 156
Büyük Gazi'nin Hatırat Sahifeleri (13 Mart-12 Nisan 1926) 157
Çatalca Türk Ocağı Reisi İhsan Bey'e Teşekkür (19 Mart 1926) 158
Adliye Vekâleti İşlerinin Dr. Tevfik Rüştü Bey Tarafından Yürütülmesi Hakkında Başvekâlet'e Tezkere (19 Mart 1926) 159
Güney Sahillerini Gezen Başvekil İsmet Paşa'nın Telgrafına Cevap (20 Mart 1926) 160
Annesinin Ölümü Üzerine Danimarka ve İzlanda Kralı 10. Christian'a Taziye (23 Mart 1926) 161
Alsancak Mahfilinin Açılışı Dolayısıyla İsmet Paşa'ya (23 Mart 1926) 162
Konya'da Abdülhalim Çelebi Efendi'ye Teşekkür (23 Mart 1926) 163
İtimatnamesini Sunan Lehistan Sefiri Charles Bader'in Nutkuna Cevap (24 Mart 1926) 164

Giresun Heyetine Beyanat (31 Mart 1926) 165
Uşak Türk Ocağı Reisi Asım Bey'e Teşekkür (1 Nisan 1926) 166
Uşak'ta Başvekil İsmet Paşa'ya (3 Nisan 1926) 167
Diyarbekir'in Fahri Hemşeriliğini Kabul Hakkında
Diyarbekir Belediye Reisi Nâzım Bey'e (5 Nisan 1926) 168
Maliye Vekâleti İşlerinin Vekâleten Yürütülmesi Hakkında
Başvekâlet'e Tezkere (8 Nisan 1926) 169
Ziraat Vekâleti İşlerinin Vekâleten Cemil Bey Tarafından Yürütülmesi Hakkında
Başvekâlet'e Tezkere (8 Nisan 1926) 170
Kastamonu Türk Ocağı Kongre Reisi Refik Bey'e Teşekkür (10 Nisan 1926) 171
İsmail Hakkı Bey'e Yapılacak Ödeme Hakkında
İş Bankası'na (10 Nisan 1926) 172
İtimatnamesini Sunan
Danimarka Elçisi Oldenburg'un Nutkuna Cevap (11 Nisan 1926) 173
Kastamonu Belediye Reisi Hilmi Bey'in
Bayram Tebrikine Cevap (17 Nisan 1926) 174
İstanbul Şehremini Muhiddin Bey'in
Bayram Tebrikine Cevap (18 Nisan 1926) 175
Rus Sefareti'nde Verilen Ziyafette
Rus Sefiri Surits İle Görüşme (19 Nisan 1926) 176
Türk Musikisi Hakkında
Rus Sefareti'nde Verilen Ziyafette Nutuk (19 Nisan 1926) 178
Amasya Halkına Teşekkür Hakkında Başvekâlet'e (19 Nisan 1926) 179
Türk Ticaret ve Sanayi Bankası Kurucularına (21 Nisan 1926) 180
Türk Ocakları Kurultayı'na Katılan Delegelere (26 Nisan 1926) 181
Hicaz Kongresi'ne Gönderilecek Delegeler Hakkında
Hicaz Meliki ve Necit Sultanı Abdülaziz'e (27 Nisan 1926) 183
İstanbul'da Cemiyeti Umumiyei Belediye
Birinci Reis Vekili Saadettin Ferit Bey'e (6 Mayıs 1926) 184
Afyon İstasyonunda Bir İhtiyarla Sohbet (8 Mayıs 1926) 185
Akşehir İstasyonunda
Hacı Küçük ve Hacı Mehmet Efendilerin Davetine Cevap (8 Mayıs 1926) 186
İzmir'de Türk Tayyare Cemiyeti Reisi Fuat Bey'e (12 Mayıs 1926) 187
İcra Vekilleri Heyeti'nin Bazı Kararları Hakkında
Başvekâlet'e (13 Mayıs 1926) 188
Maarif Vekâleti İşlerinin Refik Bey Tarafından Yürütülmesi Hakkında
Başvekâlet'e (13 Mayıs 1926) 189
Sırbistan Sefiri Popoviç'e Cevap Verilmesi Hakkında
Başvekâlet'e (14 Mayıs 1926) 190
Bozüyük'te Kereste Fabrikası'nda Nutuk (19 Mayıs 1926) 191
Başvekil İsmet Paşa'ya (22/23 Mayıs 1926) 193
Başkâtip Tevfik Bey'in Emekliliği Hakkında
Başvekil İsmet Paşa'ya (22/23 Mayıs 1926) 194

Maarif Vekâleti İşlerinin Behiç Bey Tarafından Yürütülmesi Hakkında
Başvekâlet'e (24 Mayıs 1926) 195
Ortaelçi İbrahim Tali Bey'in Vazifesinin Bittiği Hakkında
Lehistan Cumhuriyeti Reisi'ne (24 Mayıs 1926) 196
Yahya Kemal Bey'in Ortaelçi Olarak Tayini Hakkında
Lehistan Cumhuriyeti Reisi'ne (24 Mayıs 1926) 197
Riyaseticumhur Orkestrası Hakkında Başvekil İsmet Paşa'ya (25 Mayıs 1926) 198
Resim Hakkında Sanayii Nefise Mensuplarına Beyanat (28 Mayıs 1926) 199
Piyade Miralayı İsmet Bey'in Mektubu Hakkında
Başvekil İsmet Paşa'ya (28 Mayıs 1926) 200
Bazı Subayların Terfileri Hakkında Başvekâlet'e (30 Mayıs 1926) 201
Bursa'ya Gelen İstanbul Heyetine Nutuk (31 Mayıs 1926) 202
İstanbul'da Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'e (31 Mayıs 1926) 203
Adliye Vekili Mahmut Esat Bey'i Tebrik (31 Mayıs 1926) 204
Ziraat Vekâleti İşlerinin Rahmi Bey Tarafından Yürütülmesi Hakkında
Başvekâlet'e (31 Mayıs 1926) 205
Askeri Tayinat ve Yem Kanunu Hakkında Başvekâlet'e (3 Haziran 1926) 206
Askeri Tayinat ve Yem Kanunu Hakkında
Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne (3 Haziran 1926) 207
Mudanya'da Gülcemal Vapuru Hatıra Defterine Yazı (5 Haziran 1926) 208
Hicaz Kongresi'ne Gidecek Edip Servet Bey'in
Tahsisatı Hakkında Başvekâlet'e (6 Haziran 1926) 209
Darülfünun Divanı'na Teşekkür (7 Haziran 1926) 210
Tayyare Cemiyeti'nin Faaliyeti Hakkında
Anadolu Ajansı'na Beyanat (8 Haziran 1926) 211
Tiyatro Sanatçıları Raşid Rıza ve Muvahhit Beylere Nutuk (10 Haziran 1926) 212
Eczacılar Cemiyeti Genel Kurulu'na Teşekkür (11 Haziran 1926) 213
Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Teşekkür (11 Haziran 1926) 214
Hariciye Vekâleti İşlerinin Hasan Bey Tarafından Yürütülmesi Hakkında
Başvekâlet'e (11 Haziran 1926) 215
Karadeniz Vapuru'ndaki Seyyar Serginin Defterine Yazı (13 Haziran 1926) 216
Bilecik'te Türk Ocağı Reisi Selahattin Bey'e (14 Haziran 1926) 217
İzmir Suikastı Hakkında
Moskova Sefiri Zekai Bey İle Trende Sohbet (16 Haziran 1926) 218
İzmir Suikastı Hakkında Ziya Hurşit İle Konuşma (16 Haziran 1926) 220
İzmir Suikastı Hakkında Başvekil İsmet Paşa'ya (16 Haziran 1926) 222
Abidin Bey'in Takibi Hakkında
İstanbul Polis Müdürü Ekrem Bey'e (16 Haziran 1926) 223
Abidin Bey'in Takibi Hakkında
İstanbul Polis Müdürü Ekrem Bey'e (16 Haziran 1926) 225
İzmir Suikastı Hakkında Başvekil İsmet Paşa'ya (16 Haziran 1926)
Abdülkadir Bey'in Tutuklanması Hakkında Başvekil İsmet Paşa'ya,
Hariciye Vekili Recep Bey ve
İstanbul Valisi Süleyman Sami Bey'e (17 Haziran 1926) 227

Adliye Vekili Mahmut Esat Bey'in Teftiş İçin İstanbul ve İzmir'e Gitmesi Hakkında
Başvekâlet'e (17 Haziran 1926) 228
İzmir Suikastı Üzerine Türk Milletine Beyanname (18 Haziran 1926) 229
İzmir Suikastı Tertipçilerinin İstiklal Mahkemesi'ne Verilmesi Hakkında
Başvekâlet'e (18 Haziran 1926) 230
Adliye Vekâleti İşlerinin Recep Bey Tarafından Yürütülmesi Hakkında
Başvekâlet'e (18 Haziran 1926) 231
Heyeti Vekile Üyelerine Teşekkür (18 Haziran 1926) 232
İstanbul'da Yapılacak Tutuklamalar Hakkında
İstanbul'da 3. Kolordu Kumandanı Şükrü Naili Paşa'ya (18 Haziran 1926) 233
İzmir Suikastının Tertipçileri Hakkında
Ankara'da Başvekil İsmet Paşa'ya (18 Haziran 1926) 234
Terakkiperver Fırka Reislerinin Tutuklanması Lüzumu Hakkında
Başvekil İsmet Paşa'ya (19 Haziran 1926) 236
İzmir Suikastının Tertipçileri Hakkında Başvekil İsmet Paşa'ya (19 Haziran 1926) 238
İzmir Suikastı Hakkında
Ankara'da Başvekil İsmet Paşa'ya (19 Haziran 1926) 239
Teyakkuz Halinde Bulunulması Hakkında
8. Kolordu Kumandanı Salih Bey'e (19 Haziran 1926) 242
Hemen İzmir'e Gelmesi Hakkında Başvekil İsmet Paşa'ya (20 Haziran 1926) 243
İzmir Suikastını Tel'in Heyetine Beyanat (20 Haziran 1926) 244
İzmir Suikastı Üzerine Yapılan Mitingler Hakkında
Türk Milletine İkinci Beyanname (22 Haziran 1926) 245
Rus Şûralar İttihadı Reisicumhuru Kalinin Yoldaş'a (23 Haziran 1926) 246
Orduya Teşekkür (24 Haziran 1926) 247
Karşıyaka Spor Kulübü Hatıra Defterine Yazı (24 Haziran 1926) 248
İzmir Suikastı Hakkında
İstanbul Gazeteleri Başyazarlarına İlk Beyanat (24 Haziran 1926) 249
Müdafaai Milliye Vekili Recep Bey'e (26 Haziran 1926) 251
İzmir Suikastı Hakkında
İstanbul Gazeteleri Başyazarlarına İkinci Beyanat (26 Haziran 1926) 252
Rus Sefiri Yoldaş Surits'e Teşekkür (27 Haziran 1926) 253
Urla Gençlerine Nutuk (30 Haziran 1926) 254
Karakol Cemiyeti'nin İzmir Suikastıyla İlgisi Hakkında
İzmir'de Başvekil İsmet Paşa'ya (1 Temmuz 1926) 255
İsmet Paşa'ya (5 Temmuz 1926) 257
Maliye Vekâleti'ne Mustafa Abdülhalik Bey'in Tayini Hakkında
Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne (13 Temmuz 1926) 258
İstanbul Tayyare Kongresi Reisi Hâkim Rıza Bey'e (14 Temmuz 1926) 259
Beyoğlu Hilali Ahmer Kongresi'ne Teşekkür (16 Temmuz 1926) 260
İtimatnamesini Sunan Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı Sefiri Popoviç'in
Nutkuna Cevap (21 Temmuz 1926) 261
İstanbul Muallim Mektepleri Mezunları Cemiyeti
Kongre Reisi Mahir Bey'e (23 Temmuz 1926) 262

Rus Tayyareci Mercaup ve
Rus Gazetecisi Kolçof Yoldaşlarla Mülakat (25 Temmuz 1926) 263
Konya'da 2. Ordu Müfettişi Birinci Ferik Fahrettin Paşa'nın
Terfisini Tebrik (26 Temmuz 1926) 264
Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
Birinci Ferik Kâzım Paşa'nın Terfisini Tebrik (26 Temmuz 1926) 265
Erkânıharbiyei Umumiye Reisi Sanisi Ferik Kâzım Paşa'nın
Terfisini Tebrik (26 Temmuz 1926) 266
Kırşehir Heyetine Nutuk (8 Ağustos 1926) 267
Varşova'da Türkiye Cumhuriyeti Sefiri Yahya Kemal Bey'e (11 Ağustos 1926) 268
Naci Paşa'ya (18 Ağustos 1926) 269
Tekirdağ Heyetine Nutuk (18 Ağustos 1926) 270
Kayseri Heyetine Nutuk (29 Ağustos 1926) 272
Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı İstanbul Mıntıkası
Dördüncü Kongre Reisi Cevat Rüştü Bey'e (30 Ağustos 1926) 273
Nakliyatı Umumiye Türk Anonim Şirketi'ne Teşekkür (30 Ağustos 1926) 274
Kastamonu Mıntıka Ticaret Kongresi'ne Teşekkür (6 Eylül 1926) 275
Galata'da Seyyar Sergi Tertip Heyetine Teşekkür (8 Eylül 1926) 276
İstanbul Türk Gençliği Teali ve Teavün Cemiyeti'ne Teşekkür (13 Eylül 1926) 277
Hüsrev Bey'in Elçi Olarak Tayini Hakkında
Bulgaristan Kralı 3. Boris'e (14 Eylül 1926) 278
Nafıa İşlerinin Maarif Vekili Necati Bey Tarafından Yürütülmesi Hakkında
Başvekâlet'e (19 Eylül 1926) 279
Adliye İşlerinin Müdafaai Milliye Vekili Recep Bey Tarafından Yürütülmesi
Hakkında Başvekâlet'e (23 Eylül 1926) 280
Kastamonu Muallimler Birliği Kongresi'ne Teşekkür (25 Eylül 1926) 281
Spor Kongresi Heyetine Nutuk (30 Eylül 1926) 282
Türkiye Amele Teali Cemiyeti'ne Teşekkür (2 Ekim 1926) 286
İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası'na Teşekkür (7 Ekim 1926) 287
İstanbul'da Dikilen Heykel Üzerine İstanbul Halkına Teşekkür (7 Ekim 1926) 288
İstanbul Belediyesi'ne Teşekkür (7 Ekim 1926) 289
Ankara Garnizon Tatbikatı Talimleri Dolayısıyla
Kumandan ve Subaylara Nutuk (14 Ekim 1926) 290
Cemiyeti Tedrisiyei İslamiye'ye Teşekkür (14 Ekim 1926) 291
İtimatnamesini Sunan
Polonya Elçisi Wierusz Kowalski'nin Nutkuna Cevap (21 Ekim 1926) 292
İtimatnamesini Sunan Fransa Sefiri Daeschner'in Nutkuna Cevap (28 Ekim 1926) 293
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Afganistan Padişahı Amanullah Han'a Teşekkür (29 Ekim 1926) 294
Cumhuriyet Bayramı Kutlamalarına Cevap (31 Ekim 1926) 295
Türkiye Büyük Millet Meclisi 2. Devre 4. Toplantı Yılını Açış Nutku (1 Kasım 1926) 296
İstanbul Ticaret Mıntıkası Kongresi'ne Teşekkür (3 Kasım 1926) 303
İzmir Suikastı Karşısında
Büyük Millet Meclisi'nin Hissiyatı Üzerine Beyanat (4 Kasım 1926) 304

İstanbul Türk Gençliği Teali ve Teavün Cemiyeti
Kongre'sine Teşekkür (9 Kasım 1926) 305
İtimatnamesini Sunan İngiliz Sefiri George Clerk'in Nutkuna Cevap (22 Kasım 1926) 306
Alpullu Şeker Fabrikası Müdüriyeti'ne Teşekkür (2 Aralık 1926) 307
İtimatnamesini Sunan
Yunanistan'ın Ankara Sefiri Çamados'un Nutkuna Cevap (4 Aralık 1926) 308
Ellinci Yıldönümünü Kutlayan Mektebi Mülkiye'ye Teşekkür (8 Aralık 1926) 309
Beykoz Spor Kulübü'ne Teşekkür (9 Aralık 1926) 310
Ecnebi ve Gayrimüslim Mektepleri Türk Muallimleri Cemiyeti
Kongresi'ne Teşekkür (20 Aralık 1926) 311
Kastamonu Tazimat Heyetine Nutuk (21 Aralık 1926) 312
Adana'nın Kurtuluşunun Yıldönümü Üzerine
Adana Belediye Riyaseti'ne (27 Aralık 1926) 313
İstanbul'da Milli Türk Talebe Birliği Kongre'sine Teşekkür (28 Aralık 1926) 314
Mersin Belediye Reisi Şevket Bey'e (29 Aralık 1926) 315
Isparta Heyetine Nutuk (31 Aralık 1926) 316
Millet ve Milliyetler Prensibi Hakkında Notlar (1926) 317
İstanbul Valisi Süleyman Sami Bey'e (7 Ocak 1927) 323
Adana'nın Kurtuluşunun Yıldönümü Üzerine Adana Halkına (7 Ocak 1927) 324
Oğlunun Evlenmesi Dolayısıyla Belçika Kralı Birinci Albert'e (18 Ocak 1927) 325
Şili Reisicumhuru Emiliano'ya (5 Şubat 1927) 326
Konya Hilali Ahmer Kongresi'ne Teşekkür (6 Mart 1927) 327
Salih Bey'e (9 Mart 1927) 328
Cumhuriyet Halk Fırkası
Kasımpaşa Nahiyesi Yenişehir Ocağı'na Teşekkür (13 Mart 1927) 329
Ankara Türk Ocağı'na Teşekkür (19 Mart 1927) 330
Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Çeşitli Kongre Reislerine Teşekkür (21 Mart 1927) 331
İtimatnamesini Sunan
Mısır Sefiri Abdülazim Raşit Paşa'nın Nutkuna Cevap (21 Mart 1927) 332
İstanbul Kadın Birliği Kongresi Reisesi Nezihe Muhiddin Hanım'a (28 Mart 1927) 333
İzmir Türk Ocağı Reisi Aziz Bey'e Teşekkür (29 Mart 1927) 334
İzmir Havalisi Avcılar Cemiyeti'ne Teşekkür (31 Mart 1927) 335
İstanbul Etıbba Muhadenet ve Teavün Cemiyeti'ne Teşekkür (1 Nisan 1927) 336
Belçika Kralı Birinci Albert'e Taziye (7 Nisan 1927) 337
İstanbul Matbuat Cemiyeti Kongresi'ne Teşekkür (9 Nisan 1927) 338
Orman Mektebi Âlisi Mezunları Kongresi'ne Teşekkür (11 Nisan 1927) 339
Konya Tıp Birliği Kongresi'ne Teşekkür (14 Nisan 1927) 340
İstanbul Darüşşafaka Kongresi'ne Teşekkür (22 Nisan 1927) 341
Tahta Çıkışının Yıldönümü Üzerine İran Şahı Rıza Şah Pehlevi'ye (25 Nisan 1927) 342
İtimatnamesini Sunan
Bulgaristan Sefiri Pavloff'un Nutkuna Cevap (5 Mayıs 1927) 343
İstanbul Barosu'na Teşekkür (8 Mayıs 1927) 344
Tahta Çıkışının 25. Yıldönümü Üzerine
İspanya Kralı 13. Alphonse'u Tebrik (17 Mayıs 1927) 345

İtimatnamesini Sunan
İran Büyükelçisi Mirza Tabatabai'nin Nutkuna Cevap (25 Mayıs 1927) 346
Doktor Reşit Galip Bey'e (1 Haziran 1927) 347
Askerlikten Emeklilik Hakkında Müdafaai Milliye Vekâleti'ne (28 Haziran 1927) 348
Dolmabahçe Sarayı'nda İstanbul Halkı Temsilcilerine Nutuk (1 Temmuz 1927) 349
İstanbul Muallimler Birliği Kongre Heyetini Kabul (7 Temmuz 1927) 351
Dolmabahçe Sarayı'nda Ankara'ya Giden Bazı Zevata (8 Temmuz 1927) 353
Halk Fırkası İstanbul Teşkilatı Temsilcilerine Teşekkür (10 Temmuz 1927) 354
İstanbul Tayyare Cemiyeti Merkezinde
Cemiyete Yapılacak Bağışlar Hakkında (10 Temmuz 1927) 355
Ankara Vapuru Defterine Yazı (15 Temmuz 1927) 356
Romanya Kralı I. Ferdinand'ın Ölümü Üzerine
Romanya Kraliçesi Marie'ye Taziye (21 Temmuz 1927) 357
Etıbbai Baytariye Muhadenet Cemiyeti'ne Teşekkür (22 Temmuz 1927) 358
Lozan Antlaşması Hakkında
İstanbul Hukuk Fakültesi Heyeti'ne Nutuk (26 Temmuz 1927) 359
Ankara Gazi Mustafa Kemal Paşa Erkek Muallim Mektebi'nin Temelinin Atılması
Üzerine Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'e (11 Ağustos 1927) 360
İş Bankası Memurlarına (26 Ağustos 1927) 361
Seçim Hakkında Beyanname (29 Ağustos 1927) 362
Cumhuriyet Halk Fırkası Mebuslarının Riayet Mecburiyetinde Bulundukları Hususlar
Hakkında Tamim (29 Ağustos 1927) 365
Cumhuriyet Halk Fırkası Mebus Adayları Hakkında
Vatandaşlara Tamim (29 Ağustos 1927) 367
Vilayetlere Bildirilen Aday Listeleri (31 Ağustos 1927) 368
30 Ağustos Zafer ve Tayyare Bayramı Dolayısıyla
5. Kolordu Kumandanlığı'na (31 Ağustos 1927) 372
Antalya Maarif Mıntıka Meclisi'ne Teşekkür (7 Eylül 1927) 373
Seçimlerden Sonra Vatandaşlara Beyanname (7 Eylül 1927) 374
Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Kongresi'ne Teşekkür (9 Eylül 1927) 375
İzmir'in Kurtuluş Gününü Kutlayan Eyüplülere Teşekkür (12 Eylül 1927) 376
İstanbul'da Şehitlikleri İmar Cemiyeti'ne Teşekkür (19 Eylül 1927) 377
İstanbul Polis Müdüriyeti'ni Tebrik (20 Eylül 1927) 378
İstanbul'dan Ayrılırken İstanbul Halkına Teşekkür (30 Eylül 1927) 379
Baytar Kongresi'nin Tazim Telgrafına Teşekkür (5 Ekim 1927) 380
İstanbul'un Kurtuluşunun Yıldönümü Üzerine
İstanbul Halkının Tazimatına Teşekkür (9 Ekim 1927) 381
Muhtar Bey'in Büyükelçi Olarak Atanması Hakkında
Amerika Birleşik Devletleri Reisi Coolidge'e (10 Ekim 1927) 382
İtimatnamesini Sunan
Amerika Birleşik Devletleri Sefiri Grew'un Nutkuna Cevap (12 Ekim 1927) 383
DİZİN 385

SUNUŞ

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye halkının ulusal demokratik devriminin önderidir. O'nun hayatı, daha 1908 Devrimi öncesinden 1938'de hayata göz yummasına kadar toplumumuzun devrim süreçleriyle iç içedir.

Atatürk, çağımızın iki büyük devrim dinamiğinden birini oluşturan Mazlumlar Dünyası'nın başarıya ulaşan ilk devrimine önderlik etmiştir. Bu nedenle, O'nun başında bulunduğu eylem, yalnız ulusal tarihimize damgasını vurmakla kalmamış, insanlık tarihinin yaratılmasına da önemli katkıda bulunmuştur. Kurtuluş Savaşı'mızın ve Cumhuriyet Devrimi'mizin, bir bütün olarak, bütün dünyada Kemalist Devrim diye bilinmesi, başka deyişle O'nun adıyla anılması doğaldır.

Bu gerçekler ışığında, Atatürk'ü bilmek ve anlamak, 20. yüzyıl Türkiye'sini ve dünyasını inceleme ve açıklama çabasının bir gereğidir. Oysa O'nun önderliğindeki büyük devrimci eylemi ateşleyen ve yönlendiren düşünce birikiminin belgeleri, çeşitli kitap, dergi, gazete, yayın ve arşivlere dağılmıştır. Bu nedenlerle, araştırmacılar ve ilgililer, Türkiye Devrimi'ni bütün yönleri ve derinliğiyle inceleme ve açıklama olanağından yoksundur.

Atatürk'ü kaybetmemizden bu yana 60 yıl geçtiği halde, yazı ve konuşmalarını, bir arada ve asıllarına uygun olarak yayımlama görevi, ne yazık ki, bugünlere kalmıştır.

Kaynak Yayınları, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ni yayımlama görevini üstlenmekle tarifsiz bir onur duymaktadır ve yaptığı işin bilincindedir.

Kuvvet kaynağımız, Türkiye halkının devrimci pratiğini özetleyen bu büyük birikimi, önümüzdeki devrimci atılımların enerji kaynağına dönüştürme iradesidir. Biricik güvencemiz ise, Türkiye devriminin yaratıcısı ve sahibi olan Türkiye halkıdır ve onun aydın birikimidir.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, yalnız bir derleme ve özgün metinlere göre düzeltme çalışması sınırları içinde kalmamış, bir araştırma ve keşif faaliyeti boyutlarına ulaşmıştır. Kaynak Yayınları, Atatürk'e ait ülkemiz ve yabancı ülkeler arşivlerinde gizlenen belgelere ulaşmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamış ve özel bir çalışma yürütmüştür. Bu çabalarımızın ürünlerini toplamaktayız. Özellikle Türkiye ve eski Sovyetler Birliği arşivlerinde bulduğumuz, yüzlerce yeni belge, yazı, mektup, demeç, tutanak, görüşme ve konuşma, Türkiye devrim tarihinin bazı aşamalarını yeniden yazmayı gerektiren bilgileri ve kanıtları içermektedir.

Atatürk'ün Bütün Eserleri'ni yayımlama görevi, kuşkusuz ancak Türkiye devrim tarihine ve Atatürk araştırmalarına emek vermiş aydın ve uzman birikimiyle başarılabilirdi. Bu anlayışla oluşturulan Atatürk'ün Bütün Eserleri Danışma Kurulu, araştırmaların yürütülmesinde ve eserin oluşturulmasında izlenecek yöntemleri tartışmış ve anlayış birliğine varmıştır. Buna göre:

- Bu çalışmayla, Atatürk'ün yazdığı, söylediği ve imzaladığı bütün metinler ve belgeler bir araya getirilecektir.
- *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde, yalnız Atatürk'e ait olduğu kanıtlanmış olan metinler yer alacaktır. Hatıralardaki aktarmalar, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ne konmayacaktır.

• Hataların ve tahrifatların düzeltilmesi yanında, eksiklerin giderilmesi için, yayımlanmış metinler, asılları ve özgün belgelerle karşılaştırılacaktır.

• Belgenin kaynağı, konuşmanın nerede, hangi tarihte yapıldığı gibi nesnel bilgiler, yorumsuz olarak verilecektir.

• Metinler, eserde tarih sırasına göre yer alacaktır. Çünkü, Atatürk'ün görüşleri, tarihsel akış içinde anlamlıdır.

• Eser, günümüz Türkçesiyle yayımlanacaktır. Dildeki tarihi hava korunurken, artık anlaşılmayan sözcük ve deyimlerin yerine bugünkü karşılıkları konulacaktır.

Bu çerçevede binlerce kitap, gazete, dergi ve belge taranmış, incelenmiş, yayımlanmış metinlerle karşılaştırılmış; eski yazı metinler Latin harfli Türkçe yazıya yeniden aktarılmış; Rusça, İngilizce, Fransızca, Almanca ve diğer yabancı dillerden metinler, yeniden çevrilmiştir. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde yer alan bütün metinler ve tarihleri, belgelerin asıllarına ya da ilk kaynaklarına başvurularak teker teker incelenmiş, araştırılmış, karşılaştırılmış ve defalarca kontrol edilmiştir. Yüzlerce yanlış okuma, çeviri ve tarih hataları saptanıp giderilmiştir.

Metinler 40 yaş aydın kuşağının Türkçesi temel alınarak, tarihi dokusu bozulmadan sadeleştirildi.

Dipnotlarda, metinlerin daha önce yer aldığı kaynaklar ile belgelerin bulunduğu arşiv belirtilmiştir.

Rumi tarihlerin yanında miladi karşılıkları gösterilmiştir.

Öğle vaktini esas alan 12 saat sistemi korunmuştur. Örneğin; "saat 2 sonra'da", "saat 14'te"; "saat 6 evvel'de", "saat 06'da" anlamındadır.

Kişi ve yer adlarının yazılışına müdahale edilmemiş, farklılıklar korunmuştur. ("Saip, Sâip, Saib", "Saffet, Safvet" ya da "Kanlı sırt, Kanlısırt" gibi.)

Sonunda "Y.N." (Yayımlayanın Notu) imzası bulunan notlar Kaynak Yayınları tarafından konulmuştur.

Böylesine ağır ve yorucu olan bu çalışma sırasında, Danışma Kurulu'nun yanında çok sayıda uzman araştırmacı, arşivci, çevirmen ve redaktör görev almaktadır. Hepsinin adını burada anmamıza sayfalarımız yetmez. Değerli katkıları için kendilerine ne kadar teşekkür edilse azdır.

***

Atatürk'ün Bütün Eserleri'ni en başta O'nun önderliğinde Türkiye Devrimi'ni gerçekleştiren Türkiye halkına, Birinci Dünya Savaşı'nın, özellikle Çanakkale Direnişi'mizin, Kurtuluş Savaşı'mızın silahlı kuvvetlerine, şehit ve gazilerine, Cumhuriyet Devrimi'mizin Aydınlanma savaşçılarına, Devrim şehitlerine, Kubilay'lara, "Cumhuriyet bize emanet" diyen devrim gençliğine, ulusal demokratik devrimimizi tamamlamak için mücadele eden emekçi ve aydınlarımıza borçluyuz. Bu büyük eserin gerçek yaratıcıları, başta Atatürk, onlardır.

20. yüzyılın devrimci yükselişinde, Ezilen Dünya'nın ayağa kalkışını ateşleyen ve 21. yüzyılın büyük devrimci atılımlarına olağanüstü katkılarda bulunacak olan Türkiye halkına ve aydınlarına, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ni, Cumhuriyet'in 75. yılı armağanı olarak, derin saygı ve bağlılıkla sunuyoruz.

Ekim 1998
KAYNAK YAYINLARI

MUSUL HAKKINDA
L'HUMANİTÉ VE *LE TEMPS* GAZETELERİNE DEMEÇ*

(27 EYLÜL 1925)[1]

Londra, 27 Eylül - Reynolds'un özel muhabiri Ankara'da Musul meselesi üzerine Mustafa Kemal Paşa'dan bir mülakat elde etti. Bu mülakatta Türk Reisicumhuru diyor ki:

Musul Türk'tür. Bu hakikati hiçbir şey değiştiremez. Bize hakkaniyetle muamele edilmiş ve bilhassa Musul halkının görüşü alınmış olsaydı, Cemiyeti Akvam'ın usulüne tabi olmayı kabul ederdik.

Cemiyeti Akvam, adaletin kefili olduğunu ilan ettiği prensiplerini aleyhimize ihlal ettiğinden, kendimizi her türlü mecburiyetten azade kabul ediyoruz.

Musul vilayeti büyük petrol zenginlikleri ve bir stratejik set olması itibariyle bizim için esaslı bir ehemmiyete sahiptir. Avrupa'daki bütün milli sınırlar bugün stratejik değerlendirmeler üzerine kuruludur. Bizim aynı prensibi kabul etmemize neden engel olunsun?[2]

Reisicumhur sözlerini şöyle tamamladı:

Biz zengin değiliz. Lakin ordumuz hazırdır ve morali mükemmeldir. Şayet bize meydan okunursa –zaten böyle bir şey muhtemel değildir–[3] buna karşılık verebileceğimizden emin olunuz.

* *L'Humanité*, 28 Eylül 1925, No: 9789, s.3; *Le Temps*, 29 Eylül 1925, s.2. Ayrıca bkz. *Matbûât Müdüriyeti Umûmiyesi Neşriyâtından Ecnebi Matbûâtı Hulâsaları*, Ankara, 7 Teşrinievvel 1341 [7 Ekim 1925], Numara: 80, s.1287; Yrd. Doç. Dr. İlhan Yerlikaya, "Yabancı Basında (1925) Musul-Kerkük Sorunu", *Askerî Tarih Bülteni*. Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ağustos 1995, Sayı: 39, s.29, 66. *L'Humanité* ve *Le Temps*'daki Fransızca metinler Ali Rıza Taşdelen ve Kiraz Perinçek tarafından Türkçeye çevrilmiş, *Matbûât Müdüriyeti Umumiyesi...*'ndeki eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.
Mustafa Kemal Paşa'nın bu demeci, *Matbûât Müdüriyeti Umûmiyesi Neşriyâtından Ecnebi Matbûâtı Hulâsaları*'nda "Tan'ın Yanlış Bir Haberi" başlığı altında şu açıklamayla yayımlanmıştır: "29 Eylül tarihli Tan gazetesinin 'Mustafa Kemal'in Beyanatı' unvanı altında yayımladığı malumatın tercümesidir." Kaynakta ayrıca "Gazi Paşa Hazretleri'ne atfolunan beyanat asıl ve esastan ari olduğundan hükümetçe resmen tekzip edilmiştir" kaydı yer almaktadır. (Y.N.)

1 Gazetelerde mülakatın tarihi yer almamaktadır. 27 Eylül 1925, mülakatın Londra'dan bildirildiği tarihtir. (Y.N.)

2 Bu paragraf *Le Temps*'da yer almamaktadır. (Y.N.)

3 Bu ara cümle *Le Temps*'da yer almaktadır. (Y.N.)

İZMİR AKHİSAR KÖYLERİNDEN HAFIZ OSMAN EFENDİ HACI MUSTAFA OĞLU TAHİR EFENDİ VE ARKADAŞLARINA*

(28 EYLÜL 1925)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Tel

Ankara
28.9.1341 [1925]

İzmir Akhisar Kazasının Marmara Nahiyesinde Uzunca Köyünden
Hafız Osman Efendi İle Arkadaşlarına
İzmir Akhisar Kazasının Marmara Nahiyesinde Yeniköy Köyünden
Hacı Mustafa Oğlu Tahir Efendi İle Arkadaşlarına

Telgrafnamenizi[1] aldım. Hareketiniz takdire değer ve görüşünüz isabetlidir. Bu cihet hükümetçe ciddiyetle nazarı dikkate alınacak ve yol gösterilecektir. Herkese selamlarımı tebliğ ediniz.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Tülay Duran, "Bir İnkilâb Modeli 'Şapka İnkilâbı'". *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*. Ekim-Kasım-Aralık 1988, Sayı: 44-45-46, s.76-77.

1 Söz konusu telgrafnameler şunlardır:

"Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri'ne

Şimdi serpuşlarımız hep bir oldu. Kıyafetimizin de çeşit ve gülünç şekilden kurtarılması için biz rençberlere genel bir kıyafet tayin buyurulmasını öz yürekten hürmetlerimizle yalvarırız.

Akhisar kazasının Marmara nahiyesi Uzunca köyünden
Hafız Osman

Hacı Ahmet oğlu Şakir — Hasan Bey oğlu Hüseyin — Aynı köyden Mustafa Ali"

"Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri'ne

Bizi çeşit ve lüzumsuz sarıklardan kurtardınız. Şimdi bir çeşit üzerine kılık ve kıyafetlerimizi tayin buyurmanızı sabırsızlıkla bekler ve ruhumuzdan hürmetlerimizi takdim eyleriz.

Akhisar kazası Marmara nahiyesinin Yeniköy köyünden
Hacı Mustafa oğlu Tahir

Aynı köyden biraderi
Süleyman Kolacıoğlu İbrahim

Himmet oğlu Halil"

Bkz. fotokopisiyle aktaran: *age*, s.75-76. Eski yazı belgeler Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

İZMİR AKHİSAR KÖYLERİNDEN ALINAN TELGRAFLAR HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(28 EYLÜL 1925)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Tel

Ankara
28.9.1341 [1925]

Ankara'da Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

İzmir Akhisar köylerinden aldığım iki telgrafnameye aşağıda yer verildi.[1] Halka bu konuda hükümetçe yol gösterilmesini rica ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Tülay Duran, "Bir İnkilâb Modeli 'Şapka İnkilâbı'", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Ekim-Kasım-Aralık 1988, Sayı: 44-45-46, s.76-77.

1 Söz konusu telgrafnameler için bkz. elinizdeki ciltte, s.22. (Y.N.)

ŞAPKA GİYİLMESİ HAKKINDA BURSA'DA HALKA NUTUK*

(28 EYLÜL 1925)

Bursa, 28 (AA) - Bugün saat ikide belediye meydanında çok sevinçli başlayan tezahüratı müteakip Bursalılar binlerce kişilik kitleler halinde Reisicumhur Hazretleri'nin köşklerine gitmişler ve şapkanın istisnasız Bursalılarca kabul edildiğini ve giyildiğini bilfiil Gazi kurtarıcımıza göstermişlerdir. [...] Bursalılar namına Türk Ocağı Sorumlu Delegesi Doktor Nazif Şerif Bey [...] Reisicumhur Hazretleri'ne hitaben [...] dedi ve şiddetle alkışlandı.

Reisicumhur Hazretleri aşağıdaki karşılıkta bulundular:

Muhterem arkadaşlar!

Sizi yekpare bir vicdan halinde, bir kalp halinde karşımda görüyorum. Bu kalbe vicdani bir hazla temas ediyorum. Bu temas bana çok yüksek saadetler bahşediyor. *(Şiddetli alkışlar.)*

Arkadaşlar, ben öteden beri muhterem Bursalıların bu yüksek kabiliyette olduğuna çok kaniydim. Fakat ne yazık ki, üç beş ahmak bu kitlenin önüne çıkmak, bu zekâ ve kabiliyeti örtmek istediler. *(Kahrolsunlar nidaları.)* Halbuki hakikatin örtülmek imkânı olmadığı bugünkü tezahüratınızla tecelli etmiştir. Hepinize tercüman olarak beyefendi biraderimizin söylediği sözlerden çok mütehassis ve minnettarım. Bu samimiyete teşekkürler takdim eylerim. Bu çok coşkun hissiyata, galeyan halinde bulunan tezahürata layık olduğu şekilde karşılık vermekte, görüyorsunuz ki, aşırı heyecanım mânidir. *(Alkışlar.)* Yalnız sözlerime daha birkaç kelime ilave edeyim.

Arkadaşlar! Bir zamanlar bu milletin başına fes giydirebilmek için şeyhülislamlar değiştirildi; fetvalar çıkarıldı. Şükrana ve övgüye değerdir ki, bugün milletimiz böyle hissiz, manasız, mantıksız vasıtaların hiçbirine ihtiyaç duymuyor. Bu gibi kılavuzlara ihtiyaç göstermiyor. Bizim kılavuzluğumuz ise milletimizden[1] aldığımız ilhamdan başka bir şey değildir ve olamaz. *(Alkışlar.)* Muhterem Bursalılar, samimiyetle, katiyetle ifade etmek isterim ki, hep beraber takip ettiğimiz yol doğrudur, isabetlidir.[2] Bu yol bizi saadete götürecektir. Tereddüde mahal yoktur. Takip ettiğimiz

* *Hâkimiyeti Milliye,* 30 Eylül 1925, Numara: 1540, s.1; *Cumhuriyet,* 29 Eylül 1925, Numara: 500, s.2; *İkdam,* 29 Eylül 1925, Numara: 10230, s.1; *Akşam,* 30 Eylül 1925, Numara: 2502, s.1; *Ayın Tarihi,* 1341 [1925], c.6, Sayı: 19, s.567. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.218-219. *Hâkimiyeti Milliye, Cumhuriyet* ve *İkdam*'daki eski yazı metinler Hüseyin Gültekin, *Akşam*'daki Hadiye Yılmaz, *Ayın Tarihi*'ndeki Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te "hür kalbimizden". (Y.N.)

2 "İsabetlidir" sözcüğünün aslı olan "musibdir" sözcüğü yerine, *Akşam*'da "samimidir". (Y.N.)

yolun cidden isabetli olduğu, yine sizin hal ve şanınızdan ve yüksek hareketlerinizden bellidir. Tesirlisiniz.[1] *(Alkışlar.)* Arkadaşlar, takip ettiğimiz yol demek, içimizden herhangi birimizin çizdiği herhangi hat değildir. Bütün fikirlerin bileşkesinin çizdiği yol demektir. Onun için doğrudur, isabetlidir. *(Alkışlar.)* Arkadaşlar, memleketimizin her yerinde aynı hissiyat tecelli etmiştir. Fakat bu hissiyatın fiilen gösterilmesi bugün ilk defa Bursa'da oluyor. Bunu yapan sizlere ve tertip heyetine büyük bir samimiyetle tebrikler ve teşekkürler takdim eylerim. *(Sürekli alkışlar.)*

1 "Tesirlisiniz" sözcüğünün aslı olan "Müessirsiniz" sözcüğü *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*'de yanlışlıkla "Mütecessirsiniz" (üzgünsünüz) şeklinde okunmuş. (Y.N.)

CUMHURİYET HALK FIRKASI DİVANINA TEŞEKKÜR*

(29 EYLÜL 1925)

Ankara, 29 (AA) - Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 25 Eylül'de toplanan divanında divana riyaset eden İsmet Paşa Hazretleri tarafından Fırka'nın reisi umumisi Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne yazılan telgrafname ile Reisicumhur Hazretleri'nin cevapları aşağıdadır:

Cumhuriyet Halk Fırkası Reisi Umumi Vekili İsmet Paşa Hazretleri'ne

Cumhuriyet Halk Fırkası divanının 25 Eylül 341 [1925] tarihli toplantısında muhterem arkadaşların hakkımda gösterdikleri samimi ve takdirkâr muhabbet ve tevecküh hislerine teşekkürler takdim eylerim. Memleketi ilerleme ve saadetin son mertebesine ulaştıracak en emin yolları fazilet umdesi[1] kabul eden fırkamızın ulvi gayesine mutlaka ulaşacağına itimat umumidir. Milletimizin candan tasvip ve desteği[2] bunu teyit etmektedir, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 30 Eylül 1925, Numara: 1540, s.1; *Cumhuriyet*, 30 Eylül 1925, Numara: 501, s.2; *Vakit*, 30 Eylül 1925, Numara: 2784, s.1; *İkdam*, 30 Eylül 1925, Numara: 10231, s.1; *Zaferi Milli*, 1 Ekim 1925, Numara: 402, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.527. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 "Fazilet umdesi" sözcüklerinin aslı olan "umdei fazilet" sözcükleri yerine, *Hâkimiyeti Milliye*, *Zaferi Milli* ve *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te "umdei faaliyet" (faaliyet umdesi). (Y.N.)

2 "Desteği" sözcüğünün aslı olan "müzahereti" sözcüğü, *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te yanlışlıkla "tezahuratı da" şeklinde okunmuştur. (Y.N.)

MUDANYA CUMHURİYET HALK FIRKASI'NA TEŞEKKÜR*

(29 EYLÜL 1925)

Bursa, 29 (AA) - Reisicumhur Hazretleri bugün Mudanya'yı teşrif buyurmuşlardır. Bursa'dan itibaren Mudanya'ya kadar devam eden bir saatlik yol, başlarında şapka olduğu halde Reisicumhur Hazretleri'ne şükran ve tazimat arzına gelen köylüler ve Mudanyalılarla dolu idi. Reisicumhur Hazretleri bu pür heyecan halka bol iltifat ederek doğruca Mudanya Cumhuriyet Halk Fırkası'nı teşrif ve orada kaza erkânının şükran ve tazimatını kabul buyurduktan sonra Fırka tarafından şereflerine verilen çay ziyafetine lütfen icabet buyurmuşlardır. [...] Gazi kurtarıcımız Fırka'daki fotoğraflarına:

"Mudanya Cumhuriyet Halk Fırkası'na, 29 Eylül 341 [1925]

Muhterem Mudanyalıların geçen seçimde gösterdikleri vefayı ve programımıza şuurlu bağlılığı ispat eden hareketlerini teşekkür lisanıyla ve takdirle kaydetmeyi vazife sayarım" *ibaresini yazarak imzalamışlardır.*

* *Cumhuriyet,* 30 Eylül 1925, Numara: 501, s.1; *Vakit,* 30 Eylül 1925, Numara: 2784, s.2; *İkdam,* 30 Eylül 1925. Numara: 10231, s.1; *Millet,* 30 Eylül 1925, Numara: 35, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 1 Ekim 1925, Numara: 1541, s.1. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Vakit*'teki Hadiye Yılmaz, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

İSTANBUL'DA TÜRK OCAĞI İDARE HEYETİ'NE*

(30 EYLÜL 1925)[1]

İstanbul'da Türk Ocağı İdare Heyeti'ne

C. Benim de aynı özlemle mütehassis olduğuma emin olmanızı rica ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 30 Eylül 1925, Numara: 501, s.3; *İkdam*, 30 Eylül 1925, Numara: 10231, s.2. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma, *İkdam*'daki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.
Mustafa Kemal Paşa'nın bu telgrafı, İstanbul Türk Ocağı İdare Heyeti'nin şu telgrafına cevaben yazılmıştır:

"Bursa'da Reisicumhur Büyük Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Hep birden bu şeref ve saadete nail olmanın imkânsızlığı karşısında bütün hürmet ve minnetlerini reislerinin sözleriyle arz eden İstanbul Türk Ocağı üyeleri nail oldukları kıymetli iltifattan heyecanlı ve adını dillerinde, yüzünü gözlerinde, sevgisini gönüllerinde taşıdıkları büyük kurtarıcıyı ocaklarının mübarek hariminde takdis ve tazim ile selamlayacakları günün hasretindedirler.

İstanbul Türk Ocağı İdare Heyeti"

Bkz. aynı gazeteler. Eski yazı metinler Güler Kızılelma tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 30 Eylül 1925, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

ŞAPKA MİTİNGLERİ YAPILMASI HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(30 EYLÜL 1925)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Şifre

Bursa
30.9.1341 [1925]

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Şapkanın İstanbul'da ve diğer şehirlerde henüz ekseriyetle memurlar kısmıyla sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. 28 Eylül'de Bursalıların, herkes tarafından şapka giyilmesi hakkında yaptıkları miting ve bunun neticesinde alınan karar, şapkanın köylüler dahil bütün halk sınıfları arasında yayılmasını temin etmiştir. Her tarafta benzer mitingler yapılması faydalı görülmektedir.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Tülay Duran, "Bir İnkılâb Modeli 'Şapka İnkılâbı'", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Ekim-Kasım-Aralık 1988, Sayı: 44-45-46, s.77-78. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

BURSA'DA DOKUMA FABRİKASI TEMEL ATMA TÖRENİNDE NUTUK*

(1 EKİM 1925)

Bursa, 1 (AA) - Reisicumhur Hazretleri bugün saat dört buçukta dokumacılık fabrikası arsasını teşrif etmişlerdir. Gazi Hazretleri, kumandanlar ile Halk Fırkası Müfettişi, Vali, şirket kurucuları tarafından karşılanmışlar, hazır bulunanlar tarafından alkışlanmışlardır. Gazi'ye ve hazır bulunanlara pasta ve şerbetler ikram edilmiş, kurucular dan Türk Ocağı Reisi İsmail Hakkı Bey'in nutkuyla merasime başlanmıştır. İsmail Hakkı Bey nutkunda temel atma törenine lütfen şeref verdiklerinden dolayı şirketin pek sıcak ve sonsuz minnet ve şükranlarını arz ve kabulünü istirham ettikten sonra Gazi'ye hitaben [...] demiş ve Reisicumhur Hazretleri ayağa kalkarak, hazır bulunanları lütfen oturtarak aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Muhterem huzzar,[1]

Bursa'da bir dokumacılık şirketi teşkil edildiğini memnuniyetle öğrenmiştim. Bugün bu şirkete ait fabrikanın temel atma töreninde bulunmak fırsatını sevinçle karşıladım.

Efendiler, Bursa başlı başına bir sanat memleketi olmaya pek kabiliyetlidir. Onun için çok temenni ederim, Bursa'da her şeye ait fabrikalar çoğalsın, hiç olmazsa türbelerinin adedine yaklaşsın.

Malumu âlileridir ki, münferit teşebbüslerin muvaffak olması, müşkül şartların göğüslenmesini gerektirir. Büyük işler, mühim teşebbüsler, müşterek mesai ile temin edilebilir. Muhterem Bursalıların ufak büyük sermayeleri bütün haline getirerek bu güzel memleketin verimlerinden az zamanda azami istifade edeceği ve ettireceği hakkındaki kanaatim çok kuvvetlidir.

İrat olunan hitabede şahsıma ait iltifatkâr sözlere burada teşekkür ederken Cumhuriyet hükümetinin bu gibi milli teşebbüsleri daima himaye edeceğini zikrederim. Bu tesiste öncü olan İş Bankası'na özel olarak teşekkür ederim.

* *Cumhuriyet*, 2 Ekim 1925, Numara: 503, s.1-2; *İkdam*, 2 Ekim 1925, Numara: 10233, s.1-2; *Hâkimiyeti Milliye*, 4 Ekim 1925, Numara: 1543, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.220. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Huzzar: Huzurda, meydanda olanlar, bizzat bulunanlar. (Y.N.)

ÇEŞİTLİ KARARNAMELER HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(1 EKİM 1925)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Tel

Ankara[1]
1.10.341 [1925]

Ankara'da Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

C. 6/4716 tele: Bazı valilerin tayin ve azillerine ve İzmir Mülhakatı Tütün Şirketi ile Konya Âlâtı Ziraiye Şirketi dahili nizamnamelerinin tasdikine ve Korucu Hamid'in İstiklal Mahkemesi'ne verilmesine ve Avrupa'ya gidecek olan Akil Muhtar Bey'e, Nafıa Müdürü Umumisi Asaf Bey'e siyasi pasaport verilmesine ve Ankara Şehremaneti'ne gerekli tomrukların Somadöğen ormanlarından kesilmesine ve Berlin'deki hesapların tasfiyesine dair olan kararnameler uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-13, D: 60-1, F: 22'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Telgraf antetli kâğıda yazılmıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, o sırada Bursa'dadır. (Y.N.)

BURSA'DA İSTANBUL TÜRK LOKANTACILARINA NUTUK*

(3 EKİM 1925)

Bursa, 3 (AA) - İstanbul Türk lokantacıları namına bugün öğleyin Reisicumhur Hazretleri'nin şereflerine belediye dairesinde 120 kişilik bir ziyafet verilmiştir. Davetliler arasında Ali Sait ve Ali Hikmet Paşalarla şehrimizde bulunan mebuslar, üst seviyedeki memurlar ve matbuat temsilcileri hazır bulunmuşlardır.

Yemeği müteakip lokantacılar heyeti namına nutuk irat eden Cumhuriyet Halk Fırkası'nın İnönü Mutemedi İzzettin Bey şükran arzından sonra İstanbul'un hasretini bildirmiş, bu arada demiştir ki [...].

Gazi Paşa Hazretleri aşağıdaki nutku irat buyurdular:

Muhterem Efendiler!

İstanbul Türk lokantacılarının İstanbul'dan Bursa'ya kadar zahmete katlanarak burada bu ziyafeti tertip etmeleri çok nazik, çok ince ve çok samimi bir harekettir. Bunu büyük bir takdir ile zikrederim. Bana tevcih olunan hitabe, hatibin ve huzurlarında bulunduğum heyetin ve cemiyetinizin kalbi hissiyatını ne samimi ifade etmektedir. Bu hitabeyi çok derin hisler içinde büyük memnuniyetle dinledim. Özel olarak teşekkür ederim.

Efendiler! Çok temiz tertip olunmuş, donatılmış sofranızda haz ile oturdum, sofrada hizmetin intizam ile cereyanına şahit oldum. Bu hususu zikrederken, bundan istifade ederek zaten malumunuz olan bir iki noktaya işaret etmek isterim.

Efendiler! Sofra tertibi, sofra hizmeti cidden mühimdir. En ehemmiyetli medeni ihtiyaçlarımızdandır. Bunun için esas, metrdoteller[1] ve garsonlardır. Ne yazık ki zikretmek lazımdır ki, memleketimizde bu nevi sanatkârlar ihtiyaç ile orantılı tarz ve miktarda yetiştirilmemiştir. Evlerimizde, lokantalarımızda, otellerde bu hususları medeni insanlara yakışacak surette yapmaya mecburuz. Bugün burada bir defa daha gördük ki, aşçılık sanatında yüzümüzü güldürecek sanatkârlarımız vardır. Kendilerini takdir ile yâd ediyorum.

Arkadaşlar! Teşekkürlerimi tekrar ederken İstanbul'a döndüğünüzde bütün arkadaşlarınıza da hissiyatımı ve muhabbetlerimizi tebliğ etmenizi rica ederim. *(Sürekli alkışlar.)*

* *Cumhuriyet*, 4 Ekim 1925, Numara: 505, s.2: *İkdam*, 4 Ekim 1925, Numara: 10235, s.1-2; *Hâkimiyeti Milliye*, 5 Ekim 1925, Numara: 1544, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.220-221. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Metrdotel: Şef garson. (Y.N.)

Müteakiben kahve içildi ve sofradan kalkılacağı sırada Reisicumhur Hazretleri hazır bulunanlara hitaben:

Efendiler, sevinçli dakikalar geçirdiğimiz samimi sofranızı terk ederken, herkese faydalı olur ümidiyle bir hususa daha işaret etmek istiyorum. Hepinizce malumdur. Bizzat Anadolu içerlerinde yaptığım seyahatlerimde gördüm ki, biz Türkler misafirlerimizi ağırlamak için verdiğimiz ziyafetlerde çok adette yemek yapıyoruz. Bu, iktisada aykırı olduğu gibi, takdir buyurursunuz ki, sıhhate de zararlıdır. Milletimizin misafirperverlikteki bu yüksek hasletini[1] makul bir hadde çevirmeyi hepimiz vazife saymalıyız.

1 *Hâkimiyeti Milliye*'de "bu ananesini". (Y.N.)

ALMANYA DEVLET BAŞKANI VON HINDENBURG'U TEBRİK*

(4 EKİM 1925)

Reis Hazretleri!

Alman Reich'ı riyasetine seçildiğinizi lütfen bildirmek üzere göndermiş olduğunuz riyasetpenahilerinin mektubunu almakla iftihar ederim.

Memleketlerimiz arasında devam eden münasebetlerin artmasını ve gelişmesini hedeflemekte olduğunuzu bildiren beyanatınıza teşekkürle beraber, bu arzunuza ehemmiyetle iştirak eylediğime emin olmanızı rica ederim.

Seçilmenizden dolayı pek samimi tebriklerimi takdim eder ve en has ihtiramlarımın kabulünü rica eylerim, Efendim Hazretleri.

4 Teşrinievvel 341 [4 Ekim 1925] tarihinde Ankara'da düzenlenmiştir.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - S. Almanya-Türkiye, Kutu 4, Dosya 4'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.132-133.
Belge, kaynakta "Türkiye Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'nden Almanya Devlet Başkanı von Hindenburg Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

HARİCİYE VEKİLİ TEVFİK RÜŞTÜ BEY'E*

(6 EKİM 1925)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti — Bursa
Başkitabet — 6.10.341 [1925]
Şifre

Ankara'da Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey'e

C. Hukukumuzun muvaffakiyetle müdafaasına muvaffakiyetinizden dolayı teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-3, D: 51, F: 33'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.
Mustafa Kemal Paşa'nın bu telgrafı, Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey'in şu telgrafına cevaben yazılmıştır:

"Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti — Ankara
Kalemi Mahsus Müdüriyeti — 5.10.341 [1925]
Adet

Bursa'da Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Cenevre'den Ankara'ya şimdi ulaşıldı. Konferans esnasında riyasetpenahilerinin emirleri ve talimatnamesi dahilinde hareket olunarak, tahmin buyurulduğu şekilde neticelenerek, Musul müzakeresinin son üç aylık bir ertelemeyle Kânunuevvel [Aralık] başındaki Cemiyeti Akvam[1] celsesine kaldığını arz eder ve kemali tazim ve şükranla ellerinizden öperim, Efendim Hazretleri.

Hariciye Vekili
Tevfik Rüştü"

Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-3, D: 51, F: 33-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Milletler Cemiyeti. (Y.N.)

GEMLİK HALKINA NUTUK*

(6 EKİM 1925)

Bursa, 6 (AA) - Reisicumhur Hazretleri bugün biri yirmi geçe Gemlik'i teşrif buyurmuşlardır. [...]

Gazi Paşa Hazretleri saat ikide askeriye dairesini teşrif ve ondan sonra belediye tarafından şereflerine verilen yirmi kişilik ziyafeti kabul buyurmuşlardır. Yemeği müteakip Gemlik Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi ve Belediye Reisi Ziya Bey Reisicumhur Hazretleri'ne hitaben bir nutuk irat ederek vaki olan davetlerini lütfen kabul buyurduklarından dolayı kendilerine karşı Gemlik halkının duyduğu sonsuz hürmet ve şükranları ve bugün hissettikleri bahtiyarlığı arz eylemiştir. Reisicumhur Hazretleri bu nutka cevaben:

"Muhterem Gemlik ahalisi namına vuku bulan beyanatınızdan pek ziyade memnun ve mütehassis oldum. Geçen defa geldiğimde olduğu gibi, bu defa da gösterdikleri tezahürat ve samimiyetten dolayı çok memnun ve mütehassisim. Özel olarak teşekkür ederim. Teşekkürlerimi münasip surette halka bildirmenizi rica ederim" *demişlerdir.*

Reisicumhur Hazretleri üçü yirmi geçe askeriye dairesinden ayrılarak Halk Fırkası binasını teşrif ile kırk dakika kadar istirahat eylemişler ve kendilerine kahve ve limonata ikram edilmiştir.

Gazi Paşa Hazretleri Fırka'daki fotoğraflarına "6 Teşrinievvel 341 [6 Ekim 1925]" *tarihi ve* "Gemlik Cumhuriyet Halk Fırkası'na" *ibaresini yazarak imza buyurmuşlardır.*

* *Cumhuriyet*, 7 Ekim 1925, Numara: 508, s.2; *İkdam*, 7 Ekim 1925, Numara: 10238, s.2. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *İkdam*'daki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

BALIKESİR'DE HALKA NUTUK*

(8 EKİM 1925)

Muhterem ahali,

Bugün buraya gelişim münasebetiyle muhterem Balıkesir ahalisi tarafından yapılan bu çoşkun tezahürat karşısında hissettiğim saadet pek büyüktür. Belediye Reisi Beyefendi'nin hepiniz namına söylediği bu samimi sözler kalbimde en heyecanlı hissiyatın doğmasına sebep olmuştur. Bilhassa şikâyet olarak ifade olunan arzu, hakkımda en büyük bir lütuf ve iltifattır. Bilhassa teşekkür ederim. Efendiler, muhterem genç arkadaşlarımızın da çok kıymetli ve esaslı fikirler ve hakikatler ihtiva eden ve memleket halkının[1] milli duygu ve heyecanlarına açık olarak tercüman olan hitabesini baştan nihayetine kadar derin hassasiyet içinde çok dikkatle dinledim. Memleketin genel fikirlerini yalnız bana değil bütün cihana bildiren beyanatından dolayı kendisini tebrik ederim. Arkadaşlar, Türk milletini şimdiye kadar taşıdığı püsküllü yadigârın[2] gösterdiği şey gibi kabul edenler elbette çok aldanmışlardır. Gerçi milleti kirlilik ve cehaletin nişanesi gibi kabul edilebilecek şekil ve kıyafette bırakarak, cihanın[3] alay ve dışlamasına maruz bırakmakta mana yoktu. Bu gaflette bulunanların ve bütün milleti kendi gafletlerine tabi kılmak için hatıra gelen ve gelmeyen manasız safsatalara dayananların hataları büyüktür; affedilemez. Fakat Türk milletini, cahil ve cehaletini gizlemek için muhitin karanlığını teminden başka çaresi olmayanlara kıyas ederek anlamaya çalışanların da hatası daha az değildir. Türk milleti her gün yeniden yeniye ve çok dikkatle incelenmeye değeri olan bir cevherdir. Bugün başları yüksekte, alınları hürriyet ve medeniyet güneşiyle[4] parlayan Türk milletinin, onun kıymet ve ehemmiyetini görmek istemeyenlere yakın bir gelecekte hakikati ret ve inkâr edilemez bir tarzda itiraf ettireceğine asla şüphe edilmesin. Ve bütün cihan bilmelidir ki, Türk milleti artık mazinin bin türlü fenalıkları eseri olarak beyninde yer tutan pası tamamen silmiştir. Gözleri önünde her gün biraz daha fazla toplanmak istenen bulutları katiyen dağıtmıştır. Artık bütün manasıyla ve bütün çıplaklığıyla hakikati görüyor ve anlıyor. Bu milleti bütün mevcudiyetiyle temas ettiği hakikatten, hakikate yürümekten men et-

* *İkdam*, 10 Ekim 1925, Numara: 10241, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 11 Ekim 1925, s.2; *Karesi*, 12 Ekim 1925, Numara: 98, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.221-223. Özeti için bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.223-224. *Karesi*'deki metin Hadiye Yılmaz, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Karesi*'de "Balıkesir halkının". (Y.N.)

2 Püsküllü bela, fes. (Y.N.)

3 *Hâkimiyeti Milliye*'deki "cihanın" sözcüğü yerine, diğer kaynaklarda "cehaletin". (Y.N.)

4 *Karesi*'de "nuruyla". (Y.N.)

mek imkân ve ihtimali kalmamıştır. Türk milletini kendi nefsini bile anlamaktan men eden seller, setler imha edilmiştir, yıkılmıştır. Ve devamlı imha edilecektir, yıkılacaktır. Her halde millet tuttuğu yolda süratle, şiddetle yürüyecek ve mutlaka layık olduğu saadet ve selamete kavuşacaktır. Arkadaşlar, huzurunuzda, milletin huzurunda iftihar sebebi saydığım bir hakikati tekrar etmeden sözlerime son vermeyeceğim. Görüyorsunuz ki, saflık, samimiyet ve katiyetle vuku bulmakta olan müşterek mesaimiz derhal olumlu ve feyizli neticelerini vermektedir. Adımlarını, attığımız medeniyet ve yenilik adımlarına uydurmak istemeyenler ne bedbahttırlar. Bu gibiler hâlâ milleti aldatacaklarını ümit ediyorlarsa, bu ümitlerinin kendilerinin hüsranlarından başka bir netice vermeyeceğine şimdiden emin olabilirler.

Hep beraber toplumumuzun her gün yeni bir mesut kademeye yükseldiğini görmekle çok bahtiyarız. Yüksek liyakat ve istihkakınızı ispat eden fiillerinizden ve azminizden dolayı, ey muhterem ahali, sizi, milleti tebrik ederim.

İSTANBUL'UN KURTULUŞ BAYRAMI ÜZERİNE İSTANBUL ŞEHREMİNİ EMİN BEY'E*

(9 EKİM 1925)[1]

İstanbul Şehremini Emin Beyefendi'ye

C. Kurtuluşun ikinci yıldönümünü kutlayan muhterem İstanbul halkı namına gösterilen samimi hissiyata teşekkürler takdim eyler ve bu vesile ile İstanbul'umuzun mesut bir gelişmeye nail olmasını temenni ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 9 Ekim 1925, Numara: 510, s.2; *Akşam,* 9 Ekim 1925, Numara: 2511, s.1. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Akşam*'daki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 9 Ekim 1925, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. İstanbul 6 Ekim 1923 tarihinde kurtulmuştur. (Y.N.)

İSTANBUL'UN KURTULUŞ BAYRAMI ÜZERİNE İSTANBUL TÜRK OCAĞI İDARE HEYETİ REİSİ NAKİYE HANIM'A*

(9 EKİM 1925)[1]

İstanbul Türk Ocağı İdare Heyeti Reisi Nakiye Hanımefendi'ye

C. İstanbul'un kurtuluş bayramını kutlamak münasebetiyle İstanbul Türk Ocağı namına gösterilen samimi hissiyata teşekkürler takdim eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1925, Numara: 510, s.2; *İkdam*, 9 Ekim 1925, Numara: 10240, s.4; *Akşam*, 9 Ekim 1925, Numara: 2511, s.1. *Akşam*'daki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 9 Ekim 1925, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. İstanbul 6 Ekim 1923 tarihinde kurtulmuştur. (Y.N.)

İSTANBUL'UN KURTULUŞ BAYRAMI ÜZERİNE İSTANBUL MAARİF MÜDÜRÜ NAİL REŞİD BEY'E*

(9 EKİM 1925)[1]

İstanbul Maarif Müdürü Nail Reşid Bey'e

C. İstanbul'un kurtuluş bayramını kutlarken aydın gençliğin hakkımda gösterdiği hissiyata teşekkürler takdim eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1925, Numara: 510, s.2; *İkdam*, 9 Ekim 1925. Numara: 10240, s.4. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.223. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.
Aynı telgrafın "Darülfünun Talebe Hukuk Cemiyeti Reisi Şerif Kâzım Bey'e" ve "Darülfünun Tezahürat Heyeti Tertibiyesi Reisi Mekki Said Bey'e" çekilen örnekleri için bkz. aynı kaynaklar. (Y.N.)

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 9 Ekim 1925, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. İstanbul, 6 Ekim 1923 tarihinde kurtulmuştur. (Y.N.)

İSTANBUL'UN KURTULUŞ BAYRAMI ÜZERİNE DARÜLFÜNUN EMİNİ NURETTİN BEY'E*

(9 EKİM 1925)[1]

Darülfünun Emini Nurettin Beyefendi'ye

C. İstanbul'un kurtuluş bayramını kutlarken Darülfünunumuzun hakkımda gösterdiği hissiyata teşekkürler takdim eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1925, Numara: 510, s.2; *Akşam*, 9 Ekim 1925, Numara: 2511, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.223. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Akşam*'daki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 9 Ekim 1925, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. İstanbul, 6 Ekim 1923 tarihinde kurtulmuştur. (Y.N.)

İSTANBUL'UN KURTULUŞ BAYRAMI ÜZERİNE ÜSKÜDAR HALK FIRKASI REİSİ HAKİM RIZA BEY'E*

(9 EKİM 1925)[1]

Üsküdar Halk Fırkası Reisi Hakim Rıza Beyefendi'ye

Cumhuriyet Halk Fırkası muhterem İstanbul temsilcilerinin kurtuluş gününün kutlanması münasebetiyle gösterdikleri samimane hissiyata teşekkürler takdim eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 9 Ekim 1925, Numara: 510, s.2. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 9 Ekim 1925, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. İstanbul, 6 Ekim 1923 tarihinde kurtulmuştur. (Y.N.)

İSTANBUL'DA MALİYE VEKİLİ HASAN BEY'E TEBRİK*

(9 EKİM 1925)[1]

İstanbul Maliye Vekili Hasan Beyefendi'ye

C. Vekilliğiniz zamanında birçok teşekküre değer hizmetiniz arasında Darphanei Milliye'de cumhuriyet altınlarının basılmasına muvaffakiyetinizden dolayı tebrikler takdim ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 9 Ekim 1925, Numara: 510, s.2. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 9 Ekim 1925, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

BALIKESİR TÜRK OCAĞI HATIRA DEFTERİNE YAZI*

(9 EKİM 1925)

Balıkesir, 9 (AA) - Gazi Paşa [...] Türk Ocağı'nı teşrif buyurarak Ocak mensuplarıyla uzun müddet hasbıhalde bulunduktan sonra takdim kılınan deftere aşağıda yazılı dostluk hislerini kaydetmişlerdir:

9 Teşrinievvel [Ekim] 1925

Balıkesir Türk Ocağı'nda genç, aydın, ateşli üyelerinin samimi huzurlarıyla geçirdiğim kıymetli dakikaları daima mütehassis olarak hatırlayacağım. Çok kabiliyetli ve cevherli milletimizin harsını yüceltmekte Ocağın tasavvur olunan teşebbüslerini büyük memnuniyetle dinledim. Millete asrın, medeniyetin bugünkü ve yarınki icaplarını iyi telkinde Balıkesir Türk Ocağı'nın feyizli bir kaynak, muvaffak bir müessese olmasını temenni ederim.

* *Hâkimiyeti Milliye,* 11 Ekim 1925, Numara: 1549, s.1; *Karesi,* 12 Ekim 1925, Numara: 98, s.1. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Karesi*'deki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

AKHİSAR TÜRK OCAĞI'NDA NUTUK*

(10 EKİM 1925)

İzmir, 10 (AA) - Reisicumhur Hazretleri on bir buçukta Soma'ya vardı. İstasyonda Kız Mektebi muallim ve talebelerine bolca iltifat buyurdu. Kırkağaç'ta da fabrikatör Cahit Bey tarafından irat olunan nutka cevaben Gazi Paşa Hazretleri: "Hissiyatınıza teşekkür ederim. Bilhassa asri cihazlanmayı dikkate değer buldum. Tebrik ve muvaffakiyet temenni ederim. Arazinin darlığına rağmen halkın iktisadi kudretinin iyi bir derecede olduğunu görüyorum" *demişler ve Kırkağaç hakkında bazı izahatı memnuniyetle dinlemişlerdir.*

Sart[1] *istasyonunda Saruhan Mebusu Reşad Bey Reisicumhur Hazretleri'ne hitap eden nutkunda kısaca demiştir ki: [...]*

Gazi Paşa Hazretleri karşılık olarak bu nutkun kendilerinde pek derin intibalar husule getirdiğini ifade buyurmuşlardır.

Akhisar'da Türk Ocağı Reisi Şemsettin Bey tarafından da bir nutuk irat edildi. Reisicumhur Hazretleri cevaplarında demişlerdir ki:

İnkılabın temellerini her gün derinleştirmek, takviye etmek lazımdır.

Muhterem ahali, birbirimizi aldatmayalım. Medeni cihan çok ileridedir. Buna yetişmek, o medeniyet dairesine[2] dahil olmak mecburiyetindeyiz. Bütün safsataları, boş sözleri bertaraf etmek lazımdır. Şapka giyelim mi, giymeyelim mi gibi sözler manasızdır. Şapka da giyeceğiz, Batı'nın her türlü medeni eserlerini de alacağız. Efendiler, medeni olmayan insanlar medeni olanların ayakları altında kalmaya maruzdurlar. Sevincimi, şükranımı tekrar ederim.

Daha sonra Belediye Reisi Emin Bey tarafından irat olunan nutka cevaben Gazi:

Muhterem arkadaşlar, bu defa vuku bulan davetinizle bendenizi bundan evvel mazhar kıldığınız şeref ve saadete tekrar kavuşturduğunuzdan dolayı teşekkür ede-

* *Hâkimiyeti Milliye*, 12 Ekim 1925, Numara: 1550, s.1; *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1925, Numara: 513, s.2; *İkdam*, 12 Ekim 1925, Numara: 10243, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.223-224. Özeti için bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.224-225. *İkdam*'daki eski yazı metin Musa Sarıkaya, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Sardes. Batı Anadolu'da Lydia bölgesinde antik kent. Bugün Salihli ilçesinin Sartmustafa köyü yakınında, İzmir-Ankara karayolu üzerinde, İzmir'e 72 kilometre uzaklıktadır. (Y.N.)

2 "O medeniyet dairesine" sözcüklerinin aslı olan *Hâkimiyeti Milliye*'deki "o dairei medeniyete" sözcükleri yerine, *Cumhuriyet* ve *İkdam*'da "ona nuru hidayetle". (Y.N.)

rim. Çok mütehassis oldum. Söylediklerinizde bana karşı çok lütufkâr sözler var. Ne yolda mukabele edeceğimi bilemem. Yalnız şurasını bilhassa kaydetmek isterim ki, gösterilen yol benim gösterdiğim yol değildir. Gidilmesi zaruri olan yoldur. Bizim işaretimiz malumu bildirmek kabilindendir. Ve malumu âlinizdir ki, büyük ve kutsi hedefler, ulaşılamayacak hedeflerdir. Dolayısıyla herhangi bir hedefe ulaşmakla kanaat etmeyeceğiz. Daima daha ilerisine varmak için mesai sarf edeceğiz.

Gazi Hazretleri, irat olunan diğer bir nutka şu cevabı vermişlerdir:

Muhterem arkadaşlar, bu çatı altındaki sözler beni çok mesut ve bahtiyar etmiştir. Muhterem arkadaşlarımla âlicenap arkadaşlarımın vuku bulan beyanatı şahsımı taltiften ibarettir. Bir millet, bir toplum, bir ferdin gayreti ve mesaisiyle bir adım bile atamaz. Riyasetini taşımakla iftihar ettiğim Cumhuriyet Halk Fırkası, diğer memleketlerde olduğu gibi alelade sokak politikası yapan bir fırka değildir. Hürmetle tekrar edeceğim ki, Halk Fırkası, Müdafaai Hukuk Cemiyeti gibi, o zamanki gibi[1] bütün milleti aydınlatmak ve bütün millete yol göstermek vazifesiyle mükelleftir. Fırkamıza adi politikacılık atfedenler nankör insanlardır. Memleket dayanışma ve birliğe muhtaçtır. Alelade politikacılıkla milleti parçalamak cinayettir.[2] Fırkamız temiz yürüyüşleriyle nezih maksadını her gün yeni vasıtalarla dünyaya tanıtacaktır. Bundan çok memnun ve bahtiyarım.

Müteakiben Türk Ocağı Reisi Doktor Şemsettin Bey Gazi'ye hitaben: "Sen yalnız bir şahıs değil, bütün bir milletsin; senin şahsın, fırkan, bütün milletin şahsı ve fırkasıdır. Yaşa Gazi, var ol" demiştir. Gazi cevaben:

Genç arkadaşlarımızın söylediklerine yalnız bir şey ilave edeceğim. Halk Fırkası'nın kadrosu bütün millet efradıdır. Bu hakikati düşünemeyenler, henüz beyinlerini düşündürmeye alıştıramayan bedbahtlardır. *(Sürekli alkışlar.)*

1 "O zamanki gibi" sözcükleri *Hâkimiyeti Milliye*'de yoktur. (Y.N.)
2 *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*'de yanlışlıkla "hiyanettir" şeklinde okunmuş. (Y.N.)

AKHİSAR TÜRK OCAĞI HATIRA DEFTERİNE YAZI*

(10 EKİM 1925)

Akhisar Türk Ocağı'nda muhterem Akhisarlıların hissiyat ve telkinatına tercüman olan bir hitabeyi dinlemekle çok mütehassis ve memnun oldum. Bu mukaddes kültür ocağının etrafı için feyizli olmakta azim ile devamını temenni ederim.

10.10.1925 Çarşamba

Gazi M. Kemal

* Ekmel İzdem. *Dünkü-Bugünkü Akhisar (Tarihi-Coğrafyası-Folklorü),* Ülkü Basımevi, 25 Aralık 1944. s.107.

AKHİSAR BELEDİYESİ HATIRA DEFTERİNE YAZI*

(10 EKİM 1925)

10 Teşrinievvel [Ekim] 1925

Akhisar'da geçirdiğim birkaç saatlik zaman, çok uzun zamanlarda ancak vücut bulabilecek çok kuvvetli, çok kıymetli bir hatıra yaratmaya kâfi gelmiştir.

Memleket güzeldir. Halk temiz, samimi ve aydındır. Vefa hissi bu muhitin[1] havasında ne kadar derin bir uyumla yer almaktadır.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Sadık Karaöz, *Atatürk Manisa'da,* Manisa Turizm Derneği Yayınları, İzmir, 1983, s.68. Ayrıca bkz. *Hâkimiyeti Milliye,* 12 Ekim 1925, Numara: 1550, s.1; *Vakit,* 12 Ekim 1925, Numara: 2796, s.2. *Atatürk Manisa'da'*daki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Musa Sarıkaya, *Hâkimiyeti Milliye'*deki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Vakit'*teki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 *Hâkimiyeti Milliye* ve *Vakit'*te "bu münevver muhitin". (Y.N.)

MANİSA BELEDİYESİ'NDE HALKA NUTUK*

(10 EKİM 1925)

Manisa, 10 (AA) - Reisicumhur Hazretleri Akhisar'dan öğleden sonra onda Ali Said, Hikmet, Fahrettin Paşalar ve maiyeti ekânı ile teşrif buyurdular. İstasyonda 1. Fırka kumanda heyetleriyle vilayet erkânı, belediye temsilcileri, Türk Ocağı heyeti, Halk Fırkası temsilcileri tarafından karşılandılar. [...] Belediye önünde Naci Paşa tarafından karşılandılar. Belediyede beş dakika istirahatten sonra kaza heyetlerini kabul buyurmuşlar, birer birer tokalaşmışlardır. Ondan sonra salona çıkarak beklemekte bulunan halkı selamladılar. Belediye Reisi Bahri Bey aşağıdaki nutukla şehir namına hoş geldiniz dedi: [...]

Reisicumhur Hazretleri aşağıdaki nutukla karşılık verdiler:

Manisa'nın muhterem ahalisi,

Yaptığınız bu coşkun tezahürat ve sevinçle hasıl olan heyecanın şiddeti kaybolmadan bana müsaade ediniz, sizi büyük bir samimiyetle selamlayayım ve hakkımdaki tezahürattan dolayı teşekkür edeyim. *(Alkışlar.)*

Muhterem arkadaşlar, sizin fikirlerinizi, eğilimlerinizi pek veciz bir suretle ifade eden Belediye Reisi Beyefendi'nin sözlerini ikiye ayıracağım: Birincisi şahsıma ait iltifatlarınızdır. Buna minnet arz ederim. *(Alkışlar.)* İkinci yön –ki, en mühimi, en esaslısıdır– o da sizin ilerleme ve yenilik yollarında atmakta olduğunuz adımların manası ve gösterdiğidir. Bunları da büyük bir takdirle yâd ederim. *(Alkışlar.)* Muhterem ahali, bu noktada iftihar sebebimiz olan bir hususu arz edeyim. Görülüyor ki, bizim kalbimiz, bizim fikrimiz tamamıyla sizin hislerinize, fikirlerinize ve emellerinize uymaktadır. *(Hay hay sesleri.)* Bu vesile ile tekrar etmek isterim. Bütün memleket, bütün cihan bilsin ki, Türkiye halkı, reisleriyle, idarecileriyle ve reisleri, idarecileri de halkıyla beraber aynı yolun yolcusu, hemfikir insanlardır.

Aziz Manisalılar, ben Manisa'yı yangınlar içinde, harap ve türap bir halde görmüştüm. Muhterem Manisalılar, ben sizi karanlıktan, ateşten, esaretten henüz kurtulduğunuz bir zamanda görmüştüm. Fakat o günkü halleri, itiraf ederim, hakiki üzüntüyle karşılamadım. Gerçi siz zalim bir taarruzun[1] şiddetli darbelerinden henüz kurtulmuştunuz. Fakat ben emindim ki, bu kadar şiddetli darbeler insanların imanlarını

* *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1925, Numara: 512, s.2; *Hâkimiyeti Milliye*, 12 Ekim 1925, Numara: 1550, s.1-2; *İkdam*, 11 Ekim 1925, Numara: 10242, s.1-2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.224-225. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, diğerleri Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Hâkimiyeti Milliye*'de "zulüm ve taarruzun". (Y.N.)

takviye eder. Kabiliyeti, cevheri olan bir millet öyle darbelerden uyanıklık kazanır. Maziye nispeten geleceğini daha çok parlak yapabilir. Muhterem arkadaşlar, felaketler insanları, akılları başında olan milletleri daima azimkâr, iyi hamlelere sevk eder ve işte siz de o hamleleri yapmaktasınız. Bugün mamuriyet itibariyle gördüğüm, alınlarınızda okuduğum eserler, bu hamlelerin çok bariz tezahürleridir. Arkadaşlar, bugünkü teyakkuzlarınızın, azminizin çok az zamanda çok feyizli neticeler vereceğine emin olarak sizi tekrar hürmetle selamlarım.

İZMİR BELEDİYESİ'NDE HALKA NUTUK*

(11 EKİM 1925)

İzmir, 11 (AA) - Gazi Paşa Hazretleri saat dörde kadar istirahatten sonra hükümet dairesinde vilayet erkânını, kumandanlıkta askeri erkân ve üst subayları kabul eyledi. Ondan sonra Halk Fırkası'nı teşrif ederek Aydın ve Denizli vilayetleri fırka idare heyetleriyle, İzmir vilayeti merkez ve bağlı yerlerinin mutemet ve idare heyetlerini, Türk Ocakları, Hilali Ahmer,[1] Himayei Etfal[2] ve diğer cemiyetlerin temsilcilerini kabul buyurdular. Müteakiben belediyeye gidildi. Belediye önünde biriken on binlerce halkın "Kurtarıcımızı görmek isteriz. Gazi, bizi ve memleketi sen kurtardın!" nidaları üzerine Gazi Hazretleri belediye balkonuna çıkmışlardır. Belediye Reisi Aziz Bey şu nutku irat etmiştir: [...]

Aziz Bey'in nutku sürekli alkışlarla karşılanmış, Reisicumhur Hazretleri buna aşağıdaki nutuk ile cevap vermişlerdir:

Muhterem İzmirliler, aziz hemşerilerim! Siz bana bugün çok tarihi diğer bir günü hatırlattınız. Bugünkü vefakârane hissiyatınızla yaptığınız tezahüratla bana İzmir'in geri alındığı gün bu sokaklarda geçirdiğim dakikaları hatırlattınız. *(Şiddetli alkışlar.)* Muhterem arkadaşlar, hatta diyebilirim ki, siz o gün çok büyük elem ve keder içindeydiniz. Yahut kurtulmuş olmaktan kaynaklanan sevinciniz içinde yine büyük bir kederiniz vardı. Fakat ben görüyorum ki, bugün daha coşkun ve daha yüksek hissiyat içindesiniz.[3] Arkadaşlar! Müsaadenizle, hatırladığım bu dakikayı bir kelimeyle ifade edeyim. Çünkü o gün henüz o günün kıymetini anlayacak zihniyette değildiniz. Arkadaşlar! O günden bugüne kadar geçen zaman, zannediyorum ki, size çok büyük hakikatleri ispat etmiş, göstermiş ve hissettirmiştir. *(Alkışlar, doğru sesleri.)*

Muhterem vatandaşlar! Bu münasebetle size şunu da ifade edeyim ki, her geçen gün ve her geçen sene size birçok hakikatler daha gösterecek ve ispat edecektir. Yalnız tavsiye ederim ki, çok dikkatle ve sabırla o zamanın geçmesini, o hakikatlerin anlaşılmasını bekleyiniz.

Muhterem hemşerilerim! Size çok eski bir nokta üzerindeki hatıramı arz etmek isterim. Benim İzmir'i ilk gördüğüm gün, mektebi terk ederek sürgün yerime gittiğim

* *Hâkimiyeti Milliye,* 13 Ekim 1925, Numara: 1551, s.1; *Cumhuriyet,* 13 Ekim 1925, Numara: 514, s.2; *İkdam,* 13 Ekim 1925, Numara: 10244, s.1-2; *Ahenk,* 13 Ekim 1925, Numara: 9636, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.225-227. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Kızılay. (Y.N.)

2 Çocuk Esirgeme Kurumu. (Y.N.)

3 *Ahenk*'te yer alan bu kısım diğer gazetelerde şu şekildedir: "[...] o gün çok büyük elem ve kederden yeni çıkmış, coşkun bir sevinç gösteriyordunuz. Fakat ben bugün görüyorum ki, siz daha coşkunsunuz, hissiyatınız daha yüksektir". (Y.N.)

günleri[5] *(kahrolsunlar...)* bu güzel rıhtımda ancak birkaç saat geçirmeye müsaade alabilmiştim. İşte o saatlerde bu güzel İzmir rıhtımını baştan nihayete kadar bize can düşmanı olan yabancı bir ırka mensup insanların başlarındaki şapka ile dolu görmüştüm. Ve daha o zaman hükmetmiştim ki, İzmir, hakiki, asil ve necip Türk İzmirlilerden gitmişti. Fakat ne yapayım ki, o tarihte idrak ettiğim bu hakikati size söylemeye imkân yoktu. Çünkü sürgün yerime gidiyordum. Arkadaşlar! O gün hakikati gösterememek yüzünden bütün memleketin İzmir'le beraber ne kadar büyük, ne kadar acı ve ne kadar berbat felaketlere uğradığını elbette bilirsiniz. Bunun için muhterem arkadaşlar, bugün o devirde bulunuyoruz ki, birbirimize daima hakikati söyleyeceğiz. İsterse bu hakikat iyi veya fena olsun, felaket veya saadet getirsin, fakat illa hakikati söyleyeceğiz.

Arkadaşlar! Hakikat kolaylıkla anlaşılır bir şeydir. Fakat hakikati bulandıranlar vardır. Hakikat diye bahsedenler vardır.[6] Çok nazarı dikkatinizi çekerim,[7] bu gibi aldatıcılara inanmayınız.

Muhterem ahali! Kıymetli Belediye Reisiniz Beyefendi Hazretleri'nin pek iyi hitabelerini dikkat ve hassasiyetle dinledim. Hiç şüphe yoktur ki, bu sözler tamamen kalbinizi ve hissiyatınızı ifade etmektedir. Yalnız ben çok üzgünüm ki, huzurunuzda duyduğum hissiyatı aynen ifade edemiyorum. *(Islıklar, Allah sesleri.)* Yalnız anlıyorsunuz ki, hemşerilerim, sizi çok seviyorum ve size çok muhabbetim vardır. Çünkü sizden pek çok muhabbet ve emniyet ve itimat görmekteyim. Arkadaşlar! Bana ve mesai arkadaşlarımıza gösterdiğiniz itimadın icaplarını yapmak için size söz veriyorum.[8] Bütün mevcudiyetimi buna hasr ve tahsis ediyorum. *(Yaşa sesleri, alkışlar.)*

Muhterem İzmirliler, siz hem çok bedbaht oldunuz, fakat aynı zamanda çok bahtiyarsınız. Bedbaht oldunuz; çünkü çok işkenceler, acı zulümler ve baskılar gördünüz. Fakat bahtiyarsınız; çünkü bütün bir memleket sizi kurtarmayı hedef saydığı için kurtuldu.[9] Ahmak düşman buraya gelmeseydi, belki bütün memleket gaflete dalmış kalırdı. Siz bütün memleket ve millet ve bugün ve gelecek namına sıkıntı çektiniz. *(Elhamdülillah sesleri.)* Fakat bugün bu sıkıntının mükâfatlarına mazharsınız. Sizi tebrik ederim. *(Alkışlar.)*

Arkadaşlar, şunu da ilave etmeliyim ki, İzmir, mazinin bin bir meselede olduğu gibi gafleti neticesi olarak o mezalime maruz kalmıştır. Artık o vakitler ve o dakikalar çoktan geçmiştir. Ve bu noktayı çok iyi ortaya koymak için ilaveye mecburum ki ve bütün cihan işitsin ki, efendiler, artık İzmir hiçbir kirli ayağın üzerine basamayacağı çok mukaddes bir topraktır. *(Fevkalade sürekli alkışlar.)*

Efendiler, İzmir'e her gelişimde çok mütehassis oluyorum. Fakat bugün daha fazla mütehassis oldum. Tekrar samimi teşekkürlerimi arz ederek veda ediyorum. Allahaısmarladık arkadaşlar.

5 Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal, 11 Ocak 1905'te Harp Akademisi'nden mezun olmuştur. Bunu izleyen günlerde, istibdat ve padişahlık rejimi aleyhindeki düşünceleri ve durumu şüphe çekerek 5 Şubat 1905'te Şam'da 5. Ordu emrine atandı. 10 Şubat 1905 günü Şam'a gitmek üzere İstanbul'dan hareket etti. İzmir'e bugünlerde uğramış olmalıdır. (Y.N.)

6 *Ahenk*'teki bu iki cümle yerine diğer gazetelerde "Fakat hakikat diye gayri hakikiden bahsedenler vardır". (Y.N.)

7 *Ahenk* dışındaki gazetelerde "Çok rica ederim". (Y.N.)

8 *Ahenk* dışındaki gazetelerde cümle şu şekildedir: "Bana ve mesai arkadaşlarıma gösterdiğiniz nihayetsiz itimada, bütün mevcudiyetimi hasretmek suretiyle hak kazanmaya çalışacağım." (Y.N.)

9 *Ahenk* dışındaki gazetelerde cümle şu şekildedir: "Çünkü bütün memleket sizi kurtarmayı mukaddes bir hedef kabul etmiştir." (Y.N.)

İZMİR'DE FENER ALAYI DÜZENLEYEN HALKA NUTUK*

(11 EKİM 1925)

İzmir, 11 (AA) - Reisicumhur Hazretleri gece fener alayını izlediler. On binlerce halk Paşa Hazretleri'nin ikametgâhları önünde toplanmışlar ve muhtelif tezahüratta bulunmuşlardır. Bu tezahürat münasebetiyle Gazi Paşa Hazretleri şu veciz nutku irat buyurmuşlardır:

Arkadaşlar, hanım ve bey arkadaşlarım! Çok samimi, vecd halinde, fakat yekpare bir vicdan, bir kalp karşısında bulunduğumu hissetmekle bahtiyarım. Arkadaşlar! Bilirsiniz ki, hissiyat denilen şey, aklın, mantığın, muhakemenin çok üstünde bir kudret ve kuvvete sahiptir. Bu kadar nezih, bu kadar kuvvetli ve bu kadar ince hissiyata sahip olan milletimizin ilerlemelerin en son kademesine, en yüksek mertebesine tam bir muvaffakiyetle ulaşacağına şüphe etmeyiniz. *(Sürekli alkışlar.)*

Ben sizin bugünkü halinizden ziyade gelecekte yaratacağınız büyüklükleri görüyor ve çok bahtiyar oluyorum. Arkadaşlar! Sizin gibi bir milletin âciz bir ferdi olduğumdan dolayı ne kadar mesut olduğumu düşünemezsiniz. Kendimi tebrik ediyorum. Çünkü size mensubum. *(Şiddetli alkışlar.)*

* *Hâkimiyeti Milliye,* 13 Ekim 1925, Numara: 1551, s.2; *Cumhuriyet,* 13 Ekim 1925, Numara: 514, s.1; *İkdam,* 13 Ekim 1925, Numara: 10244, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.227. Özeti için bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı. Ankara, 1991, s.226. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

KARŞIYAKALILARA NUTUK*

(12 EKİM 1925)

İzmir, 12 (AA) - Sabah saat 1; muazzam tezahürat devam ediyor. Reisicumhur Hazretleri özel vapurlarla gelen Karşıyaka ve Göztepelilere hitaben aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

İzmir'in Karşıyakalıları! Sizi derin muhabbetle selamlarım. *(Teşekkür ederiz, var ol sesleri.)* Karşıyakalılar! Ben karşı yaka beri yaka bilmem. Ben İzmir'in tamamını tanırım. İzmir'in tamamını severim. *(Alkışlar.)* Güzel İzmir'in temiz kalpli insanlarının da beni sevdiklerinden eminim. *(Vallahi Paşam, kurbanız Paşam sesleri.)* Yalnız bir tesadüf beni Karşıyaka'ya daha ziyade bağlamıştır. Karşıyakalılar! Anam sizin sinenizde, sizin topraklarınızda yatıyor. *(Sen sağ ol Paşam sesleri.)*

Karşıyakalılar! İzmir'i gördüğüm gün evvela Karşıyaka'yı ve orada sizin sinenizde, sizin topraklarınızda yatan anamın mezarını gördüm. Hatırlar mısınız ne dedim? Aynen değilse bile mealen anamın kabrine, anamın Karşıyaka'daki topraklarına dedim ki, "Seni ben öldürmedim. Hatta Allah da öldürmedi. Seni öldüren, mazideki istibdat, sultanlar, halifelerdir." *(Sen yaşa! Çok yaşa nidaları.)*

Çok muhterem arkadaşlar! O zaman söz verdim ki, ifade ettim ki, anamı öldüren sultanlardan, halifelerden, istibdattan bu millet intikam alacaktır. Aldık mı arkadaşlar? *(Sayende Paşam sesleri.)*

Arkadaşlar! Aldığınız intikamın derecesi kâfi değildir. Çok intikamcı olmanız lazımdır. Çok intikamcı olunuz. Düşmanlarınız çoktur.

Sevgili Karşıyakalılar! Hatta birbirinize çok dikkatli bakınız. Dost ve düşmanı ayırma alışkanlığını kazanmalısınız. Bütün bu sözlerden sonra tekrar birinci noktaya dönmek istiyorum, çocukluğumda bir şarkı işitmiştim. Derler ki, Karşıyaka İzmir'in gülüdür. Ben görüyorum, karşımda güller kokuyor. Arkadaşlar bu gülün temiz ve çok semavi rayihasını gönlümde bırakınız. Rahatsız olmayınız, gidiniz.

Paşa Hazretleri'nin nutukları sürekli bir surette alkışlandı. Bu esnada hazır bulunanlardan biri "Paşa Paşa lütfet, devam et" diye bağırdı. Muhterem Gazi'miz tekrar dönerek:

* *Türkili,* 12/13 Ekim 1925, s.1; *Cumhuriyet,* 13 Ekim 1925, Numara: 514, s.2; *Hâkimiyeti Milliye,* 13 Ekim 1925, Numara: 1551, s.2; *İkdam,* 13 Ekim 1925, Numara: 10244, s.1; *Akşam,* 13 Ekim 1925, Numara: 2515, s.1. Özeti için bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.227. *Türkili*'ndeki eski yazı metin Musa Sarıkaya, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

Arkadaşlar hep insanız, eksik mahlukuz. Noksanımızın en mühim tarafı lisanımızdadır. Kafamız, ruhi hassasiyetimiz lisanımızdan çok yüksektir. Onun için birbirimize karşı bakıyor, bakışıyor ve anlıyoruz ki, hissiyatımızı lisanımızla ifade edemiyoruz. İşte bunun lügat kitaplarındaki manası samimiyettir. Arkadaşlar, kardeşler! Samimiyetin lisanı yoktur. Görüyorum, samimi bir kitle karşısındayım. Ben de bu kitleye karşı çok samimiyim.

Bu nutuk halkın gözyaşları ve sürekli alkışlarıyla karşılanmıştır.

KEMALPAŞA TÜRK OCAĞI'NDA NUTUK*

(12 EKİM 1925)

İzmir, 12 (AA) - Reisicumhur Hazretleri sabahleyin saat dokuz buçukta Kemalpaşa civarında yapılmakta olan sonbahar ordu manevraları sahasını teşrif ettiler. Yollarda halk tarafından samimi tezahürat yapılmış, Ulucak'ta kurban kesilmiştir. Gazi, manevra sahasındaki harekâtı inceledi ve bununla bir buçuk saat kadar meşgul oldu. Paşa Hazretleri'ne Meclis Reisi Kâzım Paşa, Mebus Fuad (Rize), Nuri (Kütahya) Beylerle Ordu Müfettişi Fahreddin Paşa ve askeri erkân refakat ediyorlardı. Manevra sahasındaki incelemelerin birinci safhası tamamlandıktan sonra Kemalpaşa'ya gidildi. Kemalpaşa'da yapılan tezahürat pek samimi oldu. Kasabanın muhtelif mahallerinde yapılan dört zafer takından Türk Ocağı kapısı önündeki tak "Zafer Perisi"ni temsil eden canlı bir tablo idi. Gazi bir müddet Ahzı Asker Şubesi'nde[1] *istirahatten sonra Türk Ocağı ve Halk Fırkası'nı teşrif ettiler. Ocak ve fırka temsilcilerinin takdiminden sonra Kemalpaşalıların davetine icabet ederek yemeği orada yediler. Kemalpaşa Türk Ocağı Reisi Feyzi Bey aşağıdaki nutku irat etti: [...]*

Gazi Paşa, Ocak Reisi Feyzi Bey'in nutkuna cevaben dediler ki:

Muhterem kaza ahalisinin hissiyatını tercüme eden bu sözlerden çok memnunum.

Arkadaşlar, bütün hayatımda pek sevimli geçirdiğim bir gece vardır. O gece, ordumuzun İzmir'e girdiği günün burada geçirdiğim gecesidir. O vakit buradan geçerken bu muhterem halkın gördüğü her türlü zulüm ve tecavüze rağmen resmimi koyunlarından çıkararak beni tanıdıklarını ve otomobilime atılarak kucakladıklarını unutmadım.[2] Bugün o hatırayı yaşıyorum, bahtiyarım.

* *Türkili,* 13/14 Ekim 1925, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 14 Ekim 1925, Numara: 1522, s.1; *Cumhuriyet,* 14 Ekim 1925, Numara: 515, s.1; *İkdam,* 14 Ekim 1925, Numara: 10245, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.228. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, diğerleri Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Askerlik Şubesi. (Y.N.)

2 *Hâkimiyeti Milliye*'de "unutmam". (Y.N.)

İZMİR'DE MEVKİİ MÜSTAHKEM KUMANDANLIĞI'NIN ZİYAFETİNDE NUTUK*

(12 EKİM 1925)

İzmir, 13 (AA) - Reisicumhur Hazretleri şerefine Mevkii Müstahkem Kumandanlığı tarafından mükellef bir ziyafet çekilmiştir. Ziyafette Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa ile Ordu Müfettişi Fahreddin ve kolordu kumandanlarından Naci Paşalar, Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Fuad, mebuslardan Hacim (Giresun), Haydar Rüştü (Denizli), Osmanzade Hamdi ve Münir (İzmir) Beylerle Vali İhsan Paşa, Belediye Reisi Aziz Bey, askeri erkân ve üst subaylar hazır bulundular. Ziyafet ciddi ve samimi bir surette cereyan eylemiş ve ordu müfettişlerinden Fahreddin Paşa, Gazi'ye hitaben şu nutku irat eylemiştir: [...]

Fahreddin Paşa Hazretleri'nin çok alkışlanan bu nutuklarına Reisicumhur Hazretleri şu suretle karşılık vermişlerdir:

Muhterem Müfettiş Paşa Hazretleri, muhterem arkadaşlarım; Cumhuriyet ordusunun yüksek şerefli kumanda heyetiyle beraber bulunmaktan duyduğum saadet pek büyüktür. Bilhassa bu toplantının pek faydalı cereyan ettiğini gördüğüm bir manevranın sona ermesini müteakip vuku bulmuş olması mesudiyetime sevinçler ilave etmiştir. Kahraman Türk ordularının kazandıkları büyük zaferlerde şahsıma düşmüş olan vazifeleri yapabilmişsem çok bahtiyarım. Yalnız bu noktada bir hakikati izah için arz edeyim ki, benim, ordularımızı sevk ettiğim ve yönelttiğim hedefler, esasen ordularımızın her neferinin, tekmil subaylarının ve kumandanlarının gözlerinin, vicdanlarının, azimlerinin, mefkûrelerinin yönelmiş bulunduğu hedefler idi. Şuurlu ve mefkûreli harekâtta muvaffak olan ordularımızı,[1] burada tazimle yâd etmeyi bir vazife bilirim. Zaten biliyordum. Bugün gözümün önünde cereyan eden harekât münasebetiyle bir defa daha kani ve müsterih oldum ki, Cumhuriyet orduları tarihe yazdığı büyük zaferlerin neşesinden ancak daha yüksek vazifelerin yerine getirilmesinde lazım askeri vasıflarını ve meziyetlerini her gün artırmak için istifade etmektedir. Bundan evvel yine İzmir'de ordularımızın erkân ve üst subaylarıyla bir harp oyunu yapmıştık. Onun bende bıraktığı güvene bugün yine İzmir civarında mühim safhalarını takip ettiğim manev-

* *Türkili*, 13/14 Ekim 1925, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 14 Ekim 1925, Numara: 1552, s.1-2; *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1925, Numara: 515, s.1-2; *İkdam*, 14 Ekim 1925, Numara: 10245, s.2; *Ahenk*, 14 Ekim 1925, Numara: 9637, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.228-229. *Hâkimiyet Milliye*'deki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, diğerleri Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Türkili*, *Cumhuriyet*, *İkdam* ve *Ahenk*'te "harekât sahibi ordularımızı". (Y.N.)

ranın bahşettiği kati güveni ilave etmekle mesudum. Bütün millete tereddütsüz ve gönül rahatlığıyla arz edebilirim ki, Cumhuriyet orduları Cumhuriyet'i ve mukaddes Türk topraklarını emniyetle muhafaza ve müdafaaya kadirdir ve hazırdır!

Milletimiz büyük bir azimle toplumsal ve fikri gelişmesine çalışırken, onu yolundan[1] alıkoyacak dahili ve harici engellerin karşısında kuvvetli, kudretli, yüksek vazifesini idrak etmiş kahraman ordumuzun hazır bulunduğunu düşünerek müsterih olabilir. Müfettiş Paşa Hazretleri, zatınızın ve yüksek kumanda heyetinin şahsıma ait kıymetli muhabbetinin ve itimadının nişanesi olan son sözlerinize teşekkür arz ederim. Hürmet Cumhuriyet ordularına, hürmet onların yüksek kumanda ve subay heyetlerine! *(Sürekli alkışlar.)*

1 *Türkili, Cumhuriyet, İkdam* ve *Ahenk*'te "bundan". (Y.N.)

BAZI KARARNAMELER HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(12 EKİM 1925)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Başkitabeti
Makine başında

Ankara[1]
12.10.41 [1925]

Ankara
Başvekâlet Canibi Samiine

Resmi merasimde giyilecek elbise ve teferruatı hakkındaki talimatnamenin yürürlüğe konulması ve Sadri Cemil, Ahmet İhsan Beylere siyasi pasaport verilmesine dair olan kararnameler uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 41'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Telgraf antetli kâğıda yazılmıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa o sırada İzmir'dedir. (Y.N.)

DENİZLİ'DEKİ CEMİYETLERİN DAVETİNE TEŞEKKÜR*

(13 EKİM 1925)

İzmir
13.10.341 [1925][1]

Denizli'de Türk Ocağı Delegesi Doktor Salih Tevfik Bey'e
Denizli Cemiyetler Birliği Reisi Mühendis Tevfik Bey'e
Denizli Keçeci Esnafı Reisi Ali Efendi'ye
Denizli Berber Esnafı Reisi Ali Efendi'ye
Denizli Bakırcı Esnafı Reisi Hacı Ali Efendi'ye
Denizli Bahçıvan Esnafı Reisi Mustafa Efendi'ye
Denizli Kunduracı Cemiyeti Reisi Mehmed Efendi'ye
Denizli Debbağhane Cemiyeti Reisi Hacı Mehmed Salih Efendi'ye
Denizli Helvacı Cemiyeti Reisi Bekir Efendi'ye
Denizli Fırıncılar Cemiyeti Reisi Hacı Süleyman Efendi'ye
Denizli Demirciler Esnafı Reisi Mustafa Efendi'ye
Denizli Terzi Cemiyeti Reisi Hüseyin Efendi'ye
Denizli Kasap Esnafı Reisi Hüseyin Efendi'ye
Denizli Spor Mıntıkası Heyeti Reisi Nevzad Bey'e

Davetinize teşekkür ederim. Vaktin müsaade etmemesinden, ziyaretin sonraki bir vakte ertelenmesi zaruridir. Selam ve muhabbet.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: V-4, D: 81, F: 16'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Eski yazı belgede tarih "13.11.341 [1925]" olarak yazılmıştır. Ancak Mustafa Kemal Paşa 13 Kasım 1925'te Ankara'da bulunmaktadır. Telgraf Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir'de bulunduğu 13 Ekim 1925 günü yazılmış olmalıdır. (Y.N.)

İZMİR TÜRK OCAĞI'NDA MUSİKİ YURDU GENÇLERİNE NUTUK*

(13 EKİM 1925)

İzmir, 13 (AA) - Reisicumhur Hazretleri dörtte İş Bankası Müdürü Firuz Bey'in riyasetinde bulunan İş Bankası memurlar heyetini kabul ile bolca iltifatta bulunmuşlar ve beşte refakatlerinde Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım ve Müfettiş Fahreddin Paşalarla mebuslardan Fuad (Rize), Nuri (Kütahya) Beyler olduğu halde Türk Ocağı'nı teşrif buyurmuşlar ve Reis Aziz Bey'le bütün Ocaklılar tarafından karşılanmışlardır.

Ocak'ta idare heyeti, Altay İdman Yurdu gençleri, Muğla heyeti, Denizli Türk Ocağı namına Mümtaz Bey kendilerine takdim edilmiştir. Musiki Yurdu gençlerinin verdiği konser Gazi Paşa Hazretleri'nin bilhassa takdirlerini kazanmış ve "inkılaplar üzerinde musikinin çok büyük tesiri olacağını" *beyan buyurarak* "Sizler bu vazifeyi yaptığınızdan dolayı tebrike değersiniz" *demişlerdir.*

* *Cumhuriyet,* 15 Ekim 1925, Numara: 516, s.1; *Vakit,* 15 Ekim 1925, Numara: 10246, s.1. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin, *Vakit*'teki Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

KARŞIYAKA BELEDİYESİ'NDE GENÇ BİR MEKTEPLİNİN NUTKUNA CEVAP*

(13 EKİM 1925)

İzmir, 13 (AA) - [...] Gazi Paşa Hazretleri Ocaklı muallim hanımlara bolca iltifatta bulunduktan ve Ocak'ta bir müddet daha istirahatten sonra gambotla Karşıyaka'yı teşrif eylemişler ve iskelede on binlerce halk, mektepler tarafından çok parlak tezahürat ile karşılanmışlardır. Reisicumhur Hazretleri belediye dairesini teşrif ve Belediye Reisi Fikri Bey ile belediye heyeti, Halk Fırkası, eşraf tarafından karşılanmışlardır. Belediye dairesinde genç bir mektepli tarafından aşağıdaki nutuk irat edilmiştir: [...]

Gazi Paşa Hazretleri bu nutka: "Sizler bugünlerden[1] daha mesut günler yaşayacaksınız. Siz bizim göremeyeceğimiz[2] yüksek saadetlere nail olacaksınız. Teşekkür ederim" *hitabıyla karşılık vermişlerdir.*

* *Türkili,* 14/15 Ekim 1925, s.1; *Cumhuriyet,* 15 Ekim 1925, Numara: 516, s.1; *Vakit,* 15 Ekim 1925, Numara: 10246, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.227. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin, diğerleri Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Türkili*'nde "bugünlerde". (Y.N.)

2 *Türkili*'nde "görmediğimiz kadar". (Y.N.)

KARŞIYAKA SPOR KULÜBÜ HATIRA DEFTERİNE YAZI*

(13 EKİM 1925)

13 Teşrinievvel [Ekim] 1925

Karşıyaka Spor Kulübü'nde karşı karşıya bulunduğum gençlik iftihara çok değerdir. Bu gençlik karşısında geleceğin kuvveti, saadeti ne bariz görünmektedir.

Gazi M. Kemal

Daha sonra otomobillerle iskeleye geldiler ve halkın anlatılamayacak sevinçli tezahüratı arasında motora binerek döndüler.

* Karşıyaka Spor Kulübü kasasında bulunan orijinal belgenin fotokopisi Ahmet Bekir Palazoğlu tarafından Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ne verilmiştir. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Haluk San, *Belgeleri İle Türk Spor Tarihinde Atatürk*, Türk Spor Vakfı, İstanbul, 1982, s.70; *Anadolu*, 14 Ekim 1925, s.1; *Türkili*, 14/15 Ekim 1925, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 15 Ekim 1925, Numara: 1553, s.1; *Cumhuriyet*, 15 Ekim 1925, Numara: 516, s.1. Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndeki eski yazı belge Hadiye Yılmaz. *Anadolu* ve *Türkili*'ndeki eski yazı metinler Musa Sarıkaya, *Hâkimiyeti Milliye* ve *Cumhuriyet*'tekiler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

İZMİR BELEDİYESİ'NİN ZİYAFETİNDE NUTUK*

(13 EKİM 1925)

İzmir, 13 Teşrinievvel [13 Ekim] (AA) - Reisicumhur Hazretleri şerefine bu akşam belediye tarafından Naim Bey Oteli'nde 100 kişilik mükellef bir ziyafet çekilmiştir. Ziyafette üst seviyedeki memurlar, Halk Fırkası heyetleri, esnaf cemiyetleri temsilcileri ile diğer cemiyetlerin temsilcileri hazır bulundular. Yemeği müteakip Reisicumhur Hazretleri aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Muhterem Beyler! Bu sofrada beraber geçirdiğimiz neşeli ve zevkli dakikaları derin hassasiyet içinde anarım. Görüyorum ki, muhataplarım[1] üst seviyedeki mülki memurlardır. Aynı zamanda milli ve iktisadi muhtelif şirketlerin ve teşebbüslerin yöneticileri ve mensuplarıdır. Efendiler, milletimizin ilerlemeye, yeniliğe, gelişmeye ne kadar arzulu olduğunu her gün görmektesiniz. Ben memleketin birçok yerlerinde aynı gözlemlerde bulundum. Aynı hassasiyeti, aynı yüksek uyanıklığı ve dikkati gördüm. Sizi bundan haberdar ediyorum. Sizler milletin bu özlemini, bu arzusunu tatmin etmeyi[2] resmi ve günlük vazifeniz haricinde, onun üzerinde yüce ve milli bir vazife olarak görmelisiniz. Bu vazifenizi ciddiyetle[3] yerine getireceğinize emin olduğumdan çok bahtiyarım. Huzurunuzun verdiği memnuniyetle çok teşekkür ederim.

Bunu müteakip Vali İhsan Paşa şu sözleri söyledi: [...]
Müteakiben Gazi Hazretleri tekrar sözüne devam ile buyurmuşlardır ki:

Arkadaşlar, mazinin en büyük felaketlerini hazırlayan, mazide, ama çok derin mazilerde[4] dahi Türk milletini benliğinden çıkaran bir teşkilat vardı ki, ona devlet ve hükümet teşkilatı derlerdi. Millet, hükümet teşkilatının görünüşte esiri idi. Bu onun görünürdeki manzarası idi. Halbuki Türk, esaret kabul etmeyen bir millettir; Türk milleti esir olmamıştır. Yalnız hükümet başka bir vaziyette kalmış, millet de hüküme-

* *Türkili,* 14/15 Ekim 1925, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 15 Ekim 1925, Numara: 1553, s.1; *Cumhuriyet,* 15 Ekim 1925, Numara: 516, s.2; *Vakit,* 15 Ekim 1925, Numara: 2799, s.1; *İkdam,* 15 Ekim 1925, Numara: 10246, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.229-230. *Türkili*'ndeki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *Hâkimiyeti Milliye* ve *Cumhuriyet*'tekiler Hüseyin Gültekin, diğerleri Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Hâkimiyeti Milliye*'de "muhataplarım" sözcüğü yerine yanlışlıkla "muhat bütün" yazılmış. (Y.N.)

2 *Türkili* ve *Hâkimiyeti Milliye*'de "takviye etmeyi". (Y.N.)

3 *Türkili* ve *Hâkimiyeti Milliye*'de "muvaffakiyetle". (Y.N.)

4 *Hâkimiyeti Milliye*'de "Arkadaşlar, mazide, en büyük felaketleri ihzar eden mazide, çok derin mazilerde". (Y.N.)

te yabancı ve ondan ayrı[1] bir vaziyette kalmıştır.[2] İşte onun için çok felaketler oldu. Fakat bunların maddi tecellileri devlet ve hükümet teşkilatı üzerinde oldu. Mahvolan devletler idi; o devlet ölmüştür. Fakat Türk milleti, görüyorsunuz ki, daha taze,[3] daha kuvvetli, daha şerefli olarak yaşamaya devam etmektedir. Bugünkü hükümetimiz, devlet teşkilatımız doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir devlet teşkilatı ve hükümettir ki, onun ismi Cumhuriyet'tir. Artık hükümet ile millet arasında mazideki ayrılık kalmamıştır. Hükümet millettir ve millet hükümettir. Artık hükümet ve hükümet mensupları kendilerinin milletten gayrı olmadıklarını ve milletin efendi olduğunu tamamen anlamışlardır. Hepimizin efendisi olan milletin ilerlemesini, yükselmesini ve ona hizmet eden devlet memurları için muvaffakiyet temenni ediyorum.

Müteakiben gambota binilerek Karşıyaka'ya gidildi. Halk tarafından tezahürat yapıldı ve Kız Muallim Mektebi ziyaret olundu.

1 "Ayrı" sözcüğünün aslı olan ve *Türkili*'nde yer alan "münferit" sözcüğü yerine, diğer gazetelerde "müteneffir" (nefret eden). (Y.N.)

2 *Türkili* ve *Hâkimiyeti Milliye*'deki bu cümle diğer gazetelerde şu şekildedir: "Yalnız hükümete karşı başka bir vaziyette kalmıştır; hükümete bigâne ve ondan müteneffir bir vaziyette kalmıştır." (Y.N.)

3 "Taze" sözcüğünün aslı olan "ceyyid" sözcüğü yerine, *Türkili*'nde "cedid" (yeni). (Y.N.)

SELİM SIRRI BEY'İN ZEYBEK DANSI ÜZERİNE İZMİR KIZ MUALLİM MEKTEBİ'NDE NUTUK*

(13 EKİM 1925)

İzmir, 14 (Hususi) - Selim Sırrı Bey, Gazi Paşa'nın huzurunda zeybek raksı oynamıştır. Evvelsi gün hükümet dairesinde yapılan kabul merasiminde Reisicumhur Hazretleri Terbiyei Bedeniye Müfettişi Umumisi Selim Sırrı Bey'e bolca iltifat etmiş ve yeniden tanzim ettiği zeybek raksının kadınla birlikte oynanan şeklini görmek istediklerini söylemiştir.

Dün akşam Gazi Paşa Hazretleri Kız Muallim Mektebi'nin konferans salonunda Selim Sırrı Bey'in talebelerinden Mualla Hanım'la birlikte oynadıkları bu güzel raksı seyretmişler ve pek ziyade takdir buyurmuşlardır. Selim Sırrı Bey oyuna başlamadan evvel sahneye çıkarak Gazi Paşa'ya hitaben "Büyük kalpli, yüksek düşünceli Gazi'miz! Siz yalnız kurtarıcı, yalnız bir halaskâr değilsiniz. Aynı zamanda bir yol gösterici ve bir mürebbisiniz. Koca memleketi yok olmaktan kurtardınız; millete hayat hakkı verdiniz, hayatın yollarını gösterdiniz. Siz Türk milletinden bir medeniyet abidesi vücuda getirmek istediniz. Biz muallimler o abidenin naçiz birer amelesi olmakla iftihar ediyoruz" dedikten sonra Mualla Hanım'la birlikte raks etmiş ve pek çok alkışlanmıştır. Gazi Paşa bir ikinci defa daha görmek istemişler, Selim Sırrı Bey tekrar oynamıştır. Gazi Paşa müteakiben üstadı yanına çağırıp elini sıkmışlar ve bazı izahat aldıktan sonra demişlerdir ki:

Hanımefendiler, beyler! Selim Sırrı Bey zeybek raksını ihya etmiş ve ona medeni bir şekil vermiştir. Bu sanatkâr üstadın eseri hepimiz tarafından seve seve kabul edilerek milli ve toplumsal hayatımızda yer tutacak kadar gelişmiş, güzel bir şekil almıştır. Artık Avrupalılara "Bizim de mükemmel bir raksımız var" diyebiliriz ve bu oyunu salonlarımızda, müsamerelerimizde oynayabiliriz. Zeybek dansı her cemiyet salonunda kadınla beraber oynanabilir ve oynanmalıdır.[1]

* *Cumhuriyet*, 15 Ekim 1925, Numara: 516, s.2; *Vakit*, 15 Ekim 1925, Numara: 2799, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.38; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.228. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Mustafa Kemal Paşa'nın bu konuşması *Anadolu* ve *Türkeli* gazetelerinde şu şekilde yer almaktadır:

> "[...] Paşa Hazretleri müsamerenin sonunda Selim Sırrı Bey'e iltifat buyurmuşlar ve ondan sonra hazır bulunanlara hitaben:
> 'Hanımefendiler!
> Selim Sırrı Beyefendi ile şimdi dans hakkında ufak bir fikir alışverişinde bulunduk. Hiç şüphesiz ki, Selim Sırrı Beyefendi memlekette yüksek bir sanatkârdır.

Ve tekrar Selim Sırrı Bey'e dönerek "Yorulmadınızsa Mualla Hanım'la birlikte bir defa daha şehir elbisesiyle oynadığınızı görmek isterim" *buyurmuşlardır.*

Selim Sırrı Bey üçüncü defa olarak oynamış ve pek sürekli alkışlarla sahneden ayrılmıştır. Gazi Paşa, üstadın elini mükerreren sıkmış, kendisini tebrik etmiş ve "Pek kıymetli bir eser vücuda getirdiniz" *demişlerdir.*

Memleketimizin her tarafında yüksek ve milli danslarımız vardır. Benim gördüğüme göre en görülmeye değer olanı, zeybek dansıdır. Çok temenni ediyorum ki, bu iyi oynanan milli dansı umum kabul etsin ve herkes oynasın.
Bu dans her cemiyet salonunda kadınla beraber oynanabilir ve oynanmalıdır' buyurmuşlardır."

Bkz. *Anadolu,* 15 Ekim 1925, Numara: 3396, s.1; *Türkeli,* 14/15 Ekim 1925, Numara: 178, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.228. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur. (Y.N.)

İZMİR KIZ MUALLİM MEKTEBİ TALEBELERİNE SORULAN SORULARA CEVAP*

(13 EKİM 1925)

İzmir, 14 (AA) - Dün gece Kız Muallim Mektebi'nde verilen müsamerede zeybek raksının bitiminden sonra Reisicumhur Hazretleri Selim Sırrı Bey'i davetle iltifat buyurmuşlardır. [...]

Gazi, Kız Muallim Mektebi'nin bu müsameresinden fevkalade haz duyduklarını ve geleceğin muallimlerini birkaç soruyla imtihan eyleyeceklerini beyan buyurmuşlardır. İrat edilen sorular belediye Reisi Aziz Bey tarafından hazırlanmıştır. Sorulardan birincisini Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa ve ikincisini Müfettiş Fahreddin Paşa, üçüncüsünü Vali irat eylemişlerdir. Sorulara talebe tarafından münasip cevaplar verilmiş ve müteakiben Gazi Hazretleri talebenin verdiği cevaplardan mütehassis kaldıklarını beyan buyurmuş ve soruları şu suretle tekrar etmiş ve açıklamışlardır:

Cumhuriyet nedir ve sultanlıktan farkı nedir?

Cumhuriyet ahlaki fazilete dayalı bir idaredir. Cumhuriyet fazilettir. Sultanlık korku ve tehdide dayalı bir idaredir. Cumhuriyet idaresi faziletli ve namuskâr insanlar yetiştirir. Sultanlık korkuya, tehdide dayalı olduğu için korkak, alçak, sefil, rezil insanlar yetiştirir. Aradaki fark bunlardan ibarettir.

Biz milli mücadelede muvaffak olduk mu, niçin muvaffak olduk?

Milli mücadeleyi yapan, doğrudan doğruya milletin kendisidir, milletin evlatlarıdır. Millet analarıyla, babalarıyla, hemşireleriyle mücadeleyi kendisine mefkûre kabul etti. Biliyorsunuz ki, asırlarca vuku bulan mücadeleler ve bunların neticeleri olarak da yüksek tarihi zaferler vardır. Fakat o zaferlerin etkenleri kendi mefkûreleri olarak değil şunun bunun hırsı peşinde kul köle olarak bulunmuşlardır.[1] Halbuki milli mücadelede şahsi hırs değil, milli mefkûre, milli izzetinefis hakiki saik olmuştur.

Türk kadını nasıl olmalıdır?

Türk kadını dünyanın en aydın, en faziletkâr ve en ağır kadını olmalıdır. Ağır, sıklette değil, ahlakta, fazilette ağır, vakur bir kadın olmalıdır. Türk kadınının vazifesi,

* *Hâkimiyeti Milliye,* 15 Ekim 1925, Numara: 1553, s.1-2; *Cumhuriyet,* 15 Ekim 1925, Numara: 516, s.2; *İkdam,* 15 Ekim 1925, Numara: 10246, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.231-232. *İkdam*'daki eski yazı metin Musa Sarıkaya, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te "yürümüşlerdir". (Y.N.)

Türk'ü zihniyetiyle, pazısıyla, azmiyle muhafaza ve müdafaaya[1] kadir nesiller yetiştirmektir. Milletin kaynağı, toplumsal hayatın esası olan kadın, ancak faziletkâr olursa vazifesini yerine getirebilir. Her halde kadın çok yüksek olmalıdır. Burada Fikret merhumun herkesçe malum olan bir sözünü hatırlatırım: "Elbet sefil olursa kadın alçalır beşer."

Hayatta musiki lazım mıdır?

Hayatta musiki lazım değildir.[2] Çünkü hayat musikidir. Musiki ile alakası olmayan mahlukat insan değildir. Eğer söz konusu olan hayat insan hayatı ise musiki mutlaka vardır. Musikisiz hayat zaten mevcut olamaz. Musiki hayatın neşesi, ruhu, sevinci ve her şeyidir. Yalnız musikinin türü incelenmeye değerdir.

1 *Cumhuriyet*'te "Türk zihniyetiyle, izzetiyle muhafazaya, müdafaaya"; *İkdam*'da "Türk'ü zihniyetiyle, gayretiyle muhafaza ve müdafaaya". (Y.N.)
2 *Cumhuriyet* ve *İkdam*'da "lazımdır". (Y.N.)

İZMİR KIZ ÖĞRETMEN OKULU HATIRA DEFTERİNE YAZI*

(13/14 EKİM 1925)

13/14 Teşrinievvel [Ekim] 1925

İzmir Darülmuallimatı'nda[1] geçirdiğim bu gecenin saatleri, bugün değil, gelecekte bütün milletin yaşayacağı hayattan numune oldu.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.229, 384. Ayrıca bkz. *Hâkimiyeti Milliye,* 15 Ekim 1925, Numara: 1553, s.1-2; *Cumhuriyet,* 15 Ekim 1925, Numara: 516, s.2; *İkdam,* 15 Ekim 1925, Numara: 10246, s.2; *Anadolu,* 15 Ekim 1925, Numara: 3396. *Başöğretmen Atatürk*'teki eski yazı belge Hadiye Yılmaz, *İkdam*'daki eski yazı metin Musa Sarıkaya, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 İzmir Kız Öğretmen Okulu. (Y.N.)

İZMİR SANATLAR MEKTEBİ HATIRA DEFTERİNE YAZI*

(14 EKİM 1925)

14 Teşrinievvel [Ekim] 1925

Bu defaki ziyaretimde daha çok memnun oldum. Her sene biraz daha ilerleme var. Daha çok lazım!

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.230, 385. Ayrıca bkz. *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1925, Numara: 517, s.1. *Başöğretmen Atatürk*'teki eski yazı belge Musa Sarıkaya, *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

İZMİR KIZ LİSESİ HATIRA DEFTERİNE YAZI*

(14 EKİM 1925)

14 Teşrinievvel [Ekim] 1925

İzmir Kız Lisesi'ni ziyaretimden pek memnun oldum. Müdür ve hanım, bey muallimlerin ciddi ve isabetli mesaisinin eserleri kolaylıkla ve takdirle görülmektedir.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.231, 386. Ayrıca bkz. *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1925, Numara: 517, s.1. *Başöğretmen Atatürk*'teki eski yazı belge Hadiye Yılmaz, *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

İZMİR ERKEK MUALLİM MEKTEBİ'NDE NUTUK*

(14 EKİM 1925)

[...] Kız Lisesi'nden Erkek Muallim Mektebi'ne gidildi ve şereflerine çay ziyafeti çekildi. Muallim Kemal Emin Bey İzmir muallimleri namına nutuk irat ederek "Sizin bize doğru yol göstermek için lisanınızdan çıkan her kelimede büyük bir zafer vardır" dedi.

Reisicumhur Hazretleri, adı geçenin nutkuna cevaben şiddetle ve defalarca alkışlanan şu nutku irat eyledi:

Beyefendi'nin söylediği samimi sözlerden çok mütehassis oldum. Bilhassa memnuniyet verici gördüğüm nokta şudur ki, bize mazinin felaketli noktalarını, belki uyanıklığımızı artırmak için bir defa daha hatırlatmıştır. Hakikaten mazide bu milleti insanlıktan geri bırakan, bütün âlemin adeta insanlık haricinde görmesine sebebiyet veren birtakım müesseseler ve engeller vardı. Fakat millet onların hepsini bertaraf etti ve ne kadar çürük ve manasız olduğunu da ispat iktidarını gösterdi. Bu salonda bu kıymetli toplantıyı tertip edenlere çok teşekkür edeceğim. Çünkü ben de geleceğin kıymetli muallimlerinin huzurunda[1] pek derin bir zevk ve saadet duymaktayım. Muallimliğin ehemmiyeti hakkında fazla söz söylemeye hiç lüzum görmem. Zira siz onu benden daha iyi bilirsiniz. Yalnız bir noktayı hep beraber tekrar edelim: Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak muallimlerdir. *(Çok sürekli alkışlar.)* Muallimden, mürebbiden mahrum bir millet henüz millet namını almak kabiliyetini kazanmamıştır. Ona alelade bir kitle denir, millet denemez. Bir kitle, millet olabilmek için mutlaka mürebbilere, muallimlere muhtaçtır. Onlardır ki, bir toplumu hakiki millet haline koyarlar. Bizim milletimiz elbette dünyanın takdirlerine liyakat kazanmış bir toplumdur. Fakat onu layık olduğu şeref mertebesine ulaştıracak sizlersiniz. Millet, memleket, Cumhuriyet sizden yüksek hizmet beklemektedir. Siz faaliyete geçtikten sonradır ki, milletin azami kabiliyeti fiiliyata dönüşmüş olacaktır.

* *Hâkimiyeti Milliye.* 16 Ekim 1925, Numara: 1554, s.1; *Cumhuriyet,* 16 Ekim 1925, Numara: 517, s.2; *İkdam,* 16 Ekim 1925, Numara: 10247, s.3. Özeti için bkz. *Vakit,* 15 Ekim 1925, Numara: 2799, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.232; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.231-232. *Hâkimiyeti Milliye* ve *Vakit*'teki eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, *Cumhuriyet*'teki Hüseyin Gültekin, *İkdam*'daki Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Hâkimiyeti Milliye*'de "arasında". (Y.N.)

İZMİR ERKEK MUALLİM MEKTEBİ HATIRA DEFTERİNE YAZI*

(14 EKİM 1925)

14 Teşrinievvel [Ekim] 1925

İzmir Erkek Muallim Mektebi'nde memnuniyet verici feyiz eserleri gördüm. Bu müessesenin memleket için çok muhtaç olduğumuz kıymetli muallim yetiştirmekte[1] muvaffak olacağına müdüriyetin ve bütün talim heyetinin liyakat ve ehliyetleri[2] kuvvetli vaat vermektedir.

Gazi M. Kemal

* *Anadolu,* 15 Ekim 1925, Numara: 3396, s.1; *Türkili,* 15/16 Ekim 1925, Numara: 179, s.1; *Cumhuriyet,* 16 Ekim 1925, Numara: 517, s.2; *İkdam,* 16 Ekim 1925, Numara: 10247, s.3. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.232. *Anadolu* ve *Türkili*'ndeki eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, *Cumhuriyet*'teki Hüseyin Gültekin, *İkdam*'daki Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet* ve *İkdam*'da "muhtaç olduğu muallimler yetiştirmekte". (Y.N.)

2 *Cumhuriyet* ve *İkdam*'da "liyakat ve sıhhatleri". (Y.N.)

ALTAY SPOR KULÜBÜ DEFTERİNE*

(14 EKİM 1925)

Altay Spor Kulübü'nde tanıdığım gençlik iftihara değerdir. Bu gençlik karşısında geleceğin kuvveti ve saadeti en bariz görülmektedir.

Gazi Mustafa Kemal
14 Ekim 1925

* Haluk San, *Belgeleri İle Türk Spor Tarihinde Atatürk*, Türk Spor Vakfı, Y: 2, İstanbul, 1981, s.73.

İZMİR ZİRAAT MEKTEBİ HATIRA DEFTERİNE YAZI*

(15 EKİM 1925)

15 Teşrinievvel [Ekim] 1925

İzmir Ziraat Mektebi muktedir ellerde feyizli eserlerini göstermiştir. Ziyaretimden memnunum.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye,* 18 Ekim 1925, Numara: 1555, s.1; *Cumhuriyet,* 17 Ekim 1925, Numara: 518, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.232. *Hâkimiyeti Milliye*'ki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *Cumhuriyet*'teki Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

UŞAK'TAKİ ÇAY ZİYAFETİNDE HALK FIRKASI ÜYESİ HAŞİM TEKİN BEY'İN NUTKUNA CEVAP*

(16 EKİM 1925)

Uşak, 16 (AA) - [...] Haşim Bey'in çok alkışlanan nutkundan sonra Şefkat Yurdu talebesinden yetimler namına söz söyleyen mini mini bir mektepli, yetimlerin kendilerine karşı besledikleri nihayetsiz hürmet ve tazimlerini beyan etmiş ve Gazi Paşa Hazretleri bu yetim yavrunun sözlerinden fevkalade mütehassis olarak bir nutukla karşılık vermiş ve Uşaklıların gösterdiği coşkun tezahürattan ve teveccühkâr sözlerden dolayı minnet arz eylediklerini beyan buyurmuşlardır. Gazi Hazretleri, bu milletin kıymetini, faziletini takdir etmek istemeyenleri kastederek bu gibilerin ne kadar âciz ve kör olduğunu beyan buyurmuşlar ve Fırka namına beyanatta bulunan arkadaşın nutkundan ilham aldıklarını söyleyerek, milletin layık olduğu medeniyet mertebesine ulaşabilmesinin edebiyat, musiki ve dil sahasında gelişmesiyle mümkün olabileceğini beyan ve bu vadide halkı aydınlatmaya hizmet eden çok faydalı ve veciz ifadelerde bulunmuşlar ve "Bir millet medeni hissiyatını hakikaten ifade edebilecek bir derecede edebiyatını, musikisini ıslah edemezse, o milletin medeniyet sahasına dahil olduğu kabul edilemez" *demişlerdir.*

* Anadolu Ajansı Bülteni, 17 Ekim 1925, gece nüshası, s.2; *Hâkimiyeti Milliye,* 18 Ekim 1925, Numara: 1555, s.2; *Cumhuriyet.* 18 Ekim 1925, Numara: 519, s.2. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.233. *Hâkimiyeti Milliye'*deki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, diğerleri Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

UŞAK ŞEFKAT YURDU'NDAN BİR ŞEHİT YAVRUSUNUN NUTKUNA CEVAP*

(16 EKİM 1925)

Uşak, 16 (AA) - [...] Gazi Paşa Hazretleri şehit yavrusunun söylediği sözlerden çok mütehassis olduklarını ve heyecanlandıklarını ifade buyurmuşlar ve nadiren vaki olduğunu söyleyerek "Bunun derecesini gözlerimden akan yaşlardan anlayabilirsiniz" *demişlerdir.*

* Anadolu Ajansı Bülteni, 17 Ekim 1925, gece nüshası, s.2; *Hâkimiyeti Milliye,* 18 Ekim 1925, s.2; *Cumhuriyet,* 18 Ekim 1925, Numara: 519, s.2. Anadolu Ajansı Bülteni'ndeki eski yazı metin Musa Sarıkaya, diğerleri Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.
Aynı konuşma *Başöğretmen Atatürk*'te şu şekilde yer almaktadır:

> "Şehit yavrusunun sözleri ruhumda büyük bir heyecan doğurdu. Bunu tasvir imkân haricindedir. Yalnız gözyaşlarım bu üzüntünün açık bir ifadesidir. Ben hayatta nadiren ağlayan bir adamım. O da Uşak'ta, şurada vaki oldu."

Bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.234.
Uşaklı şehit yavrusu talebe Azmi (Orhon)'nin konuşması özetle şudur:

> "[...] Beni söyleten etkenler var, söyleyeceğim. Çünkü, ben, içinde lavlardan intikam fırtınaları, intikam boraları esen bir volkanım; gökgürültüleri, yıldırımlar, şimşekler benim depremlerimden, sarsıntılarımdan meydana gelir. Dünyanın hayat ve mematı benimle kaimdir. Maddi, manevi hiçbir kuvvet bendeki feveranı söndüremez; ne Alp dağlarının buzulları, ne Niyagara'nın coşkun köpükleri, ne okyanusların kudurmuş dalgaları benim bu feveranıma hiçbir engel teşkil edemez. Çünkü ben, bu hain kuvvetler tarafından tecavüze uğramış bir yetimim. Babamı şahadet, annemi sefalet, vatanımın mamurelerini düşman zulüm ve vahşeti aldı götürdü.
> Şimdi ben, kökü kurumuş, dalları kırılmış kuru bir ağaca benziyorum. İşte bunun içindir ki, söyleyeceğim. Dünyanın en amansız düşmanları beni men etse yine söyleyeceğim.
> Muhterem Paşa Babamız; bendeki bu azmi, bu imanı halkeden, yaratan aziz ve mukaddes bir kuvvet var; işte o da Türk yurdunu, Türk camiasını ilerleme nurlarına boğan, gelişmenin doruklarına ulaştırmaya saik olan büyük varlığınızdır.
> Nasıl ufak bir işaretinizle Türk orduları, sefil ve alçak düşmanları aziz vatandan kovdular ve Akdeniz'de boğdularsa... ben de ve benim gibi, içinde volkanlar taşıyan binlerce şehit yavrusu ve bütün millet kurtarıcı elinizle işaret buyurduğunuz kurtuluş yolundan yürüyeceğiz, yürüyeceğiz. Dumlupınar şehitliğinde, mübarek Dumlupınar kabrinde yatan aziz şehitlerin ruhlarını şad edinceye kadar yürüyeceğiz. [...]"

Bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *age,* s.233-234. (Y.N.)

AŞARIN KALDIRILMASI HAKKINDA TURAK İSTASYONU'NDA KÖYLÜLERLE SOHBET*

(16 EKİM 1925)

Aşarın ilgasını[1] *takip eden ilk mahsul kaldırma sonunda köylüler zorba mültezimlerin ve adamlarının artık hakikaten köylerine gelmediğini görünce çok sevinmişlerdi. Bu yılın Teşrinievvel'inde [Ekim'inde] memleketi dolaşmakta olan Gazi, trenle Dumlupınar yakınlarında Turak İstasyonu'ndan geçerken, birçok meşaleler yakarak, davullar zurnalarla köy havaları çalarak kendisini bekleyen köylülerle aşara dair şöyle konuştu:*

-Nasılsınız, iyi misiniz? Böyle gece vakti zahmet ettiniz.

-İyiyiz Paşa Hazretleri, sizi görmekle çok sevindik.

-Bu sene hasılatınız nasıldır? Memnun musunuz?

-Hasılatımız pek iyidir, memnunuz Paşa Hazretleri.

-Zaten uğradığım her yerdeki halk da hasılattan memnuniyetini söylediği için ben de memnunum. Nasıl, mültezimlerin kalkması iyi oldu, değil mi?

-Çok şükür Paşa Hazretleri, mültezim belasından kurtulduk, bize işkence eden kalmadı.

-Biliyor musunuz, aşar kalkmaz diye söyleyenler olmuştu. Hatta aşar şer'idir, onun kalkması şeriatın kalkması demektir diye haberler yaymışlardı; size de bunu söyleyenler oldu mu?

-Evet, söyleyenler oldu.

-Demek işittiniz?

-Evet, işittik.

* *Tarih IV*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.279-280. Yeni basımı için bkz. *Tarih IV*, Kaynak Yayınları, 3. Basım, İstanbul, Haziran 2001, s.279-280.

1 Aşarın ilgası hakkındaki kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce 17 Şubat 1925 tarihinde kabul edilmiştir. (Y.N.)

-Halbuki işte görüyorsunuz ve memnuniyetle söylüyorsunuz ki, Türkiye'de aşar kalktı. Bu sözlerin ne kadar yalan olduğunu ve bunu söyleyenlerin ne kadar yalancı olduğunu gördünüz ve anladınız, değil mi?

-Evet, gördük ve anladık Paşa Hazretleri!

KONYA'DAN HACI HÜSEYİN AĞA İLE SOHBET*

(17 EKİM 1925)

Konya, (Özel muhabirimizden) - Gazi'mizin Konya'yı şereflendirdiği günlerde dikkat çekici izlenimlerinden bir kısmı da hiç şüphesiz ihtiyar Hacı Hüseyin Ağa'nın hislerinden ibarettir. Hacı Hüseyin Ağa bu hislerini şöyle anlatıyor:

Paşa'mızı, sevgili Reisicumhur'umuzu görmek hepimiz için farzdır. Paşa'mızı gönülden seven biz Konyalılar, Gazi yakından bildiği için bizi görmeye geldi. Memnun olduk. Allah razı olsun. Ebediyen yaşasın. Biz ta Afyon'a, Paşa'mızı karşılamaya gittiğimiz zaman ben orada bekledim ve herkesten sonra Paşa'ma sarılarak gözlerinden öptüm. Kendimi zapt edemedim, ağlıyarak ellerini tuttum ve salavat şerife getirdim. Bir insan için bundan daha büyük, daha mübarek ne olabilir, evladım?

Yolda Konya'ya gelirken Paşa Hazretleri'nin vagonunda oturdum; selam verdim; konuşmaya başladık. Dedim ki:

-Yavrum sen nasıl düşündün bu şapkayı? Pek güzel düşünmüşsün. Duyduğum anda hemen alıp başıma geçirdim. Çok memnun oldum. Fakat Paşam bu şapkadan ne menfaatımız oldu. Bana bir haber ver, dedim.

O da bana:

-Çok menfaatimiz oldu babam, çok istifade ettik, daha da edeceğiz *dedi.*

-Musul meselesi ne oldu, diye sordum.

-Arzumuza göre neticelenecek, hiç merak etme, *dedi. Sevindim.*

-Gazi Paşa Hazretleri, çiftlik de yaptırmışsın, ona da memnun olduk, sevindim, dedim. Aygırlar, kısraklar peyda ettik mi, diye sordum.

-Hazırladım. Çoğaltacağım. Hep köylere yollayacağım. Hatta iyisinden inekler, koyunlar topluttum; hepsinden köylere göndereceğim, *dedi.*

-Paşam dedim, çifti kendi süren kendi biçen makinelerden bir tane de bana göndermeli idin.

-Peki baba, bir tane de sana vereyim, *dedi.*

-Ama kullanılmamış olsun, diye rica ettim.

Hakikaten Konya'ya geldiğimizde böyle bir makine tedariki için Gazi Paşa'mız Belediye Reisi'ne emretmiş, makine arandı. Fakat ben bu makineyi ancak ilkbaharda isterim dedim. Çünkü yağmur yağdı. Şimdi eski usul suban işler.

* *Cumhuriyet*, 26 Ekim 1925, Numara: 527, s.2; *Akşam*, 26 Ekim 1925, Numara: 2528, s.2. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, Hacı Hüseyin Ağa ile daha evvel iki kez görüşmüştür. 3 Ekim 1923 ve 12 Ocak 1925 tarihli bu görüşmeler için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.16, Kaynak Yayınları, Mayıs 2005, s.125-126; *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.17, Kaynak Yayınları, Ağustos 2005, s.156-162. (Y.N.)

İlkbaharda Paşa'ma yazacağım; doğrudan doğruya bana makine gönderecek.

Paşamıza "validen de seni özledi; görüşecek" dedim. Otomobil ile validesini Belediye Reisi Bey'in hanımı ile beraber köşke getirdiler ve Gazi Paşa Hazretleri'yle görüştüler, kucaklaştılar ve ağlaştılar. Fahri Paşa da beraberdi.

Gazi Paşa Hazretleri benden "Memlekette çok çalışanlar kimlerdir?" diye sordu. Ben de Belediye Reisi'mizi, Farkamız müfettişi İsmail Hakkı ve Vali Beyleri söyledim. Memnun oldu.

Paşa'mıza "Senede bir defa seni görmeye dayanamıyoruz. Hiç olmazsa şunu altı aya indir de, seni, mübarek yüzünü görelim" dedim. Hatta oradan buraya bütün bütün geliniz, diye rica ettim. Fakat Paşam cevaben dedi ki:

-Benim elimde değil. Meclis öyle karar verdi. Orada oturacağız.

Validesi de "Yavrum, nerede rahat edersen orada selametle otur" dedi.

Her nereye gidersen, her halde Konya'ya giderken de gelirken de uğra dedik. Ayrılırken gözlerinden öptük.

Gazi Paşam, validesine de bir şapka hediyesini emrettiler.

Paşa'mızın konağından koltuğumuzdan tutularak uğurlandık ve ağlayarak Gazi Paşa Hazretleri ile görüştüğümüzde Paşa'mdan bilhassa rica ettim. Dedim ki:

"Paşam fese değil, ama kalpağa ara sıra giymeye müsaade buyurulur mu?" Paşa Hazretleri:

-Hayır Hacı Hüseyin Ağa, giyilecek şey yalnız şapkadır. Başka bir şey giyilemez, dedi. Memleketteki fenalıkların kaldırıldığını ve fahişe gibi işlerin vücutlarının izale edildiğini memnuniyetle gördük elhamdülillah! diye Paşa Hazretleri'ne teşekkür ettim.

KONYA ZİYARETİ ÜZERİNE BEYANAT*

(17 EKİM 1925)

Konya, 17 (AA) - Gazi Paşa Hazretleri aracı üzerinden vaki olan beyanatlarında "Konya'nın havasından, suyundan istifade ettiğim için istirahat edeceğim. Konya'ya daima geliyorum. Konya'nın sıhhatim üzerinde fevkalade iyi tesirini görüyorum" *demişlerdir.*

* *Cumhuriyet,* 18 Ekim 1925, Numara: 519, s.2. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

NİĞDE VE BOR HEYETLERİNE*

(18 EKİM 1925)[1]

Konya, 19 (AA) - Reisicumhur Hazretleri dün köşklerinde istirahat buyurduktan sonra saat dörtte refakatlerinde Fahreddin ve Naci Paşalar Hazretleri ve Konya Mebusu Refik Bey bulunduğu halde maiyetleriyle birlikte evvela Ordu Müfettişliği'ni teşrif buyurmuşlar ve Müfettişlik erkânının tazimatını kabul ile on dakika kadar burada kalmışlardır.

[...] Gazi Paşa Hazretleri, Halk Fırkası binasını teşrif buyurarak yoğun bir halkın alkış tufanı içinde Fırka'da toplanmış olan Heyeti Merkeziye üyeleriyle komşu kazalar heyetleri tarafından karşılanmışlardır. [...]

Niğde ve Bor heyeti Reisicumhur Hazretleri tarafından kabul buyurulduğu esnada heyet üyeleri "Kayseri'yi teşrifinizde Niğde'yi teşrif buyuracağınızı vaat buyurmuştunuz. Bu kıymettar yüksek vaatlerinden cüret alarak halkımız teşrifi devletlerini bekliyor" demeleri üzerine Reisicumhur Hazretleri pek mütehassis olarak "Mazur görünüz, bu defa vakit yoktur. Selamlarımı, ihtiramlarımı halka tebliğ ediniz. İlk fırsatta ve yakın bir zamanda gelirim" *buyurmuşlardır.*

* Anadolu Ajansı Bülteni, 19 Ekim 1925, sabah nüshası, s.1; *Cumhuriyet,* 20 Ekim 1925, Numara: 521, s.1. Anadolu Ajansı Bülteni'ndeki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Cumhuriyet*'teki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, 17 Ekim 1925 günü Konya'ya gelmiş, 18 Ekim 1925 günü sırasıyla Ordu Müfettişliği, Kolordu Karargâhı, Cumhuriyet Halk Fırkası, hükümet, belediye, Türk Ocağı ve Muallimler Birliği'ni ziyaret etmiştir. Haber, Anadolu Ajansı'nın 19 Ekim 1925 tarihli sabah nüshasında yayımlanmıştır. Dolayısıyla bu konuşmasını 18 Ekim 1925 tarihinde yapmış olmalıdır. (Y.N.)

KONYA AHALİSİ HAKKINDA KONYA BELEDİYE REİSİ KÂZIM BEY'E TEBLİĞ*

(18 EKİM 1925)[1]

Konya, 19 (AA) - [...] Paşa Hazretleri daha sonra belediyeyi teşrif eylemişlerdir. Reisicumhur Hazretleri, yapılan tezahürattan çok mütehassis bulundukları için belediye riyaseti odasında mebuslarımız Kâzım Hüsnü ve Refik Beylerle Fahreddin ve Naci Paşalar Hazretlerinin yanında Konya'nın ümranına ve halktaki uyanıklık eserlerine dair kıymetli hislerini bir kâğıda işaret ve belediye ve hükümet meydanında halkın "Yaşa" sesleri arasında Gazi Paşa Hazretleri çok kıymetli olan iltifatlarını Belediye Reisi Kâzım Bey'e aşağıdaki gibi tebliğ buyurmuşlardır:

Reis Beyefendi! Muhterem halkın hissiyat ve fikirlerini tercüme ve izah etmek hususunda çok şeyler söylemek istediğinizi anlıyorum. Samimi bakışlarımız buna hiç hacet bırakmamaktadır. Her şeyi gözlerimle görmekte ve vicdanımla hissetmekteyim. Konya'da ümrana sarf olunan mesainin feyizli semereleri meydandadır. Bilhassa aziz Konya ahalisinin en son müşerref olduğum tarihten bugüne kadar ruhi ahvalinde, anlayışında, yenilik ve ilerleme yolunda yürümek için olan azminde ne derece yüksek fark gördüğümü takdirlerle beyan ederim. Bütün gözlemlerimden çok memnun ve mesudum. Gelişim münasebetiyle muhterem ahalinin gösterdikleri samimiyet, yaptıkları parlak tezahürata teşekkürler ederim. Hislerimin ve teşekkürlerimin halka bildirilmesini zatıâlilerinden rica ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Anadolu Ajansı Bülteni, 19 Ekim 1925, sabah nüshası, s.2-3; *Hâkimiyeti Milliye*, 20 Ekim 1925, Numara: 1557, s.2; *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1925, Numara: 521, s.2; *Akşam*, 20 Ekim 1925, Numara: 2522, s.1; *Millet*, 21 Ekim 1925, Numara: 56, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.233; *Atatürk Konya'da*, Selçuk Üniversitesi, Konya, 1986, s.55. Anadolu Ajansı Bülteni'ndeki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Hâkimiyeti Milliye* ve *Akşam*'dakiler Hadiye Yılmaz, *Cumhuriyet*'teki Hüseyin Gültekin, *Millet*'teki Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Mustafa Kemal Paşa, 17 Ekim 1925 günü Konya'ya gelmiş, 18 Ekim 1925 günü sırasıyla Ordu Müfettişliği, Kolordu Karargâhı, Cumhuriyet Halk Fırkası, hükümet, belediye, Türk Ocağı ve Muallimler Birliği'ni ziyaret etmiştir. Haber, Anadolu Ajansı'nın 19 Ekim 1925 tarihli sabah nüshasında yayımlanmıştır. Dolayısıyla bu tebliğini 18 Ekim 1925 tarihinde yazmış olmalıdır. (Y.N.)

KONYA TÜRK OCAĞI'NDA NUTUK*

(18 EKİM 1925)[1]

Konya, 19 (AA) - [...] Belediyeden ayrıldıktan sonra Gazi Paşa Hazretleri samimi tezahüratta bulunan halk kitleleri arasından geçerek Türk Ocağı'nı teşrif buyurmuşlar ve bütün Ocaklılar tarafından karşılanmışlardır.

Bu esnada fotoğraflar, sinemalar alınmış ve Ocak'ta çay, bisküvi ve şekerlemeler ikram edilmiştir. Nurlu Ocağımıza samimi dakikalar kazandıran kurtarıcımız Ocaklıların tazimatından çok mütehassis olmuşlar ve Ocağın faaliyetleri hakkında Reis'ten izahat almışlardır. Gazi Paşa Hazretleri Ocak'ta aşağıdaki hitabeyi irat buyurmuşlardır:

Ocaklı arkadaşlar! Birkaç dakika misafiriniz olmaktan, feyizli ve parlak alınlarınızda çok büyük ümitler görmekten duyduğum zevk ve saadet büyüktür. Gördüm ki, ocağınızın yanışı, parlayışı değişmiştir. Ocağın alevi çok yükselmiştir. Bu alevin Türk ufuklarını ne kadar nurlandırmakta olduğunu düşünerek bahtiyar olabiliriz. Mesainizi, azim ve ciddiyetinizi artmış görmekle memnun olurum. Sizi tebrik ederim arkadaşlar.

* Anadolu Ajansı Bülteni, 19 Ekim 1925, sabah nüshası, s.3-4; *Babalık*, 19 Ekim 1925, Numara: 1925, s.1; *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1925, Numara: 521, s.2; *Vakit*, 20 Ekim 1925, Numara: 2804, s.2; *Akşam*, 20 Ekim 1925, Numara: 2522, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.38-39; *Atatürk Konya'da*, Selçuk Üniversitesi, Konya, 1986, s.57. Anadolu Ajansı Bülteni'ndeki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Babalık*'taki Ahmet Bekir Palazoğlu, *Cumhuriyet*'teki Hüseyin Gültekin, diğerleri Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 Mustafa Kemal Paşa, 17 Ekim 1925 günü Konya'ya gelmiş, 18 Ekim 1925 günü sırasıyla Ordu Müfettişliği, Kolordu Karargâhı, Cumhuriyet Halk Fırkası, hükümet, belediye, Türk Ocağı ve Muallimler Birliği'ni ziyaret etmiştir. Haber, Anadolu Ajansı'nın 19 Ekim 1925 tarihli sabah nüshasında yayımlanmıştır. Dolayısıyla bu konuşmasını 18 Ekim 1925 tarihinde yapmış olmalıdır. (Y.N.)

KONYA'DA MUALLİMLER BİRLİĞİ'NDE NUTUK*

(18 EKİM 1925)

Konya, 19 (AA) - Reisicumhur Hazretleri dün [...] Ocak'tan sonra otomobillerle Gazi Paşa Hazretleri ve maiyetleri ve mebuslar Muallimler Birliği Umumi Merkezi'ni teşrif buyurmuşlar ve Konya'da mevcut bütün mektep müdür ve muallimleri, Maarif Müdürü, kurtarıcıyı karşılamış ve birliğin salonunda kendilerine kahve ikram eylemişlerdir. Bu nurlu müessesede geçen dakikalar esnasında Gazi Paşa Hazretleri çok memnun olmuşlardır.

[...] Muallimlerimiz namına çok heyecanlı bir hitabe irat eyleyen Muallim Hayriye Hanım'ın nutkundan pek mütehassis olmuş ve bu nutku müteakip [...] Sabriye Hanım'ın hitabesini Gazi Paşa Hazretleri'nin aşağıdaki nutku takip etmiştir:

Muhterem hanım ve beyefendiler! Evvela müsaade buyurunuz, Kız Muallim Mektebi Müdürü Hanımefendi'ye özel olarak teşekkür edeyim; beni buraya davetlerinden, benim buraya gelmeme aracı olmalarından dolayı. Bu vesile ile çok nurlu bir huzurun, çok feyizli beyinlerin karşısında bulunmakla mesudum. Ve *(eliyle göstererek)* Muallim Hanımefendi'ye de teşekkür edeceğim ki, benim güzide heyetinizle zaten mevcut olan münasebet ve alakamı, hepinizin göğüslerinizde taşıdığınız işaretten birini bizzat göğsüme takmak suretiyle burada tespit ve ilana vesile vermiştir. Muallim Sabriye[1] Hanım'ın hitabesini çok derin hassasiyetle dinledim. Muallim ordusunun, nur ordusunun azim ve imanını ne kadar güzel tasvir ve izah buyurdular. Kendilerini tebrik ederim. Beyanatı arasında şahsıma ait lütufkâr sözlere bilhassa teşekkür ederim. Bu noktada her yerde söylediğim bir hakikati tekrar etmeme müsaadenizi rica ederim. Memleket ve millet hizmetlerinde öncü olmak isteyenlerin ilham kaynağı, milletin hakiki hissiyat ve emelleridir. Bizim anılmaya değer bir hareketimiz varsa, o da milletin hissiyat ve eğilimlerine, varlığına temas etmeye çalışmaktan ibarettir. Her türlü muvaffakiyet sırrının, her nevi kuvvetin, kudretin hakiki kaynağının milletin kendisi olduğuna kanaatimiz tamdır.

* Anadolu Ajansı Bülteni, 19 Ekim 1925, sabah nüshası, s.4-5; *Hâkimiyeti Milliye,* 20 Ekim 1925, Numara: 1557, s.2; *Cumhuriyet,* 20 Ekim 1925, Numara: 521, s.2; *Akşam,* 20 Ekim 1925, Numara: 2522, s.1; *İkdam,* 20 Ekim 1925, Numara: 10250, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.233-234; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.236-237. *Hâkimiyeti Milliye* ve *Akşam*'daki eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, *Cumhuriyet*'teki Hüseyin Gültekin, Anadolu Ajansı Bülteni ve *İkdam*'dakiler Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Hâkimiyeti Milliye* ve *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*'de "Hayriye". (Y.N.)

Şimdiye kadar bu hareket tarzında asla aldanmadık. Bundan sonra da aynı suretle harekete devam edeceğimize şüphe yoktur.

Muhterem arkadaşlar, yürümekte olduğumuz yenilik, gelişme ve medeniyet yolunda sizlerden meydana gelen bir nur ordusuna[1] dayandıkça mutlaka muvaffak olacağımıza imanım katidir. Şimdiye kadar olduğu gibi, birbirimize istinat ederek ve hep beraber milletin iradesine dayanarak yürümekte devam edeceğiz. Milletimizin kat etmeye mecbur olduğu merhaleler büyüktür. Ulaşılması zaruri olan hedefler çoktur. Mutlaka bu merhaleler kat olunacak, en nurlu hedeflere varılacaktır. Onun için birbirimize vereceğimiz işaret, ileri! İleri! Daima ileridir!

1 *Hâkimiyeti Milliye* ve *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*'de "Türk ordusuna". (Y.N.)

KONYA'DA MUALLİMLER BİRLİĞİ'NİN MÜSAMERESİNDE NUTUK*

(19 EKİM 1925)[1]

Konya, 20 (AA) - Gazi Paşa Hazretleri'nin Muallimler Birliği müsameresi sonunda irat buyurdukları hitabe aşağıdadır:

Hanımlar, efendiler! Bu dakikada dinlediğim hassasiyet yüklü kıymetli sözleri çok samimi, çok semavi buldum. Şükran beyan ederim. Kız Muallim Mektebi, Kız Orta Mektebi, Erkek Lise ve Erkek Muallim Mektebi tarafından müşterek olarak tertip olunan bu müsamerede bulunmaktan pek ziyade mesut oldum ve istifade ettim.

Müdürler, muallimler, talebeler! Memnuniyetle görüyorum ki, çok güzel çalışıyorsunuz; muntazam bir program dahilinde çalışıyorsunuz. Gezdiğim her yerde, bütün memlekette,[2] bütün milletin aynı suretle çalıştığına şahit oldum. Millet aynı noktaya, aynı tarzda, seri ve azimkâr adımlarla yürümektedir. Bu gözlerde bulunanlar elbette hükmederler ki, Türk milleti programını katiyetle tespit etmiştir. Bu programda hedefe, kati hedefe ulaştıran yollar açık ve bellidir. Bütün millet el ele vererek programını tatbik etmektedir. Bizim programımız yoktur diyenlere söylemeliyim ki, bizim programımızı bütün tafsilatıyla laflardan meydana gelen yazılarda arayanlar bu arayışlarından memnun ve tatmin olmayabilirler. Hakikaten bizim programımızın ihtiva ettiği gayeler bakkal kâğıtları üzerinde tespit olunmuş programlardan büsbütün başkadır, yüksektir. Bizim programımızın[3] olup olmadığında tereddütlü bulunanlara onun tatbikat neticeleri olan fiillere ve eserlere dikkatle bakmalarını tavsiye ederim. Her geçecek gün milletin müşterek mesaisinin yeni ve hayırlı neticeleriyle, eserleriyle taçlanacaktır. Neticeler, programımızın teyidine vesile olacaktır. Kudretsiz beyinler, zayıf gözler bu[4] hakikati kolaylıkla göremezler. O gibiler büyük Türk milletinin yüksek seviyesine göre geri adamlardır. Fakat zaman bütün hakikatleri en geri olanlara dahi anlatacaktır. Arkadaşlar, ilim ve irfan heyetisiniz. Huzurunuzda bulunmaktan istifade ederek bir noktaya dikkat ve gayretinizi çekeceğim: Milletimizi kuruntulardan nefsini kurtarmaya muktedir hale getirmeye çok çalışalım.

* Anadolu Ajansı Bülteni, 21 Ekim 1925, sabah nüshası, s.2-3; *Babalık*, 21 Ekim 1925, Numara: 1927, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 22 Ekim 1925, Numara: 1559, s.1; *Cumhuriyet*, 22 Ekim 1925, Numara: 523, s.2; *Akşam*, 22 Ekim 1925, Numara: 2524, s.1; *Karesi*, 26 Ekim 1925, Numara: 100, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.234-235; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.238. Anadolu Ajansı Bülteni'ndeki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Babalık* ve *Cumhuriyet*'tekiler Hüseyin Gültekin, diğerleri Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 Müsamerenin haberi *Babalık*'ın 20 Ekim 1925 tarihli sayısında yayımlanmış, 21 Ekim 1925 tarihli sayısında ise Mustafa Kemal Paşa'nın nutkuna yer verilmiştir. Nutuk, 19 Ekim 1925 tarihlidir. (Y.N.)

2 "Bütün memlekette" sözcükleri *Babalık*'ta yer almaktadır. (Y.N.)

3 *Babalık* ve *Hâkimiyeti Milliye*'deki "Bizim programımızın" sözcükleri yerine, diğer kaynaklarda "Programımız". (Y.N.)

4 "Bu" sözcüğü *Babalık*'ta yer almaktadır. (Y.N.)

KONYA ZİYARETİ HAKKINDA *BABALIK* GAZETESİNE DEMEÇ*

(20 EKİM 1925)

Büyük kurtarıcımız Gazi Reisicumhur Hazretleri mesut ziyaretlerinin ulvi hatırasının gazetemiz vasıtasıyla vilayetimizin muhterem halkına bildirilmesini emir buyurmuşlardır. Naçiz Babalık bu kıymetli eseri okuyucularına iftiharla arz eder:

Konya'yı bu defaki ziyaretimde on ay evvelkine nazaran pek çok ilerleme eserleri gördüğümü büyük bir memnuniyetle zikir ve beyan ederim. Yapılan ve başlanılan imar teşebbüsleriyle Konya'nın pek yakın bir zamanda bütün manasıyla medeni bir şehir, grpta edilecek bir Türk mamuresi olacağına itimadım kuvvetlidir. Çalışkan ve uyanık Konyalıların bilhassa medeni kisvenin giyilmesinde gösterdikleri candan arzu ve hassasiyet ayrıca kayda değerdir. Konya gençliğinde ve mekteplerinde gördüğüm hayat ve faaliyet eserini de takdir ederim. Konya'ya ulaştığımda ve dört günlük ikametim esnasında muhterem Konyalıların ve temsilcilerinin büyük bir heyecanla şahidi olduğum samimi tezahüratlarından, gösterdikleri kalbi muhabbet eserlerinden pek mütehassisim.

* *Babalık*, 21 Ekim 1925, Numara: 1927, s.1; Anadolu Ajansı Bülteni, 21 Ekim 1925, sabah nüshası, s.3; *Cumhuriyet*, 22 Ekim 1925, Numara: 523, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III*, Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1954, s.78; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c:1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.238-239. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, diğerleri Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

ADANA BELEDİYE REİSİ ALİ MÜNİF BEY'E*

(20 EKİM 1925)

Adana Belediye Reisi Ali Münif Beyefendi'ye

Muhterem Adana halkının hakkımda gösterdiği muhabbet ve bağlılık eserine teşekkür eder, selam ve hürmetlerimin tebliğini rica eylerim, Efendim.

20 Teşrinievvel 341 [20 Ekim 1925]

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Bahalık*, 25 Ekim 1925, Numara: 1930, s.1. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

TAYYARE CEMİYETİ REİSİ FUAT BEY'E*

(21 EKİM 1925)[1]

Tayyare Kongresi dün üçüncü ve son toplantısını yaptı. Riyasette Rize Mebusu Fuat Bey bulundu. Eski zabıt özeti okunup kabul olunduktan sonra Kongre'ye gelen taltifname sürekli alkışlar arasında okundu:

Ankara'da Tayyare Cemiyeti Reisi Fuat Beyefendi'ye

Türk Tayyare Cemiyeti Birinci Kongresi muhterem heyetinin ilk toplantısında hakkımda gösterdiği teveccühkârane hissiyata teşekkür eder ve takip ettiği ulvi maksatta muvaffakiyete mazhar olmasını temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye,* 22 Ekim 1925, Numara: 1559, s.1. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 *Hâkimiyeti Milliye*'de telgrafın tarihi yer almamaktadır. 21 Ekim 1925, telgrafın Türk Tayyare Cemiyeti Kongresi'nde okunduğu tarihtir. (Y.N.)

AFYONKARAHİSAR'DA TÜRK OCAĞI'NDAN İSMAİL KEMAL BEY'İN NUTKUNA CEVAP*

(21 EKİM 1925)

Afyonkarahisar, 21 (AA) - Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri saat 10'da Afyonkarahisar'ı teşrif buyurdular. [...] Reisicumhur Hazretleri Hükümet Konağı'nı ziyaret ettikten sonra belediyeyi teşrif eylediler ve vaktiyle Dumlupınar Zaferi'ni tertip ettikleri ve hazırladıkları odaya girdiler. Bu odaya girerken "Kurtuluş nuru buradan doğdu" cümlesiyle nihayetlenen bir levha asılmıştı. Söz konusu levhayı okudular. Gazi Paşa Hazretleri'nin üzerine haritalar yayarak saatlerce meşgul olduğu masa da orada idi. Gazi Paşa Hazretleri masayı tanıyarak "Evet, o masa" demişlerdir. Ondan sonra salona geçerek mükellef bir surette hazırlanmış olan ziyafet sofrasına oturdular. Mektep namına Türk Ocağı'ndan İsmail Kemal Bey bir nutuk irat ederek, Afyonkarahisar halkının hürmet ve tazimatını tekrar eyledi ve halkın Gazi Paşa Hazretleri'ne daha uzun zaman muhtaç bulunduğunu, vazifelerinin bitmemiş olduğunu ifade etti. Reisicumhur Hazretleri bu nutka cevap vererek dediler ki:

Efendiler! Afyonkarahisar'ın muhterem ahalisi tarafından hakkımda gösterilen bu samimi hissiyata, yapılan bu çoşkun tezahürata karşı minnet ve şükran arz eylerim. Halkın hissiyatını tercüme eden genç arkadaşımızın sözlerinden çok müteheşşis oldum. Bilhassa kendilerine bir noktadan dolayı teşekkür edeceğim. O da, bana vazifemin[1] henüz bitmemiş olduğunu ihtar etmeleridir. Vazifenin bitmediğini, üzerime aldığım mesuliyetin yüksek ve çetin olduğunu idrak ediyorum.

Arkadaşlar, bu vazife bitmeyecektir. Ben toprak olduktan sonra dahi devam edecektir. Ben ise, sevine sevine bütün mevcudiyetimi bu kutsi vazifeye hasredeceğim ve onun yüksek mesuliyetini üzerime almakla mesut olacağım. Vazifeme muvaffakiyetle devam edebileceğim. Çünkü büyük milletimizin kalp ve vicdanında, bana karşı sarsılmaz bir emniyet ve itimat taşımakta olduğunu[2] görüyorum. Bu, benim için büyük kuvvettir, büyük salahiyettir.

* Anadolu Ajansı Bülteni, 21 Ekim 1925, sabah nüshası, s.4-5; *Hâkimiyeti Milliye*, 22 Ekim 1925, Numara: 1559, s.2; *Cumhuriyet*, 22 Ekim 1925, Numara: 523, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.235-236. Anadolu Ajansı Bülteni'ndeki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Hâkimiyeti Milliye*'deki Hadiye Yılmaz, *Cumhuriyet*'teki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Anadolu Ajansı Bülteni ve *Cumhuriyet*'te "vazifenin". (Y.N.)

2 Anadolu Ajansı Bülteni ve *Cumhuriyet*'te "... milletimizin kalp ve vicdanından, bana karşı sarsılmaz bir emniyet ve itimadın taşmakta olduğunu" şeklinde. (Y.N.)

Efendiler, bu binanın çatısı altında ne mesut,[1] ne tatlı hatıralarımı ihya ediyorum. Bir gece ben şu odada, Fevzi Paşa bu odada, İsmet Paşa da bu odada yatıyorduk. Erkânıharbiyemiz şu odada çalışıyordu.

Düşman ordusunu tamamen sarmak[2] ve imha etmek kararı şu odadan çıktı. Afyonkarahisar, son büyük zaferin kilidi oldu, esası oldu. Afyonkarahisar, milli tarihimizde, mücadele tarihimizde unutulmaz parlak bir sayfaya sahiptir. Burada, burânın aziz halkıyla beraber bulunmaktan duyduğum zevk ve saadet büyüktür. Bana bu saadeti bahşeden sizlere muhabbet ve teşekkür.

1 Anadolu Ajansı Bülteni ve *Cumhuriyet*'te "müsait". (Y.N.)
2 *Hâkimiyeti Milliye* ve *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*'de "sarsmak". (Y.N.)

ESKİ ESKİŞEHİR MEBUSU HÜSREV SAMİ BEY'İN İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(25 EKİM 1925)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
6/517
Tezkere

Ankara
25.10.1341 [1925]

Başvekâlet Canibi Samiine

20 Teşrinievvel 1341 [20 Ekim 1925] tarih ve 6/5021 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır.

Evvelce aldığı İstiklal Madalyası şeridinin kırmızıya çevrilmesi için müracaat eden eski Eskişehir Mebusu Hüsrev Sami Bey Yozgat bastırma harekâtına fiilen iştirak ettiği gibi, Demirci taarruz harekâtına da bilfiil hizmet eylediğinden, istirhamının yerine getirilmesi hususunda devletlilerinin yol göstermesini rica eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-3, D: 51, F: 34'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

ANKARA MERKEZ MEBUS SEÇİMİNİ KAZANAN KÜTÜKÇÜOĞLU ALİ BEY'İ TEBRİK*

(26 EKİM 1925)

Ankara, 26 (Özel muhabirimizden) - Ankara merkez seçimleri saat ikide Gazi'nin iştirakleriyle icra edildi. [...] İlk oyu Gazi Hazretleri attı. Neticede tasnif icra edildi. Bu tasnife nazaran 77 ikinci seçmenden 62'sinin geldiği ve Fırka adayı Kütükçüoğlu Ali Bey'in oybirliğiyle seçildiği anlaşıldı. Bunun üzerine Gazi ayağa kalkarak:

-Ali Bey'i tebrik ederim. Milletin hakiki arzusunu iyi temsil için kendilerine muvaffakiyet temenni ederim. Sizlerin de burada milletin yüksek emellerine hakkıyla tercüman olduğunuza kaniim. Aranızda bulunmakla pek memnunum, mesudum!

dediler. Müteakiben vilayet meclisi umumisi seçimlerine geçildi. Gazi, bu seçimde de ikinci seçmen sıfatıyla oyunu verdikten ve seçimlerin sonunu bekledikten sonra salonu terk ile hareket etti.

* *Cumhuriyet*, 27 Ekim 1925, Numara: 528, s.1. Eski yazı metin Musa Sarıkaya ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

ALFABE MESELESİ HAKKINDA HAKKI TARIK BEY'E*

(29 EKİM 1925)

[...] Yazı inkılabı ile cehle yalnız bugün harp ilan edilmiş oldu. Hakikatte Gazi buna yıllarca evvel karar vermiş bulunuyordu. Kararın vesikasına ben sahip olmakla iftihar ediyorum. 1925 Teşrinievvel'inin [Ekim'inin] 29. gecesi Cumhuriyet ilanının üçüncü yılı başlıyordu. O yaz serpuşlarımızı değiştirmiştik. Cumhuriyet bayramları müstesna şartlar ve tezahürler altında yapılıyordu. Ankara'daydık, o gece Yenibahçe salonunda galiba ilk balo veriliyordu. Gazi, huzurlarıyla baloya şeref veriyorlardı. Bir aralık, o günlerde çekilmiş bazı fotoğraflardan nümuneler arz edildi; şapka giymiş resimlerinden bazıları... Fırsatı ganimet bilerek bunlardan birinin lütfedilmesini arz ettim. Taltif ve üzerine bu mazhariyetimi tespit etmek inayetiyle ihya buyurdular. Kalemi ellerine alarak evvela "Hakkı" *yazdılar ve bir an durdular. Ben göz ucuyla fotoğraftaki harfleri takip ediyordum. Yüzüme baktılar:*

"Nasıl yazayım?" *buyurdular. Sorunun hedefini birdenbire tayin mümkün değildi. Şekilden ziyade manasıyla alakadar oluyor, Gazi Hazretleri'nin bir balo gecesinde harf ve imla meselesine temas edeceklerini bittabi düşünmüyordum.*

"Ne doğarsa Paşam!" karşılığını verdim. Gazi, mutlaka mazur görmüş olacaklar ki, benim bu cevabımla alakadar olmamış, işitmemiş göründüler. Ve o derin, nüfuzlu bakışlarıyla gözlerime bakarak ve:

"Bunu da halledeceğiz!" *diyerek, ithaflarını tamamlamak için kalemlerini yürüttüler.* "Hakkı"*dan sonra* "Ta" *yazdılar ve esasen de belirterek* "ı" *ve* "ka" *hecelerini ilave ettiler. O anda idrak ettim ki, Büyük Rehber, ihtimal benim biraz harf ve imla üzerinde de uğraşmış bir muallim gazeteci olduğumu hatırlayarak, bana yazımız hakkındaki görüşlerini tebliğ buyurmuşlar,* "Bunu da halledeceğiz" *diye, bir millet idaresinin kendisine tevcih ettiği büyük inkılaplar sırasında yazı inkılabının da yer aldığını söylemişlerdi.*

* *Vakit,* 14 Eylül 1928, Numara: 3839, s.5. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.240. *Vakit*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz ve Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın eski yazıyla "Hakkı Tarık'a" ibaresini yazarak imzaladığı söz konusu fotoğraf için bkz. *Başöğretmen Atatürk,* s.387. (Y.N.)

TRABZONLULARIN DAVETİ ÜZERİNE CUMHURİYET HALK FIRKASI 3. MINTIKA MÜFETTİŞİ ŞEVKET BEY'E*

(30 EKİM 1925)

Ankara, 30 (AA) - Cumhuriyet Halk Fırkası 3. Mıntıka Müfettişi Şevket Bey Reisicumhur Hazretleri tarafından kabul edilmiştir. Şevket Bey Trabzon ve havalisi ahalisinin büyük kurtarıcı Gazi Paşa Hazretleri'ne olan tazimkârane hissiyatını arz ve Trabzon havalisini tekrar teşrif buyurmalarını istirham eylemiştir. Reisicumhur Hazretleri "Asil ve muhterem Trabzonluların bildirdiğiniz muhabbetkârane hissiyatlarından mütehassis ve memnun oldum. Yakın bir fırsatta Trabzon'a gelmek hususundaki arzularının da tatminine çalışacağım" *karşılığını vermişler ve selamlarının bildirilmesine Şevket Bey'i memur etmek suretiyle iltifat eylemişlerdir.*

* *Cumhuriyet,* 1 Kasım 1925, Numara: 532, s.1. Eski yazı metin Musa Sarıkaya ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

CUMHURİYET BAYRAMI DOLAYISIYLA GELEN TEBRİKLERE TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1925)[1]

Riyaseti Cumhur Başkitabeti'nden:

Reisicumhur Hazretleri, Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Ankara'da bulunmayan değerli mebuslar ile muhtelif kumandanlıklardan, üst seviyedeki memurlardan, sefir ve temsilcilerimizden, belediye reislerinden, Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan, Türk Ocaklarından, Muallimler Birliği'nden, matbuattan, muhtelif diğer cemiyetlerden ve zevattan ve memleketin her tarafından aldıkları tebrik telgrafnamelerine ayrı ayrı cevap vermekte iseler de telgrafnamelerde gecikmeler vuku bulması ihtimalinden dolayı teşekkürlerinin bildirilmesine Anadolu Ajansı'nı da ayrıca aracı kılmışlardır. (AA)

* *Hâkimiyeti Milliye,* 1 Kasım 1925, Numara: 1567, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.240-241. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Hadiye Yılmaz ve Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

Akşam gazetesinde Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla yapılan resmi kabulle ilgili şu haber yer almaktadır:

> "Atina, 3 (KU) - Ankara'dan buraya gelen bir telgrafnamede deniliyor ki: Reisicumhur'un dairesinde Türk Cumhuriyeti'nin yıldönümü münasebetiyle yapılan kabul töreninde Türk Cumhuriyeti Reisi, Yunan Sefiri Argiropulos ile özel olarak görüşmüştür. Yunan Sefiri, Mustafa Kemal Paşa'ya gerek Türkiye'nin ve gerek Yunanistan'ın maziyi unutacakları ümidini ifade etmiştir. Mustafa Kemal Paşa cevabında iki hükümet arasında anlaşmazlıkların dostane halledileceğini ve neticelendirileceğini söylemiş ve iki hükümetin menfaatı namına karşılıklı ve samimi müzakereleri elzem gördüğünü ilave etmiştir."

Bkz. *Akşam,* 6 Kasım 1925, Numara: 2538, s.2. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz ve Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 *Hâkimiyeti Milliye*'de açıklamanın tarihi yer almamaktadır. 1 Kasım 1925, açıklamanın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İKİNCİ DÖNEM ÜÇÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇIŞ KONUŞMASI*

(1 KASIM 1925)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri (Ankara): Büyük Millet Meclisi'nin muhterem üyeleri! Büyük Millet Meclisi'nin yedinci faaliyet senesine dahil oluyoruz. Huzurunuzda tekrar bulunmaktan hissettiğim şeref ve iftiharı ifade eder ve değerli üyeleri büyük bir hürmetle selamlarım. *(Teşekkürler ederiz sesleri.)*

Yüce Meclis faaliyetine ara verdiği zaman Cumhuriyet ordusunun irtica hadisesini bastırmakla ve tasfiye etmekle meşgul bulunduğu malumdur. Ordu, Cumhuriyet düşmanlarını sürat ve katiyetle tepelemiştir. *(Şiddetli alkışlar.)* Cumhuriyet ordusunun bu uğurda verdiği şehitleri hürmetle yâd eder ve ordumuza karşı beslediğimiz itimat ve takdirleri bu vesile ile de tekrar eylerim. *(Alkışlar.)* Asıl dikkat çekici ve emniyet verici olan nokta, Cumhuriyet'i milletin nasıl canı gibi koruduğunun, seferberlikte ve genel olarak milli tezahürlerde gösterilen candan atılışla teyit olunmasıdır. *(Alkışlar.)*

Tunalı Hilmi Bey (Zonguldak): Yaşasın Türkler!

Reisicumhur Hazretleri (Devamla): İsyan hadisesinin, irticai, genel, tertip olunmuş bir fikir cereyanı ve bir hazırlıklar zincirinin fiili bir işareti ve neticesi olduğu, bir seneden beri cereyan eden ahval ve hadiseler ile bir defa daha sabit olmuştur.

Büyük Millet Meclisi'nin, vaziyetin taşıdığı ciddiyet ve ehemmiyeti hakkıyla göz önünde tutarak aldığı tedbirler, vatanın selametini ve korunmuşluğunu ve vatandaşların huzur ve emniyetini temin eylemiştir. Yüce Meclis, gözleminde ve tedbirlerindeki isabetle milli tarihimizdeki ihtiramlı mevkiini hakkıyla teyit eyledi.

Değerli üyeler! Vatanın muhtelif kısımlarında milletin fertleriyle doğrudan doğruya olan temaslarımız milletimizin huzur ve emniyet içinde en yüksek refah ve medeniyete varmak için dolu olduğu azim ve iradeyi her vesile ile ortaya çıkarmıştır.

Millet, muasır medeniyetin bütün milletlere temin eylediği hayat ve vasıtaları esasta ve şekilde aynen ve tamamen tahakkuk ettirmek kati kararını vermiştir. *(Şiddetli alkışlar, bravo sesleri.)* Millet, yenilik ve ıslahat sahasında gösterdiği gayretlerin asırlardan beri olduğu gibi türlü türlü aldatmalar yüzünden bir an dahi durakla-

* Aslı, TBMM Kütüphanesi, MF No: 1011, RM 255/1-2-3'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre II, c.19, TBMM Matbaası, Ankara, 1977, s.8-11; *İkdam,* 2 Kasım 1925, Numara: 10262, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I.* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, İstanbul, 1945, s.324-330. TBMM Kütüphanesi'ndeki eski yazı belge Ahmet Hezarfen, *İkdam*'daki eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa bu konuşmasını, Büyük Millet Meclisi'nin 1 Kasım 1925 günü öğleden sonra saat 2.20'de açılan ve riyasetini kendisinin yaptığı 1. toplantı 1. celsesinde yapmıştır. (Y.N.)

masına müsaade etmemek azmindedir. *(Alkışlar.)* Yeni Türkiye'nin dünyevi, milli ve iktisadi genel siyasetiyle ifade olunan milli emeller hepimizin mesaisinin istikametini tayin etmiş bulunmaktadır ki, bu yolun az zamanda milletimizin yüksek kabiliyetlerini göstermeye fırsat vereceğine şüphe yoktur. *(Alkışlar, bravo sesleri.)*

Değerli üyeler! Türk milleti hâkimiyetine sahip olduğu bu devre gelinceye kadar ıstırap ve çöküşüne sebep olan etkenlerin mahiyetini anlamıştır. *(Bravo sesleri.)* Bu musibet etkenlerinin her ne şekil ve mahiyette olursa olsun yeniden faaliyete geçmesine müsamaha edemez. *(Bravo sesleri, alkışlar.)*

İnsanların vicdanı, matbuatın hürriyeti ve siyasi hürriyetin tecelliyatı gibi hakikatte aziz olan etkenlerin toplumu ıstırap ve soysuzlaşmaya sevk edecek yanlış surette kullanılmasına bizzat toplumsal varlığın hayat sebebi mânidir. *(Bravo sesleri, alkışlar.)*

Muhterem efendiler! Matbuat hürriyetinin sakıncalarının giderilmesinin bizzat matbuat hürriyetiyle mümkün olduğuna dair bu büyük Meclis'in yol gösterici ve saf sahasında hürmet edilen esaslar, eğer Cumhuriyet'in ruhu olan faziletten mahrum cüretkârlara matbuatın sinesinde eşkıyalık fırsatını verirse, eğer aldatıcı ve saptırıcıların fikir sahasındaki uğursuz tesirleri, tarlasında çalışan masum vatandaşların kanlarını akıtmasına, yuvalarının dağılmasına sebep olursa, ve eğer en nihayet eşkıyalığın en zararlısını seçen bu türden saptırıcılar kanunların özel müsaadelerinden istifade imkânını bulurlarsa, Büyük Millet Meclisi'nin terbiye edici ve kahredici idaresinin müdahale etmesi ve uyarması elbette gerekli olur. *(Bravo sesleri, alkışlar.)*

Muhakkaktır ki, Cumhuriyet devrinin kendi zihniyet ve ahlakıyla donanmış matbuatını yine ancak Cumhuriyet'in kendisi yetiştirir. Bir taraftan geçmiş devirler matbu evrakının ve mensuplarının ıslah edilemez olanları milletin gözünde belirirken, diğer taraftan Cumhuriyet matbuatının temiz ve feyizli sahası genişlemekte ve yükselmektedir. *(Bravo sesleri.)* Büyük ve asil milletimizin yeni mesai hayatını ve medeniyetini kolaylaştıracak ve gayrete getirecek, işte ancak bu yeni zihniyetteki matbuat olacaktır. *(Bravo sesleri.)*

Değerli üyeler! İrtica hadisesi bazı vilayetlerimizde mevcut olan ve hissedilen toplumsal ve idari hastalıkları bütün milletin ibret nazarında tamamen ortaya çıkarmıştır.

Bir bütün olan bu aziz vatanda bütün vatandaşların bedeni, mali ve mefkûrevi bütün mükellefiyetlerini aynı kolaylık ve süratle yerine getirmesini temin edinceye kadar gördüğümüz hastalıkların tedavisinde ısrarla devam mecburiyetindeyiz. *(Bravo sesleri, alkışlar.)* Bu yolda alınması lazım gelen esaslı ve kati tedbirlerin Büyük Millet Meclisi'nce devamlı bir surette ve itina ile takip olunacağına millet emin olabilir.

Muhterem efendiler! İktisadi vaziyetimizde bir seneden beri sarf olunan gayretin eserleri hissedilir mertebededir. Cumhuriyet'in çalışanlara temin ettiği huzur ve emniyet, vatandaşların sıhhatlerini muhafaza etmek için açılan mücadeledeki semereler, köylümüz ve ziraatımız üzerindeki aşar kâbusunun bertaraf edilmesiyle husule gelen ferah, milletin daha çok üretmek, daha müreffeh olmak için çalışmak arzularını şükranı icap ettirir bir derecede artırmıştır.

Sıhhi teşkilatımızda memleketin ihtiyaçlarına uygun isabet ve gayret görülmektedir. Cumhuriyet hükümetinin başlı başına bir esas olarak muvaffakiyetle takip eylediği sıhhat mücadelesine gittikçe vasıtalarını artıran bir genişlikle devam olunmak lazımdır ve mühimdir. *(Alkışlar.)*

Ziraatımızın maruz bulunduğu marazları ve tahribatı gidermeye ve yeni usul zirai vasıtaların öğretilmesine ve yaygınlaştırılmasına sarf olunan mesai feyizli tesirlerini göstermektedir.

Ticari hayatımızda, geçen sene zarfında limanlardaki faaliyet ve muameleleri kolaylaştırmaya yönelik teşebbüsler esas ihtiyaçlarımıza uygun icraat arasında sayılmaya layıktır.

Ticari hayatı genişletmek, kolaylaştırmak ve sağlamlaştırmak için bankaların sahip oldukları ehemmiyetli tesirler üzerine yüce Meclis'in dikkatini çekerim.

Efendiler! İktisadi vaziyetten bahsederken bugünkü medeniyetin kudret temeli olan konuya, yani maden sanayiine bilhassa itibarlı bakışları toplamak ve yöneltmek isterim.

Sanayi fabrikalarına, maden sanayiine yönelik genel alaka ve teşebbüsü temin edecek çare ve tedbirleri bulmak kaçınılmaz ve hayati ihtiyaçlarımızdandır.

Değerli üyeler! Kendi servet kaynaklarımızla ve kendi fen erbabımızla teşebbüs ettiğimiz şimendifer inşaatındaki faaliyeti bizzat inceledim ve gözlemledim. Büyük Millet Meclisi'nin hazinesine ve mühendis evlatlarına gösterdiği itimat ve destek hakkıyla mahalline sarf olunmuştur. *(Alkışlar.)* Milletimiz, yüce Meclis'in şimendifer inşaatına gösterdiği rağbet ve ehemmiyeti sevinç ve memnuniyetle karşılamaktadır. Bu zemindeki genel alaka ve ihtiyaç, sarf ettiğimiz gayretlerin birkaç misline kadar artırılmasını gerektirmektedir. *(Bravo sesleri.)* Ulaşımı noksan vatan kısımlarındaki toplumsal ve iktisadi noksanların giderilmesi her şeyden evvel ve her tedbirin başında olarak şimendifer ulaşımına tabidir.

Muhterem efendiler! Cumhuriyet adliyesinin gelişimi memnuniyet verici bir seyir takip etmektedir. Muamelelerde emniyet ve sürat için alınan tedbirler olumlu neticeler vermektedir.

Cumhuriyet adliyesine mensup olanların en küçük memurlarına kadar ilmen yeterliliği ve Cumhuriyet mefkûresine sahip olmaları için sarf olunan gayret memnuniyet vericidir. Bir taraftan ilmi yeterliliği temin eden müesseselere ehemmiyet atfederken, diğer taraftan Cumhuriyet adliyesinin dayanakları olacak kanunların bir an evvel vücuda getirilmesine bakılmalıdır. Geçmiş idarelerden devralınan yetersiz kanunlarla geçirdiğimiz senelerde genel hayatın maruz kaldığı müşkülat göğüslenebilmişse, bu, milletimizin Cumhuriyet'e olan sarsılmaz tabii alakasından ve Cumhuriyet idaresinin esasındaki kuvvet ve kudrettendir. Fakat yetersiz kanunların devamına müsaade etmek yüzünden milletin maruz bulunduğu müşkülatın bir an evvel giderilmesi ertelenemez zaruriyetler arasındadır. Yüce Meclis'e takdim edilecek olan Ceza Kanunu, Medeni Kanun[1] ve Ticaret Kanunu'nun bu toplantı devresi esnasında düzenlenmesi ve yayımlanmasındaki aciliyeti bilhassa ifade etmek isterim.

1 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 17 Şubat 1926 tarihli 57. toplantı 1. celsesinde müzakere olunan ve oybirliğiyle kabul edilen Medeni Kanun için bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi.* Devre 2, c.22, TBMM Matbaası, 1977, s.229-234.
Kâzım Özalp, bu konuda şu bilgiye yer vermektedir:

> "Atatürk, yeni Türk devletini Batı usullerine göre geliştirmeye karar vermişti. Bu yolda yaptığı inkılapların biri de İsviçre Medeni Kanunu'nu Türkiye için aynen kabul ettirmek oldu. Bununla memleketimiz Batı medeniyetine uygun bir yola girmiş olacaktı. Bu kanunu en değerli hukukçularımız-

Genel hayatımızı yeni baştan düzenleyecek olan bu esas kanunların, muasır medeniyetin kanunları zümresinden olması tabiidir. *(Bravo sesleri.)* Milletimizin dahil olduğu medeni heyetin iktisadi ve medeni ihtiyaçları o kadar katidir[1] ki, buna tekabül etmesi lazım gelen kanunlarda dahi aynı yakınlık lüzumu barizdir. Şimdiki asrın ihtiyaçlarına uygun kanun yapmak ve onu iyi tatbik eylemek ümran ve ilerleme vasıtalarının en mühimlerindendir. *(Bravo sesleri.)*

Değerli üyeler! Maarifimizden bahse başlarken kız ve erkek çocuklarımızın ve ana babalarının tahsil için gösterdikleri genel şevk ve candan atılışı takdirlerle anmak isterim. Büyük Millet Meclisi'nin ve Cumhuriyet hükümetinin azami vasıta ve gayreti sarf ettiği herkesçe bilinmekle beraber, ilim ve tahsilin feyiz ve nuruna olan genel özlem tatmin edilebilmekten henüz uzaktır. Önümüzdeki sene için devletçe yapılabilecek azami fedakârlığı rica ederken, zengin vatandaşlarımıza da himayeye değer olan çocuklarımızı özel teşebbüsleriyle okutup yetiştirmelerini ehemmiyetle tavsiye ederim.

Kadın ve erkek muallimlerimizin yeni nesli yetiştirmek için sarf ettikleri fedakârane mesai ile beraber, toplumumuz içinde yeni zihniyeti ve medeni hayatı telkin etmek ve yaymak için icra ettikleri iyi tesirler, bu güzide heyetlerin yüce vazifelerini ne kadar idrak etmiş olduklarını göstermektedir. *(Alkışlar.)* Vazife başında çoğuna bizzat beyan ettiğimiz takdirleri huzurunuzda da tekrar ve ifade etmekle iftihar ediyorum. Bu takdirlerimle beraber, istisna teşkil etse de, öğrendiğim bir noksana ait vasiyeti burada söylemeyi lazım sayarım.

Hayatın her mesaisi safhasında olduğu gibi, bilhassa eğitim hayatında disiplin muvaffakiyetin esasıdır. *(Pek doğru sesleri.)* Müdürler ve talim heyetleri disiplini temine ve talebe disipline riayete mecburdurlar. *(Bravo sesleri, alkışlar.)*

Efendiler! Maarifte hayatın pratik icaplarını ve muhitin özel şartlarını temin eden bir sistem üzerindeyiz. Semereleri tecrübe edilmiş ve görülmüş olan bu sistemin genişletilerek tahakkuk ettirilmesi esasında dikkat ve ciddiyetle yürümek lazımdır.

Değerli üyeler! Türkiye Cumhuriyeti'nin milletlerarası medeniyet ailesinde ihmal edilemeyecek bir kuvvet ve barış unsuru olduğu geçen bir sene zarfında bir daha ortaya çıkmıştır ümidindeyim. *(Alkışlar.)*

dan teşkil edilen bir heyet aynen tercüme etti. Kanun Adliye Vekili Mahmut Esat Bey tarafından Meclis'e getirildi. Müzakere edileceği gün Atatürk Meclis'e geldi. Meclis Reisliği odasında istişare ederken, kanunun hiçbir maddesini değiştirmeden tam olarak müzakere edilmesi ve kabul edilmesi lazım olduğunu söylüyordu. Bu arada bazı mebusların Atatürk'ü görmek istedikleri haberi geldi. Kimler olduğu soruldu. Abdullah Azmi Efendi ve Rasih Efendi ve daha birkaç hoca mebusun isimleri söylendi. Kabul etti ve ne istediklerini sordu. şer'iye vekilliği yapmış olan Abdullah Azmi Efendi 'Medeni Kanun hakkında bir ricamız var' diyerek isteklerini anlattı. Kanun maddelerini müzakere etmeyerek bütün halinde kabul edeceklerini. yalnız bir iki kelime ilavesine müsaade olunmasını arzu ediyorlardı. Bu kelimeler de birden fazla kadın ile evlenmeyi mümkün kılacak ve Müslüman kızların gayrimüslim erkeklerle evlenmelerine mâni olacak manada kayıtlar idi. Başvekil İsmet Paşa da orada bulunuyordu. Atatürk, 'Bu kanunun en mühim maddeleri bu söylediklerinizdir. Biz bütün dünyaya İsviçre Medeni Kanunu'nu kabul ettiğimizi ilan edeceğiz. Onlar bundan sonra Türklerin birden fazla kadın ile evlenmeyeceklerini kabul edecekler, dediğiniz yapılır ise bunu nasıl izah ederiz? Bütün dünyayı aldatmış bir duruma geliriz. Meclis'in ve devletin itibarı kalmaz. Kanunun aynen kabulü lazımdır. Oylarınızı veriniz' dedi ve ilave olarak 'Zorlama yok. Her aile kızlarına kendi duygu ve alışık oldukları ahlak ve âdetlere göre terbiye verir ve buna dikkat eder' dedi."

Bkz. "Özalp, Atatürk'ü Anlatıyor", *Milliyet*, 20 Kasım 1969, s.7. (Y.N.)

1 "Katidir" sözcüğünün aslı olan ve eski yazı belge ve metinlerde yer alan "yakindir" sözcüğü, *TBMM Zabıt Ceridesi* ve *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*'de yanlışlıkla "yakındır" şeklinde okunmuş. (Y.N.)

Aramızda siyasi münasebetler resmen kurulmamış[1] olan devletlerle yeniden antlaşmalar yapılmıştır. Yeniden yapılmış olan antlaşmalar yüce Meclis'e takdim olunacaktır. En son Bulgaristan ve Sırp-Hırvat-Sloven krallıklarıyla dostluk antlaşmaları imza olunmuştur.[2]

Komşumuz ve dostumuz Sovyet Cumhuriyeti'yle münasebetimiz samimanedir. Yekdiğere karşı emniyet verici bir hareket hattı üzerindeyiz. *(Sürekli alkışlar.)* İran ile münasabetlerimizde[3] iyi komşuluk hissiyatı hissedilmekte ve görülmektedir.

Afgan ile olan siyasi münasebetlerimiz aramızdaki antlaşmanın samimi icaplarına uygundur. *(Alkışlar.)*

Batı devletleriyle münasebetlerimizde antlaşmaların tayin ettiği hatları halisane takip etmekteyiz. Askıdaki meseleler antlaşmanın göz önünde tuttuğu cereyan içindedir.

Musul meselesindeki hukuki vaziyetimiz Cemiyeti Akvam[4] özel komisyonunun mahallinde incelemeleriyle bir daha ortaya çıktı. *(Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar.)* Bu hakikate rağmen meselenin halli yeniden ertelendi. *(Yazık sesleri, ayıp sesleri.)* Bizim bu meselede vaziyetimiz pek büyük fedakârlıklarla elde edilen Lozan Antlaşması'yla tayin olunmuştur. *(Bravo sesleri.)* En nihayet antlaşma icabının ve hak ve adaletin teslim olunmasını emniyetle bekliyoruz. *(Bravo sesleri, sürekli alkışlar.)*

Efendiler! Siyasi âlemde bir müddetten beri karşılıklı emniyet ve selamet konusu üzerinde sarf olunan faaliyetler dikkat çekicidir. *(Hay hay sesleri.)*

Karşılıklı emniyet ve selamet bütün dünya milletlerinin temenni eylemesi lazım olan bir saadet esasıdır. *(Çok doğru sesleri.)* Ancak emniyet ve selamet bütün milletleri kapsamadıkça, genel bir barışı temine yönelik olmaktan ziyade, faaliyet sahası olarak tasarlanan bir kısım milletlere karşı diğer bir kısım milletlerin serbesti kazanmasını temin mahiyetinde anlaşılmak zaruridir. *(Bravo sesleri, sürekli alkışlar.)*

Tunalı Hilmi Bey (Zonguldak): Cemiyeti Akvam'ın kulağı çınlasın!

Reisicumhur Hazretleri (Devamla): Bilhassa milletlerarası silah ticaretinin bir kısım milletlerin denetimi altında tutulmasıyla neticelenecek tedbirler bu anlayışı teyit etmektedir. *(Bravo sesleri.)*

Değerli üyeler! Genel siyaset üzerindeki maruzatım, memleket müdafaasına verilecek ehemmiyetin ne kadar ciddi olduğunu gösterir ümidindeyim. *(Bravo sesleri.)*

Barış devri hayatındaki mesaisine şuur ve vukufla devam etmekte olan kara, deniz ve havai ordumuzun kudret ve kuvveti, aziz Türkiye'nin refah ve ümran yolundaki mesaisini emin ve korunmuş kılan başlıca vasıtadır. *(Bravo sesleri, alkışlar.)* Büyük Millet Meclisi, bu yüce barış ve emniyet vasıtasını devamlı olarak takviyede ne kadar can atsa yeridir.

1 "Kurulmamış" sözcüğünün aslı olan "teessüs etmemiş" sözcükleri yerine, *TBMM Zabıt Ceridesi*'nde "teessüs etmiş". (Y.N.)

2 Cümle, TBMM Kütüphanesi'ndeki eski yazı belgede şu şekildedir: "En son Bulgaristan'la muhadenet muahedesi imza olunmuş ve Yugoslavya ile böyle bir muahede müzakere edilmekte bulunmuştur." (Y.N.)

3 "Münasebetlerimizde" sözcüğünün aslı olan "münasebatımızda" sözcüğü yerine, *TBMM Zabıt Ceridesi* ve *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*'de "siyasiyatımızda". (Y.N.)

4 Milletler Cemiyeti. (Y.N.)

Efendiler! Milletimizin memleket müdafaasına gösterdiği özel alaka şükrana değerdir. Vatandaşların kendi teşebbüsleriyle vücuda getirdikleri Tayyare Cemiyeti az zamanda verdiği semerelerle geniş bir ferahlık ümit ettirmektedir.

Muhterem efendiler! Maliyemiz geçen seneyi muvaffakiyetle geçirmiştir. Bir taraftan aşar gibi büyük bir gelirden vazgeçen ve diğer taraftan bir seferberlik icra etmiş olan devlet, nafıa işlerini ertelemeye mecbur olmayacak bir mali kudret gösterirse, bu vaziyet, memnuniyet ve şükranla yâd olunmaya layıktır.

Muhterem efendiler! Memleketin iktisadi gelişmesine mâni olan mali kayıtların giderilmesi ve vergilerin isabet ve adaletle paylaştırılması yolundaki mali ıslahata devam olunmak lazımdır. Diğer taraftan devletin şimdiye kadar bahsettiğim genel ihtiyaçlarını temin edecek vasıtaların tedarik edilmesi icap eder. Devletin vaziyeti ve imar ve ihya edici tasavvurları elbette vatandaşlara birtakım vazifeler ve fedakârlıklar yüklemektedir. Memleketimizin ve milletimizin bugünkü iktisadi vaziyeti ve toplumsal seviyesi, devletin korunmuşluğu ve memleketin mamuriyetinin temini ve vatandaşların refah ve saadetinin yükseltilmesi için daha çok vesait tahsis etmesine fennen müsaittir. Bu olumlu hakikatten ilham almakta olan yüce Meclis'in makul kaynakları keşif ve gerekli vasıtaları temin edeceğine şüphem yoktur.

Değerli üyeler! Türkiye'nin milli tarihinde yüce Meclis'in her faaliyet senesi asırların ıslahat ve gelişmelerini temin etmekle seçkinleşmiştir. *(Bravo sesleri.)*

Yeni faaliyet senesinin milletin genel hayatında dünyevi, milli ve iktisadi bir idarenin feyiz ve semerelerini bir kat daha tecelli ve tahakkuk ettirmesini temenni eylerim.

Aziz arkadaşlarım! Her şeyin üzerinde, bu büyük Meclis'in bir uzvu olmakla hissettiğim iftiharı arz ederek sizleri ve naçiz bir ferdi olmakla şeref ve gurur duyduğum büyük Türk milletini hürmetle selamlarım. *(Şiddetli ve devamlı alkışlar.)*

FRUNZE'NİN ÖLÜMÜ ÜZERİNE RUSYA SOVYETLERİ KONGRESİ MERKEZ YÜRÜTME KOMİTESİ BAŞKANI MİHAİL KALİNİN'E TAZİYE*

(1 KASIM 1925)

1 Kasım 1925

Sayın Rusya Sovyetleri Kongresi
Merkez Yürütme Komitesi Başkanı Mihail Kalinin,

Derin üzüntüyle saygıdeğer dostumuz M. Frunze'nin ölüm haberini aldım. SSCB halkının bu kayıptan dolayı hissettiği acıyı Türkiye halkı da tamamen paylaşıyor. Size derin taziyelerimi bildiririm.

* Dokumenti Vneşney Politiki SSSR, VIII, Moskova, 1963'ten aktaran: Yavuz Aslan, *Mustafa Kemal-M. Frunze Görüşmeleri Türk-Sovyet İlişkilerinde Zirve,* Kaynak Yayınları, İstanbul, Mart 2002. s.116.

KONSOLOSLARIN CUMHURİYET BAYRAMI TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1925)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Başkitabeti
6/525
Telgraf

Ankara
1.11.341 [1925]

Milano'da Türkiye Cumhuriyeti Konsoloshanesi'nde Nüzhet Haşim Bey'e
Viyana'da Türkiye Cumhuriyeti Konsolosu Baha Bey'e
Selanik'te Türkiye Cumhuriyeti Konsolosu Şerif Bey'e
Rodos'ta Türkiye Cumhuriyeti Konsolosu Celal Bey'e
Hamburg'da Türkiye Cumhuriyeti Konsolosu Fahreddin Hayri Bey'e
Berlin'de Türkiye Cumhuriyeti Sefareti'inde Müfettiş Zeki Mesut Bey'e
Peşte'de Türkiye Cumhuriyeti Konsoloshanesi'ne
Halep'te Türkiye Cumhuriyeti Konsolosu Kaya Alp Bey'e
Beyrut'ta Türkiye Cumhuriyeti Konsoloshanesi vasıtasıyla Sami Şerif Bey'e
Sofya'da Türkiye Cumhuriyeti Sefareti vasıtasıyla Türk Musevi Cemaati'ne

C. Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle vuku bulan tebriklere ve gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: VII-2-b, D: 91, F: 6'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

CUMHURİYET BAYRAMI DOLAYISIYLA GELEN TEBRİKLERE TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1925)

Mersin Belediye Reisi Şevket Bey'e

Gösterilen hissiyat ve tebriklere teşekkürler takdim eyler, bilmukabele tebriklerimin muhterem halka bildirilmesini rica ederim, Efendim.

1 Teşrinisani 341 [1 Kasım 1925]

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Tarsus,* 4 Kasım 1925, Numara: 277, s.1. Eski yazı metin Kemal Şenoğlu tarafından okunmuştur. Aynı telgrafın "Kastamonu Belediye Reisi Mehmet Ali Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Açıksöz,* 2 Kasım 1925, Numara: 1499, s.2; "Karesi Valisi Mümtaz Bey'e" ve "Karesi Belediye Reisi Vekili Osman Bey'e" çekilen örnekleri için bkz. *Karesi.* 2 Kasım 1925, Numara: 101, s.2; "Konya'da *Babalık* Gazetesine" çekilen örneği için bkz. *Babalık,* 2 Kasım 1925, Numara: 1936, s.1; "Halk Fırkası İstanbul Merkezi'ne" çekilen örneği için bkz. *Cumhuriyet,* 3 Kasım 1925, Numara: 534, s.2; "Silifke Valisi Fahri Bey'e, Belediye, Türk Ocağı, Hilali Ahmer, İdman Yurdu, Muallimler Birliği, Ticaret Odası, Tayyare Cemiyeti, Ziraat Odası Reisleri, Encümeni, Vilayet Azası, Halk Fırkası Reisi Beylere" çekilen örneği için bkz. *Taşeli,* 4 Kasım 1925, s.2; "Susurluk Belediye ve Halk Fırkası Reisi İbrahim Zühdü Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Zaferi Milli,* 5 Kasım 1925, Numara: 414, s.1. *Açıksöz*'deki eski yazı metin Musa Sarıkaya, diğerleri Kemal Şenoğlu tarafından okunmuştur. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI DOLAYISIYLA MUALLİMLERDEN GELEN TEBRİKLERE TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1925)[1]

Kastamonu Muallimler Birliği Reisi Sabri Cemil Bey'e

C. Muhterem muallimlerimizin milli bayramımızın yıldönümünde gösterdikleri samimi hissiyata teşekkür ve mukabil tebriklerimizin kendilerine bildirilmesini rica ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Açıksöz,* 2 Kasım 1925, Numara: 1499, s.2. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur. Aynı telgrafın "İstanbul Maarif Müdürü Nail Reşit Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Cumhuriyet,* 3 Kasım 1925, Numara: 534, s.2 ve Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.241-242; "Dersaadet Türkiye Muallimler Birliği İstanbul Merkezi Reisi Şefik Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Muallimler Mecmuası,* Ekim 1925, Sayı: 34, s.1528; "Karesi Muallimler Birliği Riyaseti'ne" çekilen örneği için bkz. *Zaferi Milli,* 5 Kasım 1925, Numara: 414, s.1. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *Muallimler Mecmuası*'ndaki Ercan Dolapçı, *Zaferi Milli*'deki Kemal Şenoğlu tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1925, telgrafın *Açıksöz*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI DOLAYISIYLA CUMHURİYET HALK FIRKASI'NDAN GELEN TEBRİKLERE TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1925)[1]

Kastamonu Halk Fırkası Mutemet Vekili Doktor Ferit Bey'e

C. Cumhuriyet Halk Fırkası muhterem temsilci ve mensuplarının tebriklerine teşekkür eder ve bilmukabele tebrikler takdim eylerim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* *Açıksöz,* 2 Kasım 1925, Numara: 1499, s.2. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur. Aynı telgrafın "Karesi Cumhuriyet Halk Fırkası Heyeti Merkeziye Reis Vekili Saadettin Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Zaferi Milli,* 5 Kasım 1925, Numara: 414, s.1; "Kınalıada'da Halk Fırkası Reisi Kaptan Celal Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Akşam,* 7 Kasım 1925, Numara: 2539, s.2. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Kemal Şenoğlu tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1925, telgrafın *Açıksöz*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İTİMATNAMESİNİ SUNAN İTALYA SEFİRİ LUCA ORSINI BARONI'YE CEVAP*

(3 KASIM 1925)

Ankara, 3.11.1925

Sefir Hazretleri, İtalya Kralı Hazretleri'nin aramızda iyi bir hatıra bırakan selefinizin vedanamesiyle beraber zatıâlilerini nezdime fevkalade delege ve büyükelçi tayin eylediğini bildiren mektubunu sevinçle alıyorum. Zatıâlilerinin tayinini memnuniyetle kabul eder, Türkiye millet ve hükümetine karşı İtalya millet ve hükümetinin meyil ve muhabbetini ve her iki milletin arasında yerleşmiş olan ananevi dostluk münasebetlerini teyit etmek hususundaki arzusunu ifade eden sözlerinizden ve şahsıma yönelik beyanatınızdan dolayı teşekkür ederim.

Hakikaten iki memleket arasındaki anane ve müşterek barış arzusuna ek olarak kültürel ve iktisadi ve ticari sahalarda dahi hakiki karşılıklı menfaatlara dayanan dostluğun vücut ve lüzumuna dair beyanatınıza tamamıyla iştirak ederim.

İtalya Krallık Devletinde memnuniyetle gözlenmekte olan büyük ilerlemelerin Türk milleti ve hükümetince büyük bir alaka hissiyle takip edilmekte olduğuna ve Türkiye'de İtalyan millet ve hükümetine karşı dostça eğilimlerin mevcut olduğuna emin olabilirsiniz. Dolayısıyla münasebetlerimizi daha sıkı ve daha verimli kılmak hususundaki mesainizin benim ve Cumhuriyet hükümetinin desteğine mazhar olacağına şüphe yoktur.

Haşmetli Kralınız Hazretlerinin saadeti ve İtalya'nın refah ve ikbali hakkında en samimi temennilerimi beyan ederek hoş geldiniz derim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 5/4'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.135; *Cumhuriyet*, 4 Kasım 1925, Numara: 535, s.1; *Vakit*, 4 Kasım 1925, Numara: 2818, s.1; *İkdam*, 4 Kasım 1925, Numara: 10264, s.1; *Ayın Tarihi*, Teşrinisani 1341 [Kasım 1925], Numara: 20, s.721. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.39. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *İkdam*'daki Hüseyin Gültekin, diğerleri Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İSTANBUL TÜRK OCAĞI İDARE HEYETİ REİSİ NAKİYE HANIM'A TEŞEKKÜR*

(3 KASIM 1925)[1]

İstanbul Türk Ocağı İdare Heyeti Reisi Nakiye Hanımefendi'ye

C. Ocaklıların hissiyat ve tebriklerine teşekkür ve bilmukabele samimi tebriklerimi takdim eylerim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 3 Kasım 1925, Numara: 534, s.2; *Akşam,* 4 Kasım 1925, Numara: 2536, s.1. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *Akşam*'daki Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 3 Kasım 1925, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İSTANBUL DARÜLFÜNUNU'NA TEŞEKKÜR*

(3 KASIM 1925)[1]

İstanbul Darülfünunu'na

Cumhuriyet Bayramı'mızın yıldönümü vesilesiyle Darülfünun'umuzun gösterdiği samimi hissiyattan pek mütehassisim. Mukabil tebriklerimin talim heyetine ve çalışanlara bildirilmesini rica ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 3 Kasım 1925, Numara: 534, s.2; *Akşam,* 4 Kasım 1925, Numara: 2536, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.241. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *Akşam*'daki Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 3 Kasım 1925, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

BEYOĞLU TÜRK-ERMENİ TEALİ CEMİYETİ REİSİ SALİH MÜNİR PAŞA'YA VE REİSİ SANİSİ DOKTOR YAKUP BEY'E*

(3 KASIM 1925)[1]

Beyoğlu Türk-Ermeni Teali Cemiyeti Reisi Salih Münir Paşa Hazretleri'ne
Beyoğlu Türk-Ermeni Teali Cemiyeti Reisi Sanisi Doktor Yakup Bey'e

Tebriklerinize teşekkür ve bilmukabele tebrik ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 3 Kasım 1925, Numara: 534, s.2. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. Aynı telgrafın "Tıp Fakültesi Asistanlarından Doktor Ali Rıza Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Cumhuriyet,* 3 Kasım 1925, Numara: 534, s.2 ve Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.242; "Dersaadet Muallim Mektepleri Mezunları Cemiyeti Reisi Umumisi Kemal Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Cumhuriyet,* 4 Kasım 1925, Numara: 535, s.2; "İstanbul Lokantacılar Cemiyetine" çekilen örneği için bkz. *Cumhuriyet,* 5 Kasım 1925, Numara: 536, s.4 ve *Akşam,* 5 Kasım 1925, Numara: 2537, s.3. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 3 Kasım 1925, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

ADLİYE HUKUK MEKTEBİ AÇILIŞ NUTKU*

(5 KASIM 1925)

Ankara, 5 (AA) - Adliye Hukuk Mektebi'nin açılış merasimi bugün öğleden sonra Cumhuriyet Halk Partisi salonunda icra edilmiştir. [...] Reisicumhur Hazretleri her cümlesi sürekli alkışlarla karşılanan aşağıdaki açılış nutkunu irat buyurmuşlardır:

Huzzarı kiram![1]

Cumhuriyet'in idare merkezinde bir hukuk mektebi açmak vesilesi bugünkü toplantımızı hazırlamış bulunuyor. Bugün şahit olduğumuz hadise, yüksek memur ve mütehassıs âlimler yetiştirmek teşebbüsünden daha büyük bir ehemmiyete sahiptir. Senelerden beri devam eden Türk İnkılabı, mevcudiyetini ve zihniyetini, toplum hayatının kaynağı olan yeni hukuki esaslarda tespit ve teyit etmek çaresine girişmiştir.

Türk İnkılabı nedir? Bu inkılap, kelimenin ilk anda ima ettiği ihtilal manasından başka, ondan daha geniş bir dönüşümü ifade etmektedir. Bugünkü devletimizin şekli, asırlardan beri gelen eski şekilleri bertaraf eden en olgun tarz olmuştur.

Milletin, mevcudiyetini devam ettirmek için fertleri arasında düşündüğü müşterek bağ, asırlardan beri gelen şekil ve mahiyetini değiştirmiş, yani millet, dini ve mezhebi irtibat yerine Türk milliyeti bağıyla fertlerini toplamıştır.

Millet, milletlerarası genel mücadele sahasında hayat sebebi ve kuvvet sebebi olacak ilim ve vasıtanın ancak muasır medeniyette bulunabileceğini sabit bir hakikat olarak umde kabul etmiştir.

Velhasıl efendiler, millet, saydığım dönüşümlerin ve inkılapların tabii ve zaruri icabı olarak genel idaresinin ve bütün kanunlarının ancak dünyevi ihtiyaçlardan ilham alan ve ihtiyacın değişmesi ve gelişmesiyle devamlı olarak değişmesi ve gelişmesi esas olan dünyevi bir idare zihniyetini hayat sebebi saymıştır.

Eğer yalnız altı sene evvelki hatıralarınızı yoklarsanız, devletin şeklinde, millet fertlerinin müşterek bağında kuvvet sebebi olacak medeniyet yolunun takibinde, velhasıl bütün teşkilat ve ihtiyaçlarını dayandırdığı hükümler bakımından büsbütün başka esaslar üzerinde bulunduğumuzu hatırlarsınız. Altı sene zarfında büyük milletimi-

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: V-5, D: 82, F: 8-1, 2, 3, 4'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Hâkimiyeti Milliye,* 6 Kasım 1925, Numara: 1572, s.1; *Cumhuriyet,* 6 Kasım 1925, Numara: 537, s.1-2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.236-240; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.242-244. Cumhurbaşkanlığı Arşivi'ndeki eski yazı belge ve *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Hâkimiyeti Milliye*'deki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 "Değerli hazır bulunanlar" anlamında. (Y.N.)

zin hayat cereyanında vücuda getirdiği bu dönüşümler herhangi bir ihtilalden çok fazla, çok yüksek olan en muazzam inkılaplardandır.

Çok milletlerin kurtuluş ve yükselme mücadelesinde öfkeli oldukları görülmüştür. Fakat, bu öfke Türk milletinin şuurlu öfkesine benzemez.

Bahsettiğim büyük inkılap yolunda Türk milletinin şimdiye kadar sarf ettiği mesai, dahili ve harici kasıt sahiplerine karşı yorulmaz, yıpranmaz mücadeleler içinde, bizzat milli iradenin karşı konulmaz tatbikatı sahasında, velhasıl hukukçular elinde bulunan kanunların ve kitapların varlığını kasten bilmezden gelerek, evvelemirde Türk millet ve devletinin yeni mevcudiyet şeklini fiili olarak meydana çıkarmak yolunda geçmiştir. Şimdi vücuda gelen bu büyük eserin, zihniyetini, ihtiyaçlarını tatmin edecek yeni hukuki esasları ve yeni hukukçuları vücuda getirmek için teşebbüs almaya zaman gelmiştir.

Zannederim ki, Ankara Hukuk Mektebi ile Cumhuriyet hukukunu yalnız görünüşteki ve laftaki şekliyle değil, fakat bilinçteki ve kavrayıştaki mahiyetiyle, kanunlarıyla ve hukukçularıyla izah edecek ve müdafaa edecek tedbire girişmiş oluyoruz.

Cumhuriyet Türkiye'sinde eski hayat kaideleri, eski hukuk yerine yeni hayat kaidelerinin ve yeni hukukun geçmiş bulunması bugün tereddüt edilemez bir emrivakidir. Bu emrivaki sizin kitaplarınızda ve tatbike dayanak olacak kanunlarınızda ifade ve izah olunacaktır.

Talebe efendiler ve hukuk mensubu efendiler!

Yeni hukuk esaslarından, yeni ihtiyaçlarımızın talep ettiği kanunlardan bahsederken "her inkılabın kendisine mahsus müeyyidesi bulunması zaruridir" hikmetine, yalnız bu hikmete işaret etmiyorum. Beyhude bir sitem eğiliminden nefsimi sakınarak, fakat Türk milletinin muasır medeniyetin vasıtalarından ve feyizlerinden istifade etmek için en az üç yüz seneden beri sarf ettiği gayretlerin ne kadar elemli ve ıstıraplı engeller karşısında heba olduğunu büyük bir üzüntü ve uyanışla göz önüne alarak söylüyorum.

Milletimizi çöküşe mahkûm etmiş ve milletimizin feyizli sinesinde devir devir hiçbir zaman[1] eksik olmamış olan teşebbüs erbabını, mücadele ve gayret erbabını en nihayet bezdirmiş ve hezimete uğratmış olan olumsuz ve kahredici kuvvet, şimdiye kadar elinizde bulunan hukuk ve onun samimi takipçileri olmuştur. Belki ağır ve cesurane olan tarihi gözlemimin güzide heyetiniz içinde ve Cumhuriyet hükümetinin bugün hizmetlerinden istifade etmekte bulunduğu kıymetli memurlar ve hâkimlerimiz içinde[2] kimsenin hayretine sebep olmayacağına eminim. Bununla beraber, biraz daha meramımı izah için müsaade buyurmanızı rica ederim. Milletlerarası genel tarihin cereyanında Türklerin 1453 zaferini, yani İstanbul'un fethini tasavvur buyurunuz. Bütün bir cihana karşı İstanbul'u ebediyen Türk camiasına mal etmiş olan kuvvet ve kudret, yaklaşık aynı senelerde icat edilmiş olan matbaayı Türkiye'ye kabul için hukukçuların uğursuz mukavemetini göğüslemeye muktedir olamamıştır.

1 "Hiçbir zaman" sözcükleri yalnız Cumhurbaşkanlığı Arşivi'ndeki eski yazı belgede yer almaktadır. (Y.N.)
2 Cumhurbaşkanlığı Arşivi'ndeki eski yazı belgede "ve Cumhuriyet hükümetinin bugün hizmetlerinden istifade etmekte bulunduğu kıymetli memurlar ve hâkimlerimiz içinde" sözcükleri yoktur. (Y.N.)

Köhne hukukun ve mensuplarının, matbaanın memleketimize girmesine müsaade etmeleri için üç yüz sene gözlemde bulunmalarına ve tereddüt etmelerine ve leh ve aleyhte pek çok kuvvet ve kudret sarf etmelerine mecburiyet hasıl olmuştur.

Eski hukukun çok uzak ve çok eski ve canlanma kuvveti kalmamış bir devrini ve mensuplarını seçtiğimi zannetmeyiniz. Eski hukukun ve onun mensuplarının yeni inkılap devremizde bizzat bana çıkardıkları müşkülattan misal getirmeye kalksam başınızı ağrıtmak tehlikesine maruz kalırım. Fakat bilesiniz ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin doğduğu zaman onun bugünkü mahiyet ve vaziyetini, hukuki esaslara ve ilmi esaslara aykırı sayanların başında en meşhur hukukşinaslar bulunuyordu. Büyük Millet Meclisi'nde hâkimiyetin kayıtsız şartsız millette olduğunu ifade eden kanunu teklif ettirdiğim zaman, bu esasın Osmanlı Kanunu Esasisi'ne aykırılığından dolayı karşı bulunanların başında yine eski ve ilmi fazileti ile milleti aldatan tanınmış hukukşinaslar bulunuyordu.

Muhterem efendiler! Hatta Cumhuriyet ilan olunduktan sonra vukua gelen feci bir hadiseyi de açık gözlerimiz önünde canlandırmak isterim. En büyük mamuremizin bu memlekette belki Avrupa'da tahsil etmiş yüksek mütehassıslardan meydana gelen baro heyeti alenen hilafetçi olduğunu ilan eden ve ilan etmekle iftihar duyan birisini seçip kendisine reis seçmiştir. Bu hadise köhne hukukçuların Cumhuriyet zihniyetine karşı derin ve hakiki olan vaziyet ve eğilimini ifadeye kâfi değil midir? Bütün bu hadiseler inkılap erbabının en büyük fakat en sinsi can düşmanının, çürümüş hukuk ve onun dermansız mensupları olduğunu gösterir. Milletin hummalı inkılap hamleleri esnasında sinmeye mecbur kalan eski kanun hükümleri, eski hukukçular, gayret erbabının nüfuz ve ateşi yavaşlamaya başlar başlamaz derhal canlanarak inkılap esaslarını ve onun samimi takipçilerini ve onların aziz mefkûrelerini mahkûm etmek için fırsat beklerler. Bu fırsat eski kanunların mevcudiyeti ve eski hukuki esasların yürürlüğü ile ve eski zihniyetini derin ve kalbi olarak muhafazada inat eden hâkimlerin ve avukatların mevcudiyetiyle temin edilebilir.

Bugünkü hukuki faaliyetlerimizin sebeplerini izah etmiş oluyorum ümidindeyim.

Büsbütün yeni kanunlar getirerek eski hukuki esasları temelinden kaldırmak teşebbüsündeyiz. Ve yeni hukuki esaslar ile elifbasından tahsile başlayacak bir yeni hukuk neslini yetiştirmek için bu müesseseleri açıyoruz. Bütün bu icraatta dayanağımız milletin eğilim ve kabiliyeti ve kati iradesidir.

Bu teşebbüslerde arkadaşlarımız, yeni hukuku bizimle beraber bahsettiğim mahiyette anlamış olan güzide hukukçularımızdır.

Genel hayatımızın yeni hukuki esasları teorik ve pratik sahada tecelli ve tahakkuk edinceye kadar geçecek zamanı temin eden, bizzat milletimiz ve onun inkılabındaki yorulmaz ve yıpranmaz kuvvet olacaktır.

Talebe efendiler! Yeni Türk toplum hayatının kurucusu ve kuvveti olmak iddiasıyla tahsile başlayan sizler, Cumhuriyet devrinin hakiki hukuk âlimleri olacaksınız. Bir an evvel yetişmenizi ve milletin arzusunu fiilen tatmine başlamanızı millet sabırsızlıkla beklemektedir. Sizi yetiştirecek olan profesörlere düşen vazifeyi hakkıyla yerine getireceklerine eminim.

Cumhuriyet'in müeyyidesi olacak bu büyük müessesenin açılışında hissettiğim saadeti hiçbir teşebbüste duymadım ve bunu göstermek ve ifade etmekle memnunum.

ANKARA KIZ NÜMUNE MEKTEBİ'NE ARMAĞAN EDİLEN TÜRKÇE KUR'ANI KERİM'E YAZI*

(8 KASIM 1925)

8 Teşrinisani [Kasım] 1925
Çankaya

Gazi Kız Nümune Mektebi'ne

Dikkatle okunmak ve .....[1] için hediye ediyorum.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.245, 389. Eski yazı belge Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Eski yazı belgede burada beş nokta vardır. (Y.N.)

NAMIK KEMAL'İN OĞLU ALİ EKREM BEY'E*

(11 KASIM 1925)[1]

Namık Kemal'in muhterem oğlu Ali Ekrem Bey geçenlerde "Vicdan Alevleri" unvanıyla bir eser yayımlamıştı. Ali Ekrem Bey bu eserinden bir kıtasını Riyaseti Cumhur Başkâtibi Tevfik Bey vasıtasıyla Gazi Paşa'ya takdim etmiş ve daha sonra Tevfik Bey aşağıdaki mektupla Ali Ekrem Bey'e Reisicumhur Hazretleri'nin iltifatlarını tebliğ eylemiştir:

Ali Ekrem Beyefendi'ye

29 Teşrinievvel 341 [29 Ekim 1925] tarihli yüksek iltifatnamelerini aldım. Büyük milletimizin yalnız harika zaferlerini değil, felaketli anlarda kalbinde beslediği sonsuz kuvvet ve itimadı ulvi bir surette terennüm eden yüksek şiirlerden meydana gelen "Vicdan Alevleri" adlı kıymetli eserlerini Reisicumhur büyük Gazi'mize takdim ettim. Takdir ve teşekkürlerini bildirir ve hürmetlerimi teyit eylerim, Efendim.

Riyaseti Cumhur Başkâtibi

M. Tevfik

* *Cumhuriyet,* 11 Kasım 1925, Numara: 542, s.2. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te mektubun tarihi yer almamaktadır. 11 Kasım 1925, mektubun *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

TOPÇU YÜZBAŞISI ZİYA EFENDİ'NİN İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA TEZKERE*

(14 KASIM 1925)

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
6/548
Tezkere

Ankara
14.11.1341 [1925]

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

12.11.1341 [1925] tarih ve 22/4/293 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır.

Topçu Yüzbaşısı Ziya Efendi'ye ait 631 numaralı İstiklal Madalyası vesikası tasdik ve ekte takdim kılınmıştır, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 20'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İSTANBUL DARÜLFÜNUN EMİNİ DR. NURETTİN ALİ BEY'E*

(17 KASIM 1925)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Başkitabeti

Ankara
17.11.341 [1925]

İstanbul Darülfünun Emini Dr. Nurettin Ali Beyefendi'ye

14 Teşrinisani 341 [14 Kasım 1925] tarihli mektubunuzla gönderilen Antropoloji müesseselerinin ilk eserini memnuniyetle aldım. Türkü ve Türk toplumunu incelemek gayesini hedefleyen müesseseye kıymetli mesaisinde muvaffakiyet temenni ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu, "Atatürk ve Cumhuriyet Döneminde Türk Antropolojisi", *Atatürk Konferansları VIII 1975-1976,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983, s.4.

CUMHURİYET HALK FIRKASI MÜFETTİŞİ REFİK İSMAİL BEY'E*

(19 KASIM 1925)[1]

Şişli'deki haneye konulan kitabe fevkalade merasimi münasebetiyle Halk Fırkası Müfettişi Refik İsmail Bey tarafından Riyaseti Cumhur Başkitabeti vasıtasıyla Gazi Paşa Hazretleri'ne aşağıdaki telgraf çekilmiştir:

"Gazi Paşa Hazretleri'nin vatanın kurtuluş tedbirlerini tasavvur ettiği ve hazırladığı Şişli'deki haneye bugün yoğun bir davetli ve halk tabakasının samimi ve sıcak tezahüratı ve fevkalade merasim ile özel kitabe konulmuş ve bu vesile ile büyük kurtarıcımız Gazi Paşa Hazretleri'ne en yüksek tazimatın bir defa daha takdimine Fırka'nın aracı olması davetliler ve halk tarafından temenni olunmuş bulunmakla keyfiyetin Gazi Paşa Hazretleri'ne büyük bir hürmetle arzını rica ederim, Efendim."

Riyaseti Cumhur Başkâtibi Tevfik Bey tarafından Gazi Paşa Hazretleri'nin cevabı aşağıdaki telgrafla Refik İsmail Bey'e bildirilmiştir:

"Telgrafnameniz Reisicumhur Paşa Hazretleri'ne arz edildi. Muhterem heyetin haklarında bu vesile ile de gösterdikleri teveccüh ve iltifat eserlerinden mütehassis olarak hepsine ayrı ayrı teşekkür ve muhabbetlerinin bildirilmesini emir buyurdular. Keyfiyeti arz ile hürmetlerimi teyit eylerim, Efendim."

* *Cumhuriyet*, 19 Kasım 1925, Numara: 550, s.1; *Akşam*, 20 Kasım 1925, Numara: 2552, s.2. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma, *Akşam*'daki Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 19 Kasım 1925, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İTİMATNAMESİNİ SUNAN JAPON SEFİRİ YUKİŞİ OBATA'NIN NUTKUNA CEVAP*

(23 KASIM 1925)

Ankara, 23.11.1925

Sefir Hazretleri!

Japonya İmparatoru Hazretleri'nin zatıâlilerini nezdime fevkalade delege ve büyükelçi tayin eylediğini bildiren mektubu memnuniyetle alıyorum.

1890 senesinde Osman Paşa'nın özel delege olarak Japonya'ya gönderilmesi Türk milletinin eskiden beri Japonya ile münasebetler tesisine atfeylediği kıymet ve ehemmiyeti göstermeye ve teyide vesile olmuştu. O vakitten beri resmi münasebetlerin kurulmamış olmasına rağmen Türk ve Japon milletlerinin kalbi bağ ve alakaları kesilmemiştir. Bu defa siyasi münasebetlerin de daimi surette tesisi için Japonya hükümetinin Türkiye'de bir sefaret[1] meydana getirmesini memnuniyetle kabul eder ve Japonya'nın ilk sefiri olarak zatıâlilerini Ankara'da görmekten dolayı duyduğum hazzı beyan eylerim.

Her iki memleket[2] arasında yekdiğerinin irfan ve medeniyetini anlamakla başlayıp süratle gelişmesi talep olunan dostluk bağlarının genişlemeye aday olan ticari ve iktisadi münasebetler ile kuvvet kazanacağına eminim.

Türk millet ve hükümeti ve şahsım hakkındaki Japon millet ve hükümetinin ve zatıâlilerinin asil hislerini ifade eden beyanatınızdan çok mütehassisim ve bilmukabele Türk millet ve hükümetinin Japon millet ve hükümetine karşı özel sevgi beslediğini ve Japonya İmparatorluğu'nda gözlenmekte olan fevkalade ilerlemeleri büyük bir sevinçle ve samimi ve dostane bir alaka ile takip etmekte olduğunu beyan eylerim.

Türk ve Japon dostluğunu daha samimi ve daha verimli kılmak hususunda sarf edeceğiniz mesainin memnuniyetle karşılanacağına benim ve Cumhuriyet hükümetinin her suretle azami destek ve teşviklerine mazhar olacağına şüphe yoktur.

Haşmetli İmparatorunuz Hazretleri'nin saadetinin devam etmesi ve Japon milletinin refah ve ikbali hakkında en samimi temennilerime ilaveten zatı sefiranelerine hoş geldiniz derim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 6/4'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.189-190; *Cumhuriyet*, 24 Kasım 1925, Numara: 555, s.2; *Vakit*, 24 Kasım 1925, Numara: 2838, s.1; *İkdam*, 24 Kasım 1925, Numara: 10282, s.2; *Ayın Tarihi*, Teşrinisani 1341 [Kasım 1925], c.7, Numara: 20, s.720. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.40. *Ayın Tarihi*'ndeki eski yazı metin Musa Sarıkaya, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları* dışındaki kaynaklarda "her iki hükümetin mütekabilen sefaretler". (Y.N.)

2 *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları* dışındaki kaynaklarda "millet". (Y.N.)

ERZURUM İLERİ GELENLERİNE TEŞEKKÜR*

(25 KASIM 1925)

Telgraf başında

Ankara
25.11.341 [1925]

Erzurum'da Müftü Sadık Efendi Hazretleri'ne
Belediye Reisi Nafiz, Halk Fırkası Reisi Ahmed Rıza,
Meclisi Umumi Üyelerinden Abdullah, Mustafa, Seyfullah, Ali Avni,
Diğer Belediye Üyelerinden Müştak, İbrahim, Osman,
Ticaret Odası Reis Vekili Salim,
Üyelerinden Halim, Osman ve Tevfik Beylere

C. Muhterem Erzurum halkının kalbi hissiyatını, ilerlemeye ve inkılaba fevkalade bağlılığını bildiren telgrafnamelerini memnuniyetle aldım. Teşekkür ederim. Hainlerin ve halkı doğru yoldan saptıranların ve genel asayiş ve sükûnu ihlale teşebbüs edenlerin haklarında layık oldukları cezanın gecikmeden tatbik edileceğinden emin olabilirsiniz, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-15-a, D: 63, F: 115'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

EDİRNE BELEDİYE RİYASETİ'NE VE DİĞER MAKAMLARA*

(28 KASIM 1925)[1]

Edirne'nin kurtuluş gününe tesadüf eden 25 Teşrinisani [25 Kasım] Çarşamba günü Edirne'de tezahürat yapılmıştır. Bu şerefli ve sevinçli günü Edirnelilerin sevinç ve minnetleri arasında geçirmek üzere davet edilen Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri, Edirne Belediye Riyaseti'ne ve diğer makamlara aşağıdaki telgrafla karşılık vermişlerdir:

Edirne'nin kurtuluşunun üçüncü yıldönümünü kutlamak vesilesiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim. Muhterem Edirne halkını ziyaret için ortaya çıkacak ilk fırsattan istifade edeceğim, selam ve muhabbetlerimin muhterem halka bildirilmesini rica ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 28 Kasım 1925, Numara: 558, s.3. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetede telgrafın tarihi yer almamaktadır. Edirne 25 Kasım 1922 günü kurtulmuştur. 28 Kasım 1925, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

REİSİCUMHURLUĞUN MÜDDETİ HAKKINDA GAZETECİ VE KUMANDANLARLA SOHBET*

(2 ARALIK 1925)[1]

[...] Gazi'nin huzurundan son ayrıldığım an şu dakikada altı gün geride kalmıştır. [...]

Biz yalnız Gazi'nin asrında değil, Gazi'nin huzurundayız. Said Paşa, Şükrü Naili Paşa Gazi'nin birer yanında, ben Ali Hikmet Paşa ile Ruşen Bey arasındayım. [...]

Bu gece [...] Mahmut Esat Bey, Refik Bey, Salih Beylerle ben siyah, Nuri Bey, Tahsin Bey, Behiç Beyler beyaz fiyonk bağlamışız. [...] Gazi'nin tam karşısında [...] Gazi'yi dinliyoruz. [...]

Manevralar... Gazi'nin çok sevdiği askeri muhabbetler. En küçük teferruatına kadar geçmiş hadiseler de hafızasının sadakatini görüyor. Hepimiz hayret ediyoruz.

-Paşam, diyorum, hafızanız beni korkutuyor. Kusurlarımızı unutturmak mümkün değil.

-Hafızamın zaafı isimlerle tarihlerde, *buyuruyorlar. [...]*

Bize bu akşam dedi ki:

-Birçok yerlerden müracaatlar görüyorum. Yaşadığım müddetçe reisicumhurluğumu istiyorlar. Bu, bizim prensiplerimize aykırıdır.

[...]

Hakkı Tarık

* *Vakit*, 9 Aralık 1925, Numara: 2853, s.1, 3. Eski yazı metin Kamil Şeker tarafından okunmuştur.

1 Hakkı Tarık Bey yazısında görüşme tarihini belirtmemektedir. Ancak "Gazi'nin huzurundan son ayrıldığım an şu dakikada altı gün geride kalmıştır" dediğinden, görüşme 2 Aralık 1925 günü gerçekleşmiş olmalıdır. (Y.N.)

İSTANBUL MECLİSİ UMUMİİ VİLAYET RİYASETİ'NE*

(19 ARALIK 1925)[1]

Dün Meclisi Umumii Vilayet saat 2'de ikinci toplantısını yaptı. Evvela eski zabtın okunmasından ve kabulünden sonra geçen toplantıda Gazi Paşa Hazretleri'ne tazimat arzını beyan etmek üzere çekilen telgrafa gelen aşağıdaki cevap okundu:

İstanbul Meclisi Umumii Vilayet Riyaseti'ne

Meclisi Umumii Vilayet'in dördüncü toplantı devresi münasebetiyle hakkımda beslediğiniz hissiyata teşekkürle selamımın muhterem üyelere bildirilmesini rica ederim.

Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 20 Aralık 1925, Numara: 581, s.3. Eski yazı metin Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetede telgrafın tarihi yer almamaktadır. 19 Aralık 1925, telgrafın Vilayet Meclisi'nde okunduğu tarihtir. (Y.N.)

BOŞALAN MAARİF VEKÂLETİ'NE İZMİR MEBUSU MUSTAFA NECATİ BEY'İN GEÇTİĞİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(20 ARALIK 1925)

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İstanbul Mebusu Hamdullah Suphi Bey'in sıhhi ahvali hasebiyle vuku bulan istifasından dolayı boşalan Maarif Vekâleti'nin Başvekâlet'in seçimi ve bildirimi üzere İzmir Mebusu Mustafa Necati Bey'e verilmesi tasdik edilmiştir. Keyfiyeti yüce Meclis'in bilgisine arz ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre 2, c.20, TBMM Matbaası, Ankara, 1977, s.203.
Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın bu tezkeresi, Büyük Millet Meclisi'nin 20 Aralık 1925 günü öğleden sonra saat 2.30'da açılan ve riyasetini Kâzım Paşa'nın yaptığı 28. toplantı 1. celsesinde okunmuştur. (Y.N.)

BOŞALAN MAARİF VEKÂLETİ'NE İZMİR MEBUSU MUSTAFA NECATİ BEY'İN GEÇTİĞİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(20 ARALIK 1925)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
6/641
Tezkere

Ankara
20.12.341 [1925]

Başvekâlet Canibi Samiine

İstanbul Mebusu Hamdullah Suphi Bey'in sıhhi ahvali hasebiyle vuku bulan istifasından dolayı boşalan Maarif Vekâleti'nin devletlilerinin seçimi üzere İzmir Mebusu Mustafa Necati Bey'e verilmesi tasdik ve keyfiyet yüce Meclis'in bilgisine arz edilmiştir, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-3, D: 51, F: 41'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

ARNAVUTLUK REİSİCUMHURU AHMET ZOGU'YA*

(22 ARALIK 1925)

Ankara
22 Aralık 1925

Sayın Reisicumhur,

Tarihin Türk ve Arnavut milletleri arasında kayıt ve işaret ettiği samimi dostluk ve kardeşliği hayırlı olarak yeniden tesis eden itimatnamelerinin sunulması esnasında ekselanslarının Arnavutluk Cumhuriyeti hükümetinin fevkalade delegesi aracılığıyla gönderdiği mektupları büyük bir zevkle ve hissiyatla okumuş bulunuyorum.

Ekselanslarına, reisicumhurluğa seçilmeleri dolayısıyla en samimi tebriklerimi sunuyorum. Ayrıca şahsım hakkında besledikleri hissiyat dolayısıyla teşekkürlerimi kabul buyurmalarını rica ediyorum.

Ekselanslarının Türk milleti hakkında dile getirdiği temenniler beni bilhassa mütehassis etmiş ve minnettar kılmıştır.

Bugün milletlerimiz arasında mevcut hayati menfaatların en sağlam bağları teşkil etmesi son derece tabiidir. İki millet ve hükümet arasında mevcut olan bu tabii bağların iki tarafça da tamamen anlaşılıp ifade olunduğundan emin olarak ekselanslarına bütün samimiyetimle saadet ve muvaffakiyet, Arnavut milletine de tam bağımsızlık dilerim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - MÜT. Türk Elçilerinin Tayini'nden aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.1. Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.284-285. Fransızca metin Bertan Onaran tarafından Türkçeye çevirilmiştir.

RİZE'DE 3. KAFKAS FIRKASI KUMANDAN VEKİLİ ERKÂNIHARBİYE MİRALAYI KILKIŞLI HÜSEYİN HÜSNÜ BEY'E*

(26 ARALIK 1925)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Mektup

Ankara
26.12.341 [1925]

Rize'de 3. Kafkas Fırkası Kumandan Vekili
Erkânıharbiye Miralayı Kılkışlı Hüseyin Hüsnü Beyefendi'ye

Mektubunuzu aldım. Hakkımdaki hissiyatınızı memnuniyetle karşıladım. Halkımızdaki yüksek teyakkuz ve uyanıklık ve zatiâlileri gibi kıymettar arkadaşlarımızın vazife ve vatanperverlikleri sayesinde milletimiz için asrımıza layık yüksek mevkii elde etmekten ibaret olan mefkûremizin pek yakında tamamen hasıl olacağı hakkındaki kati kanaatimi tekrar eyler, selam ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-14, D: 61, F: 28'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

BAZI MEMURLARA İSTİKLAL MADALYASI VERİLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(26 ARALIK 1925)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
6/648

Ankara
26.12.341 [1925]

Başvekâlet Canibi Samiine

Milli hareketin başından milli emellerin tahakkukuna kadar maiyetimde bulunarak kendilerine muhtelif şekil ve vaziyetlerde verilen bütün vazifeleri tereddütsüz iyi yapmakla takdire değer hizmetleri görülen şu anda Sinop Mebusu Recep Zühtü, Riyaseti Cumhur Kalemi Mahsus Müdürü Hayati ve Riyaseti Cumhur Kalemi Mahsusu Şifre Birinci Kâtibi Memduh Beylerin kırmızı kurdeleli İstiklal Madalyası'yla taltifleri vasıtalarının tamamlanmasını rica ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya: 232128; Fon Kodu: 30.10.0; Yer No: 194.331.8; 31.12.1925'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

YÜKSEK ASKERİ ŞÛRA ÜYELERİNE NUTUK*

(28 ARALIK 1925)

Ankara, 28 Kânunuevvel [28 Aralık] (AA) - Bugünkü Yüksek Askeri Şûra toplantısına Başvekil İsmet Paşa, Müdafaai Milliye Vekili Recep, Bahriye Vekili İhsan Beyler, Erkânıharbiyei Umumiye Reisi Fevzi, Ordu müfettişlerinden Ali Said ve Fahreddin Paşalar, Donanma Kumandanı Halil Bey, üye Cevat ve Yakup Şevki Paşalar iştirak eylemişlerdir.

Saat 3'te Reisicumhur Hazretleri Yüksek Askeri Şûra'yı teşrif buyurmuşlardır. Reisicumhur Hazretleri mızıka ile deniz ve kara müfrezeleri tarafından selamlanmış ve Askeri Şûra üyeleri, Müdafaai Milliye ve Bahriye Vekâletleri erkânı, Askeri Şûra memurları tarafından karşılanmışlardır.

Gazi Hazretleri'ni binanın önünde Şûra üyeleri askeri selamla, Müdafaai Milliye ve Bahriye vekilleri silindir şapkalarını çıkarmakla selamlamışlardır.

Açılış münasebetiyle Reisicumhur Hazretleri irat buyurdukları nutuklarında, Yüksek Askeri Şûra'nın ilk toplantısını açmakla memnun ve bahtiyar olduklarını buyurmuşlar ve bu münasebetle güzide heyetin mümtaz şahsiyetinde asil ve fedakâr Cumhuriyet ordusunu selamlamışlar ve Cumhuriyet ordusunun kudret ve kıymetini devamlı olarak yükseltmek için sarf olunacak mesainin ehemmiyetinden bahsederek hitaplarına devamla:

Bu mesainin fenni noktalardan tatbik ve tahsis yönünün tespit edilmesi ve Şûra'nın genel vazifeleri arasında bilhassa bu hususun zikredilmesi ehemmiyetlidir. Şûra'yı meydana getiren muhterem üyelerin bilhassa muharebe meydanlarında kazanılmış yüksek tecrübe ve vukuflarının, talep olunan mesai ve vazifelerin vatanın ihtiyaçlarına en iyi tekabül edecek neticelerle taçlanmasını temin edeceğine şüphem yoktur.

Yüksek heyetinizin Cumhuriyet ordusunun ilerlemesini ve gelişmesini temin yolunda ve memleketin müdafaa vasıtalarını hazırlama ve takviye hususunda muvaffakiyetli mesaiye mazhariyetini temenni ederim, *demişlerdir.*

* *Vakit,* 29 Aralık 1925, Numara: 2873, s.1; *İkdam,* 29 Aralık 1925, Numara: 10317, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.41. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

ADANA BELEDİYE REİSİ'NİN DAVETİNE CEVAP*

(29 ARALIK 1925)

Adana, 29 (Özel muhabirimizden) - Gazi Reisicumhur Hazretleri, Belediye Reisi'mizin davetine:

"Sevgili Adana'mızın vatanperver, kadirşinas halkının davet hislerini memnuniyetle öğrendim.

Meşguliyetimin, bütün arzularıma rağmen Adanalıların arasında mesut günü idrake mâni olamayacağını zannediyorum. Kış içerisinde Adana'mızı ziyaret suretiyle teselli bulacağımın kendilerine bildirilmesine aracılığınızı rica ederim" *tarzında cevap vermişlerdir.*

* *Cumhuriyet*, 30 Aralık 1925, Numara: 591, s.1. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

YILBAŞI TEBRİĞİ*

(2 OCAK 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/4
Telgraf

Ankara
2.1.1926

Sene başı dolayısıyla hakkımda gösterilen samimane hissiyata teşekkür eder yeni senenin millet ve memleketimiz hakkında huzurlu olmasını temenni eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: VII-2-c, D: 89, F: 1'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

KADIKÖY'DE İSTANBUL MEBUSU BEHİÇ BEY'E*

(3 OCAK 1926)

Mevki: Ankara
Numarası: 160
Adet
4/12

Kadıköy'de İstanbul Mebusu Behiç Beyefendi'ye

İstanbul mebusluğuna seçilmeniz dolayısıyla hakkımda gösterdiğiniz samimi hissiyata teşekkür ve yeni mesai hayatınızda muvaffakiyete mazhar olmanızı temenni eylerim, Efendim.

3.1.26

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: VII-2-c, D: 89, F: 1'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

ŞAHLIK MAKAMINA ÇIKIŞI ÜZERİNE İRAN ŞAHI RIZA PEHLEVİ'YE*

(5 OCAK 1926)

Tel. Ankara, 5.1.1926

Asil İran milletine karşı en samimi dostluk hisleriyle mütehassis olarak İran'ın ilerleme ve yenilik yolunda layık olduğu yükselişi temin edecek zaten malumum olan kudretli şahsiyetinizin şahlık makamına çıkışını memnuniyetle karşıladım. Halisane ve büyük ümitlerle tebrik ederim. İran'ın refah ve ikbali ve zatı hümayunlarının saadet ve muvaffakiyeti hakkındaki samimane temennilerimi bu mübarek vesile ile tekrar eylerim.[1]

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İran. Dahili. 1/6'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.441. Ayrıca bkz. Bilâl N. Şimşir, *Türk Yazı Devrimi.* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.36.
Belge, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal Paşa'dan İran Şahı Rıza Pehlevi Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

1 Telgraf, PTT kanalıyla çekildikten sonra şifreyle Tahran Büyükelçiliği'mize de bildirilmiştir. Türkiye'de harf inkılabından önce kaleme alınan telgraf, Latin harfleriyle, fakat Fransız transkripsiyonuyla, Türkçe olarak çekilmiştir. Aslı üzerinde tarih bulunmayan telgrafın 5 Ocak 1926 günü çekildiği sanılmaktadır. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

LOZAN'DA OKUYAN AFET VE SABRİYE HANIMLARA MEKTUP*

(5 OCAK 1926)

5.1.1926

Sevgili kızlarım Afet,[1] Sabriye[2]

Gönderdiğiniz bütün mektupları ve son mektubunuzla müşterek resminizi aldım. Hayat ve tahsil tarzınızın arzunuz gibi tanzim edilmiş olmasından memnun oldum. Yalnız arkadaşlarınızdan farklı bir muameleye maruz kalmaktan doğan üzüntülerinize ben de iştirak ederim. Bunu yapmamalıydılar. Bu hususun icap edenlere ihtarı için özel olarak Konsolos Bey'e yazdırdım. Her halde sizin hiçbir arkadaşınızdan hiçbir bakımdan ayrı tutulmanızı arzu etmem.

Benim mektup yazmak âdetim değildir. Siz buna bakmayın, sık sık her hal ve arzunuzu muntazaman bana yazın! Zaman zaman fotoğraflarınızı da gönderin! Bir an evvel lisan öğrenmeye ehemmiyet verin. İstediğiniz lügat kitaplarını iki hafta evvel konsolosluk vasıtasıyla gönderttim. Her ikinizin gözlerinizden öperim kızlarım.

Gazi M. Kemal

Sabiha, Rukiye, Zehra kendilerine gönderdiğiniz kartları aldılar, çok sevindiler. Hepsi ellerinizden öperler.

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Prof. Dr. İnci Enginün, "Atatürk'ün Bir Mektubu", *Türk Dili*, Sayı: 616, s.352. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz ve Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Afet İnan. (Y.N.)

2 Sabriye Ürek. (Y.N.)

MISIR MELİKİ BİRİNCİ FUAD'A*

(6 OCAK 1926)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Celaletmeab Meliki Mısır ve Sahibi Biladı el Nubi ve'l Sudan ve Kardafur ve Darfur Haşmetlü Birinci Fuad Hazretleri'ne

Halis ve çok kıymetli dostum,

Memleketlerimiz arasında hayırlı olarak sürmekte olan dostane münasebetlerin takviyesi halisane arzusuyla haşmetanelerinin nezdine Muhiddin Paşa Hazretleri'ni fevkalade delege ve ortaelçi sıfatıyla tayin eyledim.

Kendisine verdiğim vazifeyi, adı geçenin, işgal etmiş olduğu yüksek makamlarda gösterdiği dirayet ve anlayıştan dolayı muvaffakiyetle yerine getireceğinden eminim.

Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak tebligata ve hassaten zatı haşmetaneleri hakkında beslediğim halisane dostluk hislerine ve keza Mısırlıların refaha nailiyeti[1] hususundaki temennilerime dair vereceği teminata emniyet ve itimat edilmesini ve yüksek memuriyetinin iyi yapılması hususunda yardıma mazhar buyurulmasını rica ederim.

Ankara'da dokuz yüz yirmi altı senesi ... günü yazılmıştır.[2]

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 6/1'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.341-342. Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiştir.

1 İtimatnamenin burası, önce, "Mısırlıların istiklali tam ve refaha nailiyeti" şeklinde kaleme alınmış, ama sonra "istiklali tam" ibaresi metinden çıkarılmıştır. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

2 İtimatnamenin arşivdeki müsveddesinde günü belli değildir. Ama kaleme alınışı 6.1.1926 tarihini taşımaktadır. Buna bakarak belgenin 6 Ocak 1926 tarihini hemen izleyen günlerde Atatürk'e imzalatılmış olduğu söylenebilir. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

NAFIA VEKÂLETİ'NE İSTANBUL MEBUSU BEHİÇ BEY'İN SEÇİLDİĞİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(14 OCAK 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/30
Tezkere

Ankara
14.1.1926

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İstanbul Mebusu Süleyman Sırrı Bey'in vuku bulan ölümünden dolayı boşalan Nafıa Vekâleti'nin Başvekâlet'in seçimi ve bildirimi üzere İstanbul Mebusu Behiç Bey'e verilmesi tasdik edilmiştir. Keyfiyeti yüce Meclis'in bilgisine arz eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-13, D: 60-1, F: 23'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 2, c.21, TBMM Matbaası, 1977, s.156. Cumhurbaşkanlığı Arşivi'ndeki eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın bu tezkeresi, Büyük Millet Meclisi'nin 14 Ocak 1926 günü öğleden sonra saat 14.20'de açılan ve riyasetini İsmet Bey'in yaptığı 41. toplantı 1. celsesinde okunmuştur. (Y.N.)

ALMANYA DEVLET BAŞKANLIĞINA SEÇİLEN VON HINDENBURG'U TEBRİK*

(16 OCAK 1926)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Alman Reich'ı[1] Reisi Hazretleri'ne

Reis Hazretleri,

Alman Reich'ı riyasetine seçildiğinizi lütfen bildirmek üzere göndermiş olduğunuz riyasetpenahilerinin mektubunu almakla iftihar eylerim.

Memleketlerimiz arasında sürmekte olan münasebetlerin artmasını ve gelişmesini hedeflemekte olduğunuzu bildiren beyanatınıza teşekkürle beraber bu arzunuza ehemmiyetle iştirak eylediğime emin olmanızı rica ederim.

Seçilmenizden dolayı pek samimi tebriklerimi takdim eder ve en halis ihtiramlarımın kabulünü rica eylerim, Efendim Hazretleri.

16 Kânunusani [Ocak] 1926 tarihinde Ankara'da düzenlenmiştir.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge) 1919-1923*, c.2, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s.116-118. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Reich: Devlet. (Y.N.)

SIRP, HIRVAT VE SLOVEN KRALI ALEKSANDR'A*

(18 OCAK 1926)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Sırp, Hırvat ve Sloven Kralı Haşmetli Aleksandr Hazretleri'ne

Halis ve muazzez dostum,

İki memleket arasında mevcut barış ve dostluğun takviyesi için daimi siyasi münasebetlerin tekrar tesisi halisane emel ve arzusuyla Hariciye Vekâleti eski Umuru Siyasiye Müdiri Umumisi Hikmet Beyefendi'yi haşmetpenahilerinin nezdine fevkalade delege ve ortaelçi tayin eyledim.

Adı geçenin taşıdığı dirayet ve fatanet ve diğer meziyetlerinden dolayı yeni vazifelerini iyi yapmaya muvaffak olacağına eminim. Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak tebligata ve zatı haşmetpenahileri hakkında beslediğim halisane dostluk hislerine ve Sırp, Hırvat ve Sloven milletinin refah ve saadeti hakkındaki samimi temennilere dair vereceği teminata emniyet ve itimat edilmesini ve yüksek memuriyetinin iyi yapılması hususunda desteğinize mazhar buyurulmasını rica ederim.

Ankara'da bin dokuz yüz yirmi altı senesi Kânunusani'sinin [Ocak'ının] on sekizinci günü tanzim edilmiştir.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 2/94: Belgrad Elçiliğine Hikmet (Bayur) Bey'in tayini. 1925-1928'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.259-260. Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiştir.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN ÇEKOSLOVAKYA SEFİRİ M. KOBR'UN NUTKUNA CEVAP*

(18 OCAK 1926)

Ankara, 18.1.1926

Sefir Efendi,

Çekoslovakya Reisicumhuru Hazretleri tarafından Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti nezdine fevkalade delege ve ortaelçi sıfatıyla tayininizi bildiren itimatnameyi memnuniyetle aldım.

Çekoslovakya Cumhuriyeti'nin Türkiye'deki ilk sefirini yüksek şahsınızda selamlamakla bahtiyarım. Mesainizin iki hükümet arasında ilk an temasta kurulan karşılıklı emniyet ve dostluğa dayalı münasebetleri artırmaya ve geliştirmeye yönelik bulunacağı hakkında şimdi söylediğiniz sözlerden dolayı teşekkür ederim.

İki devlet arasında hayırlı olarak mevcut olan dostane ve iktisadi münasebetlerin gelişmesine yönelik arzularınıza tamamıyla iştirak ederim.

Yeni esaslar üzerine teşekkül eden her iki devletin de hürmetkârı olduğu hürriyet ve demokrasi prensipleri, insanlığın ilerlemesi için çalışmak arzusu ve karşılıklı ticari menfaatlar iki cumhuriyetin uyumlu bir tarzda birlikte çalışması hususunda sık sık fırsat verecektir.

Yüksek memuriyetinizin yerine getirilmesinde desteğimden ve Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin desteğinden şimdiden emin olabilirsiniz.

Çekoslovakya Reisicumhuru Hazretleri ve hükümetiniz namına ifade buyurduğunuz temennilerden dolayı ayrıca teşekkür ederim. Bilmukabele Reisicumhurunuz Hazretleri'nin saadeti, hükümetinizin muvaffakiyeti ve Çekoslovakya milletinin refah ve ikbali hakkında en samimi temennilerimi ifade eder ve hoş geldiniz derim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Çekoslovakya. K. 1/18'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.574-576; *Cumhuriyet*, 19 Ocak 1926, Numara: 611, s.2; *İkdam*, 19 Ocak 1926, Numara: 10338, s.2. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

GİRESUN VİLAYET GENEL MECLİSİ REİSİ, VALİ RAMİ BEY'E*

(26 OCAK 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet 4/6
Telgraf

Ankara
26.1.1926

Giresun Genel Meclisi Reisi, Vali Rami Beyefendi'ye

Giresun Vilayet Genel Meclisi'nin toplanması hasebiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: VII-2-c, D: 92, F: 1'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

MEMDUH ŞEVKET BEY'İN FEVKALADE DELEGE VE BÜYÜKELÇİ OLARAK KABULÜ İÇİN İRAN ŞAHI RIZA PEHLEVİ'YE*

(26 OCAK 1926)

Tel. Ankara, 26.1.1926
Çok acele

Zatı hümayunlarına karşı beslediğim biraderane dostluk hislerime ve iki devlet arasında hayırlı olarak sürmekte olan derin dostluk münasebetlerine dayanarak, Memduh Şevket Bey'i hümayunlarının nezdine fevkalade delege ve büyükelçi sıfatıyla gecikmeden terhis etmek lüzumuna kani olduğumdan, itimatnameleri takdim edilinceye kadar adı geçeni bu sıfatla kabul buyurmalarını rica ederim.[1]

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İran. Dahili. 2/97'den aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.442. Ayrıca bkz. Bilâl N. Şimşir, *Türk Yazı Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.37.
Belge, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal Paşa'dan İran Şahı Rıza Pehlevi Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

1 Memduh Şevket (Esendal) Bey, 1925 yılında, Muhiddin (Akyüz) Paşa'nın yerine Tahran Büyükelçiliği'ne atanmıştı. İlk güven mektubu 19 Ağustos 1925 tarihliydi ve Kaçar hanedanından Ahmet Şah'a yazılmıştı. Ama bu mektup Şah'a sunulamadan Ahmet Şah devrildi ve Rıza Han'ın şahlığı ilan edildi. Ancak henüz resmen taç giymemiş olan Rıza Han'ın tam resmi unvanı belli olmadığından, Memduh Şevket Bey için yeni itimatnamenin hazırlanması gecikiyordu. Bu arada Atatürk, itimatnamesi yetiştirilinceye kadar büyükelçimizin Tahran'da resmen tanınmasını yeni Şah'tan rica etmektedir. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKÂLETİ İŞLERİNİN DAHİLİYE VEKİLİ CEMİL BEY TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(1 ŞUBAT 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/103
Tezkere

Ankara
1.2.1926

Başvekâlet Canibi Samiine

1 Şubat 1926 tarih ve 6/300 numaralı tezkereye cevaptır.

Tedavi için Avrupa'ya gidecek olan Müdafaai Milliye Vekili Recep Beyefendi'nin dönüşlerine kadar Müdafaai Milliye Vekâleti işlerinin devletlilerinin bildirimi üzere vekâleten Dahiliye Vekili Cemil Beyefendi tarafından yürütülmesi uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-5, D: 53, F: 43'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN AFGAN SEFİRİ GULAM CEYLANİ HAN'IN NUTKUNA CEVAP*

(24 ŞUBAT 1926)

Ankara, 24.2.1926

Sefir Bey Hazretleri,

Aramızda pek iyi bir hatıra bırakan selefiniz Sultan Ahmet Han'ın vedanamesini elinizden aldığım sırada Türkiye Cumhuriyeti nezdinde fevkalade delege ve ortaelçi sıfatıyla tayin buyurulduğunuzu bildiren Emir Hazretleri'nin hükümdarlık mektuplarını büyük bir sevinçle alıyorum.

Bu vesile ile aracılığınızla gönderilen hükümdarlık selamlarından pek mütehassis kaldığımı zatı hümayunları hakkında beslediğim biraderane sevgi ve dostluğa ilaveten Emir Hazretleri'ne bildirmenizi rica eylerim.

Türk milleti hakkında1 beslediğiniz dostane hissiyata hassaten teşekkür eylerim. Milletlerimiz arasında müşterek olan güzel hasletler neticesi vücut bulup, son tarihi hadiseler ile de daha ziyade teyit olunmuş ve artmış bulunan dostluk zinde ve sarsılmazdır.[2]

Bu iyi münasebetlerin daha genişlemesi ve iki taraf için daha verimli ve semereli olması yolunda sarf edeceğiniz kıymetli mesainin daima iyi karşılanacağına, gerek benim ve gerek Cumhuriyet hükümetinin yardım ve teşviklerine nail olacağına emin olabilirsiniz.[3] Afganistan Padişahı Emir Hazretleri'nin saadeti ve Afgan milletinin refah ve selameti ve büyük bir sevinçli alaka ile takip etmekte ve gözlemlemekte olduğumuz ilerlemelerin artan muvaffakiyetlerle taçlanması hakkındaki samimi temennilerimi beyan eder ve zatı sefiranelerine hoş geldiniz derim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 4/2'den aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.20; *Vakit,* 25 Şubat 1926, Numara: 2931, s.5; *Ayın Tarihi,* 1926, c.8, s.23. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.41-42. *Vakit*'teki eski yazı metin Kamil Şeker, *Ayın Tarihi*'ndeki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda "Milletim hakkında". (Y.N.)

2 "Sarsılmazdır" sözcüğünün aslı olan "lâyetezelzeldir" sözcüğü yerine, *Vakit* ve *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*'te "lâyezaldir" (sonsuzdur). (Y.N.)

3 *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda burada "Esasen bezl edeceğiniz mesai" sözcükleri vardır. (Y.N.)

BAŞVEKÂLET İŞLERİNİN VEKÂLETEN DOKTOR RÜŞTÜ BEY TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(27 ŞUBAT 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/189

Ankara
27.2.926

Başvekâlet Canibi Samiine

27.2.926 tarih ve 6/637 numaralı tezkereye cevaptır.

Güney Anadolu'da vazifeten vuku bulacak olan devletlilerinin seyahatleri esnasında Başvekâlet işlerinin vekâleten Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili Doktor Rüştü Bey tarafından yürütülmesi uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-3, D: 51, F: 42'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

TÜRK RESSAMLAR CEMİYETİ'NİN RESİM SERGİSİNDE SOHBET*

(1 MART 1926)

Ankara, 1 (Özel Muhabirimizden) - Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri saat 16'da resim sergisini ziyarete geldiler ve Maarif Vekili tarafından karşılandılar. Meclis Reisi Kâzım, mebuslardan bazıları, maarif erkânıyla birlikte sergiyi gezdiler.

Müteakiben çay içilirken Gazi Paşa Hazretleri, ressamlar ve eserleriyle alakadar olarak, ressamlara muhtelif sorular sormuşlardır.

Sergide Macar heykeltıraşı Rabolni tarafından yapılan Gazi Hazretleri'nin bir pozu teşhir edilmekteydi. Sergi ziyaretçileriyle birlikte Gazi Hazretleri de heykeltıraşın muvaffak olamadığı fikrinde ittifak ettiler.

Sohbette Gazi Hazretleri sergideki eserlerden hiçbirisini beğenmediklerini söylediler. Ressamlarsa, "Bu sene beğendiremedik, fakat gelecek sene, hiç olmazsa öbür sene mutlaka beğendireceğiz" diye teminat verdiler.

Çaydan sonra Gazi Hazretleri tablolara son bir kez baktılar. Bursa kaplıcalarında yapılacak otel vesairenin Mimar Kemal Bey tarafından vücuda getirilmiş projeleri üzerinde iyice durdular.

Bu zemindeki konuşmalarda Gazi Hazretleri'nin söyledikleri sözler şu suretle özetlenebilir: "Otel projelerinden ziyade ehemmiyetli olan, kaplıca sularının kati tahlillerini yaptırarak sıhhi ve faydalı olup olmadığını ve hiç olmazsa Avrupa kaplıcalarından birine üstün bulunup bulunmadığını anlamaktır. Bu tahakkuk ettikten sonra Avrupalı seyyahları getirtecek şekilde tesisat yapılabilir.

Müteakiben Çallı İbrahim Bey, "Kuvayi Milliye" unvanlı tablosunun eleştirisini Gazi Hazretleri'nden istirham etti. Tablo iki büyük dağ eteğinde üç dört zeybeği tasvir ediyor. Bunlardan diğerlerinin kumandanı olduğu anlaşılan biri atın çulu ile örtülü bir taş üzerinde oturmakta, diğerleri ayakta durmaktadırlar. Ortada eyerli bir at ve onun kolanını düzelten bir zeybek görülüyor. Peştamalli iki kadın, oturan zeybeğe veda eder vaziyettedirler. Gazi ilk evvel "Bu at çok şişman, bizim Kuvayi Milliye'nin böyle güzel atı yoktu" *dediler. Sonra zeybekleri düğüne gider gibi çok süslenmiş buldular. Tablonun teferruatı etrafında birkaç söz daha teati edildikten sonra Gazi Hazretleri Çallı'ya sordu:*

-Bu zeybek ne üzerinde oturuyor?

Çallı, cevap verdi:

* *Cumhuriyet*, 2 Mart 1926, Numara: 653, s.2; *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Mart 1926, Numara: 1673, s.1, 3. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.246. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya ve Kamil Şeker, *Hâkimiyeti Milliye*'deki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

-Taş üzerinde, fakat taşın üzerinde atın çulu var.

Gazi, bu cevaptan sonra:

-Değil bu zeybekler, bizzat biz bile başımızı çıplak taşa koyduk. Böyle bir çul bile bulamadık" *buyurdular.*

Müteakiben Çallı'nın "Kadın" portresi önünde durdu. Gazi portreyi beğendiler, "Güzel, güzel" *diye tekrar tekrar takdirlerini beyan eylediler.*

Namık İsmail Bey'in "Sabah"ı serginin en muvaffak olmuş eserleri arasındadır. Gazi, ressamların elini sıkmış, muvaffakiyetler temenni ve gelecek sene daha iyi eserler görebilmek ümidini ifade ederek sergiden ayrılmışlardır.

ECNEBİ VE GAYRİMÜSLİM MEKTEPLER TÜRK MUALLİMLERİ CEMİYETİ İDARE HEYETİ REİSİ ABİDİN DAVER BEY'E TEŞEKKÜR*

(3 MART 1926)[1]

Ecnebi ve Gayrimüslim Mektepler Türk Muallimleri Cemiyeti'nin teşkili münasebetiyle Gazi Paşa Hazretleri'ne cemiyet İdare Heyeti Reisi Abidin Daver Bey tarafından çekilen telgrafnameye Reisicumhur'umuz Gazi Paşa Hazretleri aşağıdaki cevabı göndermişlerdir:

Kongre münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim, Efendim.

Reisicumhur
Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 3 Mart 1926, Numara: 654, s.2. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 3 Mart 1926, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

AFGANİSTAN'IN BAĞIMSIZLIĞININ YILDÖNÜMÜ ÜZERİNE AFGAN EMİRİ AMANULLAH HAN'A*

(6 MART 1926)

Ankara, 6 (AA) - Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, Afgan Emiri'ne aşağıdaki tebrik telgrafnamesini göndermişlerdir:

Yüce Afganistan Padişahı Hazreti Emir Amanullah Han

Afganistan'ın bağımsızlık gününün mesut yıldönümü münasebetiyle zatı şahanelerinin ve asil Afgan milletinin saadet ve ikbali hakkındaki halisane temennilerime ilaveten en sıcak biraderane tebriklerimi takdim eylerim.

Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 7 Mart 1926, Numara: 658, s.2; *Milliyet*, 7 Mart 1926, Numara: 25, s.2; *İkdam,* 7 Mart 1926, Numara: 10382, s.1; *Açıksöz,* 7 Mart 1926, Numara: 1603, s.1; *Yenises,* 7 Mart 1926, Numara: 11, s.1. *Milliyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma, *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

İSMET PAŞA'YA YAPILACAK ÖDEME HAKKINDA TÜRKİYE İŞ BANKASI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE*

(7 MART 1926)

Suret

7 Mart 1926

Türkiye İş Bankası Genel Müdürlüğü'ne

Bankanızdaki mükerrer 4 numaralı hesabımdan Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne yirmi beş bin lira veriniz, Efendim.

Gazi M. Kemal

* *Cumhuriyet*, 7 Mart 1926, Numara: 658, s.2; *Milliyet*, 7 Mart 1926, Numara: 25, s.2; *İkdam*, 7 Mart 1926, Numara: 10382, s.1; *Açıksöz*, 7 Mart 1926, Numara: 1603, s.1; *Yenises*, 7 Mart 1926, Numara: 11, s.1. *Milliyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma, *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

İSTANBUL TÜRK OCAĞI DERNEK REİSİ BURHANEDDİN BEY'E*

(10 MART 1926)[1]

İstanbul Türk Ocağı Dernek Reisi Burhaneddin Bey'e

Türk Ocağı'nın senelik toplantısı münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Yenises,* 10 Mart 1926, Numara: 14, s.2; *Cumhuriyet,* 11 Mart 1926, Numara: 662, s.4. *Yenises*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Cumhuriyet*'teki Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 10 Mart 1926, telgrafın *Yenises*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İTİMATNAMESİNİ SUNAN ARNAVUTLUK SEFİRİ RAUF FİTSO'NUN NUTKUNA CEVAP*

(13 MART 1926)

Çankaya, Ankara, 13.3.1926

Sefir Hazretleri,

Arnavutluk Cumhuriyeti Reisi Hazretleri'nin, zatıâlilerini nezdime fevkalade delege ve ortaelçi tayin eylediğini bildiren itimatnameyi memnuniyetle alıyorum.

Tarihin hayli uzun devrelerinde1 birçok sahalarda kader birliği yapmış olan iki millet arasındaki dostluk bağlarını sağlamlaştırmak suretiyle iki memleketin menfaatlarına hizmet etmek ve iki dost millet arasında sıkı2 bir işbirliği devresi açmak hususunda vaki olacak mesainizin benim ve Cumhuriyet hükümetinin desteğine mazhar olacağına emin olabilirsiniz.

Arnavutluk'un ilk temsilcisi olan zatıâlilerinin tayinini memnuniyetle karşılar ve Türk milletinin refah ve ikbaline ve şahsıma yönelik beyanınızdan dolayı teşekkür ederim.

Muhterem Reisiniz Hazretlerinin saadeti ve Arnavutluk'un refah ve ikbali hakkında en samimi temennilerimi beyan eder ve zatıâlinize hoş geldiniz derim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 4/1'den aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.292; *Cumhuriyet.* 14 Mart 1926, Numara: 665, s.3; *Vakit,* 14 Mart 1926, Numara: 2948, s.1-2; *İkdam,* 14 Mart 1926, Numara: 10389, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.42-43. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma, *Vakit*'teki Hüseyin Gültekin, *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde "senelerinde". (Y.N.)

2 *Cumhuriyet* ve *Vakit*'te "hakiki". (Y.N.)

BÜYÜK GAZİ'NİN HATIRAT SAHİFELERİ*

(13 MART-12 NİSAN 1926)

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın bu anılarına, kapsadığı dönem itibariyle *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nin 3. cildinde yer verilmiştir. (Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.3, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mayıs 2000, s.17-76.)

* *Hâkimiyeti Milliye*, 13 Mart 1926-12 Nisan 1926; *Milliyet*, 13 Mart 1926-12 Nisan 1926; *Cumhuriyet*, 15 Mart 1926-13 Nisan 1926; Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Bana Anlattıkları*, Sel Yayınları, İstanbul, 1955; Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Hatıraları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1965; *Atatürk'ün Anıları*, Yayıma Hazırlayan: Dr. İsmet Görgülü, Bilgi Yayınevi, 2. Basım, Ankara, Ekim 1998. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, 1914-1919 dönemine ait anılarını, Ankara'da yayımlanan *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinin başyazarı Falih Rıfkı (Atay) ile İstanbul'da yayımlanan *Milliyet* gazetesinin başyazarı Mahmut (Soydan)'a anlatmış ve yazdırmıştır.

ÇATALCA TÜRK OCAĞI REİSİ İHSAN BEY'E TEŞEKKÜR*

(19 MART 1926)

Çatalca Türk Ocağı Reisi İhsan Bey'e

Türk Ocağı'nın senelik toplantısının akdi münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Yenises*, 19 Mart 1926, Numara: 23, s.2. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

ADLİYE VEKÂLETİ İŞLERİNİN DR. TEVFİK RÜŞTÜ BEY TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(19 MART 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Başkitabeti
4/25
Tezkere

Ankara
19.3.1926

Başvekâlet Canibi Samiine

19.3.1926 tarih ve 6/1056 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır.

İzinli olarak Ankara'dan ayrılacak olan Adliye Vekili Mahmut Esat Beyefendi'nin dönüşlerine kadar vekâlet işlerinin devletlilerinin münasip gördükleri üzere Hariciye Vekili Doktor Tevfik Rüştü Beyefendi tarafından yürütülmesi ve görülmesi uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-3, D: 51, F: 45'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

GÜNEY SAHİLLERİNİ GEZEN BAŞVEKİL İSMET PAŞA'NIN TELGRAFINA CEVAP*

(20 MART 1926)

Ankara, 20 (AA) - İzmir'e ulaşan Başvekil İsmet Paşa ile Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri arasında aşağıdaki telgrafnameler teati olunmuştur:

Reisicumhur Hazretleri'ne

Karşıyaka, 19 Mart

Güney sahillerinde pek istifadeli bir seyahati müteakip İzmir'e ulaştım. Bu vesile ile devlet muamelelerinin, vatanın büyük bir parçasında cereyan tarzını ve genel ahvali mahallinde gözlemlemek fırsatını buldum. Her yerde halkımızın Cumhuriyet'e bağlılık ve zatı riyasetpenahilerine muhabbet ve tazimat hislerinin taşkın ve pek derin derecede bulunduğunu sevinç ve sonsuz iftiharla arz ederim.

Başvekil İsmet

İzmir'de Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Ankara, 20.3.1926

Vatanımızın büyük bir kısmını ve bilhassa güney sahillerini teftiş ve söz konusu mıntıkalar halkıyla temasınızın millet ve devlet için pek feyizli neticeler vereceğine eminim. Seyahatiniz esnasında vatandaşlarımızın Cumhuriyet ve naçiz şahsım hakkındaki tezahürlerinden pek mütehassisim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 21 Mart 1926, Numara: 1692, s.1; *İkdam*, 21 Mart 1926, Numara: 10396, s.1; *Cumhuriyet*, 21 Mart 1926, Numara: 672, s.2; *Milliyet*, 21 Mart 1926, Numara: 39, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.527. *Cumhuriyet* ve *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metinler Hüseyin Gültekin, *Milliyet*'teki Musa Sarıkaya, *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

ANNESİNİN ÖLÜMÜ ÜZERİNE DANİMARKA VE İZLANDA KRALI 10. CHRISTIAN'A TAZİYE*

(23 MART 1926)

Tel

Ankara, 23.3.1926

Validei haşmetpenahilerinin ebedi kaybı haberinden doğan derin üzüntülerimle pek samimi taziyelerimin kabulünü zatı haşmetanelerinden rica ederim.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.7. Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiştir.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'nden, Danimarka ve İzlanda Kralı Haşmetli Onuncu Christian'a" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

ALSANCAK MAHFİLİNİN AÇILIŞI DOLAYISIYLA İSMET PAŞA'YA*

(23 MART 1926)

Ankara, 23 (AA) - Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri İzmir'de bulunan Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne aşağıdaki cevabı göndermiştir:

Alsancak mahfilinin açılışı münasebetiyle Fırka üyelerinin gösterdiği metin dayanışma fikrine ve hakkımda gösterilen muhabbet ve bağlılık hislerine bilhassa teşekkür ederim.

* *Milliyet*, 24 Mart 1926, Numara: 42, s.2; *İkdam*, 24 Mart 1926, Numara: 10399, s.1. *Milliyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

KONYA'DA ABDÜLHALİM ÇELEBİ EFENDİ'YE TEŞEKKÜR*

(23 MART 1926)

Çıkış Yeri: Ankara
Tarihi: 23.3.1342 [1926][1]
Numarası: 6684

Konya'da Abdülhalim Çelebi Efendi Hazretleri'ne

C. Teşekkür ve bilmukabele tebrik ederim, Efendim.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Mevlana Müzesi Arşivi, D.No: 104/1'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Ahmet Atalay, *Millî Mücadele'de Konya Kuva-yı Milliyecileri (İlk Meclise Girenler),* c.1, Konya, 1997, s.191. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz ve Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Tarih, *Millî Mücadele'de Konya Kuva-yı Milliyecileri...*'nde yanlışlıkla "22.3.1342 [1926]" olarak okunmuş. (Y.N.)

İTİMATNAMESİNİ SUNAN LEHİSTAN SEFİRİ CHARLES BADER'İN NUTKUNA CEVAP*

(24 MART 1926)[1]

Ankara, 24 Mart 1926

Sefir Hazretleri,

Aramızda iyi bir hatıra bırakan muhterem selefinizin vedanamesiyle birlikte fahametli Lehistan Cumhuriyeti Reisi Hazretleri'nin zatıâlinizi nezdime fevkalade delege ve ortaelçi tayin ettiğini bildiren mektubunu memnuniyetle alıyorum. Türkiye ve şahsım ve bilhassa Türk İnkılabı için bildirdiğiniz ve gösterdiğiniz dostane temennilere ve beyanata ve Leh milletinin Türk milleti hakkında beslediği muhabbetkârane hisleri ifade eden sözlerinize teşekkür ederim. Bu hissiyatın karşılıklı olduğundan emin olabilirsiniz. Türkiye Cumhuriyeti merkezinde, aramızda yapacağınız yüksek vazife esnasında memleketlerimiz arasında iyi münasebetlerin devam ettirilmesi yolunda beslediğimiz samimi arzuyu bizzat gözlemlemek fırsatını çok çok[2] elde edeceksiniz. Bugün gelişmekte bulunan müşterek iktisadi münasebetlerin karşılıklı emniyet dahilinde her iki memleketin menfaatına olarak daha ziyade kuvvetlenmesini temenni ederim. Her iki Cumhuriyet arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan ananevi dostluk bağlarının devam ettirilmesi ve artırılması hususunda sarf edeceğiniz mesainin benim ve Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin samimi desteğine mazhar olacağına emin olabilirsiniz. Fahametli Lehistan Cumhuriyeti Reisi Hazretleri'nin saadeti ve Lehistan'ın[3] refah ve ikbali için temennilerimi ifade eyler ve zatıâlilerine hoş geldiniz derim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 1/97'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.429-430; *Cumhuriyet.* 25 Mart 1926, Numara: 676, s.2; *Milliyet,* 25 Mart 1926, Numara: 43, s.1; *Ayın Tarihi.* Mart 1926, Numara: 24, s.1105. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.43-44. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları'*ndaki Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiş, *Cumhuriyet* ve *Ayın Tarihi'*ndeki eski yazı metinler Hüseyin Gültekin, *Milliyet*'teki Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Ayın Tarihi*'nde belgenin tarihi yanlışlıkla 25 Mart 1926 olarak gösterilmiştir. (Y.N.)

2 Gazetelerde ve *Ayın Tarihi*'nde "sık sık". (Y.N.)

3 Gazetelerde ve *Ayın Tarihi*'nde "Leh milletinin". (Y.N.)

GİRESUN HEYETİNE BEYANAT*

(31 MART 1926)[1]

Gazi Paşa Hazretleri'ne Giresun halkının tazimat ve bağlılığını arz etmek ve Paşa Hazretleri'ni Giresun'a davet etmek üzere Ankara'ya giden Giresun heyeti, dün şehrimize dönmüştür. Dün kendisiyle görüşen bir yazarımıza Giresun Valisi Rami Bey Ankara'daki hisleri hakkında aşağıdaki malumatı vermiştir:

Reisicumhur Hazretleri heyetimizi özel olarak huzuruna kabul buyurmuşlar ve heyetimizin üyelerine ayrı ayrı iltifatta bulunmuşlardır.

Giresun vilayetinin genel ahvaliyle asayiş ve inzibatı ve mahkemelerin faaliyeti hakkında lütfen bazı sorular sorarak memleketin zirai ve iktisadi vaziyetine dair tarafımdan verilen izahatı özel dikkat ile takip buyurmuşlardır.

Heyetimiz, Giresunluların hasretlerini arz etmiş ve Paşa Hazretleri de müsait ve münasip fırsat ortaya çıktığında Giresun'u teşrif buyuracakları vaadini esirgememişlerdir.

Belediye Reisi Hasan Bey'in emanetinde bulunan ve Gazi Hazretleri'ne Giresunluların naçiz bir hediyesi olan murassa[2] *kılıç takdim edilmiş ve Paşa Hazretleri kılıcı bizzat teslim alarak şu beyanatta bulunmuşlardır:*

Giresun heyetini kabul ettiğimden memnunum. Heyet namına vaki olan beyanattan pek mütehassis ve memnun oldum. Bu hediyeyi Giresunluların kalbi, samimi bir muhabbet eseri olarak memnuniyetle kabul ediyorum. Dönüşünüzde muhterem ahaliye selam ve hürmetlerimin tebliğini rica ederim.

* *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1926, Numara: 683, s.1. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te Giresun heyetinin hangi gün kabul edildiği belirtilmemektedir. 31 Mart 1926, Giresun Valisi Rami Bey'in *Cumhuriyet*'e malumat verdiği tarihtir. (Y.N.)

2 Murassa: Kıymetli taşlarla bezenmiş. (Y.N.)

UŞAK TÜRK OCAĞI REİSİ ASIM BEY'E TEŞEKKÜR*

(1 NİSAN 1926)

Uşak, 1 (Özel muhabirimizden) - Uşak Türk Ocağı'nın senelik kongresi kararıyla Ocak Reisi Asım Bey Gazi Paşa'mıza bir telgraf çekerek, Ocağımızın [...][1] yüksek kültürün koruyucusu olan dehamıza pek sıcak hürmetlerini takdim eylemişti. Bu defa sevgili ve büyük Cumhurreisimiz Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri Ocaklılar namına Asım Bey'e şu cevabı lütuf buyurmuşlardır:

Hakkımda gösterdikleri hissiyata teşekkür ve muhterem Ocak üyelerine selam ve muhabbetlerimin bildirilmesini rica ederim.

Gazi
Mustafa Kemal

* *Anadolu,* 2 Nisan 1926, Numara: 3541, s.1. Eski yazı metin Zeki Arıkan ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Birkaç sözcük okunamamıştır. (Y.N.)

UŞAK'TA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(3 NİSAN 1926)

Çıkış Yeri: Ankara
Numarası: 716
Tarih: 3.4.1926

Takiben Uşak'ta Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

C. Seyahatinizi muvaffakiyetle tamamladığınıza ve sıhhatle Ankara'ya dönmekte olduğunuza memnun oldum. Seyahatiniz esnasında kadirşinas ve muhterem Aydın, İzmir ve Balıkesir vilayetleri halkının her vesile ile hakkımda gösterdikleri muhabbet ve teveccüh eserleri beni pek memnun etti. Teşekkürlerimin ve hürmetlerimin bildirilmesini rica ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* *Anadolu*, 2 Nisan 1926, Numara: 3541, s.1. Eski yazı metin Zeki Arıkan ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Birkaç sözcük okunamamıştır. (Y.N.)

DİYARBEKİR'İN FAHRİ HEMŞERİLİĞİNİ KABUL HAKKINDA DİYARBEKİR BELEDİYE REİSİ NÂZIM BEY'E*

(5 NİSAN 1926)

Diyarbekir Belediye Reisi Nâzım Beyefendi'ye

Muhterem Diyarbekir halkının fahri hemşeri seçmek suretiyle hakkımda gösterdikleri kadirşinaslıktan mütehassis oldum. Muhterem hemşerilerime selam ve muhabbetlerimin bildirilmesini rica ederim.

5 Nisan 1926

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Kara Amid Dergisi/ Atatürk Yılında Diyarbakır Sayısı*, Diyarbakır, 1981, s.31. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Diyarbakır*, Diyarbakır Üniversitesi 100. Yıl Yayını, Diyarbakır, 1981, s.25.

MALİYE VEKÂLETİ İŞLERİNİN VEKÂLETEN YÜRÜTÜLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(8 NİSAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti — Ankara
Kalemi Mahsus Müdüriyeti — 8.4.926
Adet
4/318
Tezkere

Başvekâlet Canibi Samiine

7 Nisan 926 tarih ve 6/1449 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır.

Vazife için İstanbul'a gitmesi icap eden Maliye Vekili Hasan Beyefendi'nin dönüşüne kadar söz konusu vekâlet işlerinin vekâleten tarafı samilerinden idaresi devletlilerinin münasip gördüğü üzere uygun görülmüştür, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-3, D: 51, F: 46'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

ZİRAAT VEKÂLETİ İŞLERİNİN VEKÂLETEN CEMİL BEY TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(8 NİSAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/319
Tezkere

Ankara
8.4.926

Başvekâlet Canibi Samiine

7 Nisan 926 tarih ve 6/1450 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır.

İzinli olarak Ankara'dan ayrılacak olan Ziraat Vekili Sabri Beyefendi'nin dönüşlerine kadar vekâlet işlerinin vekâleten Dahiliye Vekili Cemil Beyefendi tarafından yürütülmesi devletlilerinin münasip gördüğü üzere uygun görülmüştür, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-12, D: 60, F: 10'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

KASTAMONU TÜRK OCAĞI KONGRE REİSİ REFİK BEY'E TEŞEKKÜR*

(10 NİSAN 1926)[1]

Kastamonu Türk Ocağı Kongre Reisi Refik Beyefendi'ye

Ocağınızın senelik kongresi dolayısıyla hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Açıksöz*, 10 Nisan 1926, Numara: 1632, s.1. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Açıksöz*'de telgrafın tarihi yer almamaktadır. 10 Nisan 1926, telgrafın *Açıksöz*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İSMAİL HAKKI BEY'E YAPILACAK ÖDEME HAKKINDA İŞ BANKASI'NA*

(10 NİSAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Başkitabeti
Tezkere

Ankara
10.4.1926

Ankara'da İş Bankası'na

4 numaralı cari hesabımızdan altı yüz liranın Muhafız Kıtaatı Kumandanı İsmail Hakkı Bey'e verilmesini rica ederim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, Dolap No: 16, Kutu No: 175-4, Dosya No: 1, Fihrist No: 37'de bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN DANİMARKA ELÇİSİ OLDENBURG'UN NUTKUNA CEVAP*

(11 NİSAN 1926)

Ankara, 11 Nisan 1926

Elçi Hazretleri,

Haşmetli Danimarka ve İzlanda Kralı Hazretleri tarafından fevkalade delege ve ortaelçi sıfatıyla nezdime tayin kılındığınızı bildiren itimatnamenizi büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Kral Hazretleri'nin[1] Türkiye ile Danimarka ve İzlanda arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan karşılıklı dostluk ve itimadı bu münasebetle de teyit buyurmuş olmalarını[2] memnuniyetle karşılar ve şahsım ve Türk milleti hakkındaki samimi hissiyattan dolayı teşekkür beyan eylerim.

Üzerinize verilen yüksek vazifeyi iyi yapmakta ve Türkiye ile memleketiniz arasındaki kültürel ve ticari münasebetlerin gelişmesine yönelik mesainizde benim ve Cumhuriyet hükümetinin desteğine nail olacağınızdan emin olabilirsiniz.

Tabi olduğunuz haşmetli Kral Hazretleri hakkında beslediğim yüksek hürmet hislerine tercüman olmanızı rica ederken, Kral Hazretleri'nin saadeti ve Danimarka ve İzlanda halkının ikbal ve refahı hakkında samimi temennilerimi beyan eder ve zatıâlinize hoş geldiniz derim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. K.4/2'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.10; *Cumhuriyet,* 12 Nisan 1926, Numara: 694, s.2; *Milliyet,* 12 Nisan 1926, Numara: 61, s. l; *Ayın Tarihi,* 1926, c.8, s.25. *Milliyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 "Kral Hazretleri'nin" sözcükleri *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda yoktur. (Y.N.)

2 *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda "teyid eylemenizi". (Y.N.)

KASTAMONU BELEDİYE REİSİ HİLMİ BEY'İN BAYRAM TEBRİKİNE CEVAP*

(17 NİSAN 1926)[1]

Bayram[2] *münasebetiyle Belediye Reisimiz Hilmi Bey Reisicumhur Hazretleri'ne aşağıdaki telgrafı çekmiştir: [...]*

Reisicumhur Hazretleri'nin cevapları:

Kastamonu Belediye Reisi Hilmi Beyefendi'ye

Tebriklerinize teşekkür eder, bilmukabele tebrikler takdim eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Açıksöz*, 17 Nisan 1926, Numara: 1635, s.2. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 *Açıksöz*'de telgrafın tarihi yer almamaktadır. 17 Nisan 1926, telgrafın *Açıksöz*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 Ramazan Bayramı. (Y.N.)

İSTANBUL ŞEHREMİNİ MUHİDDİN BEY'İN BAYRAM TEBRİKİNE CEVAP*

(18 NİSAN 1926)[1]

Şehremini Muhiddin Bey, İstanbul halkı namına Reisicumhur Hazretleri'yle Başvekil Paşa Hazretleri'ne bayram[2] münasebetiyle birer tebrik arz etmiş ve çekmişti. Reisicumhur Hazretleri'nden dün aşağıdaki cevabi telgrafname gelmiştir:

İstanbul Şehremini Muhiddin Beyefendi'ye

Tebriklerinize teşekkür eder ve bilmukabele tebrikler takdim eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Açıksöz*, 17 Nisan 1926, Numara: 1635, s.2. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 *Açıksöz*'de telgrafın tarihi yer almamaktadır. 17 Nisan 1926, telgrafın *Açıksöz*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 Ramazan Bayramı. (Y.N.)

RUS SEFARETİ'NDE VERİLEN ZİYAFETTE RUS SEFİRİ SURİTS İLE GÖRÜŞME*

(19 NİSAN 1926)

26 Nisan 1926

19 Nisan'da gecemizde bulunan Mustafa Kemal, güncel durumla ilgili benimle birkaç kez uzun süre görüştü. Fevkalade kavga arıyordu. Hatta şimdi İtalya ve Yunanistan savaşa girseler mutlu olacağını bile kanıtladı. "Savaşları arzu etmiyorum, her türlüsünden kaçıyorum, ama bizi buna zorlarlarsa, bendeki güç, sadece savunmayla sınırlı değil" *dedi Kemal. Lindsay'in*[1] *önerisi onu memnun etmemiş. Bölgesel uzlaşmalar zayıf ve onlara önerilen pakt, meydana gelen tehdidi ortadan kaldırmıyor.* "Ben Irak'la aracısız bir ilişkiye sahip olmayı tercih ederdim ve İngiltere'nin Musul'daki haklarımızdan ellerini çekmesi halinde reddetmeye hazırım" *dedi Kemal. Bu şekilde Türklerin karşı önerisinin yazarı belirsiz değil, Kemal'in kendisi.*

İlkönce Doğu'nun birliğini güçlendirirken, yakın gelecekte aramızda askeri bir birlik kurmamızın gerekliliğinden uzun uzun bahsetti. Bu fikir çerçevesinde birçokları buna İran'ın İngiltere'ye bağımlılığını ve bu yüzden de İran'la anlaşma girişimlerinin sonuçsuz kalmasını delil göstererek itiraz etse de, O, İran'la görüşmeleri onaylıyor. Görüşmelerin gelişimi onda şüphe uyandırıyor ki, İngiltere İranlılar tarafından görüşmelere çağrıldı ve İngiltere paktın kurulmaması için İranlılara baskı uyguluyor olabilir. Ama görüşmelerden esef duymuyor, öyle ki "Doğu'nun yönelimi emperyalistlere karşı olan ilişkilerde daha doğru taktiklerle öne çıkmalı". *Kemal, emperyalist cephenin bu birleşmesinden korkmuyor. Öyle ki, bu cephenin bir şekilde Juvenel Antlaşması'na Boullion'un söylediklerine vb. rağmen var olacağına inanıyor.*

"Fransa İngiltere'yle olan sürtüşmesinde Türkiye'yi bozuk para gibi kullanmak istiyor" *diyen Kemal, şöyle devam etti:* "Ama Türkiye bunu uzun süre önce anladı. Anlaşmazlıkları olan farklı emperyalist devletler arasında oyun oynamak, şimdiye kadar hemen hemen hiçbir şey getirmedi ve Türkiye ancak SSCB ve Doğu'yla daha sıkı birleşmesi halinde ayakta kalabilir. Şimdilik manevra yapmamız ve uzlaşmaya yönelmemiz gerekiyor. Sizi yanıltmak istemem ve bilmenizi isterim ki, Lindsay ile sizinle dostluk

* *Dokumenti Vneşney Politiki SSSR,* c.9, Moskova, 1965, Belge No: 138, s.248-249'dan Türkçeye çeviren: Mehmet Perinçek, "Atatürk'ün En Vurguladığı Konu: Devletçilik", *Aydınlık,* 7 Ocak 2001, s.16: Mehmet Perinçek, *Atatürk'ün Sovyetler'le Görüşmeleri/ Sovyet Arşiv Belgeleriyle,* Kaynak Yayınları, İstanbul, Şubat 2005, s.404-405.

1 Sir Ronald Charles Lindsay, İngiltere büyükelçisi. (Y.N.)

çizgime aykırı herhangi bir uzlaşmaya gitmem. Buna inanabilirsiniz. Lindsay ile görüşmeler sırasında bugün sizin gecenizde bulunmamın altını net olarak çizmek isterim."

Gecemizde Lindsay de bulundu. Kemal, onunla soğuk ama kibarca sadece boş konular üzerine konuştu. Geceye iki yüzün üstünde kişi katıldı. Hepsi de Ankara'nın tanınmış simaları.

TÜRK MUSİKİSİ HAKKINDA RUS SEFARETİ'NDE VERİLEN ZİYAFETTE NUTUK*

(19 NİSAN 1926)

Ankara, 20 (Özel muhabirimizden) - Rus Sefareti'nin açılış merasimi münasebetiyle dün gece verilen ziyafetteki fevkalade samimiyet Türk-Rus dostluğunun büyük, bariz bir tezahürü olarak kabul edilmektedir. İngiliz Sefiri merasime iştirak etmekle buna şahit olmuştur. Merasimde Befinder'in konserinden sonra Gazi Paşa sanatkâra iltifat etmiş, sözlerini Müzeler Müdürü Mübarek Bey tercüme eylemiştir. Gazi Paşa Rus musikisinin ulaştığı ilerleme noktasını övgüyle yâd ederek sanatkâra takdirlerini beyan etmiş, Türk musikisinin de ilerlemeye doğru adım attığını söylerek bu arada demiştir ki:

Kalplerinde, ruhlarında, hissiyatlarında inkılap yapamayanlar dünyada hiçbir inkılap yapamazlar. Türk musikisi bir inkılap yapmamış gibi görünür. Fakat ben Türk inkılabının bir temsilcisi olmak sıfatıyla size temin ederim ki, hislerde bu inkılap olmuştur. Bunun neticesini yakında görürsünüz.

Bundan sonra Reisicumhur Hazretleri bir münasebetle şu sözleri ilave etmiştir: "[...]lerde[1] toplum namına söz söyleyenler sahtekârdır. Yalnız son inkılabı yapan Türk milleti bu sahtekârlığa nihayet vermiştir. Ve yine o muazzam inkılabı vücuda getiren Rus milleti o sahtekârlığa nihayet vermiştir." *Gazi Paşa bundan sonra Profesör'ün sanat hayatı etrafında malumat isteyerek,* "Şu anda bizde sizin gibi büyük, değerli, tanınmış bir profesör yoktur. Bu, belki de on, yirmi senede vücuda gelebilir ve gelecektir de. Fakat unutmayalım, kardeş bir milletin profesörü aynı zamanda bizim de profesörümüzdür" *demiştir.*

* *Yenises,* 21 Nisan 1926, Numara: 54, s.2. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.
1 Bir sözcük okunamadı. Okunamayan sözcük şudur: " " (Y.N.)

AMASYA HALKINA TEŞEKKÜR HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(19 NİSAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/354

Ankara
19.4.1926

Başvekâlet Canibi Samiine

18.4.1926 tarih ve 4/1583 numaralı tezkereye cevaptır.

Amasya'nın muhterem halkının ve belediyenin hakkımda gösterdikleri kadirşinaslık eserlerinden doğan memnuniyet ve teşekkürlerimin kendilerine cevaben bildirilmesine aracı olunmasını rica ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya: 121, Fon Kodu: 30.10.0; Yer No: 1.1.21; 19.4.1926'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

TÜRK TİCARET VE SANAYİ BANKASI KURUCULARINA*

(21 NİSAN 1926)[1]

Memleketimizin iktisadi hayatının gelişmesine büyük hizmetler yapacağına kani bulunduğum Türk Ticaret ve Sanayi Bankası'nın açılış töreninden dolayı zatı devletleriyle diğer kurucularına tebrikler arz ve muvaffakiyet temenni eylerim. Tarafımdan açılış töreni merasiminin icrasına İstanbul Valisi Süleyman Bey memur edilmiştir.

Reisicumhur
Mustafa Kemal

* *Meslek*, 21 Nisan 1926, Numara: 19, s.4. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.
1 Gazetede telgrafın tarihi yer almamaktadır. 21 Nisan 1926, telgrafın gazetede yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

TÜRK OCAKLARI KURULTAYI'NA KATILAN DELEGELERE*

(26 NİSAN 1926)

Ankara, 26 (AA) - Türk Ocakları Kurultayı'na iştirak eden delegeler bugün öğleden sonra Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'yle Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım, Başvekil İsmet, Erkânıharbiyei Umumiye Reisi Fevzi Paşalar Hazretleri tarafından ayrı ayrı kabul olunmuşlardır.

Reisicumhur Hazretleri delegelere, mensup oldukları Ocakların mesaisi hakkında muhtelif sorular sorarak izahat almışlardır. Paşa Hazretleri hasbıhalleri esnasında Türk Ocaklarına düşen vazifelerden bahis buyurmuşlar ve:

"Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyet'imizin dayanağı Türk camiasıdır. Bu camianın fertleri ne kadar Türk kültürüyle dolu olursa o camiaya dayanan Cumhuriyet de o kadar kuvvetli olur. Türk Ocakları teessüsleri tarihinden itibaren çok yüksek hizmetler yapmışlardır. Bu mesaide devam ediniz ve dönüşünüzde benim tarafımdan arkadaşlarınıza selamlar söyleyiniz" *demişlerdir.*

* *Hâkimiyeti Milliye,* 27 Nisan 1926, Numara: 1726, s.1; *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1926, Numara: 707, s.2; *Vakit,* 27 Nisan 1926, Numara: 2989, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.114; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.246. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

Türk Ocaklarının kurucu ve delegelerinden Tevfik Noyan, Türk Ocaklarının 1927 yılındaki kurultayını ve Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın Kurultay delegelerini 28 Nisan 1927 günü kabulünü şöyle anlatmaktadır:

> "1927 senesinde idi. Türk Ocaklarının en verimli devri...
> 23 Nisan'da, Ankara'da, Türk Ocaklarının mutat toplantısı vardı.
> Aynı günlerde, Laros'ta büyük yığınak yapan Mussolini'nin, Romalıların ilk ayak bastıkları Anadolu kıyılarında, Anamur ve Antalya havalisine saldıracağı söylentileri kuvvetle yayılıyordu. Hükümet de, her ihtimale karşı tedbirli bulunmak maksadıyla kısmi seferberlik ilan etmişti. Zafer neşesiyle çalkalanan bütün Anadolu, bu seferberlik davetine özlemle koşarak icabet ediyordu. Askerlik şubeleri muameleleri yetiştirmekte güçlük çekiyordu. Toprak, bayrak ve millet sevgisi bütün kalpleri sarmıştı. Bu, Mussolini'nin hülyalarına, muhtemel teşebbüsüne karşı idi.
> Fakat o sırada, beyaz atına binerek, bir serdar azamet ve edasıyla, âleme meydan okuya okuya Roma sokaklarında gösteriler yapan Mussolini, uğradığı bir tecavüzle burnundan yaralanmış ve yine caka satıp, tehditler savurmak üzere Trablusgarp'a gitmişti.
> Türk Ocaklarının kurultayı da bugünlere tesadüf ediyordu. Türkiye'nin her tarafından gelen üç yüz kadar delegenin iştirakiyle toplanan Kurultay, Türk milletinin şahlanmış millet sevgisini heyecanla temsil ve bütün dünyaya bunu telkin ediyordu.
> Gösterilen arzu üzerine, Mustafa Kemal Paşa da, Kurultay üyelerini Büyük Millet Meclisi'ndeki salonunda kabul etti ve delege olmayanlarla gazetecilerin salondan çıkmaları nezaketle hissettirildi. Böylece salonda yalnız delegeler kalınca kapılar kapandı.

Mustafa Kemal Paşa, karşısındaki delegelerden, ayrı ayrı, bulundukları şehirler ve Ocakları hakkında malumat aldıktan sonra:
-Arkadaşlar, dedi, bu konuşmalarımız tamamen aramızda kalacak. Ne gazetelere, ne de herhangi başka bir yere ve kimseye, bu hususta hiçbir şey aksettirilmeyecek... Biliyorsunuz, bir düşmanımız var. Bu düşmanın topraklarımızda gözü var. Korkumuz yok. Her zaman için, onu cesaretle karşılayabilir ve bu topraklarda boğabiliriz; bundan zerre kadar şüphemiz yoktur. Ancak sizden bir ricam var: Arkadaşlar... Türk Ocaklarının başlıca iştigal mevzularından biri, inkılabımızdır. Bu, şu şekilde prensipleştirilmiştir: Terbiye ya milli olur, ya dini olur. Biz, dini terbiyeyi aileye bıraktık. Milli terbiyeyi de devlete aldık.
Mekteplerimizde ve bütün kültür müesseselerimizde milli terbiye esas kabul edilmiştir.
Tuttuğumuz yol budur: Çocuk, dini terbiyesini ailesinden alacaktır. Bu arada, İlahiyat Fakültesi gibi, dini terbiyeyi takviye edecek müesseseler de kurmak üzereyiz. Fakat bu, zaman meselesidir.
Halbuki, inkılabımızın tam dönüm anında topraklarımıza göz dikerek saldırmak isteyen düşmanın, dini ele alarak birçok fitne ve fesatla halkı aldatmaya kalkıp, türlü entrikalar çevirmekten çekinmeyeceği de muhakkaktır. Biliyor musunuz ki, Mussolini peşindekilerle buraya gelirse, nasıl gelecektir? Önünde dervişler, hacılar hocalarla gelecektir. Din adamlarını elinde silah olarak kullanacaktır.
Tam burada, delege arkadaşlardan biri heyecanla atıldı:
-Paşam!.. dedi, müsterih ol... Bu inkılap yerleşmiştir. Millet bunu anlamıştır, benimsemiştir. İnkılabımızın, halk tabakalarına kadar her tarafta kökleşmiş olduğu muhakkaktır. Bundan emin ol Paşam...
Mustafa Kemal, bir lahza durdu. Sonra, hepimize teker teker sordu:
-Arkadaşınızın bu fikrine ne dersiniz?
Verilen cevaplar içinde, bu fikre kati şekilde iştirak edeni yok gibiydi. Herkes aşağı yukarı belirsiz konuştu.
Bunun üzerine Paşa:
-Arkadaşlar... dedi, inkılabımız henüz yenidir. Dedikleri gibi kökleşip benimsendiği hakkındaki kanaatlerimiz ancak ileride karşılaşacağımız hadiselerle tahakkuk edecek ve teyit olunacaktır. Fakat şimdi şuna emin olmalısınız ki, bugün başına şapka giyen, sakalını bıyığını tıraş eden, smokin ve frakla cemiyet hayatında yer alanlarımızın çoğunun kafalarının içindeki zihniyet hâlâ sarıklı ve sakallıdır...
Büyük Ata'nın hadiselerle teyit olunan bu sözü hâlâ kulaklarımdadır."

Bkz. *Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk*, 3. Kitap, Derleyen: Niyazi Ahmet Banoğlu, Yeni Tarih Dünyası Özel Sayısı, 2. Basım, İstanbul, 1955, s.86-87. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın Türk Ocakları Kurultayı delegelerini kabulü hakkındaki haber için bkz. *Hâkimiyeti Milliye*, 29 Nisan 1927, Numara: 2086, s.1; *Vakit*, 29 Nisan 1927, Numara: 3350, s.3. (Y.N.)

HİCAZ KONGRESİ'NE GÖNDERİLECEK DELEGELER HAKKINDA HİCAZ MELİKİ VE NECİT SULTANI ABDÜLAZİZ'E*

(27 NİSAN 1926)

Tel. Ankara, 27 Nisan 1926

Zatı melikanelerince yapılması, bildirilen maksatla tasavvur buyurulan kongreye[1] bir delegemizin gönderilmesi için daveti ihtiva eden telgrafnamei sultanilerine cevaben melikanelerinin nezdine gitmek üzere bulunan temsilcimizden başka, kongrede Türkiye'yi temsil etmek üzere tarafımızdan özel bir delege gönderilecektir.[2] Allah cümlemizi muvaffak eylesin.

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Türk. K. 46/6. Hicaz Kongresi..'nden aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.199.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal'den Hicaz Meliki ve Necit Sultanı Abdülaziz Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

1 Hicaz Meliki ve Necit Sultanı Abdülaziz tarafından 21 Mart 1926 tarihinde çekilen telgrafta "Mekke ve Medine'ye gelecek hacıların ve ziyaretçilerin rahatı ve kutsal şehirlerin ıslahı için gereken vasıtaları konuşmak için, hicri 1344 senesi Zilkade ayının yirminci günü bütün Müslüman memleketleri ve milletleri temsil edecek bir kongre yapılacağı" belirtilmekte, Türkiye'den de birinin bu kongrede hazır bulunması talep edilmektedir. Bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* aynı yerde. (Y.N.)

2 İcra Vekilleri Heyeti'nce Hicaz Kongresi'ne İstanbul Mebusu Edip Servet Bey'in katılması kararlaştırılmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın bu konuda Başvekâlet'e yazdığı 6 Haziran 1926 tarihli telgraf için bkz. elinizdeki ciltte, s.209. (Y.N.)

İSTANBUL'DA CEMİYETİ UMUMİYEİ BELEDİYE BİRİNCİ REİS VEKİLİ SAADETTİN FERİT BEY'E*

(6 MAYIS 1926)[1]

Yeni Cemiyeti Belediye'nin ilk toplantısı münasebetiyle Gazi Paşa Hazretleri'ne çekilen telgrafa Paşa Hazretleri'nden aşağıdaki cevap gelmiştir:

İstanbul'da Cemiyeti Umumiyei Belediye
Birinci Reis Vekili Saadettin Ferit Beyefendi'ye

C. Cemiyeti Umumiyei Belediye'nin ilk toplantısı vesilesiyle muhterem üyelerin hakkımda gösterdikleri hissiyattan doğan memnuniyet ve teşekkürlerimin bildirilmesine aracı olunmasını rica ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 6 Mayıs 1926, Numara: 716, s.2; *Milliyet*, 6 Mayıs 1926, s.3; *Akşam*, 6 Mayıs 1926, Numara: 2717, s.1; *Yenises*, 6 Mayıs 1926, Numara: 69, s.2. Eski yazı metinler Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 6 Mayıs 1926, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

AFYON İSTASYONUNDA BİR İHTİYARLA SOHBET*

(8 MAYIS 1926)[1]

[...] Gazi Paşa ile bir ihtiyar arasında Afyon istasyonunda şu konuşma cereyan etmiştir:

-Nasılsınız, iyi misiniz baba?

-Çok şükür Paşam, sayenizde çok iyi ve rahatız. Yurdumuzu kurtardın, düşmanları kovdun, çıkardın ve hepsinin hadlerini bildirdin. Senden Allah razı olsun. Artık ölsek de gam yemeyiz.

-Sanatınız nedir?

-Bezzazlık efendim.

-Bezzazlık ne demek?

-Manifaturacılık.

-Pekâlâ, para kazanıyor musunuz?

-Sayenizde pek iyi kazanıyoruz. Allah bir yağmur ihsan eder de hasılat olursa daha çok kazanacağız.

* *Babalık,* 10 Mayıs 1926, Numara: 2096, s.1; *Cumhuriyet,* 13 Mayıs 1926, Numara: 723, s.1; *İkdam,* 13 Mayıs 1926, Numara: 10447, s.1; *Akşam,* 13 Mayıs 1926, Numara: 2724, s.2; *Yenises,* 13 Mayıs 1926, Numara: 76, s.2. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Mustafa Kemal Paşa, 7 Mayıs 1926 günü trenle Ankara'dan hareket etmiş, 8 Mayıs 1926'da Afyon'dan geçerek aynı gün Akşehir'e oradan da Konya'ya varmıştır. Afyon istasyonundaki bu konuşması 8 Mayıs 1926 tarihlidir. (Y.N.)

AKŞEHİR İSTASYONUNDA
HACI KÜÇÜK VE HACI MEHMET EFENDİLERİN DAVETİNE CEVAP*

(8 MAYIS 1926)[1]

[...] Her yerde olduğu gibi, Akşehir'de de Paşa Hazretleri'nin durması istirham edilmiş ve mazeret beyan buyurulmuştur. Sohbet esnasında Hacı Küçük, Hacı Mehmet Efendi, Paşa'nın bu hususlaki eski vaadini hatırlatmış ve Gazi Hazretleri de:

"Evet, evvelce vaat etmiştim, unutmadım, vaadimde duruyorum. Müsait ve münasip bir zamanda mutlaka Akşehir'e geleceğim ve kalacağım" *buyurmuşlardır.*

* *Babalık*, 10 Mayıs 1926, Numara: 2096, s.1; *Akşam*, 13 Mayıs 1926, Numara: 2724, s.2; *Yenises*, 13 Mayıs 1926, Numara: 76, s.2. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, 7 Mayıs 1926 günü trenle Ankara'dan hareket etmiş, 8 Mayıs 1926'da Afyon'dan geçerek aynı gün Akşehir'e oradan da Konya'ya varmıştır. Akşehir istasyonundaki bu konuşması 8 Mayıs 1926 tarihlidir. (Y.N.)

İZMİR'DE TÜRK TAYYARE CEMİYETİ REİSİ FUAT BEY'E*

(12 MAYIS 1926)

Birkaç gün evvel İzmir'imizde toplanan Türk Tayyare Cemiyeti Kongresi muhterem üyeleri tazimat ve muhabbetlerini büyük Reisicumhur'umuza arz eyledi. Reisicumhur'umuz cevaben aşağıdaki telgrafnameyi göndermişlerdir:

İzmir'de Türk Tayyare Cemiyeti Reisi Fuat Beyefendi'ye

Türk Tayyare Cemiyeti Kongresi'nin muhterem heyetinin hakkımda gösterdiği hissiyata teşekkür, selam ve muhabbetlerimin değerli üyelere bildirilmesini rica ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Anadolu,* 12 Mayıs 1926, Numara: 3572, s.1. Eski yazı metin Prof. Dr. Zeki Arıkan ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.
Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın daha evvel 3 Ocak 1926 günü Türk Tayyare Cemiyeti Genel Merkezi'ni ziyareti *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinde şu şekilde yayımlanmıştır:

> "Pazar günü saat 17.30 raddelerinde büyük kurtarıcımız Gazi Paşa Hazretleri Tayyare Cemiyeti Umumi Merkezi'nin Hacı Bayram Camii'ndeki dairesini teşrif buyurmuşlar ve Cemiyet Reisi Rize Mebusu Fuat Beyefendi ile cemiyetin memur erkânı tarafından karşılanmışlardır.
> Gazi Paşa Hazretleri riyaset odasında bir müddet istirahat buyurduktan sonra memleketin nerelerinde Tayyare Cemiyeti teşekkül ettiğini gösterir harita ile Tayyare şubelerinin taahhüt ve ödeme miktarlarını gösterir grafik haritaları birer birer incelemişlerdir ve Türk milletinin hava kuvvetlerine verdiği ehemmiyeti ispat mahiyetinde olan taahhüt ve bağış miktarlarını fevkalade şükrana değer bulmuşlar, bu vesile ile de milletin gösterdiği pek yüksek idrak kabiliyeti ve gayret ve fedakârlık derecesini kendilerine has olan nüfuzu nazarla takdir buyurmuşlardır. Bundan sonra Tayyare Cemiyeti'nin bütün teşkilatı ve her dairenin işlerin taksimi itibariyle üstlendiği vazifeler hakkında izahat almışlar ve cemiyetin esaslı kayıtlarını ve defterlerini de bizzat gözden geçirmişler ve gördükleri muntazam ve mükemmel eserlerden dolayı Reis Fuat Beyefendi'ye takdirlerini ifade etmek lütfunda bulunmuşlardır.
> Gazi Paşa Hazretleri bu suretle takriben bir saat kadar incelemelerde bulunduktan sonra dönmüşlerdir."

Bkz. *Hâkimiyeti Milliye,* 5 Ocak 1926, Numara: 1623, s.1. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

İCRA VEKİLLERİ HEYETİ'NİN BAZI KARARLARI HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(13 MAYIS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Telgraf

Silifke
13.5.1926

Ankara'da Başvekâlet'e

C. Memuren Rusya'ya seyahat edecek olan Maarif Müsteşarı Naim Âtıf Bey'e siyasi pasaport verilmesi ve karma hâkim mahkemesi üyelerinden olup Ankara'ya davet edilen Cemil Bey'in maaşının ödenme şekli ve Müdafaai Milliye Vekâleti'nce tedarikine lüzum görülen telefonların pazarlık suretiyle satın alınması ve Ziraat Vekili Sabri Beyefendi'nin Breslav şehrindeki sergiye gitmesi hakkındaki İcra Vekilleri Heyeti kararlarının uygun görüldüğü arz olunur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 12'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

MAARİF VEKÂLETİ İŞLERİNİN REFİK BEY TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(13 MAYIS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Telgraf

Taşucu
13.5.1926

Ankara'da Başvekâlet'e

Memuren İstanbul'a gidecek olan Maarif Vekili Mustafa Necati Beyefendi'nin dönüşüne kadar Maarif Vekâleti işlerinin Sıhhiye Vekili Doktor Refik Beyefendi tarafından vekâleten yürütülmesi uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-11, D: 59, F: 26'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

SIRBİSTAN SEFİRİ POPOVİÇ'E CEVAP VERİLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(14 MAYIS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Şifre

Taşucu
14.5.1926

Ankara'da Başvekâlet'e

C. 13.5.1926 şifreye.[1]
Mösyö Popoviç hakkında müsait cevap verilmesi uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-1, D: 49, F: 56 ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya: B-1; Fon Kodu: 30.1.0: Yer No: 40.238.2; 1.7.1926'da bulunan eski yazı belgelerin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belgeler Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Söz konusu şifre şudur:

"Ankara
13.5.1926

Reisicumhur Hazretleri'nin Huzuru Riyasetpenahilerine

Sırbistan hükümeti, eski Peşte Sefiri Popoviç'in Türkiye sefirliği için agreman istemiştir. Hariciye'nin malumatı müsaittir. Telgrafla iradelerini istirham ederim.

Başvekil
İsmet"

Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-1, D: 49, F: 56-1'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BOZÜYÜK'TE KERESTE FABRİKASI'NDA NUTUK*

(19 MAYIS 1926)

Bozüyük, 20 (Özel muhabirimizden) - Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri'nin Adana'dan Konya-Eskişehir yoluyla Bursa'ya doğru hareket buyurduklarını ve Bozüyük'te durarak büyük kereste fabrikasını ziyaret edeceğini evvelsi gün telgrafla bildirmiştim. Aynı günün akşamı fabrikanın sahibi Ertuğrul Mebusu İbrahim Bey'le birlikte Bozok Mebusu Salih, Sinop Mebusu Recep Zühtü ve Canik Mebusu Talat Beyler, Ankara'dan İbrahim Bey'in enişlesi, tüccardan Ali ve biraderzadesi Atıf Beylerle bütün ailesi efradı ve fotoğrafçı Ferit İbrahim Bey sinemasıyla İstanbul'dan Bozüyük'e ulaştılar.

Ertesi günü öğle vakti Vali Tevfik Bey ile belediye, Halk Fırkası ve ahali temsilcilerinden meydana gelen Bilecik heyeti otomobiller ile geldi.

Gazi Hazretleri'nin [...] Konya'da fazla kalmaları sebebiyle Bozüyük'e ulaşmaları dün beklenirken bugüne kaldı. [...]

Fabrika bütün kısımlarıyla gezildikten sonra, halılar, çam dalları, bayraklarla mükemmelen süslenmiş ve donatılmış olan müessesenin gazinosuna gidildi. Burada bir müddet istirahatten sonra öğle yemeği yenildi. Yemek pek samimi sohbetler arasında zevk ve neşe ile geçti. İstasyona varıştan itibaren gerek kasabada, gerekse fabrika gezilirken ve yemek esnasında Ferit İbrahim Bey tarafından sinemalar ve birçok fotoğraflar alınmıştır.

Yemeğin sonunda Gazi Hazretleri çok samimi bir eda ile aşağıdaki hitabeyi irat buyurdular:

Efendiler, İbrahim Bey arkadaşımızın mazideki hayatının ne kadar vatanperverane ve kahramanane safhalar ile dolu olduğunu bilmeyen yoktur.

Milli mücadelenin başlangıcında da müşterek maksadın temini için çok eksik vasıtalarla, çok gayri müsait şartlar içinde benimle beraber çırpındığını ve fakat muvaffak olduğunu büyük bir iftihar ile yâd etmeliyim.

Bağımsızlık muharebelerinin devamı müddetince en itaatkâr bir asker olarak mühim süvari kıtalarımızın başında çalıştığını ve ilk semerelere, bu dakikada bulunduğumuz havalide cereyan eden muharebelerde mazhar olduğunu, düşmanı kahraman süvarilerinin önünde olarak Bursa ovalarında takip ettiğini, kılıçtan geçirdiğini harp

* *Yenises,* 22 Mayıs 1926, Numara: 85, s.2; *Hâkimiyeti Milliye,* 23 Mayıs 1926, Numara: 1752, s.1, 4; *Bilecik,* 24 Mayıs 1926. Numara: 70, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.240-241. *Hâkimiyeti Milliye* ve *Yenises*'teki eski yazı metinler Hüseyin Gültekin, *Bilecik*'teki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

tarihimiz elbette ehemmiyetle kaydedecektir. İbrahim, silahlı mücadelelerin kendini serbest bırakabileceği devreyi idrak eder etmez, mebusluk vazifesine millet tarafından seçildi. Bu esnada memleket ve milletin en esaslı ihtiyaçlarını düşünmek ve onun teminine teşebbüs etmek en yüksek vazife olduğunda, büyük bir intikal sürati göstermiştir. Bunun neticesi olarak bu dakikada gözlerimizin önünde, hayatı, faaliyeti, medeniyeti, ümidi cisimleştiren bu muazzam eseri vücuda getirmiştir. Bu uğurda çok müşkülatla karşılaştığına şüphe edilemez.

Bütün müşkülatı göğüslemiş, çaresizlikler içinde ümidini asla kesmemiş, millete faydalı olacağına tereddüt eylemediği eseri üzerinde –muharebede düşman üzerine yürüdüğü gibi– cesurane yürümüştür. Kendisini özel olarak tebrik ederim. Memleket ve millet için buna benzer faydalı müesseseler vücuda getirmek elzemdir. İbrahim Bey'in memlekette çok olduğunu kabul ettiğim müteşebbisler için teşvikçi olarak görülmesini temenni ederim.

Cumhuriyet hükümetinin namuskâr, vatanperver, cumhuriyetperver mesai erbabına daima yardımcı ve destek olacağına şüphe edilmemelidir.

BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(22/23 MAYIS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Bursa
22/23 Mayıs 1926

Ankara'da Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

1. Ankara ve umumi vaziyetin iyiliği hakkında verdiğiniz habere teşekkür ederim.

2. İngilizlerle harici borçlarımızın kısmen ödenmesi esası üzerinde müzakerelere girişilmesi hakkındaki kararınız isabetlidir.

3. Güney seyahatinde yoruldum. Bursa'dan memnunum. Gözlerinizden öperim kardeşim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya: B-1; Fon Kodu: 30.1.0; Yer No: 40.238.2; 1.7.1926'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

BAŞKÂTİP TEVFİK BEY'İN EMEKLİLİĞİ HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(22/23 MAYIS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Bursa
22/23 Mayıs 1926

Ankara'da Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Asgari müddetini tamamlayan Başkâtip Tevfik Bey'in terfian emekliliği muamelesinin geçende kabul olunan Tekaüt Kanunu'ndan evvelki bir tarihle icrasını rica ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya: B-1; Fon Kodu: 30.1.0; Yer No: 40.238.2; 1.7.1926'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

MAARİF VEKÂLETİ İŞLERİNİN BEHİÇ BEY TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(24 MAYIS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Telgraf

Ankara[1]
24.5.1926

Ankara'da Başvekâlet'e

C. 23.5.1926

İstanbul'a gidecek olan Maarif Vekili Mustafa Necati Beyefendi'nin yokluklarında Maarif Vekâleti işlerinin vekâleten Nafıa Vekili Behiç Beyefendi tarafından üstlenilmesi ve yürütülmesi uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-11, D: 59, F: 27'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Telgraf antetli kâğıda yazılmıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa o sırada Bursa'dadır. (Y.N.)

ORTAELÇİ İBRAHİM TALİ BEY'İN VAZİFESİNİN BİTTİĞİ HAKKINDA LEHİSTAN CUMHURİYETİ REİSİ'NE*

(24 MAYIS 1926)

Halis ve çok kıymetli dostum,

Lehistan Reisicumhuru Hazretleri nezdinde fevkalade delege ve ortaelçi bulunan İbrahim Tali Bey'in bu kere Büyük Millet Meclisi'ne üye seçilmesi münasebetiyle adı geçenin işbu büyük vazifesi sona ermiş bulunuyor.

Tam memnuniyetimi uyandıracak surette vazifesini yapmış ve yerine getirmiş olan İbrahim Tali Bey'in Lehistan hükümetinin teveccühüne mazhar olmuş bulunduğunu tahmin eder ve Lehistan'da bulunduğu müddetçe hakkında gösterilmek şerefi bahşolmuş lütufkârlıklardan doğan minnettarlık hislerini arz ve ifadeye müsaade buyuracağınızı ümit ederim.

Bu fırsattan memnuniyetle istifade ederek zatı riyasetpenahilerine karşı beslediğim yüksek takdir ve dostluk hislerimin teminatını teyit ve gerek yüksek şahıslarının saadeti ve gerek Lehistan'ın feyiz ve ikbali hakkındaki temennilerimi arz ederim.

Ankara'da 1926 senesi Mayıs ayının yirmi dördüncü günü yazılmıştır.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 1/97'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.430-431. Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiştir.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal'den, Lehistan Cumhuriyeti Mufahhaması Reisi Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

YAHYA KEMAL BEY'İN ORTAELÇİ OLARAK TAYİNİ HAKKINDA LEHİSTAN CUMHURİYETİ REİSİ'NE*

(24 MAYIS 1926)

Halis ve çok kıymetli dostum,

Türkiye ile Lehistan arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan barış ve dostluğun muhafaza ve takviyesi istenilmekte olduğundan ve gerekli bulunduğundan, Türkiye Büyük Millet Meclisi eski üyelerinden Yahya Kemal Bey'i riyasetpenahilerinin nezdine Türkiye Cumhuriyeti fevkalade delege ve ortaelçisi olarak tayine ve göndermeye karar verdim. Adı geçenin vasıfları ve hasletleri ve şimdiye kadar gösterdiği dirayet ve fatanet, kendisine yüklenen ve verilen yüksek vazifeleri riyasetpenahilerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağının kefilidir.

Bu ümit iledir ki, zatı riyasetpenahilerinden kendisini iyi kabul buyurmalarını ve gerek Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak tebligata ve gerek zatı riyasetpenahileri ile Lehistan hakkında beslediğim halisane ve dostane hissiyata dair vereceği teminata tamamen itimat edilerek yüksek memuriyetinin iyi yapılması hususunda desteğe nail buyurulmasını rica ederim.

Ankara'da 1926 senesi Mayıs ayının yirmi dördüncü günü yazılmıştır.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 2/97'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.431-432. Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiştir.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal'den, Lehistan Cumhuriyeti Mufahhaması Reisi Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

RİYASETİCUMHUR ORKESTRASI HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(25 MAYIS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Şifre

Ankara[1]
25.5.1926

Ankara'da Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Riyaseticumhur Orkestrası'nın seyyar sergi seyahatine iştiraki uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: VII-2-d, D: 93, F: 105-1'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Telgraf antetli kâğıda yazılmıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa o sırada Bursa'dadır. (Y.N.)

RESİM HAKKINDA
SANAYİİ NEFİSE MENSUPLARINA BEYANAT*

(28 MAYIS 1926)

Gazi Paşa Hazretleri'ne tazimat arz etmek üzere evvelki sabah Moda Vapuru'yla Mudanya'ya ve oradan Bursa'ya giden Sanayii Nefise[1] *mensupları dün sabah beşte İstanbul'a dönmüşlerdir. Sanayii Nefise Mektebi Âliyesi talebesi Gazi Paşa Hazretleri tarafından pek ziyade iltifata mazhar olmuşlardır. Reisicumhur Hazretleri, Çallı İbrahim Bey tarafından irat olunan nutku dinledikten sonra ressamlarla görüşerek resim işlerine ehemmiyet verilmesi lüzumunu beyan buyurmuşlardır. Gazi Paşa Hazretleri bu arada şu dikkat çekici beyanatta bulunmuşlardır:*

Resim yapılmaması için acaba dinimizde bir kayıt var mıdır? Bana bu soru birçok zaman evvel yine sorulmuştu. Ben o zaman demiştim ki, eski insanlar birtakım mabutlara, resimlere taparlardı. Bunun için dinimiz resmi yasaklamıştı. Halbuki şimdi vaziyet aynı şekli muhafaza etmiyor. Dolayısıyla sakınca kalmamıştır. İleri milletler bu hakikati çoktan idrak etmiş bulunuyorlar.

Paşa Hazretleri, İstanbul'un mimari eserleriyle Bursa'daki mimari eserler hakkında bazı sorular sormuşlar ve mukayeseler yapmışlardır. Müteakiben resimler çekilmiş, Sanayii Nefise mensupları evvelki gece trenle Mudanya'ya dönerek vapurla dün sabah şehrimize gelmişlerdir.

* *Milliyet,* 30 Mayıs 1926, Numara: 107, s.2; *Yenises,* 30 Mayıs 1926, Numara: 93, s.3. *Milliyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Yenises*'teki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.
Aynı haber *Cumhuriyet*'te şu şekilde yer almaktadır:

> "Bursa, 28 (Özel muhabirimizden) - Moda Vapuru'yla malul gaziler, Türk Ocağı ve Sanayii Nefise heyetleri geldi. Saat 18'de Reisicumhur Hazretleri tarafından kabul edildiler. Ressam Çallı İbrahim Bey dedi ki: [...]
> Köşkün önünde bekleyen İstanbullular 'Yaşasın Paşamız' diye bağırıyorlardı.
> Gazi'nin kabulü üzerine içeriye girdiler. Dinden bahsedilirken Gazi:
> 'Sanayii nefiseyi ihmal eden dini biz kabul etmeyiz' demişlerdir."

Cumhuriyet, 29 Mayıs 1926, Numara: 739, s.1-2. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.249. Eski yazı metin Musa Sarıkaya ve Kamil Şeker tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Sanayii Nefise Mektebi: Güzel Sanatlar Okulu. (Y.N.)

PİYADE MİRALAYI İSMET BEY'İN MEKTUBU HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(28 MAYIS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Mektup

Bursa
28.5.1926

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Fedakârca hizmetleri geçen Piyade Miralayı İsmet Bey'in mektubu aynen takdim edilmiştir. Adı geçen miralay hakkında mümkün olan yardımın yapılması uygun olur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-d, D: 78, F: 12'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

BAZI SUBAYLARIN TERFİLERİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(30 MAYIS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Telgraf

Bursa
30.5.1926

Ankara'da Başvekâlet'e

C. 29.5.1926
Bazı subayların terfilerine dair kararname tasvip edilmiştir, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-5, D: 53, F: 41'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

BURSA'YA GELEN İSTANBUL HEYETİNE NUTUK*

(31 MAYIS 1926)

Bursa, 31 (Özel muhabirimizden) - Reisicumhur Hazretleri'ne tazimat arzına gelen İstanbul heyeti Bursa'ya ulaştı. [...] Şehremini Muhiddin Bey İstanbulluların şükran ve tazimatından bahseden bir nutuk irat etti. Gazi Paşa şu karşılığı verdiler:

İstanbul'un muhterem halkını temsil eden güzide heyetinizi derin samimiyetle selamlarım. İstanbulluların hakkımda besledikleri muhabbeti her fırsatta olduğu gibi bu defa da yüksek heyetinizi Bursa'ya kadar göndermek suretiyle göstermelerinden çok mütehassis ve müteşekkirim.

Benim de muhterem İstanbul ahalisi hakkında kalbimde yerleşmiş olan muhabbet ve hürmetin çok büyük ve daimi olduğunu izaha hacet görmem. Muhterem halkın doğrudan doğruya içinde bulunarak onu bizzat selamlamakla bahtiyar olacağım günün uzak olmadığını beyan edebilirim.

Şimdilik muhterem İstanbul ahalisine en sıcak ve samimi selam ve hürmetlerimin bildirilmesine aracı olmanızı hassaten rica ederim.

* *Milliyet,* 1 Haziran 1926, Numara: 109, s.1; *Vakit,* 1 Haziran 1926, Numara: 3024, s.1; *İkdam,* 1 Haziran 1926, Numara: 10422, s.1; *Yenises,* 1 Haziran 1926, Numara: 95, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 2 Haziran 1926, Numara: 1762, s.1; *Cumhuriyet,* 8 Haziran 1926, Numara: 749, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.241-242; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.251. *Yenises* ve *Cumhuriyet*'teki eski yazı metinler Hüseyin Gültekin, diğerleri Kamil Şeker tarafından okunmuştur.

İSTANBUL'DA MAARİF VEKİLİ MUSTAFA NECATİ BEY'E*

(31 MAYIS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Telgraf

Bursa
31.5.1926

İstanbul'da Maarif Vekili Mustafa Necati Beyefendi'ye

İstanbul eğitim müesseselerindeki teftişinizin memnuniyet verici bir netice vermesinde etken olan kıymetli muallimlerimizin Birlik toplantısı münasebetiyle hakkımda gösterdikleri samimi hissiyata teşekkür ve verimli mesailerinden dolayı zatıâlileriyle muallim arkadaşlarımızı tebrik ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-11, D: 59, F: 28'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.250, 392. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

ADLİYE VEKİLİ MAHMUT ESAT BEY'İ TEBRİK*

(31 MAYIS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Telgraf

Bursa
31.5.1926

Ankara'da Adliye Vekili Mahmut Esat Beyefendi'ye

Bu seneki adli mesainin sona erdiğini bildiren telgrafnamenizi memnuniyetle aldım. Cumhuriyet'in esas kanunlarının tamamlanmasından dolayı zatıâlilerini tebrik ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4, D: 52, F: 20'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

ZİRAAT VEKÂLETİ İŞLERİNİN RAHMİ BEY TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(31 MAYIS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti — Bursa
Kalemi Mahsus Müdüriyeti — 31.5.1926
Adet
Telgraf

Ankara'da Başvekâlet'e

C. 30.5.1926

Almanya'ya gidecek olan Ziraat Vekili Sabri Beyefendi'nin dönüşüne kadar Ticaret Vekili Rahmi Beyefendi'nin adı geçene vekâlet etmesi uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-12, D: 60, F: 11'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

ASKERİ TAYİNAT VE YEM KANUNU HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(3 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/501

Ankara[1]
3.6.1926

Türkiye Cumhuriyeti Başvekâleti Canibi Âlisine

Askeri Tayinat ve Yem Kanunu'nun 4 ve 36. maddelerinin değiştirilmesine ve 29. maddesine bir fıkra ilavesine dair olup Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 31.5.1926 tarihinde toplanan 111. toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği söz konusu Meclis Riyaseti'nden gelen 1.6.1926 tarih ve 1/952 numaralı tezkerede bildirilen 879 numaralı kanunun tasdik olunmuş sureti yayımlanmak ve ilan edilmek için ekte takdim kılınmıştır, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-5, D: 53, F: 46'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Belge, antetli kâğıda yazılmıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa o sırada Bursa'dadır. (Y.N.)

ASKERİ TAYİNAT VE YEM KANUNU HAKKINDA TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ RİYASETİ'NE*

(3 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/501

Ankara[1]
3.6.1926

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

1.6.26 tarih ve 1/952 numaralı tezkereleri cevabıdır.

Askeri Tayinat ve Yem Kanunu'nun 4 ve 36. maddelerinin değiştirilmesine ve 29. maddesine bir fıkra ilavesine dair olup Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 31.5.1926 tarihinde toplanan 111. toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği bildirilen 879 numaralı kanun, yayımlanmak ve ilan edilmek için Başvekâlet'e verilmiştir, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-5, D: 53, F: 46-1'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Belge, antetli kâğıda yazılmıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa o sırada Bursa'dadır. (Y.N.)

MUDANYA'DA GÜLCEMAL VAPURU HATIRA DEFTERİNE YAZI*

(5 HAZİRAN 1926)

5 Haziran 1926

Gülcemal Vapuru'nda gördüğüm intizam ve mükemmeliyet takdire değerdir. Genel Müdür Beyefendi'ye, geminin süvarisine ve bütün mürettebatına teşekkür ederim.

Gazi M. Kemal

* Aslı, Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Tarih ve Sanat Merkezi Arşivi'nde bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: *Resimli Ay Mecmuası,* Fevkalade Nüsha, 29 Ekim 1933, Numara: 35; *Atatürk'ün Hatıra Defterlerine Yazdıkları*, Derleyen: Dr. Utkan Kocatürk, Edebiyat Yayınevi, Ankara, 1971, s.11. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

HİCAZ KONGRESİ'NE GİDECEK EDİP SERVET BEY'İN TAHSİSATI HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(6 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Telgraf

Bursa
6.6.1926

Ankara'da Başvekâlet'e

C. 6.6.1926 tele.

Hicaz Kongresi'ne[1] iştiraki kararlaştırılan İstanbul Mebusu Edip Servet Beyefendi'ye verilecek yevmiye ve seyahat masrafı hakkında İcra Vekilleri Heyeti'nce kabul olunan kararnamenin tasvip edilerek kurye ile iadeten takdim edildiği arz olunur.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 15'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Hicaz Meliki ve Necit Sultanı Abdülaziz tarafından 21 Mart 1926 tarihinde Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen ve Hicaz Kongresi'ne Türkiye'den bir temsilcinin gönderilmesini talep eden telgraf ve Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın 27 Nisan 1926 tarihli cevabi telgrafı için bkz. elinizdeki ciltte, s.183. (Y.N.)

DARÜLFÜNUN DİVANI'NA TEŞEKKÜR*

(7 HAZİRAN 1926)[1]

Darülfünun Emini Nurettin Ali Beyefendi'ye

C. Darülfünun Divanı'nın toplanması münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkür ve muvaffakiyet temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* *Cumhuriyet*, 7 Haziran 1926, Numara: 748, s.3. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 7 Haziran 1926, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

TAYYARE CEMİYETİ'NİN FAALİYETİ HAKKINDA ANADOLU AJANSI'NA BEYANAT*

(8 HAZİRAN 1926)

Bursa, 8 (AA) - Reisicumhur Hazretleri bu akşam Bursa Muallimler Birliği'nde riyasetpenahilerinin himayesinde Tayyare Cemiyeti menfaatına verilen temsili teşriflerinden evvel Cemiyet'in Bursa şubesini ziyaret eylemişlerdir. Reisicumhur Hazretleri orada bulunan Anadolu Ajansı muhabirine aşağıdaki beyanatta bulunmuşlardır:

Türk milletinin hava kuvvetlerimizin takviyesi lüzumunu idrak etmesi ve takdire değer fedakârlıklar göstermesi, siyasi ve medeni rüştünün en büyük delilidir. Bu vadide millete yol gösteren Tayyare Cemiyeti'nin faaliyetini takdir ederim. Cemiyet'in sabit ve belirli gelir bulmak için memleketimizin muhtelif mahallerinde yapmakta olduğu kongrelerin verimli bir surette neticelenmesi için bütün vatandaşların gayret sarf edeceklerinden eminim.

* *Cumhuriyet,* 10 Haziran 1926, Numara: 751, s.1; *Milliyet,* 10 Haziran 1926, Numara: 118, s.1; *Vakit,* 10 Haziran 1926, Numara: 3033, s.1; *Akşam,* 10 Haziran 1926, Numara: 2752, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.115. *Milliyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

TİYATRO SANATÇILARI RAŞİD RIZA VE MUVAHHİT BEYLERE NUTUK*

(10 HAZİRAN 1926)

Bursa, 11 (Vakit) - Gazi Paşa Hazretleri dün Darülbedayi[1] *sanatkârlarından Raşit Rıza*[2] *ve Muvahhit*[3] *Beyleri huzurlarına kabul buyurarak iltifat ettiler ve:*

Sizleri çok takdir ederim. İnkılabımızda sizin de mühim hizmetleriniz vardır. Şimdiye kadar gördüğüm temsiller içinde sizin temsilleriniz gibi muntazam ve sanatkâranesini seyretmemiştim. Sanatınızı meslek kabul ederek azmetmenizi, arkadaşlarınızla samimi olarak geçinmenizi bilhassa tavsiye ederim.

Sizin vatana en büyük hizmetiniz Anadolu'muzu baştan başa dolaşıp halkımıza sanatın ne olduğunu anlatmanız olacaktır. Turnelerinize muntazaman devam ediniz.

* *Vakit*, 12 Haziran 1926, Numara: 3035, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.44. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Darülbedayi: Konservatuvar; şehir tiyatrosunun eski adı. (Y.N.)

2 Raşit Rıza Samako. (Y.N.)

3 Ahmet Muvahhit. (Y.N.)

ECZACILAR CEMİYETİ GENEL KURULU'NA TEŞEKKÜR*

(11 HAZİRAN 1926)[1]

Eczacılar Cemiyeti tarafından geçenlerde yapılan toplantıda Gazi Paşa Hazretleri'ne telgrafla tazimat arz edilmişti. Paşa Hazretleri tarafından sonradan belirtilen cemiyete aşağıdaki cevap gönderilmiştir:

Beyoğlu'nda Türkiye Eczacıları Reisi Sanisi Nail Said Bey'e

Genel kurul toplantısı münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyattan dolayı teşekkürlerimin değerli üyelere bildirilmesini rica ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* *Milliyet,* 11 Haziran 1926, Numara: 119, s.3; *İkdam,* 11 Haziran 1926, Numara: 10476, s.2. *Milliyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma. *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 11 Haziran 1926, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NE TEŞEKKÜR*

(11 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Telgraf

Bursa
11.6.1926

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa Hazretleri'ne

Yüce Meclis'in toplantıyı tatil ederken âcizlerini pek kıymetli teveccüh ve muhabbetle taltif etmesini büyük bir hürmetle tebellüğ eyledim. Her toplantı senesi memlekete feyiz ve saadet temin eden yüce Meclis'e şükran ve tazimatımın arzını istirham eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-1, D: 49, F: 57'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre 2, c.27, TBMM Matbaası, s.14; *Milliyet,* 13 Haziran 1926, Numara: 121, s.1; *Cumhuriyet,* 14 Ekim 1926, Numara: 874, s.2; Sadi Borak, *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997, s.376. Cumhurbaşkanlığı Arşivi'ndeki eski yazı belge Musa Sarıkaya, *Milliyet*'teki eski yazı metin Prof. Dr. Zeki Arıkan, *Cumhuriyet*'teki Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.
Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın bu tezkeresi, Büyük Millet Meclisi'nin 3 Ekim 1926 günü öğleden sonra saat 14.02'de açılan ve riyasetini Kâzım Paşa'nın yaptığı 2. toplantı 1. celsesinde okunmuştur. (Y.N.)

HARİCİYE VEKÂLETİ İŞLERİNİN HASAN BEY TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(11 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Telgraf

Bursa
11.6.1926

Ankara'da Başvekâlet'e

C. 10.6.1926

Hariciye Vekili Doktor Tevfik Rüştü Beyefendi'nin dönüşlerine kadar Hariciye Vekâleti işlerinin Nafıa Vekili Hasan Beyefendi tarafından vekâleten yürütülmesi devletlilerinin bildirimi üzere uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-3, D: 51, F: 50'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

KARADENİZ VAPURU'NDAKİ SEYYAR SERGİNİN DEFTERİNE YAZI*

(13 HAZİRAN 1926)

Okmeydanı İstasyonu, 13 (Karadeniz Vapuru telsizi ile özel muhabirimizden: saat 10) - Dün saat yedi buçukta Galata Rıhtımı'ndan hareket ettik.

Yüzlerce kişi sergiyi uğurlamaya gelmişti. [...] Vapur yoluna devam ederek sabahleyin saat altı buçukta Mudanya'ya ulaştık. [...]

Gazi Paşa on bir buçukta Karadeniz'in merdivenine binmiş bulunuyorlardı. [...]

Seyyar sergide bulunan Riyaseticumhur Orkestrası selam havasıyla büyük Gazi'mizi selamladı. [...] Gazi Paşa Hazretleri sergi tertip heyetinin yol göstermesiyle evvela serginin teşhir kısmını gezerek mamül ve sanat eserlerimizin ayrı ayrı pavyonları karşısında her birini dikkatle incelediler. Sergi Komiseri, Gazi'ye sırlı cam üretimi hakkında izahat verdi.

Büyük Gazi "Çok güzel, çok güzel" *diyorlardı. Sonra satış kısmına geçildi. İş Bankası'nın şubesi bilhassa fevkalade dikkat çekici bir şekilde süslenmişti. Reisicumhur Hazretleri takdir ettiler. Fındıklarımız, pamuklarımız ve bilhassa madenlerimiz üzerinde fazla meşgul oldular.*

Sergi daireleri tamamen gezildikten sonra Gazi Paşa Hazretleri Rauf Bey'e dediler ki: "Muvaffak olunmuştur. Her halde iyi tesir bırakacak eserdir. Müteşebbislerini tebrik ederim."

Nihayet incelemeler bittikten sonra yukarı kattaki güverteyi teşrif ve orada sergi hakkında memnuniyetlerini beyan ederek serginin defterine şunları kaydettiler:

13 Haziran 1926

Sergi muvaffak olmuş bir eserdir. Bende gayet iyi intibalar husule getirdi. Teşhir tarzı çok iyidir. Müteşebbislerini takdir ve tebrik ederim.

Gazi M. Kemal

* Aslı, Teoman Özalp Arşivi'nde bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. klişesiyle birlikte aktaran: *Cumhuriyet*, 15 Haziran 1926, Numara: 756, s.1: *Milliyet*, 14 Haziran 1926, Numara: 122, s.2; *İkdam*, 14 Haziran 1926, Numara: 10479, s.1; *Yenises*, 14 Haziran 1926, Numara: 108, s.1. Teoman Özalp Arşivi'ndeki eski yazı belge Ercan Dolapçı, *İkdam*'daki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *Cumhuriyet*'teki Musa Sarıkaya, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

BİLECİK'TE TÜRK OCAĞI REİSİ SELAHATTİN BEY'E*

(14 HAZİRAN 1926)[1]

Bilecik'te teşkil edilen Türk Ocağı'nın ilk idare heyeti tarafından bütün Türk Ocaklarının fahri reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ni Ocağın teşekkülünden haberdar ve bu vesile ile tazimat arz etmek maksadıyla çekilen ve Paşa Hazretleri taraflarından lütuf buyurulan cevabi telgrafnameler suretlerini sütunlarımıza almakla iftihar eyleriz.

[...]

Bilecik'te Türk Ocağı Reisi Selahattin Bey'e

C. Gösterilen samimi hissiyata teşekkür ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Bilecik*, 14 Haziran 1926, Numara: 73, s.3. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 *Bilecik*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 14 Haziran 1926, telgrafın *Bilecik*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İZMİR SUİKASTI HAKKINDA MOSKOVA SEFİRİ ZEKAİ BEY İLE TRENDE SOHBET*

(16 HAZİRAN 1926)

Moskova sefirimiz Zekâi Beyefendi suikast hadisesinin keşfi anında İzmir'de bulunmaktaydı. Zekâi Bey suikast etrafındaki hakikatin ilk safhaları esnasında orada bulunmuş ve Famaka Vapuru'yla İstanbul'a dönmüştü.

Dün gece geç vakit kendisini ziyaret eden yazarımızı rahatsız bulunduğu halde büyük bir nezaketle kabul eden Moskova Sefiri'miz pek fena hıyanetin Gazi'mize arz edildiği tarihi dakikayı şöyle anlatıyor:

Gazi'yi karşılamaya gidiyorduk. Hususi trende ben, Hariciye Vekili'miz, Belediye Reisi, Vali, Halk Fırkası Mutemedi Sadreddin Bey ve daha birçok zevat vardı. Hepimiz Gazi'ye kavuşacağımızı düşündükçe birer çocuk gibi seviniyorduk. Az sonra tren Menemen istasyonuna ulaştı. Gazi, İzmir şehri namına buradan karşılanacaktı.

Trenden indik. İzmir Valisi Kâzım Paşa da bizimle beraber idi. Fakat trenden iner inmez bizi selamladı ve "Reisicumhur'u vilayetin sınırında karşılamak âdettir. Bunun için ben otomobille bir istasyon daha ileriye gitmeye mecburum" dedi ve derhal otomobiline bindi ve yollandı. Hali tavrı son derece sakindi. Bittabi hepimiz de:

-E mademki âdet böyleymiş dedik ve valinin hareketini fazla alakadar olunmayacak derecede basit ve tabii bulduk. Saat tam beşe on vardı. Reisicumhur'u taşıyan tren Menemen istasyonuna ulaştı. Gazi'nin vagonuna koştuk. Bizi her zamanki gibi şen ve güleryüzlü simasıyla karşıladı. Hepimize ayrı ayrı iltifat etti. On dakika sonra o ve biz İzmir'e gidiyorduk. Fakat vagonda alışılmış olmayan bir hava var gibiydi. Herkes susuyor. Kulaktan kulağa bir fiskos... Acaba ne var? Ne oluyor? Tam düşünceye dalmak üzere idim ki, Gazi'nin o çok samimi ve ruha yakın sesini duydum.

-Nasıl, ne diyorsunuz Zekâi Bey siz bu işe?

-Hangi işe Paşam?

-Suikast işte... Bize suikast yapmak istemişler ya.

Adeta beynimden vurulmuşa dönmüştüm. Benimle beraber Tevfik Rüştü Bey de, Belediye Reisi de, daha doğrusu bütün karşılamaya gelenler de donmuştu.

* *Milliyet*, 21 Haziran 1926, Numara: 129, s.3. Eski yazı metin Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

Gazi'ye suikast! Buna, bu bizimle yan yana yaşayan, dertlerimizi bizden evvel sezen, bize bizden daha yakın olan adama suikast! Ve Gazi büyük bir sükûn ve soğukkanlılıkla ilave etti:

-Hem de bu akşam... Tam saat altıda.[1] Yani trenden iner inmez; İzmir'e ayak basar basmaz.

Birden beyinlerimizde birer şimşek çaktı. İnsiyaki birer hareketle saatlerimize baktık. Beş buçuğu geçiyordu. O halde? O halde biz ölüme gidiyorduk. Son süratle İzmir'e yaklaşan tren bizi, yani Gazi'mizi ölüme koşturuyordu. Birden:

-Paşam dedik, İzmir'e biraz geç gitsek...

-Neden?

-Saat altıya yaklaşıyor. Geç gitmek ihtiyatlı bir hareket olur.

Gazi'nin ruha yakın bakışları üzerimizde bir saniye durdu ve sonra sesinin kati ahengini yeniden duyduk:

-Evet, saat altıya yaklaşıyor... Fakat cinayet ve hıyanetin saat altısı daha evvel çaldı.

Saat altıya çeyrek var. Trenimiz Karşıyaka istasyonunu arkada bıraktı. Az sonra Bayraklı ve Hilal istasyonlarını geçiyoruz. Tam saat altıda tren Basmahane istasyonunun peronu kenarında duruyor. Bütün İzmir orada... Bütün İzmir kurtarıcı Gazi'sini candan ve yürekten karşılamaya çıkmış ve hıyanetten bihaber, büyük şevk ve sevinçle bağırıyor:

-Yaşa Gazi! Yaşa kurtarıcı!

Az sonra Gazi'yi donanmış sokaklarda halkın sağanaklı alkışları arasında otomobillerle takip ediyoruz...

Saat altı buçuk... Gazi, Birinci Kordon'da Naim Palas Oteli önünde otomobillerinden iniyor. İşte Gazi, bin bir ölümden yılmamış ve yılmayan bu büyük adam o günü böyle yaşadı.

1 Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, Başvekil İsmet Paşa'ya çektiği 16 Haziran 1926 tarihli telgrafında "saat dörtte" demektedir. Bkz. elinizdeki ciltte, s.222. (Y.N.)

İZMİR SUİKASTI HAKKINDA ZİYA HURŞİT İLE KONUŞMA*

(16 HAZİRAN 1926)

(Bayram günleri zarfında suikast ile alakadar olarak gelen haberleri aşağıda naklediyoruz:)

Eski Lazistan Mebusu Ziya Hurşit, Gazi Paşa Hazretleri'nin huzuruna çıkarıldı. Gazi Paşa, Ziya Hurşit'i iyi şekilde kabul etti. Gazi Paşa Hazretleri ile Ziya Hurşit arasında aşağıdaki konuşma cereyan etmiştir:

-Ziya Hurşit Bey, uzun müddet beraber çalıştık.

- Evet Paşam.

-Halbuki siz yalnız suikast teşkilatının ruhusunuz. Sizden böyle bir hareket beklemezdim.

-Evet Paşam, kabahatli olarak karşınızda bulunmaktan dolayı şaşkın bir vaziyetteyim ve ne cevap vereceğimi bilmiyorum.

Konuşma bir çeyrek saat devam etmiştir. Mevcut delillere ve belgelere rağmen Ziya Hurşit soğukkanlılık ile ve kati surette inkâr etmiştir. Bilahare Gazi Paşa'nın huzurunda diğer zanlılar sorgulanmıştır. Sorgulananlar itiraflarda bulunmuşlar ve suikastın tatbik sureti hakkında tafsilat vermişlerdir.

Hapisaneye döndükten sonra Ziya Hurşit son derece asabi bir vaziyette bulunuyordu. Bütün gece uyuyamadığı ve odasında devamlı olarak gezindiği ve kendi kendine konuştuğu için odaya nöbetçi konulmuştur.

Ziya Hurşit sabahleyin Gazi Paşa'yı tekrar görmek arzusunu göstermiştir. Reisicumhur Hazretleri'ne çıkarıldığı zaman Ziya Hurşit demiştir ki:

"Paşam, dün hakkımda gösterdiğiniz iyi kabulden son derece müteessir ve mütehassis oldum. Dün bütün sorularınıza kaçamaklı cevaplar vermiştim. Fakat hareket hattınız bana ümit verdi. Zatıâlinize karşı bir suikast teşkilatı mevcut olduğunu ve suikastın icrasının da tarafımdan kabul edilmiş olduğunu itiraf ederim.

Teşkilat çok eskidir. Suikast Ankara'da tatbik edilecekti. Fakat biraderim Ordu Mebusu Faik neticeden veyahut şahsından korkarak tatbikatın tehir edilmesini bi-

* *Cumhuriyet*, 25 Haziran 1926, Numara: 763, s.3. Ayrıca bkz. Kandemir, *İzmir Suikastinin İç Yüzü*, Ekicigil Tarih Yayınları, İstanbul, 1955, s.18-20. Eski yazı metin Kamil Şeker, Musa Sarıkaya ve Ercan Dolapçı tarafından okunmuştur.

ze tavsiye etti. Geçeceğiniz zaman bazı adamlar üzerinize atılacak ve suikastı icra edeceklerdi.

Suikast mahallinin yakınlarında bir otomobil bekleyecekti. Suikastçılar bu otomobil ile rıhtıma kadar gidecekler ve orada bekleyecek olan motora binerek Sakız Adası'na kaçacaklardı.

İZMİR SUİKASTI HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(16 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Şifre
Makine başında

İzmir
16.6.1926

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Bugün 16 Haziran 926 öğleden sonra saat dörtte İzmir'de tertip olunan suikast muvaffak olmadığına göre Ankara'da da harekete geçmek için müteşebbislerince tertibat alınmış olması çok muhtemeldir. Henüz vaka hakkında olumlu veya olumsuz malumat yayılmamış olduğuna göre Ankara'da bu gece ve yarın bazı hususları anlamak mümkündür. Ona göre özel olarak inceleme ve takibat için tedbir alınması uygundur.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1019, A: V-2, D: 79-5, F: 11'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Uğur Mumcu, *Gazi Paşa'ya Suikast*, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.8. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İZMİR SUİKASTI HAKKINDA İSTANBUL POLİS MÜDÜRÜ EKREM BEY'E*

(16 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Şifre
Makine başında

İzmir
16.6.1926

İstanbul Polis Müdürü Ekrem Bey'e

Bugünkü 16 Haziran günü İzmir'e gelişimde tatbik edilmek üzere bir suikast tertibi keşfolunmuş ve mühim failleri suçüstü halinde yakalanıp tutuklanmışlardır. Tutuklananlar itiraflarda bulunmuştur. Tutuklanması bildirilen Sarı Efe tertipçiler arasındadır. Adı geçenin bittabi İstanbul'da arkadaşları ve mensup olduğu teşkilat vardır. İzmir'deki tertibin muvaffak olması halinde bahsolunan teşkilatın müteakip safhalar için tedbirler almak hususunda bu gece ve yarın toplantı ve müzakerelerine devam etmeleri kuvvetle beklenmektedir.

Sarı Efe tutuklanmış ise ondan alınabilecek ilk basit malumat üzerine, henüz tutuklanmamış ise onu takiben tahmin ettiğim toplantıyı keşfetmek için tedbir alınız.

Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1020-1, 2, A: V-2, D: 79-5, F: 12, 12-1'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Uğur Mumcu, *Gazi Paşa'ya Suikast,* um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.6-7. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

ABİDİN BEY'İN TAKİBİ HAKKINDA İSTANBUL POLİS MÜDÜRÜ EKREM BEY'E*

(16 HAZİRAN 1926)

Şifre
Şahsidir

İstanbul Polis Müdürü Ekrem Beyefendi'ye

Ektir. Sarı Efe Edip Bey'le beraber aynı vapurda İzmir'den hareket eden Saruhan Mebusu Abidin Bey'in münasip surette vaziyet aydınlanıncaya kadar takip ve münasebetinin tespiti lazımdır.

Gazi Mustafa Kemal

Malumat için İsmet Paşa'ya.

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1012, A: V-2, D: 79-5, F: 22-4'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İZMİR SUİKASTI HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(16 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Şifre
Aceledir

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

1. Aciliyetten dolayı İstanbul Polis Müdüriyeti'ne yazdığım şifre ikinci maddededir. Ankara için dahi aynı halin vuku bulabileceğini diğer şifrede bildirdiğim gibi göz önüne almak uygun olur.

2. (Ekrem Bey'e yazılan şifre aynen.)[1]

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1021/2, A: V-2, D: 79-5, F: 12-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Aynı gün yazılan söz konusu şifre ve eki için bkz. elinizdeki ciltte, s.223-224.
Başvekil İsmet Paşa'nın Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya çektiği cevabi telgraflar şunlardır:

"Ankara
17.6.1926

İzmir'de Reisicumhur Hazretleri'ne

Dahiliye'den ve İstiklal Mahkemesi Müddeiumumiliği'nden İstanbul ve Çanakkale Valilerine ve Dahiliye'den İstanbul Polis Müdüriyeti'ne Sarı Efe'nin tutuklanması ve Abidin Bey'in hal ve vaziyetinin takibi için emir verilmiştir.

Başvekil
İsmet"

Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1027'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

"Ankara
17.6.1926

İzmir'de Reisicumhur Hazretleri'ne

İstiklal Mahkemesi sabaha karşı özel trenle İzmir'e hareket edecektir. Suikastın geniş bir tertibata dayalı olacağına ihtimal vermiyoruz. Fakat herhangi bir tahminde bulunabilmek için suikast tafsilatı hakkında İzmir Valisi'nden malumat bekliyorum.

Başvekil
İsmet"

Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1029-1'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

"Makine başında

Ankara
17.6.1926

İzmir'de Reisicumhur Hazretleri'ne

1. Lütuf buyurulan tafsilat suikast tertibinin ehemmiyet ve ciddiyetini canlandırmaktadır. Büyük bir kaza atlatmış olduğumuza ve millet ve memleketin en büyük felaketinden korunmuş kaldığına şüphe yoktur. Ancak bu kadar mühim bir tertipten yalnız bir gün evvel ve o da dahilinden ihbar ile haberdar oluşumuz hayret verici ve dikkat çekicidir. Bu noktayı kaydedelim. Geçen sonbaharda hakikaten esaslı bir suikast tasarlanmış olduğu bu seferde anlaşılmaktadır.
2. Hadise bütün tertibiyle elimizde görünüyor. Azamet ve debdebe ile kamuoyu karşısında açıklanmasında bizim için büyük fayda ve yeni bir kuvvet doğuracağından şüphe edilemez. Bu kadar haklı ve kuvvetli olduğumuz bir zamanda meselenin sahneye koyulmasını itina ile hazırlayacak ve takip edeceğiz. İstiklal Mahkemesi'nin İzmir'de aleni muhakemeleri ve açıklamaları bu maksadı birinci derecede temin edecektir ümidindeyim.
3. Motor ile firar ve Atina seyahatleri gibi tasavvurlar harici alakanın delillerinden olabilir. Bununla beraber, harici alaka için en kuvvetli delil bence Ziya Hurşit ve Sarı Efe gibi şahsen aranızda bu kadar derin husumet bulunmayan adamların en tesirli ve en büyük hedefe karşı silah kullanımı için ikna edilmiş olmalarıdır. Peyderpey safhaları, ilk intiba üzerine görüşümü yazarken, bu vesile ile tazimatımı teyit ederim.

Başvekil
İsmet"

Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1035'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

"Makine başında

Ankara
17.6.1926

İzmir'de Reisicumhur Hazretleri'ne

Bütün alakadarların tutuklanmaları için gerekli tedbirlerin alındığı, daha evvel Dahiliye'den de arz olunmuştur. Hadise hakkında kamuoyuna en geç İstiklal Mahkemesi'nin oraya varışından sonra malumat verilmesi zaruri olduğundan. bu konuda iradelerini beklerim.

Başvekil
İsmet"

Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1048'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belgeler Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

ABDÜLKADİR BEY'İN TUTUKLANMASI HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA, DAHİLİYE VEKİLİ RECEP BEY VE İSTANBUL VALİSİ SÜLEYMAN SAMİ BEY'E*

(17 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti 17.6.1926
Hususi
Şifre
Makine başında

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne
Dahiliye Vekâleti Vekili Recep Beyefendi'ye
İstanbul Valisi Süleyman Sami Beyefendi'ye

1. Ziya Hurşit bugün benimle ikinci defa görüşmek istedi. Kabul ettim.
Suikastı İzmit Mebusu Şükrü ve eski Ankara Valisi Abdülkadir Beylerle birlikte tertip ettiklerini itiraf etti.

2. Abdülkadir Bey'i tutuklayınız. Adı geçenin gizlenmesi muhakkaktır. Dikkatli tedbir ve tertip alınmalıdır. Kendisiyle alakadar olanların mevcudiyeti muhakkaktır. Bu husus da nazarı dikkatte bulundurulmalıdır.

3. Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne, Dahiliye Vekâleti'ne ve İstanbul Vilayeti'ne yazılmıştır.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi. Vesika No: 1065, A: V-2, D: 79-5, F: 25'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Uğur Mumcu, *Gazi Paşa'ya Suikast*, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.7.
Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın bu telgrafına Başvekil İsmet Paşa'nın cevabi telgrafı şudur:

"Makine başında Ankara
17.6.1926

İzmir'de Reisicumhur Hazretleri'ne

Şimdi aldığımız telgrafta Şükrü Bey, Sarı Efe ve diğerlerinin tutuklandığı anlaşılmıştır. Abdülkadir Bey'den henüz malumat alınamadı. Resmi tebliği daha ziyade uzatmaya lüzum kalmadığından yarın yayımlanacaktır.

Başvekil
İsmet"

Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1034'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belgeler Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

ADLİYE VEKİLİ MAHMUT ESAT BEY'İN TEFTİŞ İÇİN İSTANBUL VE İZMİR'E GİTMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(17 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Şifre

İzmir
17.6.1926

Ankara'da Başvekâlet'e

C. Adliye Vekili Mahmut Esat Beyefendi'nin teftiş için İstanbul ve İzmir'e gitmesi uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4, D: 52, F: 22'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İZMİR SUİKASTI ÜZERİNE TÜRK MİLLETİNE BEYANNAME*

(18 HAZİRAN 1926)

İzmir, 18 Haziran (AA) - Reisicumhur Hazretleri aşağıdaki beyannameyi yayımlamışlardır:

Türk milletine,

Neticesiz bıraktırılan suikast teşebbüsü münasebetiyle cemiyetlerden, müesseselerden, memurlardan, kumandanlardan, subaylardan, mebuslardan, bütün arkadaş ve vatandaşlarımdan aldığım samimi üzüntülerini ihtiva eden mektup ve telgrafnamelerden dolayı pek mütehassis ve minnettarım. Alçak teşebbüsün benim şahsımdan ziyade, mukaddes Cumhuriyet'imize ve onun dayandığı yüce prensiplerimize yönelik olduğuna şüphe yoktur. Bu sebeple herkesçe gösterilen hissiyatla Cumhuriyet ve prensiplerimize olan fevkalade bağlılığın ne derece sonsuz olduğuna bir kere daha kani oldum. Temeli, büyük Türk milletinin ve onun kahraman evlatlarından meydana gelen büyük ordumuzun vicdanında, akıl ve şuurunda teessüs etmiş olan Cumhuriyet'imizin ve milletin ruhundan ilham alan prensiplerimizin bir vücudun ortadan kaldırılması ile haleldar olabileceği zehabında bulunanlar çok boş beyinli bedbahtlardır. Bu gibi bedbahtların, Cumhuriyet'in adalet ve kudret pençesinde müstahak oldukları muameleye maruz kalmaktan başka nasibeleri olamaz. Benim naçiz vücudum bir gün elbet toprak olacaktır; fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır ve Türk milleti emniyet ve saadetinin teminatı olan prensiplerle medeniyet yolunda tereddütsüz yürümeye devam edecektir.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet,* 19 Haziran 1926, Numara: 127, s.1; *Cumhuriyet,* 20 Haziran 1926, Numara: 761, s.1; *İkdam,* 20 Haziran 1926, Numara: 3043, s.1; *Akşam.* 20 Haziran 1926, Numara: 2762, s.1; *Anadolu,* 19 Haziran 1926, s.1. Ayrıca bkz. Kandemir, *İzmir Suikastinin İç Yüzü,* Ekicigil Tarih Yayınları, İstanbul, 1955, s.5-6; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.254. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

İZMİR SUİKASTI TERTİPÇİLERİNİN İSTİKLAL MAHKEMESİ'NE VERİLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(18 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Telgraf

İzmir
18.6.1926

Ankara'da Başvekâlet'e

C. 17.6.1926

İzmir'de açığa çıkarılan ve devletin emniyetini ihlal ve memlekette karışıklık çıkarmak maksadıyla Reisicumhur aleyhine suikast hedefleyen tertipçilerin İstiklal Mahkemesi'ne verilmesi hakkında İcra Vekilleri Heyeti'nce kabul olunan kararname tasvip edilmiştir, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1032'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

ADLİYE VEKÂLETİ İŞLERİNİN RECEP BEY TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(18 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Telgraf

İzmir
18.6.1926

Ankara'da Başvekâlet'e

C. 18.6.1926 tele.

Mahmut Esat Beyefendi'nin dönüşlerine kadar Adliye Vekâleti işlerinin Müdafaai Milliye Vekili Recep Beyefendi tarafından vekâleten yürütülmesi uygundur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4, D: 52, F: 22-3'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

HEYETİ VEKİLE ÜYELERİNE TEŞEKKÜR*

(18 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Başkitabeti
Şifre
Makine başında

İzmir
18.6.1926

Ankara'da Başvekâlet'e

C. 17.6.1926

Heyeti Vekile arkadaşlarımın hakkımda gösterdikleri hissiyata muhabbet ve samimiyetle şükran arz ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1051'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.
Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın bu telgrafı, Başvekil İsmet Paşa'nın şu telgrafına cevaben yazılmıştır:

"Aceledir

Ankara
17.6.1926

İzmir'de Reisicumhur Hazretleri'ne

Suikast tertibinden haberdar olan Heyeti Vekile hadiseyi derin nefret ile karşılayarak mefkûrelerin timsali olan zatı riyasetpenahilerine sarsılmaz bağlılık ve muhabbetini ve nihayetsiz tazimat hislerini teyit eylediğinin arzına karar vermiştir.

Başvekil
İsmet"

Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1050'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belgeler Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

İSTANBUL'DA YAPILACAK TUTUKLAMALAR HAKKINDA İSTANBUL'DA 3. KOLORDU KUMANDANI ŞÜKRÜ NAİLİ PAŞA'YA*

(18 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Şifre
Makine başında

İstanbul'da 3. Kolordu Kumandanı Şükrü Naili Paşa Hazretleri'ne

Suikast münasebetiyle hükümetçe İstanbul'da yapılacak tutuklamaların sürat ve emniyetle icrasında alakadar bulunmanız ve kıtalarla bilhassa subayları nazarı dikkatte bulundurmanız uygun olur.

18.6.926

Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1067. A: V-2, D: 79-5, F: 34-4'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İZMİR SUİKASTININ TERTİPÇİLERİ HAKKINDA ANKARA'DA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(18 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Hususi
Şifre
Makine başında

İzmir
18.6.1926

Ankara'da Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

1. Suikast tertibinin keşfi ve tutukluların itirafları münasebetiyle benim anladığım vaziyet budur:

Karşımızda iktidar mevkiini hedeflemiş, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası unvanı altında gizli çalışan bir komite vardır. Eski muhalif İkinci Grup mensupları, söz konusu komiteye dahil bulunuyorlar. Bu fırkanın heyeti merkeziye üyeleri, genel teşebbüsleri sevk ve idare etmekte ve genel kararlar almaktadır.

Bu siyasi teşekkülün tıpkı İttihat ve Terakki Ceiniyeti'nde olduğu gibi, bir de fedai şubesi vardır. Bu şube, merkezi umumiden bir üyeye bağlı olarak çalışmaktadır. Büyük ihtimalle bu üye İzmit Mebusu Şükrü Bey'dir. Abdülkadir, fedai şubesinin şefi gibi kabul olunabilir.

Bununla beraber, suikast hakkında karar, fırka heyeti merkeziyesinin bütün üyeleriyle müştereken alınmıştır. Hatta tertibatın icraatı dahi silah kullanacak adamlarla yakın temaslara gelmek suretiyle bazı üyeler tarafından takip olunmuştur.

Rauf Bey'in burada bulunmamak için Avrupa'ya gitmesi; Kâzım Karabekir Paşa'nın Ziya Hurşit ile Ankara'da gizli teması; Arif Bey'in evinde silah kullanacaklar dahi hazır olduğu halde toplantı ve müzakere; Adnan Bey'in Londra'da uzun müddet ikameti tercih etmesi, vaziyetin değerlendirmesi için esaslı noktalardır.

Ziya Hurşit, Laz İsmail, Gürcü Yusuf fedai grubundan başka, Ankara'da, Eskişehir'de ve İstanbul'da dahi fedai grupları olduğunu kabul etmek lazımdır. Eski Lazistan Mebusu Hoca Necati'nin birtakım adamlarıyla Eskişehir'de ikameti tercih etmesi, bu bakımdan incelenmeye değerdir.

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1056, A: V-2, D: 79-5, F: 35-10, 11'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Uğur Mumcu, *Gazi Paşa'ya Suikast*, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.10-11. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

Bu gördüğüm vaziyet, İstiklal Mahkemesi'nin incelemeleri sayesinde aydınlanacaktır ümidindeyim. Buna göre, Terakkiperver Fırka'nın bütün reislerini ve bir kısım mensuplarını tamamen tutuklamak ve cezalandırmak lazım gelecektir.

Hükümetin her yerde gayet dikkatli, tedbirli ve teyakkuz halinde bulunması ve ordu hakkındaki basirete bir kat daha ehemmiyet atfolunması uygun olur.

Mühim bir vatani meseleyi radikal ve seri bir surette halledeceğiz.

2. İstiklal Mahkemesi yüksek heyeti de vaziyeti benim gibi değerlendiriyor.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

TERAKKİPERVER FIRKA REİSLERİNİN TUTUKLANMASI LÜZUMU HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(19 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Suikast kararının evvel ve ahir Terakkiperver reisler tarafından alındığı ve emrolunduğu hakkında İstiklal Mahkemesi heyetinin şimdiye kadar tutuklulara itiraf ettirdikleri noktalarla kanaat gelmiştir.

Suikast teşebbüsünün şahsi teşebbüs olmayıp, siyasi zümrenin siyasi maksatla öteden beri hazırladığı, Ankara'da, son günlerde Bursa'da tatbikine çare arandığı, tutukluların tamamının açık itirafları ile ve tarihleriyle malum olmuş, seyahatleriyle sabit olmuştur. Suikastı müteakip Karabekir Paşa'nın reisicumhurluğunun görüşüldüğünü dahi bugün Yusuf ve İsmail yekdiğerinin karşılarında teyit eylemişlerdir.[1] Kabinenin teşkilinde muhtelif kombinezonlar görüşüldüğü ve hatta arkadaşlarımızdan bazılarını, mesela Recep Bey'i ikna edip aralarına almayı müzakere etmiş olduklarını dahi ifade etmişlerdir.

Ziya Hurşit'in evinde kendisinin faaliyetinden dolayı Ali Fuat Paşa'nın imzasıyla takdirname ve Rauf Bey imzasıyla mektup bulunmuştur.[2] Meclis'te bulunan Terakkiperver Fırka üyelerini tamamen tutuklamak zaruridir. İstiklal Mahkemesi heyetinin kararını pek isabetli bulurum. Ağır neticeler, bu zevatın tutuklanmasında değil, bilakis serbest bırakılmalarındadır. Şüphesiz tutuklanmış bulunanların muhakemesinin cereyanı sırasında hakikatlerin ve şahısların meydana çıkacağını takdir eden Terakkiperver reislerin serbest bırakıldıkları takdirde her tedbire başvurmak tecrübesinde bulunmak isteyeceklerini kabul etmek lazımdır.

Zaten, İstiklal Mahkemesi, İstanbul'da ve diğer yerlerde bulunan Terakkiperver mebusların tamamının tutuklanmaları için mahallerine emir vermiş olduğundan –ve

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1043, A: V-2, D: 79-5, F: 35-16, 17, 18, 19, 20'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Uğur Mumcu, *Gazi Paşa'ya Suikast*, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.13-15. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Bu cümle *Gazi Paşa'ya Suikast*'ta yer almamaktadır. (Y.N.)

2 Bu cümle *Gazi Paşa'ya Suikast*'ta yer almamaktadır. (Y.N.)

bu emir şimdiye kadar başka bir emirle ertelenmemiş ise tatbik edilmiş olması lazımdır– buna göre, Terakkiperver Fırkası'nın reisi bulunan Karabekir Paşa'nın istisnası katiyen doğru olamaz. Dolayısıyla diğerleri gibi Karabekir Paşa ve Münir Hüsrev Beylerin de tutuklanmalarına emir ve müsaade buyurmanızı rica ederim. Bunların tutuklanmaları münasebetiyle davet olunacağı düşünülen ağır neticeler ne olabilir?

Terakkiperver Fırka'nın gizli teşkilat ve tertibatı o kadar kuvvetli ve hazırlıklıdır ki, derhal hareket ve faaliyet karşısında bulunabiliriz. Ben zaten bu ihtimali varit gibi kabul ettiğimdendir ki, dünkü değerlendirmemde hükümetin her yerde teyakkuz halinde ve tedbirli bulunmasını rica etmiştim. Vaziyet böyleyse, Terakkiperver reisleri tutuklamamakla fena akıbetin önüne geçmiş olmayız. Bilakis, üzerine yürümek ve ne varsa tezahürünü görmek ve esasından bertaraf etmek lazımdır. Eğer, Terakkiperver reislerinin ve mensuplarının bir kısmının tamamen siyasi ve cinai kararlardan habersiz ve masum oldukları belli olur da onların haksız tutuklanmış ve muhakeme edilmiş olmaları iddiasında bulunacaklarından, bilahare ağır neticeler ortaya çıkacağı düşünülüyorsa, ben bunu o kadar ehemmiyetli görmüyorum.[1] Çünkü, bu gibilerin içinde bulundukları zümreden, bilhassa kendilerini idare edenler içinden cinai kararı vermiş ve tatbikatıyla iştigal etmiş olanların mevcudiyeti sabit olduktan sonra masumiyet iddiasında bulunanlara - en hafifi– mahcubiyet düşer. O gibilerin en hainane bir teşebbüsü bertaraf etmek ve onun faillerini meydana çıkarmak için İstiklal Mahkemesi'nin almakta olduğu tedbirleri haklı görmeleri icap eder. Bence hiçbir bakımdan, hiçbir nevi tereddüt ve müsamahaya sebep ve mahal kalmamıştır.

Zatı devletlerinin bugünlerde hükümetin başında ve Ankara'da bulunmalarını pek lüzumlu sayarım. Onun için şimdilik hareket buyurulmamasını rica ederim. Benim dahi Ankara'ya dönmemde hiçbir fayda olmadıktan başka, burada bulunmamın faydalı olacağı kanaatindeyim.

Tutuklamalar bittikten ve mahkeme çalışmaya başladıktan sonra lüzum görülürse görüşme temin olunur. Hatta vaziyet az çok aydınlandıktan sonra mahkemenin Ankara'ya dahi nakli caiz olabilir.

Tutuklamaların hızlandırılması ve Abdülkadir gibi kaybolanların bulundurulmasının teminini rica ve en emniyetli tedbirin bu olduğunu arz ederim.

19 Haziran 926

Reisicumhur
Gazi

1 Cümle, belgede bu şekildedir. (Y.N.)

İZMİR SUİKASTI HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(19 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Şifre
Makine başında

19.6.1926

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Terakkiperver reislerinin ve mensuplarının büyük kısmınca suikast teşebbüsünün malum olduğunu kabul etmelidir. Cafer Tayyar Paşa, ayın sekizinde Ankara'ya geldi ve Meclis Kütüphanesi'nde Kâzım Karabekir, Refet Paşalar ve Arif Bey'le yalnız gizli olarak görüştü ve derhal aynı günde İstanbul'a döndü. Hükmetmek caizdir ki, bu görüşme, vakadan kendilerini haberdar etmek içindir. Ziya Hurşit grubunun İstanbul'dan İzmir'e hareketi, Cafer Tayyar Paşa'nın İstanbul'a dönüşünden sonradır. Terakkiperver mebuslar, sekiz tarihinden sonra hemen tamamen grup grup İstanbul'a intikal ettiler. Buraca alınan bazı malumata göre, suikastta muvaffakiyeti müteakip muhalefetin İstanbul'da vaziyete hâkim olarak ona göre kabine ve hükümet şeklini tespit ve tayin edecekleri zannı doğuyor. Bu ihtimale göre muhaliflerin İstanbul'daki hazırlıklarının ve kuvvetlerinin tahmin edildiğinden fazla olması lazımdır.

İstanbul'da bulunan Terakkiperver mebuslardan bir kısmı tutuklanmıştır. Fakat Abdülkadir bulunamamış, Rüştü Paşa, daha diğer bazı mebuslar henüz aranmaktadır. Yukarıdaki değerlendirmeye bazı mebusların İstanbul'da takibi eklenince henüz İstanbul'da her ihtimali nazarı dikkate alarak tedbirli bulunmak lüzumu icap edenlere bildirilmelidir. Miktarı sizce de malum olan gizlenenlerin [...][1] nazarı dikkatte tutulmalıdır.

19 Haziran 926

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1058, A: V-2, D: 79-5, F: 35-8, 9'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Uğur Mumcu, *Gazi Paşa'ya Suikast*, umag Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.15-16. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Bir sözcük okunamadı. Okunamayan sözcük şudur: "المذبلة" (Y.N.)

İZMİR SUİKASTI HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(19 HAZİRAN 1926)

Şifre
Zata mahsustur

İzmir
19.6.1926

Ankara'da Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

C. Fikirlerimin tecrübe edilmiş olduğu hakkındaki itimadı devletinize teşekkür ederim. İçinde bulunduğumuz meselede dahi bana emniyet buyurarak müsterih olmanızı ehemmiyetle rica ederim.

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1045, A: V-2, D: 79-5, F: 35-3, 4, 5'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Uğur Mumcu, *Gazi Paşa'ya Suikast*, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.19-20.
Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın bu telgrafı, Başvekil İsmet Paşa'nın şu telgrafına cevaben yazılmıştır:

"Ankara
19.6.1926

Reisicumhur Hazretleri'ne

Sabahleyin ve şimdi lütuf buyurulan iki telgrafnameyi enine boyuna düşündüm. Sizin fikirlerinizdeki isabet bizlerce teslim ve tecrübe olunmuştur. Bu samimi vaziyete dayanmasam ve Terakkiperver Fırka'nın tamamen tutuklanması meselesinde eğer bu hareket hattımın davamıza ve şahsen size çok zararlı olacağına kati kanaatle kani olmasam, fikirlerimde ısrarlı davranmaya cesaret edemezdim. Bizatihi meseleyi değerlendirelim. Sarı Efe, Şükrü Bey ve Abdülkadir'in tertip ettiği bir hareket âcizlerince her şeyden evvel İttihat ve Terakki Merkezi Umumisi'nin ve fedai teşkilatının bir tezahürü suretinde görülmektedir. Asıl olan bu cephenin İkinci Grup'tan ve Terakkiperverlerden ve ihtimal daha nice meyilli muhitten derece derece taraftarlara sahip olması tabiidir. Eğer bu gözlemde isabet varsa, nazarlarımızı diğer bir asli istikamette yürütmekle tehlikeyi esasından bertaraf etmiş değil, teferruat ve görünüşü ile uğraşarak tehlikenin esasını bir kenara bırakmış oluruz. İkinci olarak, cephe ilanı ise merkezi umumi ister Terakkiperver olsun, tutuklamaları ilk anda bu kadar genişletmek suikast havadisinin bir anda yeniden etrafınıza topladığı bütün muhabbet ve samimiyet bakışlarını endişelendirerek dağıtmaya sebep olur. Takriri Sükun ve İstiklal Mahkemesi'nin ilk anda [çözülmemiş şifre: kk] daha beş kolordu seferber olmuş oluk gibi kan akmakta iken 'Efendiler! Maksadınız isyanı bastırmak değil, hasımlarınızı ımha etmek için fırsat kollamaktır' diyen zat bizim en yakın arkadaşımız idi. Aleni muhakemelerle herkesin her gün yüreğine kadar işleyecek [çözülmemiş şifre: lnvlhrk] mahkûmiyetleri manen kati bir hadise haline gelmeden Kâzım Karabekir Paşa'nın, Fuat Paşa'nın ve benzerlerinin tutuklanmaları herkesin yüreğinde sırasıyla hayret, gazap ve mukavemet doğurur. Dolayısıyla genel tutuklamalara girişmenin vakitsiz olduğu naçizane fikrindeyim. Üçüncü olarak, bu tarz harekette endişe ettiğim ağır neticeler, bunların rastgele tedbirlere girişerek ferden ve toplu olarak bizimle çarpışmaları değildir. Böyle bir ihtimale imkân kalmamıştır. İmkân da olsa, girişseler de, bundan yalnız kendileri kaybederler. Hatırlarsınız ki, Çerkes Ethem'in isyanı ve ihaneti

Tertip olunan suikast, Sarı Efe, Şükrü Bey, Abdülkadir gibi sınırlı sayıdaki şahısların eseri değildir. Tahmin buyurduğunuz gibi, İttihat ve Terakki, eski İkinci Grup ve bilhassa bunları kadrosuna almış olan Terakkiperver reislerdir.

Bu vaziyetin değerlendirilmesinde arada görülen farkın, burada öğrenilen malumatın lüzumu kadar tafsilat ve teferruatla Ankara'ya arz edilememiş olmasında bulunduğunu zannederim.

İstiklal Mahkemesi, evvela bir inceleme heyeti ile mahkûmları birer birer dinlemiş ve her şeyi söyletmiştir.

Aleni mahkemeye başlamayı buradaki alet derecesindeki şahıslarla değil, asıl bunların tahrikçisi olan Terakkiperver reislerin tutuklu olarak buraya gelmesine bırakmak, kamuoyuna iyi tesir için tercih edilmiştir.

Kâzım Karabekir Paşa, Fuat Paşa ve emsalinin şimdiden kamuoyunda suçlu görüldüklerini kabul etmek lazımdır. Genel tutuklamalara zamanında değil, biraz da geç başlanmıştır. Bundan dolayıdır ki, kaybolanlar çoğaldı. Tereddüdümüz devam ederse, daha fena ve herkese güvensizlik verecek vaziyetlere düşeriz.

Bugünkü asileri, Çerkez Ethem ve arkadaşları ile mukayeseye mahal yoktur. O zaman ile bu zaman arasında şartlar ve anlayışlarca fark büsbütün başkadır. Beni bertaraf etmek için hasımlarımızın bulduğu icrai vasıtalar, Laz İsmail, Gürcü Yusuf, Ziya Hurşit ve Çopur Hilmi, ehemmiyetsiz görülecek vasıtalardan değildir.

Bir de hasımlarımızın icra vasıtalarının yalnız bunlarla sınırlı olmadığı da anlaşılmaktadır.

Zabıtamızın hiçbir yerde, hiçbir muvaffakiyet eseri göstermediği sabit olmuştur. Asla zalim ve gaddar mevkiinde değiliz.

gözümüzde muhakkak iken, avucumuzda bulunduğu günleri henüz kamuoyu suçlu olduklarına kanaat getirmemiştir diyerek bile bile elimizden kaçırmışızdır. Onun yüzünden daha sonra birçok ıstıraplar çektiğimiz halde hareketimizdeki isabet sabit olmuştur. Dördüncü olarak, aziz Paşam, suikastın şekli, büyük zaferlerle ve yüksek faziletle mümtaz olan şahsiyetinizin ne kadar kuvvetli olduğunu gösteren yeni bir delildir. Sizi bertaraf etmek gibi siyasi neticeleri sonsuz olan muazzam bir iş için hasımlarımız Laz İsmail, Gürcü Yusuf, Çopur Hilmi'den başka icra vasıtası bulamamıştır. Bunlar ya içinden haber verirler, ya onlara mâni olmak - basit veya muğlak nihayet ve zabıta meselesidir. Fakat sağlam fikir sahiplerinin icraatımızın isabet ve adaletine kani olmasına zaman bırakmaz isek, bu bizi zalim ve gaddar mevkiine düşürür ki, bunun üzerine suikasta teşebbüs edecekler, bundan böyle genç aydınlar olur. Artık o zaman zabıta, hudut, mahremiyet, tam bir emniyet kalmamıştır. İşte korktuğum neticeler budur. Davamızı ve sizin canımdan ziyade sevdiğim kıymetli şahsiyetinizi bu tehlikeden korumak istedim. Beşinci olarak, İstiklal Mahkemesi fikirlerimizdeki samimiyeti kabul etmek lütfunda bulunursa, yine kendisi teşebbüs alarak yeni bir kararla genel tutuklamalardan vazgeçebilir. Abdülkadir'in tutuklanması şüphesiz başka bir ehemmiyete sahiptir ve ısrar ile takip olunmak lazımdır. Diğer büyük tutuklamalar muhakemenin aleniyeti esnasında ahvale tabi olur. Bu müddet esnasında serbest bulunanların girişebilecekleri tedbirler şahsen tecavüz, suikast teşebbüsleri mahiyetinde olursa, uyanıklık ve esasat ve kendilerine yönelik şüphe bu kadar uyanık iken muvaffak olmaları güçtür. Hatta memleket haricine kaçarlarsa kendilerini manen itham ve idam etmiş olurlar. Bu hareketlerinin bize hiçbir zararı olmaz. Özetle: Genel tutuklamalardan vazgeçilmesini ve verilmiş olan emrin geri alınmasını istirham ederim.

Başvekil
İsmet"

Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-2, D: 79-5, F: 35-35-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belgeler Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

İsimleri, Laz, Gürcü, Sarı Efe, Çopur, Ziya Hurşit gibi avampesendane[1] unvanlar örtünen şahıslar bugünün genç ve aydınlarıdır.

İstiklal Mahkemesi'nin her tarafa tebliğ ettiği tutuklama kararları tatbik olunmuştur. İstanbul'da henüz yakalanamayanlar, kısmen kaybolanlardır.

Emrivaki halinde bulunan bu kararı geri aldırıp tutukluları serbest bıraktırmaktan büyük hata olamaz.

Abdülkadir'in zabıtamızca tutuklanabileceğinden şüpheliyim. Bunun için ayrıca tedbir düşünmek lazımdır.

Kaybolanların memleket haricine kaçmalarından ben de endişeli değilim. Fakat, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Meşrutiyet'in ilanından önceki günlerinde mensuplarının dağlara kaçarak en son tedbirlere girişmesinin neticesi ve senelerce sonra İttihat ve Terakki yerine geçen Nâzım Paşa ve arkadaşlarının İttihat ve Terakkicilere müsamahasının neticesi dikkatle hatırlanmalıdır.

Benim sevgili İsmet'im, kendini üzme. Vaziyetin icabı çok seri ve tereddütsüz hareket etmektedir.

Bana itimat edeceğinize bütün kalbimle emin olarak gözlerinizden öperim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

1 Avampesendane: Ayaktakımının beğeneceği bir tarzda, adi ve kaba. (Y.N.)

TEYAKKUZ HALİNDE BULUNULMASI HAKKINDA 8. KOLORDU KUMANDANI SALİH BEY'E*

(19 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Şifre
Makine başında

8. Kolordu Kumandanı Salih Beyefendi'ye

Suikast hadisesi birkaç serserinin tertibi eseri olmayıp, Terakkiperver Fırka reisleri mebusların ve muhaliflerin inkılap ve Cumhuriyet aleyhinde geniş hıyanetleri eseridir. Bu konuda ilk tafsilatı içeren İstiklal Mahkemesi Reisi'nin beyanatı ajansla ilan edilmiştir. Teyakkuz halinde bulunulması uygundur, Efendim.

19 Haziran 926

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1061, A: V-2, D: 79-5, F: 34'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Özeti için bkz. Uğur Mumcu, *Gazi Paşa'ya Suikast,* um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.16. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

HEMEN İZMİR'E GELMESİ HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(20 HAZİRAN 1926)

Şifre

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

C. Son kısa telgrafnameleri üzerine mahkeme heyeti ile derinlemesine ve umumi görüştüm. Istırabınızdan çok elem duyduk. Yüz yüze fikir alışverişinde bulunmaktan başka bir çare düşünemedik. Hemen İzmir'e hareket buyurmaları uygun olacaktır. Caiz ve mümkün görürseniz tayyare ile.

Makine başında devletlilerinin cevabını bekliyorum.

20 Haziran 1926

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1946, A: V-2, D: 79-5, F: 35-6'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Uğur Mumcu, *Gazi Paşa'ya Suikast,* um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.21.
Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın bu telgrafı, Başvekil İsmet Paşa'nın şu telgrafına cevaben yazılmıştır:

"Ankara
20.6.1926

Reisicumhur Hazretleri'ne

Sevgili Paşam, güzel sözlerinize candan teşekkür ederim. Ne kadar mustarip olduğumu tasavvur edemezsiniz. Bu hareket tarzını aklım bir türlü alamıyor. Istıraptan ve ruhi mücadeleden kalbim parçalanıyor. Siz bana nasıl bir hareket hattı tavsiye edersiniz.

İsmet"

Bkz. aynı belge.
Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın telgrafına Başvekil İsmet Paşa'nın cevabi telgrafı şudur:

"Ankara
20.6.1926

Reisicumhur Hazretleri'ne

Beni oraya çağırmanıza çok sevindim. Bilhassa şükran arz ederim. Tren ile saat 17'de hareket edebileceğim ümidindeyim. Sonsuz tazimat.

İsmet"

Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1047'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belgeler Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

İZMİR SUİKASTINI TEL'İN HEYETİNE BEYANAT*

(20 HAZİRAN 1926)

İzmir, 20 (Vakit) - Aziz Gazi'mize karşı tertip olunan menfur suikast teşebbüsünü tel'in için bugün yapılan mitingin kararlarını kendilerine arz eden heyete büyük Gazi'miz aşağıdaki beyanatta bulunmuşlardır:

Yüksek heyetinizi büyük bir hürmetle selamlarım. Muhterem İzmirlilerin ve havalisi halkının, asil hemşerilerimin aleyhime tertip olunan suikasttan dolayı gösterdikleri derin üzüntüleri, yüksek heyecanı minnettarane öğreniyorum. Çok mütehassisim. Asil milletimizin beni ne kadar sevdiğini biliyorum. Bu tezahürat bana olan muhabbetin, şefkatin bilhassa müşterek mefkûremize olan bağlılığın yüksek derecesini teyit eden yeni bir delildir; müteşekkirim, mesudum. Beni öldürürlerse vatandaşlarımın intikamımı alacaklarından eminim. Ben ölürsem, asil milletimizin beraber yürümekte olduğumuz yoldan asla ayrılmayacağına eminim; bununla müsterihim.

Hasımlarımız düşünebildikleri menfur çarelere istedikleri kadar başvursunlar. Onların boğazlanırcasına hareketleri bizim inkılap ateşimizi söndüremez! Onların kendilerini hüsrana, zaman zaman milleti ıstıraba uğratan akılsızlıklarına acıyorum. Cumhuriyet hükümetimizin demir pençesi ve yüksek İstiklal Mahkemesi'nin adalet eli vaziyete tamamen hâkim bulunuyor.

Muhterem halka, onların adilane icraatı neticelerini sükûnetle beklemelerini tavsiye ederim. Yaşasın millet! Yaşasın inkılabımız!

* Milliyet, 21 Haziran 1926, Numara: 129, s.1; *Vakit*, 21 Haziran 1926, Numara: 3044, s.1; *Anadolu*, 21 Haziran 1926, Numara: 3607, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V.* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.44-45; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.254; Zeki Arıkan, *İzmir Basınından Seçmeler 1923-1938*, c.2, 1. kitap, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2003, s.155-156. *Milliyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, diğerleri Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İZMİR SUİKASTI ÜZERİNE YAPILAN MİTİNGLER HAKKINDA TÜRK MİLLETİNE İKİNCİ BEYANNAME*

(22 HAZİRAN 1926)

Ankara Anadolu Ajansı'na
İstanbul Anadolu Ajansı'na
İzmir Gazetelerine

Menfur suikastı tel'in maksadıyla Cumhuriyet Halk Fırkası teşkilatı, Darülfünun ve belediyeler ve Türk Ocaklarının aracılığıyla memleketin her tarafında hararetli ve coşkun mitingler yapıldığını peyderpey öğrenmekteyim. Şahsımdan ziyade milletin mevcudiyeti aleyhine yönelik olduğu anlaşılan gizli siyasi tertipler karşısında bütün milletin duyduğu ve pek vakur ve asil bir surette gösterdiği pek necip hissiyat beni müteselli etmektedir. Bu tezahürat, bütün millet fertlerinin inkılap mefkûrelerimizi canı gibi koruduğuna en parlak ve kuvvetli bir delil teşkil etmektedir. Bu itibarla, gelecek için milletin saadet ve refahı namına hissetmekte olduğum emniyet ve itimadı millet karşısında beyan etmekle büyük bir iftihar ve sevinç duymaktayım.

Bu tezahürat esnasında muhterem ve asil milletimiz tarafından şahsım hakkında lütfen gösterilen samimi ve kalbi muhabbet eserlerinden doğan şükran borcumu alenen ödemeye müsaraat eylerim.[1]

22 Haziran 926

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1071'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Anadolu,* 23 Haziran 1926, s.1; *Cumhuriyet,* 25 Haziran 1926, Numara: 763, s.3; *Milliyet,* 25 Haziran 1926, Numara: 130, s.4; *İkdam,* 25 Haziran 1926, Numara: 10487, s.2; *Akşam,* 25 Haziran 1926, Numara: 2764, s.2; *Yenises,* 25 Haziran 1926, Numara: 116, s.2; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.528; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.255. Cumhurbaşkanlığı Arşivi'ndeki eski yazı belge Musa Sarıkaya, *İkdam*'daki eski yazı metin Güler Kızılelma, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Müsarat etmek: Acele etmek, hızla yapmak, girişmek. (Y.N.)

RUS ŞÛRALAR İTTİHADI REİSİCUMHURU KALİNİN YOLDAŞ'A*

(23 HAZİRAN 1926)

Tel. İzmir, 23.6.1926

1. İkinci maddedeki telgrafnamenin Fransızcaya tercüme ve acilen çekilmesinin temin buyurulmasını istirham ederim, Efendim.

2. Moskova'da Rus Şûralar İttihadı Reisicumhuru Kalinin Yoldaş'a

Suikast münasebetiyle gerek şahsım ve gerek Türk milleti için gösterdiğiniz samimi ve biraderane hissiyata en kalbi teşekkürlerimi beyan ederim. Bu münasebetle Türk milletinin biraderane ve samimane hissiyatla dolu olduğu Rus Şûralar İttihadı ahalisinin ve zatıâlilerinin refah ve saadeti temennilerini arz ederim, Efendim.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 26/70'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.132.
Belge, kaynakta "İzmir'de Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal'den Hariciye Vekâleti'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

ORDUYA TEŞEKKÜR*

(24 HAZİRAN 1926)

Erkânıharbiyei Umumiye Riyaseti'ne

Suikast münasebetiyle riyaseti devletleriyle iftihar eden ve övünen kahraman ordumuzun duyduğu üzüntüyü bildiren telgranameyi samilerini aldım. Gösterilmiş muhabbet eserine şükran arz eder ve kıymetli ordumuza selam, muhabbetler eylerim.

24.6.1926

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Raşit Metel, *Atatürk ve Donanma,* TC Genelkurmay Başkanlığı Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, s.107. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.157-158; Dr. Fethi Tevetoğlu, "Atatürk'ün Toplanmamış Yazıları II", *Belleten,* Sayı: 211, Aralık 1990, s.1171.

KARŞIYAKA SPOR KULÜBÜ HATIRA DEFTERİNE YAZI*

(24 HAZİRAN 1926)

24 Haziran 1926

Bu defaki ziyaretimde geçen aylarda sarf olunan mesai ve gayretin kıymetli eserlerini gördüm. Teşekkür ve tebrik ederim.

Gazi M. Kemal

* Karşıyaka Spor Kulübü kasasında bulunan orijinal belgenin fotokopisi Ahmet Bekir Palazoğlu tarafından Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ne verilmiştir. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Haluk San, *Belgeleri İle Türk Spor Tarihinde Atatürk,* Türk Spor Vakfı, Sayı: 70, İstanbul, 1981, s.71; *Cumhuriyet,* 29 Haziran 1926, Numara: 767, s.3. Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndeki eski yazı belge Hadiye Yılmaz, *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

İZMİR SUİKASTI HAKKINDA İSTANBUL GAZETELERİ BAŞYAZARLARINA İLK BEYANAT*

(24 HAZİRAN 1926)

İzmir, 24 (Başyazarımızın telgrafnamesi) - İstiklal Mahkemesi'nin değerli erkânıyla uzunca bir görüşmeden sonra öğleden sonra Gazi Paşa Hazretleri'ni ziyarete gittik. İsmet Paşa Hazretleri de Naim Palas Oteli'nde Gazi Paşa Hazretleri'nin misafirleri bulunuyorlar. [...]

Gazi Paşa Hazretleri salona dahil oldukları zaman sevinç ve heyecandan yüreklerimiz çatlayacak gibi çarptı. Her zamanki büyük Gazi sanki hiçbir şey olmamış gibi metin ve iltifatkâr, hep ellerimizi sıktı. Etrafına toplandık. Hasret ve özlemle yüzüne bakmaya doyamıyorduk.

"Çok çalışmışlar, çok uğraşmışlar; yapamadılar, muvaffak olamadılar" *dediler ve hüzün ve kederden gerilen vicdanlara güven vermek için de gülerek hemen ilave buyurdular:*

"Merak etmeyiniz, zaten yapamazlardı; muvaffak olamazlardı."

Fakat bu, yalnız bizleri teselli ve tatmin için söylenmiş bir sözdü. Yoksa bugün tafsilatı gözlerimizin önünde bulunan melun teşebbüse nazaran Gazi Paşa Hazretleri'nin İzmir'e ulaşmalarının bir gün ertelenmesi ve nihayet Şevki Bey'in ifşaatı imdada yetişmemiş olsaydı, teşebbüs pekâlâ tatbik mevkiine konulacak, Türk milleti kafasında kopacak en muazzam kıyametin en müthiş buhranlarını geçirecekti.

İsmet Paşa Hazretleri, hadisede Türklük namına milli haysiyete dokunabilecek olan kötülüğün ağırlığı karşısında hayret içindedir.

"Düşündükçe Türklük namına insanın yüzü kızarıyor" buyurdular.

Gazi Paşa Hazretleri bir an için gözlerini dalgalı denizin üzerinde gezdirerek:

"Kurtarılmasına çalıştığımız ve kurtarmaya muvaffak olduğumuz İzmir'de suikast? İşin burası hakikaten garip ve hazin bir maceradır" *dediler.*

Bu sözler söylenirken Gazi'nin dudaklarında bir an için şekillenen hüzün ve elemi ömrümün sonuna kadar unutmayacağım. Bununla beraber, bu, ancak bir an sürdü ve Gazi'nin gözleri yine parladı. Belli idi ki, bakışları milletin yüksek şan ve haysiyetine ve parlak geleceğine takılmıştı. Ve dediler ki:

* *Cumhuriyet,* 25 Haziran 1926, Numara: 763, s.1; *Milliyet,* 26 Haziran 1926, Numara: 131, s.1. Ayrıca bkz. Kandemir, *İzmir Suikastinin İç Yüzü,* Ekicigil Tarih Yayınları, İstanbul, 1955, s.7-8; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.255-256; Sadi Borak, *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri.* Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997, s.231. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya ve Kamil Şeker, *Milliyet*'teki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

Suikast görünüşte şahsıma yönelik görünmekle beraber, hakikatte milletin talihine kurşun sıkılmak isteniyordu. Türk milleti bütün bir düşmanlık cihanı önünde kendi mukadderatını kurtardıktan sonra böyle küçük düşünceler önünde mağlup ve perişan olamayacak kadar ulviyet ve asalet sahibi olduğunu bütün kâinat karşısında ispat eylemiştir. O bir yalçın kayadır ki, ona çarpacak her suikast dalgası hurdahaş olarak, perişan ve çökmüş şekilde yerlere dökülür. Hadise, insanlar içinde bazen ne kadar alçalabilen fıtratlar bulunduğunu ispat etmekten daha ileriye geçemez. Bu, memleket idaresinde insanların ne gibi zorluklarla uğraşmak mecburiyetinde olduklarının bir delilidir. Türk milletinin tahakkuk sahasındaki yüksek mukadderatının her fenalığa ve her suikasta galebe çalarak muvaffak ve muzaffer devam edeceğinden emin olalım.

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ RECEP BEY'E*

(26 HAZİRAN 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Başkitabeti
Telgraf

İzmir
26.6.1926

Ankara'da Müdafaai Milliye Vekili Recep Beyefendi'ye

C. Bilmukabele tebrik eder, teşekkür ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: VII-2-a, D: 90, F: 5'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İZMİR SUİKASTI HAKKINDA İSTANBUL GAZETELERİ BAŞYAZARLARINA İKİNCİ BEYANAT*

(26 HAZİRAN 1926)

İzmir, 26 - İstiklal Mahkemesi'nde aleni muhakemeye başlanıldığı bugün, Reisicumhur Hazretleri biz üç başyazarı kabul buyurdular. Yanlarında Başvekil İsmet Paşa Hazretleri ve mebuslardan bazı zevat hazır bulunuyorlardı.

Reisicumhur Hazretleri bize aşağıdaki beyanatı lütfettiler:

İnsanlar daima yüksek, asil ve mukaddes hedeflere yürümelidirler. Bu hareket tarzıdır ki, insan olanın vicdanını, zihnini, bütün insani anlayışını tatmin eder. Bu tarzda yürüyenler, ne kadar büyük fedakârlık yaparlarsa, o kadar yükselirler ve bu hareket tarzı mutlaka açık olur.

Çünkü toplumlar, alnı açık, zihni açık, kalp ve vicdanı açık insanlar tarafından tercih olunabilen bu manada hareketlerin takipçisi olabilirler.[1] Fikirlerini, hislerini ve teşebbüslerini gizli tutanlar, gizli vasıtaları tatbik teşebbüsünde bulunanlar, mutlaka ar ve utancı icap ettiren bir yol takip edenler, akıl ve mantığın haricinde hareket edenler olabilirler. Bu gibi müteşebbislerin akıbeti önünde sonunda hüsrandır.

* *Cumhuriyet*, 27 Haziran 1926, Numara: 765, s.3; *Milliyet*, 27 Haziran 1926, Numara: 132, s.5; *Yenises*, 27 Haziran 1926, Numara: 118, s.2; *İkdam*, 28 Haziran 1926, Numara: 10490, s.1; *Akşam*, 28 Haziran 1926, Numara: 2767, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.256; Sadi Borak, *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997, s.232. *Milliyet* ve *Cumhuriyet*'teki eski yazı metinler Hüseyin Gültekin, *İkdam* ve *Yenises*'tekiler Hadiye Yılmaz, *Akşam*'daki Ercan Dolapçı tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet* ve *Milliyet*'te cümle şu şekildedir: "Çünkü nâsiyesi açık, dimağı açık, kalb ve vicdanı açık insanlar tarafından ihtiyar olunabilen heyeti içtimaiyeler ancak bu manada hareketlerin muakkibi olabilirler." (Y.N.)

RUS SEFİRİ YOLDAŞ SURİTS'E TEŞEKKÜR*

(27 HAZİRAN 1926)[1]

Reisicumhur Hazretleri, Rus Sefiri Yoldaş Surits tarafından gönderilen tebrik telgrafına şu cevap ile karşılık vermişlerdir:

Şahsıma karşı tertip edilmiş olan suikastın keşfi vesilesiyle vaki olan tebriklerinize teşekkürle karşılık veririm, Efendim.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet,* 27 Haziran 1926, Numara: 132, s.2; *Cumhuriyet,* 28 Haziran 1926, Numara: 766, s.2; *İkdam,* 28 Haziran 1926, Numara: 10490, s.1; *Akşam,* 28 Haziran 1926, Numara: 2767, s.1. *Milliyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Cumhuriyet*'teki Güler Kızılelma, *Akşam*'daki Hüseyin Gültekin, *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 27 Haziran 1926, telgrafın *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

URLA GENÇLERİNE NUTUK*

(30 HAZİRAN 1926)

İzmir, 30 (Özel muhabirimizden) - Sevgili Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin Çeşme'yi teşrif etmek üzere Urla'dan geçerlerken halk tarafından büyük heyecan ve coşkuyla karşılandıklarını bundan evvel yazmıştım. Reisicumhur Hazretleri burada şerefi devletlerine verilen bir çay ziyafetinde halkımızın haklarında gösterdiği büyük coşku ve heyecana karşı lütufkâr teşekkürleriyle cevap vererek, gençliğe:

"İnkılap, dahilen ve haricen pek çok şeylere muvaffak olmuştur; fakat daha vazifemiz bitmemiştir. Gençliğin pek çok çalışması lazımdır. Bu noktaya nazarı ehemmiyetinizi celp ederim" *demişlerdir.*

* *Hâkimiyeti Milliye,* 3 Temmuz 1926, Numara: 1789, s.1; *Cumhuriyet,* 1 Temmuz 1926, Numara: 769, s.2; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.256-257. Eski yazı metinler Ercan Dolapçı tarafından okunmuştur.

KARAKOL CEMİYETİ'NİN İZMİR SUİKASTIYLA İLGİSİ HAKKINDA İZMİR'DE BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(1 TEMMUZ 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti 1.7.1926
Adet
Zata mahsustur

İzmir'de Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Bugün İzmir'de tutuklanan Galatalı Emekli Erkânıharp Miralayı Şevket Bey'in milli harekâtın başında Kara Vasıf'la teşkiline teşebbüs ettikleri gizli bir komiteye dair hatıra ve malumatımı aşağıda zatı devletlerine arz ediyorum. İstiklal Mahkemesi'nin bilgisine sunulmasını rica ederim, Efendim.

Anadolu milli harekâtının başında ben Erzurum'a ulaştığım zaman bütün orduya gayet muntazam, matbu, gizli bir komite nizamnamesi dağıtılmıştı. Bu komitenin ismi, malumunuz olduğu üzere, Karakol Cemiyeti idi. Bu nizamnameyi alan birçok büyük ve küçük kumandanlar ve subaylar, bana olan bağlılıkları hasebiyle bunun benim tarafımdan yayımlandığını zannetmişlerdi. Bunu öğrenince, derhal her tarafta toplatılmasını ve muhteviyatının çok şuursuz olduğunu ve böyle bir gizli cemiyet ile hiçbir alakam olmadığını bildirerek bu gizli komitenin teşekkülünü ve uzuvlaşmasını sınırlamış ve önüne geçmiş idim. Bilahare Sivas Kongresi'nde benimle buluşan Kara Vasıf, bu nizamnamenin kendi taraflarından tertip olunduğunu ve dağıtıldığını itiraf etmişti. Bu nizamname metninde "Büyük Erkânıharbiye" ve onun "reisi" vardı. Büyük Erkânıharbiye'nin ve reisinin kim olduğunu sordum. Böyle bir Erkânıharbiye'nin mevcut olmadığını ve fakat söz konusu olan reisin ben olduğumu söyledi. Yani malumatım ve rızam olmadığı halde memlekette benim nam ve vaziyetimi suiistimal ederek gizli bir komite teşkiline ve onunla kendi akıllarına uygun hedeflere yönelik hareketlere giriştiklerini anlatmıştır. O zaman bu gizli cemiyeti tertip sırasında bilhassa en yakın arkadaş olarak kimlerin dahil olduğunu sordum. İlk temas noktasında Galatalı Erkânıharp Miralayı Şevket Bey'in bulunduğunu söylemişti ve bilhassa İstanbul'da benimle haberleşecek mühim adamlardan birisi olarak da bu Şevket

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1077, A: V-2, D: 79-5, F: 37, 1, 2, 3, 4, 5'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

Bey'i vermişti. Şevket Bey o tarihte Bahri Sefid[1] Mevkii Müstahkem Kumandanı idi. Kendisiyle bu adres ve maksat dahilinde olmaksızın bazı hususlara dair aramızda haberleşme dahi geçmiştir. Bilahare Kara Vasıf ve bu Erkânıharp Miralayı Şevket ile buna benzer birtakım adamların benimle beraber oldukları ve yaptıkları teşkilatın güya tarafımdan emrolunduğunu ifade suretiyle birçok saf ve samimi arkadaşların aldatıldığını anladım ve ondan sonradır ki kendilerine lazım gelen ihtarlarda bulunabildim. Dolayısıyla bugün takip olunan Kara Çete'nin Kara Vasıf gibiler tarafından teşkil edildiği malum olan Karakol Cemiyeti'nin mensuplarıyla alakadar bulunduklarına şüphe yoktur. Buna göre Galatalı tutuklu Şevket Bey'e ilk sorulacak sorular arasında: Karakol Cemiyeti nedir? Ne vakit ve ne maksatla teşekkül etmiştir? Nizamnamesi nedir? Mensupları kimlerdir?

Bu sorulara dair kâfi derecede izahat alındıktan sonra müteakip safhalara intikal tarzı takdir buyurulabilir.

Gazi M. Kemal

1 Bahri Sefid: Akdeniz. (Y.N.)

İSMET PAŞA'YA*

(5 TEMMUZ 1926)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti — Ankara[1]
Kalemi Mahsus Müdüriyeti — 5.7.1926
Adet

İsmet Paşa Hazretleri'ne

Tevfik Bey geldi. Zatı devletlerinin Çarşamba ve mahkeme heyeti arkadaşlarının Perşembe günü teşriflerini müjdeledi. Hepinizle birlikte görüşmeyi ve hatta bir an evvel buluşmayı elzem sayıyorum. Yarın hep beraber teşrifleri çok uygun olacaktır. Bir gece burada istirahat buyurulur. Bu akşam cevabınızı bekliyorum, Efendim.

Gazi
M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4, D: 52, F: 23'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Telgraf antetli kâğıda yazılmıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa o sırada Çeşme'dedir. (Y.N.)

MALİYE VEKÂLETİ'NE MUSTAFA ABDÜLHALİK BEY'İN TAYİNİ HAKKINDA TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ RİYASETİ'NE*

(13 TEMMUZ 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/723

Ankara
13.7.1926

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Sıhhi ahvalinden dolayı istifa eden Trabzon Mebusu Hasan Hüsnü Beyefendi'nin yerine Çankırı Mebusu Mustafa Abdülhalik Beyefendi'nin Maliye Vekâleti'ne tayini Başvekâlet'in teklifi üzerine münasip görülmüştür, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-3, D: 51, F: 53-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İSTANBUL TAYYARE KONGRESİ REİSİ HÂKİM RIZA BEY'E*
(14 TEMMUZ 1926)[1]

İstanbul Tayyare Kongresi Reisi Hâkim Rıza Beyefendi'ye

Tayyare Kongresi münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkürler beyan eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet,* 14 Temmuz 1926, Numara: 149, s.3; *Yenises,* 14 Temmuz 1926, Numara: 135, s.3. *Milliyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Yenises*'teki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 14 Temmuz 1926, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

BEYOĞLU HİLALİ AHMER KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(16 TEMMUZ 1926)[1]

Geçenlerde toplanan Beyoğlu Hilali Ahmer[2] Kongresi namına çekilen telgrafa cevaben Gazi Paşa Hazretleri tarafından aşağıdaki telgraf gönderilmiştir:

Hilali Ahmer Kongresi münasebetiyle muhterem üyelerin hakkımda gösterdikleri hissiyata teşekkür beyan eylerim, Efendim.

* *Milliyet,* 14 Temmuz 1926, Numara: 149, s.3; *Yenises,* 14 Temmuz 1926, Numara: 135, s.3. *Milliyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Yenises*'teki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 14 Temmuz 1926, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 Kızılay. (Y.N.)

İTİMATNAMESİNİ SUNAN SIRP, HIRVAT VE SLOVEN KRALLIĞI SEFİRİ POPOVİÇ'İN NUTKUNA CEVAP*

(21 TEMMUZ 1926)

Ankara, 21.7.1926

Sefir Hazretleri,

Haşmetli Sırp, Hırvat ve Sloven Kralı Hazretleri'nin zatıâlinizi nezdime fevkalade delege ve ortaelçi tayin eylediğini bildiren itimatnamenizi büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Her iki memleket münasebetlerinin siyasi, ticari ve iktisadi sahalarda tesisinin tamamlanması için iki tarafça sarf olunan mesaiye dair beyanatınızı memnuniyet ve alaka ile dinledim. Bu arzularınıza tamamıyla iştirak eder ve karşılıklı ve müşterek menfaatların idrakiyle tesis olunacak iyi münasebetlerin her iki memleket için faydalı neticeler hasıl edeceği kanaatimi beyan eylerim. Hakikaten bütün milletlerin birbirleriyle münasebetleri lüzumu, bugünkü medeniyetin doğurduğu hayırkâr etkenlerdendir.

Yüksek vazifelerinizi yaptığınız sırada her iki memleket arasında mevcut iyi münasebetlerin muhafazası hususundaki samimi arzularımızı defalarca ve bizzat öğrenecek ve şahit olacaksınız. Bu yolda sarf olunan mesainizin yardımıma ve Cumhuriyet hükümetinin tam desteğine mazhar olacağına şüphe yoktur.

Türk milleti ve şahsım hakkında ifade ettiğiniz dostane hissiyata teşekkürle beraber, bilmukabele Haşmetli Kralınız Hazretleri'nin ve Sırp, Hırvat ve Sloven milletlerinin refah ve ikbali hakkında en samimi temennilerimi bildirir ve zatıâlinize hoş geldiniz derim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'nden Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.262-263. Ayrıca bkz. *Akşam*, 25 Temmuz 1926, Numara: 2794, s.3. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'ndaki Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiş, *Akşam*'daki eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

İSTANBUL MUALLİM MEKTEPLERİ MEZUNLARI CEMİYETİ KONGRE REİSİ MAHİR BEY'E*

(23 TEMMUZ 1926)[1]

İstanbul Muallim Mektepleri Mezunları Cemiyeti'nin genel merkez delegeler kongresi münasebetiyle kurtarıcı Cumhurreisimiz Gazi Paşa'ya bir telgraf çekilmiştir. Gazi Paşa'dan Kongre Reisi Mahir Bey'e gelen telgrafname aşağıdadır:

Cemiyetinizin senelik kongresi dolayısıyla muhterem üyelerin hakkımda gösterdikleri hissiyattan doğan memnuniyet ve teşekkürlerimi beyan eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 23 Temmuz 1926, Numara: 792, s.2. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 23 Temmuz 1926, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

RUS TAYYARECİ MERCAUP VE RUS GAZETECİSİ KOLÇOF YOLDAŞLARLA MÜLAKAT*

(25 TEMMUZ 1926)[1]

Tayyareci Mercaup Yoldaş ile beraber Moskova'dan Ankara'ya uçarak gelmiş olan Rus gazetecisi Yoldaş Kolçof dün sabah saat on bir buçuk treniyle şehrimize gelmiştir. Kendisiyle Rus Sefareti'nde görüşen bir yazarımıza Rus yazarı seyahati etrafında şu izahatı vermiştir:

"Ben Agopetyok mecmuasının müdürü ve Pravda gazetesi muhabirlerindenim. Ankara'da son derece samimi ve iyi karşılandık. [...] Bilhassa kayda mecburum ki, bütün Moskova'nın kıskanç bir itina ile takdir ettiği Türk İnkılabı'nın dahisi Gazi Reisicumhur'unuz tarafından Ankara'da kabul olunduk.

Sovyet İttihadı Hükümetleri Genç Komünistler Teşkilatı Heyeti Merkeziyesi tarafından Gazi'ye Moskova'nın kırmızı güllerinden yapılmış büyük bir buket gönderilmiştir. Gazi bunu samimi bir tavırla aldı, kokladı ve masası üzerine koydu. Büyük inkılapçı ile tam kırk dakika baş başa ve karşı karşıya kaldık. Hayatımın en nezih intibaını Gazi'nin huzurunda yaşadığım bu kırk dakikaya borçluyum dersem, yalan sanmayınız. Gazi bize çok lütufkâr davrandı. Mercaup'a tayyarecilik hakkında, bana da Rus gazeteciliği hakkında sorular sordu. Hürmetkârane izahat verdik.

Nihayet Gazi bize selametle memleketimize dönme temennisinde bulundu.

"Selametle gidiniz efendiler!" *dedi.* "Pek yakında Türk tayyarecilerinin aynı yol üzerinde size iadei ziyaret edeceğini bildirmek isterim."

Hürmetle, takdirle salondan çıktık. Gazi Paşa Hazretleri bilhassa Moskova gençlerinin kendisine gösterdikleri samimiyeti memnuniyetle karşılamış ve kendilerine selam göndermiştir.

* *Milliyet,* 30 Temmuz 1926, Numara: 165, s.1, 4. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Görüşme hakkında *Hâkimiyeti Milliye*'de şu haber yer almaktadır:

> "Reisicumhur Hazretleri evvelki gün Çankaya'da Rus Büyükelçisi Surits Yoldaş'ı kabul buyurmuşlardır.
> Surits Yoldaş, geçende Moskova'dan Ankara'ya gelen Rus tayyarecisi Mercaup ile Pravda muhabiri Kolçof'u, Gazi Hazretleri'ne takdim etmiştir.
> Mülakat esnasında Reisicumhur Hazretleri'nin nezdinde Hariciye Vekili Tevfik Rüştü ve Başkâtip Tevfik Beyefendiler hazır bulunmuşlardır."

Bkz. *Hâkimiyeti Milliye,* 27 Temmuz 1926, Numara: 1814, s.1. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur. (Y.N.)

KONYA'DA 2. ORDU MÜFETTİŞİ BİRİNCİ FERİK FAHRETTİN PAŞA'NIN TERFİSİNİ TEBRİK*

(26 TEMMUZ 1926)

26.7.1926

Konya'da 2. Ordu Müfettişi Birinci Ferik Fahrettin Paşa Hazretleri'ne

Büyük Zafer'in 4. senesini idrak ederken, birinci ferikliğe[1] terfilerini tebrike fırsat bulmakla bahtiyarım. Bu vazifeyi yerine getirirken zatı devletlerinin Türkiye Cumhuriyeti'nin tesis ve teyidine ve vatanın kurtuluşuna esas olan milli mücadelede ve muharebe meydanlarında geçen fedakârane mesaisini takdirkârane hatırlıyorum.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi Mustafa Kemal

* Fahrettin Altay, *On Yıl Savaş ve Sonrası,* İnsel Yayınları, İstanbul, 1970, s.385; *Babalık,* 1 Eylül 1926, Numara: 2183, s.1. *Babalık*'taki eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur

1 Birinci ferik: Orgeneral. (Y.N.)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ REİSİ BİRİNCİ FERİK KÂZIM PAŞA'NIN TERFİSİNİ TEBRİK*

(26 TEMMUZ 1926)[1]

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti — Ankara
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
Birinci Ferik Kâzım Paşa[2] Hazretleri'ne

Büyük Zafer'in 4. senesini idrak ederken, birinci ferikliğe[3] terfilerini tebrike fırsat bulmakla bahtiyarım. Bu vazifeyi yerine getirirken zatı devletlerinin Türkiye Cumhuriyeti'nin tesis ve teyidine ve vatanın kurtuluşuna esas olan milli mücadelede ve muharebe meydanlarında geçen fedakârane mesaisini takdirkârane hatırlıyorum.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi M. Kemal

* Aslı, Teoman Özalp Özel Arşivi'nde bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz ve Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Eski yazı belgede tarih bulunmamaktadır. Ancak belge "2. Ordu Müfettişi Birinci Ferik Fahrettin Paşa'ya" yazılan 26 Temmuz 1926 tarihli belge ile aynı gün yazılmış olmalıdır. (Y.N.)

2 Kâzım Özalp. (Y.N.)

3 Birinci ferik: Orgeneral. (Y.N.)

ERKÂNIHARBİYEİ UMUMİYE REİSİ SANİSİ FERİK KÂZIM PAŞA'NIN TERFİSİNİ TEBRİK*

(26 TEMMUZ 1926)[1]

Türkiye Cumhuriyeti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti

Erkânıharbiyei Umumiye Reisi Sanisi Ferik Kâzım Paşa[2] Hazretleri'ne

Zaferin dördüncü senesini idrak ederken, büyük eserin elde edilmesi için fedakârane çalışmış olmak mazhariyetiyle mümtaz bulunan zatı devletlerinin ferikliğini[3] tebrik etmekle bahtiyarım.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi M. Kemal

* Türk Tarih Kurumu Kâzım Orbay Arşivi, Dosya No: 4, Belge No: 97. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur.

1 Eski yazı belgede tarih bulunmamaktadır. Ancak bu belge de "2. Ordu Müfettişi Birinci Ferik Fahrettin Paşa'ya" yazılan 26 Temmuz 1926 tarihli belge ile aynı gün yazılmış olmalıdır. (Y.N.)

2 Kâzım Orbay. (Y.N.)

3 Ferik: Korgeneral. (Y.N.)

KIRŞEHİR HEYETİNE NUTUK*

(8 AĞUSTOS 1926)

Kırşehir vilayeti halkının büyük Gazi'mize tazimkârane hissiyatını arz etmek üzere şehrimize gelmiş olan heyet, dün izinli olarak şehrimizde bulunmakta olan Şark İstiklal Mahkemesi üyelerinden Kırşehir Mebusu Lütfi Müfit Beyefendi'nin aracılığıyla Çankaya'da Reisicumhur Hazretleri tarafından kabul olunmuştur.

Heyet Reisi Vali Hâzım Bey, Gazi Reisicumhur Hazretleri'ne halkın tazimkârane hissiyatını ifade eden aşağıdaki nutku irat etmiştir: [...]

Reisicumhur Hazretleri Kırşehirlilerin hissiyatına tercüman olan bu sözlere aşağıdaki lütufkâr cümlelerle karşılık vermişlerdir:

Muhterem Kırşehir vilayeti halkının temsilcisi olan heyetinizi hürmetle selamlarım. Kırşehirlilerin Cumhuriyet prensipleri ve şahsım hakkındaki duygularını büyük bir haz ve memnuniyetle dinledim. Benim de aynı derecede mütekabil hissiyatla mütehassis olduğuma emniyet buyurulmasını ve bu hissiyatımın dönüşünüzde selamlarımla muhterem Kırşehirlilere bildirilmesini rica ederim.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 9 Ağustos 1926, Numara: 1827, s.1. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

VARŞOVA'DA TÜRKİYE CUMHURİYETİ SEFİRİ YAHYA KEMAL BEY'E*

(11 AĞUSTOS 1926)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Başkitabeti
Telgraf
4/633

Ankara
11.8.1926

Varşova'da Türkiye Cumhuriyeti Sefiri Yahya Kemal Beyefendi'ye

Seyyar sergimizin seyahati münasebetiyle Lehistan halkı ve resmi ricali tarafından Türkiye ve şahsım hakkında gösterilen dostane hissiyattan pek mütehassisim. Teşekkürlerimi bildiririz.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 21'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

NACİ PAŞA'YA*
(18 AĞUSTOS 1926)

Telgraf

İstanbul'da Gülhane'de Naci Paşa Hazretleri'ne

Geçirdiğiniz ameliyatı biraz geç haber aldım. Neticenin muvaffakiyetinden doğan sevincim büyüktür. Şifa ve afiyet temenni eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

Yazdım.
18.8.1926

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-5, D: 53, F: 44'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

TEKİRDAĞ HEYETİNE NUTUK*

(18 AĞUSTOS 1926)

Muhterem Tekirdağı vilayeti halkını temsil eden yüksek heyetinizin hakkımda gösterdikleri muhabbet ve samimiyete teşekkür eder ve muhterem halkı şahsınızda hürmetle selamlarım. Trakya'nın güzel ve sevimli bir parçası olan Tekirdağı'nın ben-

* *Cumhuriyet,* 22 Ağustos 1926, Numara: 821, s.3. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın 17 Ağustos 1926 günü Mardin, 22 Ağustos günü Bolu ve 30 Ağustos günü Malatya heyetlerini kabulü hakkında *Hâkimiyeti Milliye*'de şu haberler yer almaktadır:

> "Büyük Gazi'mize Mardin vilayeti halkının derin tazimkârane hissiyatını arz için Mardin Mebusu Abdürrezzak Bey'in refakatinde Belediye Reisi Doktor Mahmut Bey'in riyaseti altında Mardin Türk Ocağı ve Himayei Etfal Cemiyeti Reisi Doktor Cevdet Şakir, Meclisi Umumii Vilayet üyelerinden Abdülkerim, Muallimler Birliği Delegesi Refet ve Ticaret Odası Reisi İsmail Beylerden meydana gelen heyet şehrimize gelmiş ve büyük Gazi'miz tarafından kabul olunmuştur.
> Heyet büyük Gazi'mize Mardinlilerin en derin tazimkâr hissiyatını arz etmiş ve teşebbüs edilen ümran ve imar faaliyetine dair gerekli izahat vermiştir. Ondan sonra Reis Mahmut Bey, Reisicumhur Hazretleri'ne hitaben aşağıdaki nutku irat etmiştir: [...]
> Reisicumhur Hazretleri bu nutuktan mütehassis olmuşlar ve Mardin halkının göstermiş olduğu bu derin alaka ve bağlılıktan dolayı duydukları hazzı ve selamlarının halka beyanını tebliğ buyurmuşlardır.
> Heyet. Mardin'de inşa edilmekte olan mektebin büyük Reisicumhur'umuzun namıyla isimlendirilmesi için istirhamda bulunmuşlar, Reisicumhur Hazretleri heyetin bu arzusuna rıza göstererek zirai, iktisadi, kültürel hayatta takibi zaruri olan yollar hakkında heyeti aydınlatmak ve yol göstermek lütfunda bulunmuşlardır. Heyet 40 dakika kadar büyük Gazi'mizin yanında kalmış ve çok derin ve kuvvetli hislerle ayrılmışlardır. Heyetin istirhamına karşılık olarak, Reisicumhur Hazretleri en müsait bir fırsatta Mardin'i teşrif buyuracaklarını beyan etmişlerdir."

Bkz. *Hâkimiyeti Milliye,* 18 Ağustos 1926, Numara: 1836, s.1-2;

> "Bolu halkının büyük Gazi'mize tazim ve muhabbet hissiyatını arza memur Vali Ali Rıza Bey'in riyaseti altındaki heyet dün Bolu mebusları Falih Rıfkı ve Cevat Abbas Beylerin refakatiyle dörtte Çankaya'ya gitmiş ve Reisicumhur Hazretleri tarafından kabul olunmuştur. Heyet, büyük Gazi'mize halkın derin tazimkâr hissiyatını arz ve Belediye Reisi Tahir Bey Reisicumhur Hazretleri'ne hitaben aşağıdaki nutku irat etmiştir: [...]
> Reisicumhur Hazretleri bu samimi hissiyata karşı lütufkâr bir şekilde karşılık vermişler ve selamlarının Bolu'nun muhterem halkına tebliğini beyan buyurmuşlardır.
> Bolu'yu teşrifleri için vaki olan istirhama karşı büyük Gazi'miz en münasip bir fırsatta bu davete icabet buyuracaklarını tebliğ etmişlerdir.
> Ondan sonra Reisicumhur Hazretleri Bolu'daki iktisadi ve kültürel faaliyet hakkında heyetle sohbet etmişler ve bilhassa Bolu vilayetinin ormancılığı ve ziraatı hakkında heyetin maruzatını dinleyerek yol gösterici vasiyetlerde bulunmuşlardır.
> Ondan sonra heyet Reisicumhur Hazretleri'ne veda ederek yanlarından ayrılmışlardır."

Bkz. *Hâkimiyeti Milliye,* 23 Ağustos 1926, Numara: 1841, s.1. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur. (Y.N.)

de ayrı ve tatlı bir hatırası saklıdır. Harbi Umumi esnasında 19. Fırka Kumandanlığını Tekirdağı'nda üstlenmiş ve fırkayı teşkil etmekliğim Maydos, Arıburnu ve Anafartalar'daki askeri faaliyetimin esasını teşkil eylemiştir. Yüksek heyetinizle görüşmek suretiyle bu hatırayı canlandırdığımdan, sizlere ayrıca teşekkür eder ve muhterem Tekirdağı halkına hürmet ve selamlarımın tebliğini yüksek heyetinizden rica ile en müsait bir zamanda ziyaretlerine geleceğimi arz eylerim.

"Gazi Reisicumhur'umuza Malatya vilayeti halkının tazim hissiyatını arz etmek üzere Malatya Mebusu Mahmut Nedim Bey'in riyaseti altında Malatya Halk Fırkası Mutemedi Sait, Türk Ocağı Delegesi Talat, Ticaret Odası Delegesi Yahya, Belediye üyelerinden Osman ve Ali, Himayei Etfal Delegesi Abidin, Ticaret Odası üyelerinden Mahmut ve Araplar Ticaret Odası Reisi Asım, Türk Ocağı Delegesi ve tüccardan Mahmut, Tahrir Heyeti Müdürümüz Naşit Hakkı, Kemaliye Belediye Reisi İsmail, tüccardan Bekir Sıddık ve Ömer Beylerden meydana gelen tazim heyeti Mebus Doktor Hilmi Bey'in refakatinde dün 16.30'da Çankaya'da Reisicumhur Hazretleri tarafından kabul buyurulmuştur.

Reisicumhur Hazretleri Malatya vilayeti halkının ve heyet üyelerinin ahvalini sorduktan sonra memleketin genel vaziyeti hakkında izahat talep buyurmuşlar ve verilen izahatı dinledikten sonra bir ziraat memleketi olan Malatya'da yapılacak zirai teşebbüsler hakkında yol gösterici vasiyetlerde bulunmuşlardır.

Reisicumhur Hazretleri'ne tazimkâr hissiyatını ifade için üyelerden Osman Bey tarafından aşağıdaki nutuk okunmuştur: [...]

Reisicumhur Hazretleri nutkun okunmasını müteakip Malatya halkı namına arz olunan hissiyattan dolayı mütehassis olduklarını ve muhterem vilayet ahalisini heyetin şahsında selamladıklarını ve özel selamlarının dönüşlerinde halka bildirilmesini emir buyurmuşlardır. Büyük Gazi'miz suikast hadisesi münasebetiyle gösterilen hissiyata karşı da müteşekkir olduklarını beyan buyurmuşlardır.

Reisicumhur Hazretleri şimdiye kadar henüz şereflendirmemiş olduğu Malatya vilayetini ortaya çıkacak en müsait bir fırsat ve imkânda teşrif eyleyeceklerini beyan buyurarak halkın bu asil arzusuna karşı teveccüh göstermişlerdir.

Büyük Gazi'miz bilhassa Malatya vilayetinin milli mücadele esnasında göstermiş olduğu sağlamlıktan bir takdir lisanıyla bahis buyurmak suretiyle heyetin kalbinde büyük minnettarlık uyandırmışlardır.

Heyet, bu minnettarlık hissiyatı arasında büyük Gazi'mizin yanından ayrılmıştır."

Bkz. *Hâkimiyeti Milliye,* 31 Ağustos 1926, Numara: 1849, s.1. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur. (Y.N.)

KAYSERİ HEYETİNE NUTUK*

(29 AĞUSTOS 1926)

Reisicumhur Hazretleri'ne Kayserililerin tazimatını arz etmek üzere Vali Ali Vefa Beyefendi'nin riyasetlerinde Lise Müdürü Sadık, Türk Ocağı Reisi Bahattin, Halk Fırkası Reisi Faik, Kayseri Gazetesi Başyazarı Halis Zeki, Ticaret Odası Reisi Taşçızade Ömer Hulusi, Belediye Reisi İbrahim Sefa, Meclisi Umumi üyelerinden Ali Rıza, Bünyan Halk Fırkası namına Burhanettin Beylerden mürekkep olarak şehrimize gelen Kayseri heyeti dün saat 16'da Reisicumhur Hazretleri'nin huzurlarına kabul buyurulmuşlardır. Reisicumhur Hazretleri heyete fevkalade iltifat buyurmuşlardır.

Heyet reisi Vali Vefa Beyefendi halkın büyük Gazi'mize olan derin tazim ve bağlılığını irat ettiği şu nutukla arz etmiştir: [...]

Reisicumhur Hazretleri bu nutka cevaben:

"Kayseri halkının muhterem heyetinizi zahmete katlanarak buraya kadar göndermelerine teşekkür ederim. Çok mütehassisim. Dönüşünüzde selamımı muhterem halka, Kayserililere tebliğ ediniz. Şahsım hakkındaki iltifatınıza da teşekkürler ederim. İlk fırsatta Kayseri'yi ziyaret edeceğim" *buyurmuşlardır.*

* *Hâkimiyeti Milliye,* 30 Ağustos 1926, Numara: 1848, s.2. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

TÜRKİYE İDMAN CEMİYETLERİ İTTİFAKI İSTANBUL MINTIKASI DÖRDÜNCÜ KONGRE REİSİ CEVAT RÜŞTÜ BEY'E*

(30 AĞUSTOS 1926)[1]

Geçen Cuma günü dördüncü kongresini yapan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı İstanbul Mıntıkası Kongre Reisi tarafından Gazi Paşa Hazretleri'ne çekilen telgrafa aşağıdaki cevap gelmiştir:

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı İstanbul Mıntıkası
Dördüncü Kongre Reisi Cevat Rüştü Bey'e

Dördüncü Kongrelerini yapan İdman Cemiyetleri üyelerinin hakkımda gösterdikleri hissiyata müteşekkirim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet,* 30 Ağustos 1926, Numara: 196, s.3; *İkdam,* 30 Ağustos 1926, Numara: 10543, s.2; *Yenises,* 30 Ağustos 1926, Numara: 182, s.3. *Yenises*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, diğerleri Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 30 Ağustos 1926, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

NAKLİYATI UMUMİYE TÜRK ANONİM ŞİRKETİ'NE TEŞEKKÜR*

(30 AĞUSTOS 1926)[1]

Kara nakliyat şirketi faaliyete başlarken Reisicumhur Hazretleri'ne bir telgraf çekerek tazimat arz eylemişti. Gazi Paşa Hazretleri'nden söz konusu telgrafnameye aşağıdaki cevap gelmiştir:

İstanbul'da Kütahya Mebusu Hâkim Rıza Bey'e

Nakliyatı Umumiye Türk Anonim Şirketi'nin işe başlaması münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim, Efendim.

* *Yenises,* 30 Ağustos 1926, Numara: 182, s.3. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Yenises*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 30 Ağustos 1926, telgrafın *Yenises*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

KASTAMONU MINTIKA TİCARET KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(6 EYLÜL 1926)[1]

Kastamonu Mıntıka Ticaret Kongre Reisi Burhaneddin Bey'e

C. Mıntıka Ticaret Kongresi münasebetiyle muhterem üyelerin hakkımda gösterdikleri hissiyata teşekkür eder, memleketin iktisadi gelişmesini temin hususundaki mesailerinin muvaffakiyetlerini temenni eylerim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Açıksöz*, 6 Eylül 1926, Numara: 1751, s.1. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.
1 *Açıksöz*'de telgrafın tarihi yer almamaktadır. 6 Eylül 1926, telgrafın *Açıksöz*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

GALATA'DA SEYYAR SERGİ TERTİP HEYETİNE TEŞEKKÜR*

(8 EYLÜL 1926)

[...] Tertip Heyeti Riyaseti'nden serginin salimen dönüşü münasebetiyle Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri'ne çekilen tazimat arzını ve dönüşü bildiren telgrafnameye dün Gazi Paşa Hazretleri'nden aşağıdaki telgraf gelmiştir:

Galata'da Seyyar Sergi Tertip Heyeti Reisi Refik Beyefendi'ye

C. Seyyar serginin riyaseti âliyelerinde icra ettiği büyük muvaffakiyeti takdir ve hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkür ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 9 Eylül 1926, Numara: 839, s.2. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İSTANBUL TÜRK GENÇLİĞİ TEALİ VE TEAVÜN CEMİYETİ'NE TEŞEKKÜR*

(13 EYLÜL 1926)[1]

İzmir'in kurtuluş gününün yıldönümü münasebetiyle İstanbul Türk Gençliği Teali ve Teavün Cemiyeti tarafından Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne çekilen telgrafa Gazi Hazretleri şu cevabı vermişlerdir:

İstanbul Türk Gençliği Teali ve Teavün Cemiyeti[2] Reisi Ekrem Beyefendi'ye

İzmir'in kurtuluş gününün yıldönümü münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkürler takdim eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 9 Eylül 1926, Numara: 839, s.2. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

HÜSREV BEY'İN ELÇİ OLARAK TAYİNİ HAKKINDA BULGARİSTAN KRALI 3. BORİS'E*

(14 EYLÜL 1926)

Aziz ve büyük dost,

Türkiye ve Bulgaristan arasında hayırlı olarak mevcut olan dostluk bağlarının muhafazasını ve sağlamlaştırılmasını talep ettiğimden ve lüzumlu gördüğümden, Budapeşte'deki Türkiye Ortaelçisi Rıdvan Bey oğlu Hüsrev Bey'in[1] nezdi haşmetanelerine Türkiye Cumhuriyeti fevkalade delege ve ortaelçisi sıfatıyla tayine ve göndermeye karar verdim.

Adı geçenin vasıfları ve hasletleri ve şimdiye kadar gösterdiği dirayet ve fataneti, kendisine verilen yüksek vazifeyi haşmetanelerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağının teminatı bulunmaktadır.

Bu kanaat ile kendisini iyi kabul buyurmalarını ve gerek kendi namıma gerek Türkiye Cumhuriyeti hükümeti namına tarafımdan vuku bulacak bütün tebliğlere ve bilhassa zatı haşmetanelerinin şahsi saadeti ve Bulgaristan'ın refahı hakkındaki temennilerime dair vereceği teminata tamamen emniyet ve itimat buyurularak yüksek vazifesinin iyi yapılması hususunda desteğe nail olmasını zatı haşmetanelerinden rica ederim.

Çankaya'da 14 Eylül 1926'da yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 2/96'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.494-495. Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından Türkçeye çevirilmiştir. Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal'den, Bulgarlar Kralı Haşmetli 3. Boris Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

1 Hüsrev Gerede. (Y.N.)

NAFIA İŞLERİNİN MAARİF VEKİLİ NECATİ BEY TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(19 EYLÜL 1926)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti — Ankara
Kalemi Mahsus Müdüriyeti — 19.9.1926
Adet
4/672
Tel

Başvekâlet Canibi Samiine

16.9.1926 tarih ve 6/3676 numaralı tezkerei samileri cevabıdır.

Vazife dolayısıyla ayrılacak olan Nafıa Vekili Behiç Beyefendi'nin dönüşlerine kadar Nafıa işlerinin vekâleten Maarif Vekili Necati Beyefendi tarafından yürütülmesi yüksek bildirimleri üzere uygun bulunmuştur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-13, D: 60-1, F: 25'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

ADLİYE İŞLERİNİN MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ RECEP BEY TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(23 EYLÜL 1926)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/677
Tel

Ankara
23.9.1926

Başvekâlet Canibi Samiine

20.9.1926 tarih ve 6/3721 numaralı tezkerei samileri cevabıdır.

Delege olarak memuren Avrupa'ya giden Adliye Vekili Mahmut Esat Beyefendi'nin dönüşüne kadar Adliye işlerinin vekâleten Müdafaai Milliye Vekili Recep Beyefendi tarafından yürütülmesi yüksek bildirimleri üzere uygun bulunmuştur, Efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4, D: 52, F: 27'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

KASTAMONU MUALLİMLER BİRLİĞİ KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(25 EYLÜL 1926)[1]

Geçen Cuma toplandığını yazdığımız Muallimler Birliği'mizden Reisicumhur Hazretleri'yle diğer yüksek makamlara telgraflar çekilmişti. Bu telgraflarla alınan cevapları aşağıda yayımlıyoruz:

[...]

Kastamonu Muallimler Birliği Kongre Reisi Celal Bey'e

C. Birliğin senelik kongresi münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Açıksöz*, 25 Eylül 1926, Numara: 1766, s.1. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 *Açıksöz*'de telgrafın tarihi yer almamaktadır. 25 Eylül 1926, telgrafın *Açıksöz*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

SPOR KONGRESİ HEYETİNE NUTUK*

(30 EYLÜL 1926)

Ankara, 1 (AA) - Spor Kongresi namına Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri'ne tazimat arzına memur edilen hususi heyet bugün saat 15'te Çankaya'da Paşa Hazretleri tarafından kabul buyurulmuşlardır.

Heyete riyaset eden Maarif Vekili Necati Beyefendi Hazretleri ziyaret kastının bütün Türk gençliğini temsil eden Kongre üyeleri namına tazimat arz etmek olduğunu beyan eyledi.

Gazi Paşa Hazretleri, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı teşkilatının nerelere kadar yayılacağını sormuşlardır.

Merkezi Umumi namına Ali Sami Bey şimendifer uğrağı ve sahil vilayetlerinden birçoğunda mıntıka teşkilatı olduğunu, dahilde ve doğu vilayetlerinde nakliye vasıtalarının azlığı yüzünden teşkilatının genişleyemediğini, yalnız Sivas'ta bir teşekkül vücuda gelmek üzere olduğunu arz etti. Kongrece sporculuğun ırk meselesi, memleket ve vatan müdafaası olduğu kanaatiyle çalışıldığını, bir senelik mesai incelenirse eski ve yeni zihniyet farkının sporculara ve sporculuğa karşı bir engel olarak dikileceğini, bu zihniyet farkının İstanbul'da Cemiyeti Umumiyei Belediye'de bir üyeyi, sporcuları tulumbacılara benzetmek gibi bir ifadede bulunduracak kadar derin olduğunu ve mali müşkülatın da bazı işleri yapmaya mâni olduğunu izah eyledi.

Reisicumhur Hazretleri bu izahatı hususi bir alaka ile dinlemişler ve delegeleri sükûn ve sevinç içinde bırakan aşağıdaki beyanatta bulunmuşlardır:

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın senelik kongresini yapan muhterem heyetleri, huzuruyla şeref duyduğum güzide heyetinizde hürmet ve muhabbetle selamlarım. Son sene zarfındaki dahili ve harici mesainizi ve gayretlerinizi dikkatle ve büyük alakayla takip ettim. Bugünlerde de kongreniz müzakerelerini takip ediyorum.

Efendiler, şikâyet ettiğiniz, hatta üzüldüğünüz birtakım hususlar ve sebepler mevcut olmakla beraber, ben gayretlerinizin neticelerini memnuniyet verici ve tebrike değer buluyorum. Şahsen müteselliyim. Çünkü, spor hayatında memleketçe, milletçe, hükümetçe başlanılmış ciddi, şuurlu mesai tarihi çok yenidir. Hakikaten bütün

* *Hâkimiyeti Milliye,* 1 Ekim 1926, Numara: 1880, s.1. 3; *Vakit,* 1 Ekim 1926, Numara: 3143, s.1-2; *İkdam,* 2 Ekim 1926, Numara: 10576, s.1-2; *Aylın Tarihi,* 1926, Sayı: 30, s.1602-1605. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demecleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.242-246; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.259-261. *Hâkimiyeti Milliye'*deki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Vakit'*teki Kamil Şeker, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

dünya milletlerinin bu hususta sarf ettikleri derin dikkat, büyük gayret ve çok uzun müddet düşünülürse, memleketimizde bu mühim işin üstlenildiğinden bugüne kadar geçen zaman çok değildir.

Tekrar ederim, memleketimizde spor hayatında ciddi ve şuurlu mesainin sarfına başlanalı çok değildir. Buna rağmen bugün elde edebildiğimiz neticelerin asla ümitsizlik verici olmaması lüzumuna kani bulunuyorum.

Efendiler, aralıksız ve sürekli mesainiz esnasında çok müşkülata göğüs gerdiğinizi biliyorum ve göğüslemek çaresini bulamadığınız barikatlar karşısında kaldığınızı da biliyorum. Bilhassa çok şikâyetçi olduğunuz ve önünde elem ve üzüntü duyduğunuz engelin, mali yön olduğu ortaya çıkıyor.

Sizin çok hassas olduğunuzu anladığım bu engel karşısında benim size yegâne söyleyebileceğim söz şudur: Bu noktada asla ümitsiz olmayınız! Bu sözümü, sizi teselli ve sadece teşvik için söylenmiş bir söz olarak anlamayacağınıza eminim. Benim emniyetimin sizde de hasıl olmasını temin için arzu ederseniz bazı izahatta bulunayım.

Efendiler, senelerce evvel bu memleket, bu güzel ve kıymetli millet büyük bir felaketin içinde bırakılmıştı. Ben, memleket ve milleti düştüğü felaketten çıkarabileceğim kanaatiyle Anadolu'ya geçtiğim ve maksadın icap ettirdiği teşebbüslere giriştiğim zaman cebimde, elimde[1] beş para olmadığını beyan edebilirim.[2] Fakat parasızlık, benim milletle beraber atmaya muvaffak olduğum hedefe yönelik koca adımları durdurmaya değil, zerre kadar azaltmaya dahi sebep teşkil edememiştir. Yürüdük, muvaffak olduk. Yürüdükçe, muvaffak oldukça maddi müşkülat ve engeller kendiliğinden hallolundu.

Efendiler, Ankara'da mukaddes topraklarımızı her taraftan sarmış ve fiilen işgal etmiş düşman ordularını bu mukaddes topraklardan atmak imkânından bahsettiğim zaman, bana en şuurlu, uzakgörüşlü oldukları iddia olunan zevat, bütün bu teşebbüslerin paraya bağlı olduğundan bahsettiler ve ne kadar paran vardır veya nereden, nasıl para bulabilirsin gibi sorular yöneltiyorlardı. Benim verdiğim cevap şu idi: Türk milleti kendi hayat ve selametine yönelik olduğuna kanaat edeceği teşebbüsleri başarabilecek kadar bir kudrete[3] sahiptir. Ve teşebbüsün ciddiyetine kanaati halinde, onun gerektirdiği kadar servet kaynağını müteşebbislerin emrine amade kılar.

Efendiler, bu dediklerim sözden fiile geçmiş hakikatler değil midir? Efendiler, bu noktada şunu da ilave edeyim ki, bir gün Ankara'da ilk milli hükümet teşekkül ettiği zaman etraf ve muhitlerin tereddüdünden[4] bahsetmeyeceğim. Fakat o hükümeti teşkil eden ricalin dahi bana "Hükümet teşekkül etti. Fakat devlet ve hükümetin idaresi için nereden para alacağız" dediklerini hatırlarım. Verdiğim cevap çok sade olmuştu: "Mesainiz, devleti, milleti kurtarmaya yönelik olunca ve bu mesai hedefiniz büyük Türk milletince malum olunca sorunuz tekerrür etmeyecektir. Türk milleti, kendi için, kendi geleceği ve selameti için çalışan müteşebbisleri ve heyetleri müşkülat karşısında bırakmayacak kadar yüksek vatanperverlik ve yüksek şeref hissiyatıyla donanmıştır."

1 *İkdam*'daki "elimde" sözcüğü yerine, diğer kaynaklarda "emrimde". (Y.N.)
2 *İkdam*'da "bulunmadığını iddia edebilirim". (Y.N.)
3 *Vakit*'te "servete". (Y.N.)
4 *İkdam*'da "servetinden". (Y.N.)

Efendiler, aradan yedi sene geçtikten sonra bugün Türk milletinin içinde bulunduğu vaziyet ve temas ettiği medeniyet sınırı memnuniyet verici değil midir? Henüz iddia etmiyorum ki, memleketin bütün servet kaynakları gelişmiş ve milleti layık olduğu saadet ve refaha ulaştırmak için Cumhuriyet hükümetinin istifadesi eline geçmiştir. Fakat bugüne kadar olduğu gibi milli teşebbüslerimizde iman ile, muvaffakiyete iman ile azimkârane yürüyecek olursak –ki yürüyeceğiz– bu son işaret ettiğim muvaffakiyet noktası dahi tamamen tecelli etmiş olacaktır. Dolayısıyla efendiler, sizin de içinde bulunduğunuz mesai ve teşebbüslerinizin hedefi, milletin hayati bir meselesini, ırki bir meselesini, medeni bir meselesini halle yönelik bulundukça, önünde tereddütlü durduğunuz maddi engelin kendiliğinden ortadan kalkacağına ve bütün önünüze çıkan müşkülatın kendiliğinden hallolunacağına şüpheniz kalmasın.

Efendiler, cihanda spor hayatı, spor âlemi çok mühimdir. Bunu siz mütehassıslara izaha gerek görmüyorum. Bu kadar mühim olan spor hayatı, bizim için daha mühimdir. Çünkü ırk meselesidir. Irkın ıslahı ve gelişmesi meselesidir, seçkinleşmesi meselesidir ve hatta biraz da medeniyet meselesidir. Ben bu noktaları size ayrı ayrı izah etmek istemiyorum. Çünkü siz esasen bununla meşgulsünüz. Yalnız ben size millette, memleket evladında sporculuğun, nazarımda ne kadar mühim olduğunu izah için şunu diyebilirim ki, mukaddes vatanı, Türk milletinin yüksek şeref ve menfaatını müdafaa eden ordudur. Bundan daha mühim, daha yüce bir dayanak noktası tasavvur olunabilir mi?

Bilhassa bugünkü Cumhuriyet ordusundan bahsolunurken bundan daha yüce bir kuvvet tasavvur olunabilir mi?

İşte bu kıymetli, bu yüksek, bu yüce kuvvetin huzurunda size hitaben diyorum ki, bütün milleti ve bütün memleket evlatlarını sporṭmen yapmak için sarf olunan mesainin ehemmiyet ve kutsiyeti, aynı derecede kıymetli ve mühimdir. Ve şerefli ordumuza kıymetli bir kaynak teşkil edebilmek bakımından kahraman ordumuzca da en yüce hissiyat ile takdir, takdis ve himaye olunmaya değer ulu bir kaynak kutsiyetini kazanır.

Efendiler, Cumhuriyet hükümetimiz ve muhterem Türkiye Büyük Millet Meclisi, millet için esas ve hayati olduğuna şüphe etmediği bu meselede kendilerine düşen vazifeleri yapacaklardır. Buna bittabi asla şüphe etmezsiniz. Fakat efendiler, çok yüce bir işin müteşebbisi bulunan muhataplarıma açık ve kati söyleyeyim ki, muvaffak olmak için her türlü yardımdan ziyade, bütün milletçe sporun mahiyeti, kıymeti anlaşılmak ve ona kalpten muhabbet etmek, onu vatani bir vazife kabul etmek lazımdır. İşte sizin omuzlarınızdaki ağır yüklerden biri bu hakikati tecelli ettirmek olmalıdır. Gerçi vatanda köylülerimiz, köy çocukları denilebilir ki, bütün hayatlarını tarlalarda, meralarda, ormanlarda bedeni hareketler ve mesai içinde geçirirler. Fakat usulü dairesinde, ilim ve fen dairesinde olmadığı için, gayenin talep ettiği netice beklenemez.

Efendiler, Türk ırkında mazinin uğursuz, olumsuz ve manasız izleri kalmıştır. Bunun tarihi sebeplerini başka vesilelerle çok kere izah ettim. Tekrar etmeyeceğim. Yalnız görüyorsunuz ki, tarihlerde cihanlar hâkimi olmuş koskoca Türk milletine, bugünkü neslimiz vâris olduğu zamanda, bu koca milleti biraz zayıf, biraz hasta, biraz cılız bulmuştuk.

Efendiler, gürbüz ve yavuz evlatlar isterim. Bunları yetiştirmek tedbirlerini ve mesuliyetini üzerinize almış adamlarsınız. Bu neticeyi görmezsem hakkınızdaki muhabbetim, itimadım ancak o zaman biter. Fakat sizin kadar vatanperver insanların bunda ilgisiz kalacağına ihtimal verilebilir mi?

Efendiler, siz şimdiye kadar bence muvaffaksınız. Bu tarzda azimle, fedakârlıkla yürümeye devam ettikçe mutlaka muvaffak olacağınızı şimdiden size müjdelerim. Muvaffakiyet sahanızın yalnız sizin mesainizle neticeleneceğini zaten kabul edememek vaziyetinde bulunduğunuzu bana samimi olarak söylediniz.

Bunda tamamen hakkınızı teslim ettikten sonra size diyorum ki, sizin muvaffakiyetinizle millet muvaffakiyetini ilan edecektir. Fakat buna şunu kayıt ve ilave ediyorum ki, hatırınızda kalsın: Bir toplum yalnız spor ile rengini ve kuvvetini değiştiremez. Orada hâkim olan sıhhi, toplumsal, medeni birçok sebeplerin ve şartların teminine yönelik teşebbüs ve tedbirler tatbik olunmak lazımdır ki, bu olunmaktadır. Siz bu cereyanda dikkat ve tetkikinizi daima hassas bulundurarak, memleketin her köşesinde bütün bu tedbirlere paralel yürüyetebileceğiniz spor mesaisinde[1] muvaffakiyet teminini arayacaksınız. Ben şüphe etmem ki, işaret ettiğim bu dikkate ehemmiyet vereceksiniz ve mutlaka bu sayede Türk sporculuğu milletlerarası sahnede layık olduğu mevkiini alacaktır. O zaman yukarıda işaret ettiğim gibi, Türk sporculuğu memleket ve millet hayatında tesirli olduğu kadar, biraz da medeni ve belki de benim tahminimden fazla bir medeniyet şiarı olacaktır.

Efendiler, yüksek heyetinize tekrar bana bu sözleri söylemeye vesile verdiğinden dolayı teşekkür ederim. Sizi bana gönderen hassas insanlardan meydana gelen, gençlik cevvaliyetiyle, vatan ve milliyet aşkıyla feveran halinde bulunan kongrenize teşekkür ederim. Sizi, dönerken Türkiye İdman Cemiyetleri İttihadı'nın teşkiline önayak olan bütün insanların güzel niyetlerine ve bariz muvaffakiyetlerine müteşekkir olarak selamlarım. Sözlerimde işaret ettiğim ciddi muvaffakiyetleri bana, Cumhuriyet hükümeti ve Cumhuriyet'in asli sahibi ve koruyucusu olan büyük Türk milletine fiilen gösterebileceğiniz zamanı büyük Türk milleti namına beklediğim sözlerini, son sözlerim olarak söylerim.

1 *Hâkimiyeti Milliye'*deki "mesaisinde" sözcüğü yerine, diğer kaynaklarda "mesailinde" (meselelerinde). (Y.N.)

TÜRKİYE AMELE TEALİ CEMİYETİ'NE TEŞEKKÜR*

(2 EKİM 1926)

Türkiye Amele Teali Cemiyeti Kongre Riyaseti tarafından Cuma günü yapılan senelik kongre münasebetiyle Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal ve Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşalar Hazretleriyle Ticaret Vekili Rahmi Beyefendi'ye çekilen telgraflara aşağıdaki cevaplar gelmiştir:

Ankara, 2

C. Cemiyetinizin senelik kongresi münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Yenises,* 6 Ekim 1926, Numara: 219, s.4; *Cumhuriyet,* 6 Ekim 1926, Numara: 866, s.3; *Milliyet,* 6 Ekim 1926, Numara: 233, s.2; *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma, diğerleri Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İSTANBUL TİCARET VE SANAYİ ODASI'NA TEŞEKKÜR*

(7 EKİM 1926)[1]

Şehrimiz Ticaret ve Sanayi Odası tarafından Medeni Kanun, Borçlar ve yeni Ticaret kanunlarının tatbik mevkiine konulması münasebetiyle Reisicumhur'umuz Gazi Paşa Hazretleri'ne çekilen telgraf ile alınan cevabın suretleri aşağıdadır:

[...]

İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası Reisi Hüseyin Hüsnü Beyefendi'ye

Toplumsal ve medeni hayatımızın en kuvvetli yaptırımlarından Medeni Kanun'un yürürlük mevkiine konulması dolayısıyla hakkımda gösterilen samimi hissiyatı gelecek için de muvaffakiyetlerimizin yegâne etkeni kabul eder, teşekkürler takdim eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 7 Ekim 1926, Numara: 867, s.2; *Milliyet,* 7 Ekim 1926, Numara: 234, s.2; *İkdam,* 7 Ekim 1926, Numara: 10581, s.2; *Yenises.* 7 Ekim 1926, Numara: 220, s.3. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz, diğerleri Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 7 Ekim 1926, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İSTANBUL'DA DİKİLEN HEYKEL ÜZERİNE İSTANBUL HALKINA TEŞEKKÜR*

(7 EKİM 1926)[1]

Sarayburnu'ndaki Gazi Paşa Hazretleri'nin heykelinin[2] *dikilmesi münasebetiyle Şehremini Muhiddin Bey tarafından çekilen telgrafa Reisicumhur Hazretleri'nden aşağıdaki cevap gelmiştir:*

İstanbul Şehremini Muhiddin Beyefendi'ye,

C. Muhterem İstanbul halkının ilk defa heykelimi dikmek suretiyle gösterdiği yüksek kadirşinaslıktan ve açılış töreni münasebetiyle hakkımda gösterilen asil hissiyattan dolayı samimi teşekkürlerimi arz ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 7 Ekim 1926, Numara: 867, s.2; *Vakit,* 7 Ekim 1926, Numara: 3149, s.2; *İkdam,* 7 Ekim 1926, Numara: 10581, s.2; *Yenises,* 7 Ekim 1926, Numara: 220, s.3. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.158. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Yenises*'teki Musa Sarıkaya, diğerleri Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 7 Ekim 1926, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 Ünlü Avusturyalı heykeltraş Heinrinck Krippel tarafından yapılan İstanbul Sarayburnu'ndaki "Atatürk Heykeli". Heykelin temeli 26 Ağustos 1925 günü atılmış, 3 Ekim 1926 günü açılış töreni yapılmıştır. Heinrinck Krippel ve heykeli hakkında bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri,* c.17, Kaynak Yayınları, İstanbul, Ağustos 2005, s.261, 282. (Y.N.)

İSTANBUL BELEDİYESİ'NE TEŞEKKÜR*

(7 EKİM 1926)

Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri'yle Başvekil İsmet Paşa kurtuluş bayramının yıldönümü münasebetiyle İstanbul şehri namına Cemiyeti Umumiyei Belediye tarafından çekilen telgrafa aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

Cemiyeti Umumiyei Belediye Birinci Reis Vekili Şemsettin Beyefendi'ye

Ankara, 7 - İstanbul'un kurtuluş gününün yıldönümü münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkür takdim eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet*, 8 Ekim 1926, Numara: 235, s.3; *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1926, Numara: 868, s.2; *Yenises*, 8 Ekim 1926, Numara: 221, s.2. Aynı telgrafın "Türk Gençliği Cemiyeti'ne" çekilen örneği için bkz. *İkdam*, 8 Ekim 1926, Numara: 10582, s.1. *Yenises*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

ANKARA GARNİZON TATBİKATI TALİMLERİ DOLAYISIYLA KUMANDAN VE SUBAYLARA NUTUK*

(14 EKİM 1926)

Ankara, 14 (Özel muhabirimizden) - Ankara civarında icra edilen garnizon tatbikatını başından sonuna kadar takip buyuran Reisicumhur Gazi Müşir Mustafa Kemal Paşa Hazretleri aşağıdaki gözlem ve hislerini tatbikatın nihayetinde kumandan ve subaylara bildirmişlerdir:

Manevrayı bütün kıtalar nezdinde ve büyük bir alaka ile takip ettim. Silah arkadaşlarımı bu münasebetle de arazi üzerinde selamlamakla bahtiyarım. Askeri harekât safhalarından ve neticelerinden memnun oldum. Kumandan, subay ve neferlerin vaziyetlerini ve vazifelerle kalbi ve ciddi bir surette meşgul olduklarını görmek, bilhassa memnuniyet verici olmuştur. Kıymeti ve kahramanlığı sınanmış olan ordumuz bu münasebetle de vatani vazifesini yapmaya kadir olduğunu göstermiştir. Bundan çok müsterihim. Subay heyetimizin bir defa daha gördüklerine eminim ki, büyük günlerin vazifelerini yerine getirebilmek için durmaksızın ve her nevi arazi üzerinde çalışmak mecburiyetindeyiz. Hepinize özel olarak teşekkür eder ve gördüklerimden kaynaklanan memnuniyetimi tekrar eylerim.

* *Hâkimiyeti Milliye,* 15 Ekim 1926, Numara: 1894, s. 1; *Milliyet,* 15 Ekim 1926, Numara: 242, s.1-2; *Cumhuriyet,* 16 Ekim 1926, Numara: 876, s.1; *Babalık,* 17 Ekim 1926, Numara: 2220, s. 1; *Hür Fikir,* 30 Ekim 1926, Numara: 139, s. 1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.528-529. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Babalık*'taki Hüseyin Gültekin, diğerleri Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

CEMİYETİ TEDRİSİYEİ İSLAMİYE'YE TEŞEKKÜR*

(14 EKİM 1926)[1]

Cemiyeti Tedrisiyei İslamiye'nin toplanan senelik kongresi münasebetiyle çekilen telgraflara cevaben Reisicumhur Hazretleri ve Maarif Vekili Bey'den sureti aşağıda yer alan telgrafnameler gelmiştir:

Umumi Kongre dolayısıyla hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkür ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet,* 14 Ekim 1926, Numara: 271, s.3. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Milliyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 14 Ekim 1926, telgrafın *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İTİMATNAMESİNİ SUNAN POLONYA ELÇİSİ WIERUSZ KOWALSKI'NİN NUTKUNA CEVAP*

(21 EKİM 1926)

Yeni Leh Sefiri Mösyö Kovalski[1] *dün Reisicumhur Hazretleri tarafından kabul buyurulmuş ve kabul esnasında itimatnamesini takdim etmiştir. [...] Kovalski, Reisicumhur Hazretleri'ne hitaben aşağıdaki nutku irat etmiştir: [...] Reisicumhur Hazretleri cevaben aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:*

Sefir Hazretleri,

Selefinizin vedanamesiyle beraber Lehistan Reisicumhuru Hazretleri'nin zatıâlinizi nezdime fevkalade delege ve ortaelçi sıfatıyla tayin eylediğini bildiren itimatnameyi elinizden memnuniyetle alıyorum. Üstlendiğiniz bu vazifeye başlarken gösterdiğiniz hissiyattan ve memleketim ve şahsım hakkındaki halisane temennilerinizden pek ziyade mütehassisim. Bilhassa Türkiye ve Polonya'yı iki asrı aşkın bir zamandır birbirine bağlayan ananevi dostluğun milli Leh ruhunda daima derin ve canlı bir halde yaşadığını Lehistan'ın yüksek temsilcisi lisanından işitmekle bahtiyarım. Bu hissiyatın karşılıklı olduğuna emin olabilirsiniz.

Siyasi, iktisadi ve fikri hayat sahalarında her iki millet için mesudane açılan geniş faaliyet zemininde bunları birbirine daha ziyade yaklaştıracak ve aralarında mevcut dostluk bağlarını takviye edecek, hiç şüphe yoktur ki, her iki milletin de milli hâkimiyet umdelerine layıkıyla bağlılıkları ve o kadar müşkülat ile elde edilen hürriyet ve bağımsızlıklarına karşı da derin aşklarıdır.

Tam ve karşılıklı eşitlik esasına dayalı olan işbu asırlık bağların ve dostluğun, her iki milletin müşterek menfaatları ve milletlerin saadetinin elzem bir şartı olan medeniyetin ve dünya barışının kârına olarak daha ziyade gelişmesini ve kuvvetlenmesini halisane temenni ederim.

Lehistan Reisicumhuru Hazretleri'nin kendilerini ve Leh hükümetini temsil için zatıâlilerini seçmiş olduklarından pek mütehassis olarak yüksek vazifenizin yerine getirilmesinde benim ve Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin desteğine şimdiden dayanabileceğinizi temin eder ve Reisicumhur Hazretleri'nin şahsi saadetleri ve Leh milletinin refah ve ikbali hakkındaki en samimi temennilerimi tekrar ederek hoş geldiniz derim.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 22 Ekim 1926, Numara: 1901, s.3. Ayrıca bkz. D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 6/2'den Fransızca çevirisini aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.441. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.
Bilâl N. Şimşir, kitabında, Atatürk'ün bu nutkunun Türkçe aslını TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde bulamadıklarını belirtmektedir. (Y.N.)

1 Wierusz Kowalski. (Y.N.)

İTİMATNAMESİNİ SUNAN FRANSA SEFİRİ DAESCHNER'İN NUTKUNA CEVAP*

(28 EKİM 1926)

Reisicumhur Hazretleri dün saat 15'te Çankaya'daki köşklerinde mutat merasim ile yeni Fransız Sefiri Mösyö Deşner'i[1] *kabul buyurmuşlardır. Fransız Sefiri Mösyö Deşner itimatnamesini takdim ederek aşağıdaki nutku irat etmiştir: [...] Reisicumhur Hazretleri bilmukabele aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:*

Ankara, 28.10.1926

Sefir Hazretleri,

Selefi âliniz Mösyö Albert Sarraut'nun memuriyetine son veren vedaname ile birlikte Reisicumhur Hazretleri'nin sizi nezdime fevkalade büyükelçi ve delege sıfatıyla tayin buyurduklarını içeren itimatnameyi elinizden özel bir memnuniyet ile kabul ediyorum.

Şahsınıza yönelik bu seçim ve memleketlerimiz arasında hayırlı olarak cereyan eden dostluk münasebetlerinin gelişmesi için sarf edeceğiniz mesaide selefinizin eserinin izinden gideceğinize dair olan teminatınız, Türkiye'de değişmez bir hatıra bırakmış olan selefi âliniz Mösyö Albert Sarraut'nun gidişinden dolayı hissettiğim teessüfü tadile büyük bir vesile olmaktadır.

Türkiye ve Fransa milletleri arasında daima[2] yerleşmiş bulunan samimi dostluktan zatı sefiranenizin bahis buyurduğunu işitmek, benim için bilhassa memnuniyet sebebi olmuştur. Milletlerimizin karşılıklı olarak besledikleri muhabbetkârane hissiyatın aralarındaki ananevi bağları[3] kuvvetlendireceğine[4] kanaatim berkemaldir.

İşbu iyi anlaşma gayesini temin hususundaki mesailerini kolaylaştırmak hususunda benim ve Cumhuriyet hükümetinin halisane ve tam desteğinden emin olabileceğinizi teyit eder ve gerek Reisicumhur Hazretleri'nin ve gerek Fransa'nın saadet ve ikbali hakkında en[5] samimane temennilerimi ifade ile size hoş geldiniz derim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'nden aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.71; *Hâkimiyeti Milliye*, 29 Ekim 1926, Numara: 1908, s.2; *Cumhuriyet*, 29 Ekim 1926, Numara: 889, s.2. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *Cumhuriyet*'teki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Daeschner. (Y.N.)

2 "Daima" sözcüğü gazetelerde yer almaktadır. (Y.N.)

3 "Ananevi bağları" sözcüklerinin aslı olan "ananevi revabıtı" sözcükleri yerine, gazetelerde "dostluk revabıtını" (dostluk bağlarını). (Y.N.)

4 Gazetelerdeki "kuvvetlendireceğine" sözcüğü yerine *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda "kuvvetleştireceğine" sözcüğü yer almaktadır. Bilâl N. Şimşir, orijinal müsveddede önce "takviye edeceğine" olarak kaleme alınmış ve sonra bu iki kelime çizilerek "kuvvetleştireceğine" denmiş olduğunu belirtmektedir. (Y.N.)

5 "En" sözcüğü gazetelerde yer almaktadır. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN AFGANİSTAN PADİŞAHI AMANULLAH HAN'A TEŞEKKÜR*

(29 EKİM 1926)

Ankara, 29 (AA) - Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Afgan Padişahı Amanullah Hazretleri tarafından Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne çekilen ve tarafı devletlerinden cevaben yazılan telgrafların suretleri aşağıdadır: [...]

Afganistan Padişahı Celaletmeab Amanullah Han Hazretleri'ne

Milli bayram münasebetiyle vaki olan biraderane tebrikleriyle Türkiye devlet ve milleti ve şahsım hakkındaki şahanelerinin temennilerinden dolayı canı gönülden teşekkür eyler ve bilvesile zatı şahanelerine karşı mütehassis olduğum halisane ve kardeşçe hislerimi ve Afgan devlet ve milletinin saadeti temennilerini teyit eylerim.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 30 Ekim 1926, Numara: 890, s.2; *Vakit,* 31 Ekim 1926, Numara: 3172, s.2; *Yenises,* 31 Ekim 1926, Numara: 243, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.159. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma, *Vakit*'teki Hadiye Yılmaz, *Yenises*'teki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMALARINA CEVAP*

(31 EKİM 1926)[1]

Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri'nden Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle İstanbul halkı namına gösterilen tazimkârane hissiyata cevaben şu telgraf gelmiştir:

İstanbul Şehremini Muhiddin Beyefendi'ye

Cumhuriyet Bayramı'nın yıldönümü münasebetiyle vuku bulan tebriklere ve gösterilen hissiyata teşekkür ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 2 Kasım 1926, Numara: 892, s.3; *Milliyet,* 2 Kasım 1926, Numara: 1259, s.3; *Yenises,* 2 Kasım 1926, Numara: 245, s.1; *Akşam,* 3 Kasım 1926, Numara: 2894, s.1. Aynı telgrafın "Ertuğrul Valisi Tevfik Beyefendi'ye" çekilen örneği için bkz. *Bilecik,* 2 Kasım 1926, Numara: 92, s.1; "Kastamonu Halk Fırkası Reisi Refik Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Açıksöz,* 3 Kasım 1926, Numara: 1799, s.1; "İstanbul Türk Ocağı'na" çekilen örneği için bkz. *Milliyet,* 4 Kasım 1926, Numara: 261, s.3; "Türkiye Amele Teali Cemiyeti Reisi Mehmet Hayri Bey'e", "Beylerbeyi Terbiyei Bedeniye Yurdu Reisi Hikmet Bey'e" ve "İstanbul Muallimler Birliği Reisi Nurettin Bey'e" çekilen örnekleri için bkz. *Cumhuriyet,* 5 Kasım 1926, Numara: 895, s.2 ve *Yenises,* 5 Kasım 1926, Numara: 248, s.3; "Polis Mecmuası Müdürü Florinalı Nâzım Bey'e" çekilen örneği için bkz. *İkdam,* 5 Kasım 1926, Numara: 10609, s.2; "İstanbul Otelciler Cemiyeti Reisi İbrahim Bey'e" ve "Umum Ayakkabıcı Sanatkâran Cemiyeti Kâtibi Umumisi Cemal Bey'e" çekilen örnekleri için bkz. *Cumhuriyet,* 7 Kasım 1926, Numara: 897, s.2 ve *Yenises,* 7 Kasım 1926, Numara: 250, s.4; "İstanbul Hilali Ahzar Merkezi Umumi Kâtibi Umumisi Fahreddin Kerim Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Cumhuriyet,* 7 Kasım 1926, Numara: 897, s.2 ve *İkdam.* 8 Kasım 1926, Numara: 10612, s.2; "İstanbul Türk Gençliği Teali ve Teavün Cemiyeti ve Kongre Reisi Ekrem Bey'e" çekilen örneği için bkz. *İkdam,* 9 Kasım 1926, Numara: 10613, s.3. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin, Güler Kızılelma, Musa Sarıkaya, Kemal Şenoğlu ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.
Hâkimiyeti Milliye'de Anadolu Ajansı'nın konuyla ilgili şu açıklaması yer almaktadır:

> "Riyaseticumhur Başkitabeti'nden:
> Reisicumhur Hazretleri muhtelif zevattan Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle tebrikleri içeren birçok telgrafnameler almışlardır. Her birisine ayrı ayrı cevap verilmekte ise de telgrafhanelerde gecikmeler ihtimalinden dolayı, teşekkürlerinin bildirilmesine ayrıca Anadolu Ajansı'nı da aracı kılmışlardır."

Bkz. *Hâkimiyeti Milliye,* 1 Kasım 1926, Numara: 1910, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.262. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur. (Y.N.)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
2. DEVRE 4. TOPLANTI YILINI AÇIŞ NUTKU*

(1 KASIM 1926)

Reis [Refet Bey]: Çoğunluğumuz vardır, celseyi açıyorum. Reisicumhur Hazretleri nutuklarını irat buyuracaklardır.

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri (Ankara): Büyük Millet Meclisi'nin muhterem üyeleri! Büyük Millet Meclisi sekizinci faaliyet senesine dahil olurken, değerli üyeleri hürmet ve muhabbetle selamlarım. *(Alkışlar.)* Bu sene, asil milletimizin layık olduğu medeni mevkii bilfiil işgal için, Büyük Meclis'in bir iki seneden beri vücuda getirdiği kanunların ve aldığı tedbirlerin genel hayatta tatbikatı ile geçmiştir. Bu tatbikatın olumlu tesirlerini ve tecellilerini memnuniyetle müşahade etmekte bulunuyoruz.

Cumhuriyet ve medeniyetin başlıca nimeti olan huzur ve asayişin yerleştirilmesi ve sağlamlaştırılması için sarf ettiğimiz mesainin geniş neticeleri tahakkuk etmektedir. Bunu iftihar ile zikredebilirim. Son senelerin belli başlı hadisesi olan doğu irticaının gerektirdiği düzeltici tedbirler isabetle ve muvaffakiyetle tatbik edilmiştir. Bu tedbirler, vatandaşlarımızın toplumsal ve iktisadi hayatları üzerinde sükûn ve refah gösteren tesirlerini şimdiden hissettirmektedir.

Toplumsal bünyemizin hiçbir hadisesini, hiçbir derdini yarım tedbirlerle uyuşturmak şiarında ve eğiliminde olmayan Cumhuriyet, giriştiği radikal ıslahatın ilk devrelerini geçirmiş ve günden güne artacak semerelerini toplamak devrine girmiştir. *(Şiddetli alkışlar. bravo sesleri.)* Şiarımızın ve eğilimimizin ilham ettiği ve esasen memleket ihtiyaçlarına uygun olduğu eserleriyle tezahür eden yolumuzda katiyetle yürümek azmindeyiz. *(Bravo sesleri, alkışlar.)*

Memleketimizin dahili idaresi, yalnız huzur ve asayişle değil, iktisat ve bayındırlık faaliyetleriyle de kendini göstermiştir. Yol inşası için, herkesçe gösterilen candan atılış ve gayret hassaten zikre değerdir.

Bu zemindeki mesaiyi tanzim için genel ve özel yollar arasındaki farkların giderilmesi lüzumu karşısındayız.

* *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi,* Devre II, c.27, Türkiye Büyük Millet Meclisi Matbaası, Ankara, s.2-7; *TBMM Zabıt Ceridesi.* Devre II, c.27, TBMM Matbaası, s.2-6. Ayrıca bkz. *Hâkimiyeti Milliye,* 2 Kasım 1926, Numara: 1911, s. 1, 3; *Milliyet,* 2 Kasım 1026. Numara: 259, s.1, 4. *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi* ve gazetelerdeki eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa bu konuşmasını, Büyük Millet Meclisi'nin 1 Kasım 1926 günü öğleden sonra saat 14.10'da açılan ve riyasetini Refet Bey'in yaptığı 1. toplantı 1. celsesinde yapmıştır. (Y.N.)

Genel ihtiyaçlar için çıkardığınız Yol Kanunu, Köy Kanunu, Borçlanma Kanunu, İskân ve Teşkilatı Mülkiye Kanunlarının tatbikatı iyi semereler vermektedir.

Bu sene takdim olunacak nahiye ve belediye kanunlarıyla ve tedrisat vergisinin tanzim ve ıslahı ile, yüce Meclis asri ve medeni bir ilerleme merhalesi daha temin etmiş olacaktır.

İskân siyasetine ve iskân tedbirlerine atıf buyurduğunuz ehemmiyetin yerinde olduğuna işaret etmek isterim. Bu zeminde her sene alacağınız yeni tedbirlerin memleketin geleceğini hakkıyla sağlamlaştırmaya yönelik olacağına şüphe yoktur.

Genel ıslahat arasında kabul buyurduğunuz Kanunu Medeni, Ceza ve Ticaret Kanunları tatbik mevkiine girerken hâkimlerimizin gösterdiği gayret ve isabeti takdir ederim. Bu kanunların milletin hakiki ihtiyacına ve deruni arzusuna ne derece uygun olduğu derhal tezahür etmiştir.

Muhterem efendiler, Türk milletinin gelişmesine asırlardan beri set çeken mânileri kaldırmak ve genel hayata muasır medeniyetin kanunlarını ve vasıtalarını vermek için sarf ettiğiniz mesainin bütün milletin tasvibine kavuştuğu muhakkaktır.

İhtiraslarını ve içlerinde gizlediklerini milletin selameti yolunda tatmin edilmemiş görenlerin boğazlanmışçasına teşebbüsleri milli irade karşısında daima kahrolmuştur ve daima kahrolacaktır. *(Sürekli alkışlar.)*

Tunalı Hilmi Bey (Zonguldak): Yaşasın Cumhuriyet...

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri (Devamla): Bu teşebbüslerin son tezahürü olarak meydana çıkan suikast hadisesi, naçiz şahsımızla alakası itibariyle değil, fakat Türk milletinin merdane vasıflarına yaraşmayan ve millet vekâleti gibi yüksek bir itibar mertebesini tecavüz vasıtası kılmayı düşünecek kadar soysuzlaşan irticai bir zihniyet göstermek itibariyle üzücü olmuştur.

Refik Bey (Konya): O sefiller, Türk milletinden değildir. Büyük Dâhi...

Tunalı Hilmi Bey (Zonguldak): Onları Türklük değil, cehennem bile kabul etmez. (Lanet olsun sesleri.)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri (Devamla): Ancak, pek az sayıda ve namert[1] bir zümreyle sınırlı olan bu zihniyete karşı bütün milletin candan gösterdiği nefret ve mukavemet, Cumhuriyet'in ve Büyük Millet Meclisi tesisatının millet nazarında ne derece aziz olduğunu ispat etmek bakımından teselli verici ve iftihar vesilesi olmuştur. *(Alkışlar.)*

Değerli üyeler, milletimizin mukadderatına el koyduğundan beri Büyük Millet Meclisi'nin şiarı, toplumumuzun kaybettiği asırları süratle telafi etmek ve bu maksatla hedeflediği gayelere emniyet ve sükûnetle varmak için halin icap ettirdiği tedbirleri tereddütsüz almak ve tatbik etmektir.

Büyük Millet Meclisi'nin son senelerde çizdiği istikametlerden türlü türlü aldatmalar ve kargaşalıklarla milletimizi saptırmak isteyenlere karşı zaruri olarak çıkardığı Takriri Sükûn Kanunu bu şiarın eserlerindendir.

1 *Hâkimiyeti Milliye*'de "namurad" (muradına erişememiş). (Y.N.)

Bu kanunun, genel ıslahatın iyi anlaşılmasına, iyi tatbikine, genel olarak sükûn ve istikrarın hasıl olmasına ve devlet nüfuz ve haysiyetinin yerleşmesine ve teyidine ne derece faydalı olduğu meydandadır. Takriri Sükûn Kanunu'nun umumiyetle fena hareketlere ve suiistimallere karşı fikir ve matbuat hürriyetini asla kayıtlamadığı meydandadır. Bu hatlar dahilinde tatbik edilmekte bulunan Takriri Sükûn Kanunu'nun, milletin hayatı için asıl olan huzur ve emniyetin, ıslahat ve inkılapların müdafaa ve teyidi gibi hayati esaslar gerektirirse münasip bir müddet daha yürürlüğünün devam ettirilmesi, Büyük Millet Meclisi'nce göz önünde bulundurulmaya ve incelenmeye değerdir.

Tunalı Hilmi Bey (Zonguldak): Elbette; hiç şüphesiz...

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri (Devamla): Muhterem efendiler, genel olarak iktisadiyatımızda feyizli bir gelişme görülmektedir. Milli bankalarımızla ticari ve sınai şirketlerin adet ve sermayelerinin devamlı olarak artmakta olması, halkımızın iktisadi faaliyet ve uyanışına delil sayılabilir.

Kabotajın, bu sene zarfında yalnızca ve tamamen Türk sancağına dönmesi fiilen tahakkuk etmiştir. Bu hadiseyi iftiharla yâd etmek isterim. *(Alkışlar.)*

Bu hadise, asırlarca süren engellere karşı, ancak milli idarenin elde edebildiği muvaffakiyetlerdendir. *(Alkışlar.)*

Demir sanayii tesis ve demir madenleri işletilmesi için mütehassısların muhtelif sahalarda incelemeleri olumlu neticeler vermiştir. Ereğli kömür havzası doğusunda talep edilen vasıflara sahip yeniden zengin kömür tabakaları açığa çıkarılmıştır.

Kömür üretimi, bu sene, şimdiye kadar elde olunan neticelerin üzerine çıktı. Bununla beraber, bu neticeler, bizim hedeflediklerimizden ve kaynaklarımızın servet ve kudretlerinin temin edebileceğinden henüz çok uzaktır. Üretimi artırmak için devamlı olarak yeni tedbirler alınmaktadır.

Bu maksatla, yeni Maadin[1] Kanunu tasarısı yüce Meclis'e takdim olunmak üzere hazırlanmıştır.

Vatanda büyük fabrikalar vücuda getirmek için genel ve teşekküre değer gayret görülmektedir. Bu toplantı devresinde yeni Teşviki Sanayi Kanunu ve yeni Mesai Kanunu yüce Meclis'e takdim olunacaktır.

Kezalik "Âli İktisat Meclisi" tesisi için bir kanun tasarısı hazırlanmaktadır.

Muhterem efendiler, zirai sahada da, Vekâlet, mevcut şartlar ve vasıtalar dahilinde azami gayret ve faaliyet sarf eyledi. Tohumların hastalıklardan arındırılması ve seçilmesi, ekinlere, ağaçlara ve hayvanlara gelen haşerat ve hastalıkların imhası için aldığı geniş ve tesirli tedbirler memnuniyet verici neticeler vermektedir. Ancak, memleketimizin bir ziraat memleketi olduğu ve genişliği göz önüne alınırsa, bizim başlıca kuvvet ve servet dayanağımızın toprak olduğu tezahür eder. Cesaretle söylemeliyiz ki, memleketimizin zirai sahada kabiliyetli olduğu gelişmeyi temin edecek ilmi ve ameli iktidara sahip salahiyetli mütehassıslarımız azdır.

Dolayısıyla, zirai teşkilatımızı, ziraat mekteplerimizi, zirai faaliyetimizi fenni usuller dahilinde esasından tanzim edecek tedbirleri hakiki erbabının yol göstermesiyle almakta tereddüde mahal olmadığı kanaatindeyim. *(Bravo sesleri.) (Sürekli alkışlar.)*

1 Madenler. (Y.N.)

Muhterem efendiler, halkın hayat ve sıhhati bakımından üç seneden beri belirli bir program dahilinde ve bütçemizin müsaadesi nispetinde takip olunan faaliyete devam edilmektedir.

Memleketin muhtelif bölgelerinde sıtma vesair hastalıklar ile mücadele teşkilatı genişlemekte ve gelişmektedir. Sıhhi faaliyet ve mücadelelerden aldığımız neticeler olumlu ve memnuniyet vericidir. Sıhhiye ve toplum işlerinin muhtelif şubelerine ait ve Meclis'in gündeminde bulunan kanun tasarılarının tasdiki sıhhiye ve toplum teşkilatımızda yeni ilerlemeler temin edecektir.

Efendiler, sıhhi harp tarihinde ve memleketin toplumsal yardım tarihinde özel bir mevki kazanmış olan Türkiye Hilali Ahmer Cemiyeti'nin[1] bu sene zarfında, mübadillerin[2] sıhhat ve giyinme ve iskân işlerine ve memleketin toplumsal ve doğal afetlerine yaptığı kıymetli yardımları takdirle zikrederim. *(Alkışlar.)*

Hilali Ahmer üye adedinin memleketin toplumsal rüştü ile orantılı bir dereceye varmasını ve bütün milletin bu orantıyı temin etmesini temenni ederim.

Muhterem efendiler, demiryolu inşaatımız ciddiyetle devam etmekte ve ilerlemektedir. Şimdiye kadar inşasına giriştiğimiz hatlardan başka, diğer hatların inşasına başlamak ihtiyacındayız. Memleketin esas olan bu ihtiyacını tatmin için hükümetçe ve yüce Meclis'çe yeniden tedbirlerin göz önünde bulundurulması lüzumuna kaniim. Bütçede demiryolu inşa vasıtalarının artırılması ve özel müteşebbislerle anlaşmak imkânının aranması bu tedbirler arasındadır.

Hükümet inşaatından başka olarak bu sene zarfında Samsun-Çarşamba hattının işletmeye açılmış olduğunu memnuniyetle zikrederim.

Efendiler, her şeyden evvel, ehliyetli ilköğrenim muallimlerinin süratle yetiştirilmesi için sınırlı sayıda fakat vasıtaları ve talim heyeti mükemmel, büyük müesseseler vücuda getirmek ve bu müesseselerde kâfi sayıda muallim yetiştirmek hususunda Büyük Meclis'in aldığı tedbirlerin tatbikine ehemmiyetle devam olunmaktadır.

Orta mekteplerimizde eğitim ve öğretimde ciddiyet ve nizam ve disipline riayet hususunda memnuniyet verici bir fark husule gelmiştir.

Memlekette eğitim ve öğretim esaslarını, ilmi ve bağımsız bir merkezden sevk ve idare maksadıyla tasavvur edilen "Talim ve Terbiye Dairesi" kurulmuş ve bütün eğitimin programları ve kitapları üzerinde ciddi kararlar alınmıştır.

Bu sene meydana getirilen ve tatbik mevkiine konulan Maarif Eminleri Teşkilatı'nın pek faydalı olacağını ümit etmekteyim.

Bütün maarif müesseselerinde mütehassıslardan istifade etmek hususuna gelecek seneler dahi daha geniş ölçekte devam olunmak isabetli olur. *(Alkışlar.)*

Maarifi Umumiye Kanunu tasarısı, bu sene, yüce Meclis'e takdim olunacaktır.

Değerli üyeler, harici siyasetimiz, öteden beri takip ettiğimiz barış asli hattında olumlu neticelerle gelişmektedir. *(Alkışlar.)*

Rusya ile münasebetlerimiz, tarafınızdan tasdik olunan emniyet ve tarafsızlık antlaşmasıyla tespit edilen esaslar üzerinde halisane ve samimanedir.

1 Kızılay. (Y.N.)

2 Mübadil: Mübadele olunmuş, başkasının yerine getirilmiş; Türkiye'den gönderilen Rumlara karşı Yunanistan'dan gelen Türklere verilen ad. (Y.N.)

Sınırın çizilmesi, alışıldığı üzere, müsait bir hava içinde neticelendi.

İkamet ve Ticaret Antlaşması müzakereleri de çok ilerledi.

İran'la mevcut olan samimi münasebetlerimiz tarafınızdan tasdik olunan antlaşma ile açıklığa kavuştu ve billurlaştı.

Bu antlaşmanın hatları üzerinde bu komşu diyarda gördüğümüz gelişme ve ilerleme ve İran idare birliğinin kuvvetli ve sağlam esaslar üzerinde tesis olunması için İran vatanperverlerinin sarf ettikleri mesainin semerelerini memnuniyetle müşahede etmekteyiz. *(Alkışlar.)*

Afgan'la münasebetlerimiz malumunuz olan samimiyet yolunda devam etmektedir.

Suriye ve Irak sınırlarında çizim muamelesi başlamak üzeredir. Antlaşmalar, bu sınırlar üzerinde iki taraf için bilhassa emniyet ve iyi komşuluk maksatlarını hedefleyerek yapılmıştır. Ümit ediyorum ki, bu maksatların tahakkuku, antlaşmaların dayandığı samimiyeti fiiliyat sahasında göstermiş olacaktır. Bu halin Fransa ve İngiltere ile münasebetlerimiz üzerinde iyi tesir icra etmesi tabiidir.

Görüyorsunuz ki, doğu komşularımızla münasebetlerimizde takip ettiğimiz ve aradığımız hareket hattı, her türlü gizlilikten uzak olarak yekdiğere emniyet veren ve yekdiğeri huzur ve barış içinde geliştiren açık ve samimi bir istikamettir. *(Sürekli alkışlar.)*

Yunanistan ile aramızdaki muallak meselelerin halli için, yapabildiğimiz her türlü kolaylığı gösterdik. Bu konuda açılan müzakereler ilerlemiştir. Yaklaşan neticenin bu devrede yüksek heyetinize arz olunacağını ümit ederim.

Bulgaristan'la tasdik buyurduğunuz dostluk antlaşması ve ikamet mukavelenamesi yürürlük mevkiine girdi. Bir ticaret mukavelesi müzakeresindeyiz.

"Sırp, Hırvat, Sloven" ve Romanya ve Arnavutluk ile münasebatımız normal ve dostanedir.

"Sırp-Hırvat-Sloven" ile ayrıca bir ticaret antlaşması müzakeresindeyiz.

Balkan komşularımızla iyi münasebetlerimizden bahsederken, ilave etmeliyim ki, biz, Balkanlar'daki huzur ve sükûnla çok yakından alakadarız. *(Bravo sesleri.)*

Batı ve Uzakdoğu devletleriyle mevcut olan dostane münasebetlerimizde yapılmış antlaşmaların tayin ettiği yollarda halisane yürümekteyiz.

İtalya ile suçluların iadesi ve adli yardım antlaşması imza edilmiştir.

Fransa ve İtalya ile konsolosluk mukavelesi müzakeresi ilerlemektedir.

Almanya ile ticaret antlaşması ve ikâmet mukavelesi son bulmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri ile geçici bir ticaret anlaşması yaptık. Aramızda imza edilmiş olan antlaşmanın bu devrede yüksek heyetiniz tarafından tasdik olunacağını ümit ederim.

Güney Amerika devletlerinden Arjantin ile imza edilen dostluk antlaşması yüce Meclis'e arz olunacaktır.

Muhterem efendiler, biz milletlerarası münasebetlerde karşılıklı emniyet ve riayet hedefleyen açık ve samimi politikanın en hararetli taraftarıyız. Hassasiyetimiz, bu vadide tezahür eden düzenleme ve yükümlülüklere[1] karşı, bunların bizim için de fiili ve hakiki bir emniyet vücuda getirip getiremeyeceği noktasındadır. *(Bravo sesleri.)*

1 "Yükümlülüklere" sözcüğünün aslı olan "tekellüfata" sözcüğü yerine, gazetelerde "teklifata". (Y.N.)

Muhterem efendiler, kara. deniz ve hava ordumuzun yükselmesi için sarf ettiğiniz gayretlerin feyizli semereler vermekte olduğundan emin olabilirsiniz. *(Alkışlar.)*

Faaliyetini yakından müşahede etmekte olduğunuz Cumhuriyet ordularının maddi ve manevi sahalarda kudret ve kıymetinin vatanın korunmuşluğuna ve milletin emniyetine kefil olacak yüksek bir seviyede olduğunu katiyetle beyan edebilirim. *(Şiddetli ve sürekli alkışlar.)*

Efendiler, vatandaşların kendi gayret ve hamiyetlerinin mahsulü olan Tayyare Cemiyeti'nin bir senelik mesai ve muvaffakiyetleri takdire değerdir. *(Alkışlar.)*

Değerli üyeler, devletin mali vaziyetine atfettiğiniz büyük alakanın esas ehemmiyeti üzerinde bilhassa ısrar etmek isterim.

Geçen senelerin açık bütçelerinin biriktirdiği müşkülat, Büyük Meclis'in 1926 bütçesinde hakiki bir denge vücuda getirmek için sarf ettiği gayret ve hükümetçe mümkün olan azami tasarruflara dikkat sayesinde göğüslenebilmiştir.

Gelecek bütçelerin, hakiki denge tesisi için geçen seneden beri takip olunan salim istikamete uygun olarak meydana geleceğini kuvvetle ümit ederim.

Cumhuriyet'in açtığı bayındırlık ve imar politikası ve Cumhuriyet'in korunmuşluğunun talep ettiği müdafaa vasıtaları hakiki bir bütçe dahilinde, milletçe ve hükümetçe ciddi tasarruflar ile temin olunabilir. Büyük Meclis'in milletin hazinesinin kudretini genişletmek için çıkardığı yeni gelir kanunlarından bugüne kadar elde olunan neticeler, bunlardan beklenilen menfaatların elde edileceğini kuvvetle ümit ettirmektedir.

Yalnız, yeni kanunların tatbikatında tesadüf olunan müşkülatın ıslahat ile izale edilmesi lazımdır. Bu lüzumdan dolayı genel tüketim vergisinin ticari ve iktisadi muamelelere halel getirmeyecek ve halkı bunaltmayacak bir şekle sokulması *(bravo sesleri ve alkışlar)* ve kazanç vergisinde ticaret ve iktisadiyatımızın lüzum gösterdiği noktaların nazarı dikkate alınması ve maktu verginin daha basit ve kolay tahsil edilir bir hale getirilmesi zaruri görülmektedir. Bu esaslar dahilinde tanzim olunacak kanun tasarılarının bu devrede Büyük Millet Meclisi'ne takdimi kararlaştırılmıştır.

Aziz arkadaşlarım, bir uzvu olmakla iftihar ettiğim Büyük Meclis'in geçen üç senelik faaliyet hayatı, büyük Türk milletine toplumsal, iktisadi ve medeni hayatta arzu ettiği salim istikametleri bulmak ve göstermek için geçmiştir. Şimdiye kadar elde ettiğimiz neticeler ve milletten gördüğümüz yardım ve destek ıslahat ve icraatınızın milletçe iyi karşılandığına işaret eder.

Bu yeni faaliyet senesi, ikinci Büyük Millet Meclisi'ni, tarihin sinesinde ayıran isabetli muvaffakiyetlerle bir kat daha öne çıkaracaktır.

Büyük bir itimat ile söyleyebilirim ki, bu sene vekâlet vazifemiz son bulup da milletin kıymetli emanetini kendisine iade edeceğimiz zaman, millet yolunda maddi ve manevi bütün kudret ve kabiliyetlerini sarf etmiş olanların vicdani hazzını hissetmekle bahtiyar olacağız. *(İnşallah sesleri.)*

Efendiler, giriştiğimiz büyük icraatta, milletimizin yüksek kabiliyeti ve yüksek aklıselimi başlıca yol göstericimiz ve muvaffakiyet kaynağımız olmuştur. *(Alkışlar.)*

Tunalı Hilmi Bey (Zonguldak): Yaşa Gazi...

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri (Devamla): Bunu, şükran lisanıyla tekrar ederim. Bilerek veya bilmeyerek, isteyerek veya istemeyerek kendisine zarar verenlere karşı kırgınlığı derin olan milletimizin kendi uğrunda esaslı ve hayırlı mesai sarf edenlere karşı da nihayetsiz vefakârlığı ve kadirşinaslığı meydandadır.

Bu büyük millet, arzu ve kabiliyetinin yönelmiş olduğu istikametleri görmeye çalışan ve görebilen evladını daima takdir ve himaye etmiştir. *(Alkışlar.)*

Bu kadar emin bir samimiyet sinesinde olanca kuvvetiyle çalışan vatan evladı, her zaman feyizli bir faaliyet sahası bulacağına haklı olarak emin olabilir.

Büyük Türk milletinin bir ferdi olarak geleceğe özgüvenle, huzur ve emniyetle bakarken, onun refahını, onun saadetini temenni ederim.

Refik Bey (Konya): Yaşa, büyük Gazi...

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri (Devamla): Yüce Meclis'in bu refah ve saadeti temine yönelik mesaisinde büyük muvaffakiyetlere mazhar olacağına eminim. *(Şiddetli ve sürekli alkışlar.)*

İSTANBUL TİCARET MINTIKASI KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(3 KASIM 1926)[1]

Mıntıka Ticaret Odaları Kongresi'nin toplanması münasebetiyle Gazi Paşa Hazretleri'ne çekilen telgrafa Paşa Hazretleri şu cevabı vermişlerdir:

İstanbul Ticaret Mıntıkası Kongresi Reisi Muhsin Naim Bey'e

Kongre münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *İkdam,* 3 Kasım 1926, Numara: 10607, s.2; *Yenises,* 3 Kasım 1926, Numara: 246, s.2. *İkdam*'daki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *Yenises*'teki Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 3 Kasım 1926, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İZMİR SUİKASTI KARŞISINDA BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN HİSSİYATI ÜZERİNE BEYANAT*

(4 KASIM 1926)

Reis [Kâzım Paşa]: Efendim, Reisicumhur Hazretleri'nin nezdine gönderdiğimiz heyetle beraber ben de gittim. Meclis'in hissiyatını Reisicumhur Hazretleri'ne arz ettik. Reisicumhur Hazretleri memnun oldular ve yüce Meclis'e arz edilmek üzere beyanatta bulundular. Beyanatlarını aynen okuyorum:

Yüce Meclis'in güzide üyelerinden meydana gelen yüksek heyetinizi büyük bir hürmetle selamlarım. Malum hadiseden dolayı Büyük Millet Meclisi'nin lütfen ifade buyurduğu üzüntülerden, derin hissiyattan pek ziyade mütehassis oldum. Büyük Türk milletinin her bakımdan hassasiyet ve eğilimlerini kendi kalplerinde, vicdanlarında ve şahıslarında temsil eden Meclis'inizin bana ulaştırdığınız bu hisleri çok kıymetlidir. Bunu hayatımda mazhar olabileceğim en büyük mükâfatlardan ve taltiflerden biri sayıyorum.

Bütün mesai ve inkılap arkadaşlarımızla ve muhterem Meclis'imizle ve bütün milletle beraber yürümekte olduğumuz fikir yolunda kavuşacağımıza şüphe olmayan kıymetli ve toplumumuz için faydalı gelişmelerin hep beraber şahidi olmakla iftihar etmemizi ve mesut olmamızı temenni ederim. Huzurunuzun bana bahşettiği derin hassasiyet ve samimiyeti özel tazimatımla yüce Meclis'e arz ve tebliğ eylemenizi sizden rica ederim. *(Sürekli ve şiddetli alkışlar.)*

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 2, c.27, TBMM Matbaası, s.23; *Milliyet*, 5 Kasım 1926, Numara: 262, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 6 Kasım 1926, Numara: 1915, s.1; *Cumhuriyet*, 6 Kasım 1926, Numara: 896, s.2; *İkdam*, 6 Kasım 1926, Numara: 10610, s.1. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa bu beyanatı, Büyük Millet Meclisi'nin 6 Kasım 1926 günü öğleden sonra saat 14.48'de açılan ve riyasetini Kâzım Paşa'nın yaptığı 3. toplantı 1. celsesinde okunmuştur. Beyanat, *Milliyet*'te şu açıklamayla yer almaktadır:

> "Ankara, 4 (Özel muhabirimizden) - Meclis'in dünkü toplantısında verilen karar üzerine bugün saat 17'de Meclis Reisi Kazım Paşa Hazretleri riyasetinde Divanı Riyaset üyeleriyle Meclis'te seçilen üyelerden meydana gelen 20 kişilik heyet Gazi Paşa Hazretleri'ni Çankaya'daki köşklerinde ziyaret eylemişlerdir. [...] Gazi Paşa Hazretleri, Meclis Reisi'mizin nutkuna aşağıdaki cevabı vermişlerdir:" (Y.N.)

İSTANBUL TÜRK GENÇLİĞİ TEALİ VE TEAVÜN CEMİYETİ KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(9 KASIM 1926)[1]

İstanbul Türk Gençliği Teali ve Teavün Cemiyeti Kongresi namına çekilen telgrafa cevaben Gazi Paşa Hazretleri tarafından kongre Reisi Ekrem Bey'e şu cevap verilmiştir:

Senelik kongre dolayısıyla hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

* *Yenises,* 9 Kasım 1926, Numara: 252, s.3. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.
1 *Yenises*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 9 Kasım 1926, telgrafın *Yenises*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İTİMATNAMESİNİ SUNAN İNGİLİZ SEFİRİ GEORGE CLERK'İN NUTKUNA CEVAP*

(22 KASIM 1926)

Reisicumhur Hazretleri dün Çankaya'daki köşklerinde yeni İngiliz Sefiri Jorc Klark1 cenaplarını alışılmış merasim ile kabul buyurmuşlardır. İngiliz Sefiri, Reisicumhur Hazretleri'ne itimatnamelerini takdim ederek aşağıdaki nutku irat etmiştir:

[...]

Reisicumhur Hazretleri cevaben aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Sefir Hazretleri,

Haşmetli İngiltere Kralı tarafından nezdime büyükelçi ve fevkalade delege olarak tayininizi içeren itimatnameyi elinizden büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Türk milletinin asri hayatın merhalelerini kat etmek hususunda sarf ettiği gayret ve azimkâranesiyle hasıl olan ilerlemelerin zatıâlilerince özel bir alaka ile takip edildiğini ve bu yoldaki azmimizin neticesi, esas hedefimizi teşkil eden cihanın barış dairesinde ilerlemesini gerektirdiğinin hakkıyla takdir edilmiş olmasını müşahede etmekle bahtiyarım. Bilhassa Türkiye Cumhuriyeti ile Irak devleti sınırları meselesini kati surette halletmiş ve neticelendirmiş olan antlaşmanın yapılmasının temin ettiği müsait devrede memleketlerimiz ve hükümetlerimiz arasında en iyi münasebetlerin idamesine mesai sarf eyleyeceğinize dair teminatınız bizim hissiyatımıza tamamen uymaktadır.

Her iki memleket arasında hayırlı olarak mevcut dostluk münasebetlerinin geliştirilmesi ve sağlamlaştırılması hususunda sarf olacak şahsi desteğimden ve Cumhuriyet hükümetinin yardımından daima emin olabilirsiniz.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 23 Kasım 1926, Numara: 1932, s.1. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 George Clerk. (Y.N.)

ALPULLU ŞEKER FABRİKASI MÜDÜRİYETİ'NE TEŞEKKÜR*

(2 ARALIK 1926)[1]

Alpullu'daki şeker fabrikasının açılışı münasebetiyle fabrika müdüriyeti tarafından Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri'yle Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne şu telgraflar çekilmiştir:

[...][2]

Gazi Paşa Hazretleri'yle İsmet Paşa Hazretleri'nden de şu cevabi telgrafnameler gelmiştir:

C. İlk şeker fabrikasının açılış töreni münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkür ve vatanın iktisadiyatına sarf olunan mesaide muvaffakiyetlerini temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 2 Aralık 1926, Numara: 922, s.2. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Aralık 1926, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf şudur:

"Ankara'da Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Alpullu Şeker Fabrikası'nın açılış töreni bugün yapıldı. Büyük Türk inkılabının ve Cumhuriyet idaresinin ilk semerelerinden olan ve azim ve dehanızın feyizli bir abidesi halinde Türk ülkesinin batı kapısını süsleyen bu muazzam eseri Türklük yalnız büyük ve kurtarıcı Gazi'mize ve onun milli kabiliyetimizi coşturan ilham ve teyidine borçludur. Bu münasebetle tazimler ve tebrikler arz ederiz, Efendim."

Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

İTİMATNAMESİNİ SUNAN YUNANİSTAN'IN ANKARA SEFİRİ ÇAMADOS'UN NUTKUNA CEVAP*

(4 ARALIK 1926)

Ankara, 4 (AA) - Yeni Yunan Sefiri Mösyö Çamados bugün Çankaya'da Reisicumhur Hazretleri tarafından alışılmış merasimle kabul buyurulmuştur. Sefir, itimatnamesini takdim ederek aşağıdaki nutku irat eylemiştir: [...]

Reisicumhur Hazretleri cevaben aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Sefir Hazretleri,

Değerli selefinizin vedanamesiyle beraber Yunanistan Reisicumhuru Hazretleri'nin sizi nezdime fevkalade delege ve ortaelçi sıfatıyla tayin buyurduğunu bildiren itimatnameyi elinizden memnuniyetle alıyorum.

Memleketlerimiz arasında mevcut iyi münasebetlerin bir kat daha kuvvetlendirilmesi hususunda sarf edeceğiniz mesaide her vakit tarafımdan desteğe nail ve Cumhuriyet hükümeti tarafından yardıma mazhar olacağınıza itimat edebilirsiniz. Her iki devlet arasında yerleşmiş olan iyi münasebetlerin gelişmesi ve kuvvetlenmesi için karşılıklı bir emniyet ve itimadın en güzel bir esas teşkil edebileceğinde ve Atina'da müzakere edilen anlaşmanın imza edilmiş olması da işbu münasebetlerin takviyesine hizmet edeceğinde şüphe yoktur.

Zatıâlilerine hoş geldiniz derken, Yunanistan Reisicumhuru Hazretleri'nin saadeti ve Yunanistan'ın refah ve ikbali hakkındaki halisane temennilerimi ifade ederim.

* *Cumhuriyet,* 5 Aralık 1926, Numara: 925, s.2; *Vakit,* 5 Aralık 1926, Numara: 3207, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.45. Aynı nutkun müsveddesi ve Fransızca çevirisi için bkz. TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nden aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara. 2001, s.378-379. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Vakit*'teki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

ELLİNCİ YILDÖNÜMÜNÜ KUTLAYAN MEKTEBİ MÜLKİYE'YE TEŞEKKÜR *

(8 ARALIK 1926)[1]

Mektebi Mülkiye'nin ellinci yıldönümü münasebetiyle Gazi Paşa Hazretleri'ne çekilmiş olan telgrafa Paşa Hazretleri tarafından aşağıdaki cevap gönderilmiştir:

Mektebi Mülkiye'nin ellinci[2] yıldönümünü kutlamak münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkürler beyan eylerim, Efendim.

Reisicumhur Gazi
Mustafa Kemal

* *Milliyet*, 8 Aralık 1926, Numara: 295, s.4; *İkdam*, 8 Aralık 1926, Numara: 10642, s.2. *Milliyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 8 Aralık 1926, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 *İkdam*'da yanlışlıkla "ikinci" yazılmış. (Y.N.)

BEYKOZ SPOR KULÜBÜ'NE TEŞEKKÜR*

(9 ARALIK 1926)[1]

Beykoz Spor Kulübü tarafından yapılan spor kongresi münasebetiyle Gazi Paşa Hazretleri'yle Başvekil İsmet Paşa'ya çekilen telgraflara aşağıdaki cevaplar gelmiştir:

Beykoz Spor Kulübü Kâtibi Umumisi Hakkı Beyefendi'ye

Spor Kongresi'nin yapılması münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkürler beyan eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Akşam,* 9 Aralık 1926, Numara: 2930, s.2. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.
1 *Akşam*'da telgrafın tarihi yer almamaktadır. 9 Aralık 1926, telgrafın *Akşam*'da yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

ECNEBİ VE GAYRİMÜSLİM MEKTEPLERİ TÜRK MUALLİMLERİ CEMİYETİ KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(20 ARALIK 1926)[1]

Geçenlerde senelik kongresini yapmış olan Ecnebi ve Gayrimüslim Mektepler Türk Muallimleri Cemiyeti tarafından Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri'yle Başvekil Paşa'ya ve Maarif Vekili Necati Bey'e, Muallimler Birliği İcra Heyeti Reisi Urfa Mebusu Refet Bey'e çekilen telgrafnamelere aşağıdaki cevaplar gelmiştir:

Beyoğlu'nda Ecnebi Mektepleri Türk Muallimleri Kongre Reisi
Abidin Daver Bey'e

Ecnebi ve Gayrimüslim Mektepleri Türk Muallimleri Cemiyeti'nin senelik kongresinin toplanması münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür beyan eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 20 Aralık 1926, Numara: 940, s.2; *Milliyet*, 20 Aralık 1926, Numara: 307, s.4; *İkdam*, 20 Aralık 1926, Numara: 10654, s.2; *Yenises*, 20 Aralık 1926, Numara: 292, s.2. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma, *İkdam*'daki Hadiye Yılmaz, diğerleri Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 20 Aralık 1926, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

KASTAMONU TAZİMAT HEYETİNE NUTUK*

(21 ARALIK 1926)

Ankara, 21 (Vakit) - Kastamonu tazimat heyeti bugün öğleden sonra Gazi Paşa Hazretleri tarafından kabul edildi. Heyete riyaset eden Belediye Reisi şu nutku irat etmiştir: [...]

Gazi, bu nutka şu cevabı vermiştir:

Kastamonu halkının hakkımda göstermiş olduğu ve muhterem heyetiniz aracılığıyla ifade ettikleri hissiyattan dolayı teşekkür ederim. Kastamonu'nun nezih muhitinde geçirdiğim günler benim için de unutulmaz hatıralarla doludur. En müsait bir fırsatta yine memleketinizi ziyaretle Kastamonu halkının temiz sinesinde bulunmak en büyük arzularımdandır.

Muhterem Kastamonu halkına selamlarımın bildirilmesini muhterem heyetinizden rica ederim.

* *Vakit,* 22 Aralık 1926, Numara: 3224, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.46. *Vakit*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

ADANA'NIN KURTULUŞUNUN YILDÖNÜMÜ ÜZERİNE ADANA BELEDİYE RİYASETİ'NE*

(27 ARALIK 1926)

Adana, 27 (Özel muhabirimizden) - Adana'nın kurtuluş bayramına iştiraklerini temenni etmek üzere Belediye Reisimiz tarafından gönderilen telgrafa Gazi Hazretleri aşağıdaki cevabı vermişlerdir:

Adana Belediye Riyaseti'ne

Adana'nın kurtuluş gününde aranızda bulunamayacağımdan üzgünüm. Bu münasebetle hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkür eylerim, Efendim.

Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet,* 28 Aralık 1926, Numara: 315, s.2. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İSTANBUL'DA MİLLİ TÜRK TALEBE BİRLİĞİ KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(28 ARALIK 1926)

Geçen Cuma günü Talebe Birliği Kongresi'nin toplanması münasebetiyle Reisicumhur Hazretleri'ne çekilen telgrafa dün cevap gelmiştir. Bu telgraflar aşağıdadır: [...]

İstanbul'da Milli Türk Talebe Birliği Kongre Reisi Tahsin Bekir Bey'e[1]

C. Milli Türk Talebe Birliği Kongresi'nin toplanması münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkürler beyan eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet*. 29 Aralık 1926, Numara: 316, s.2. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.
1 Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta. (Y.N.)

MERSİN BELEDİYE REİSİ ŞEVKET BEY'E*

(29 ARALIK 1926)

Mersin Belediye Reisi Şevket Bey'e

C. Kurtuluş gününün yıldönümü münasebetiyle hakkımda gösterilen pek samimi hissiyata teşekkürler beyan eylerim, Efendim.

29 Kânunuevvel [Aralık] 926

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Tarsus,* 30 Aralık 1926, Numara: 354-553, s.1.
Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın bu telgrafı, Mersin Belediye Reisi Şevket Bey'in şu telgrafına cevaben yazılmıştır:

"Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Dahiyane gayret ve fedakârlığınızın bir eseri olan kurtuluş bayramımızın beşinci yıldönümünün kutlama günü olan 5 Kânunusani'de [5 Ocak'ta] siz büyük kurtarıcımızın da huzurlarıyla şeref bulmak halkımızın en büyük emeli olduğundan, lütfen teşrifi âlilerini beklediğimizi arz eylerim, Efendim.

28 Kânunuevvel [Aralık] 926

Belediye Reisi
Şevket"

Bkz. aynı yerde. Eski yazı metinler Kemal Şenoğlu ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur. (Y.N.)

ISPARTA HEYETİNE NUTUK*

(31 ARALIK 1926)

Isparta vilayeti halkının Büyük Gazi'mize derin bağlılık ve tazimat hissiyatını arz için şehrimize gelen Vali Ekrem Bey'in riyaseti altında Isparta Belediye ve Türk Ocağı Reisi Doktor Nuri, Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemet Vekili Mühendis Kâzım, Ticaret Odası üyelerinden Müftüzade Hakkı, Uluborlu tüccarlarından Şemsettin, Yalvaç Belediye Reisi ve Halk Fırkası Mutemet Vekili Mehmet, Şarki Karaağaç Belediye üyelerinden tüccardan Kasımzade Mehmet Hilmi, Eğirdir tüccarlarından Hacı Memişzade Ziya Beylerden meydana gelen heyet, Isparta Mebusu Ekrem, Hafız İbrahim ve Hüseyin Hüsnü Beylerin aracılığıyla dün Çankaya'da Reisicumhur Hazretleri'nin huzurlarına kabul buyurulmuşlardır. [...]

Reisicumhur Hazretleri Ispartalıların bu tezahüründen mütehassis olarak heyete hitaben:

"Muhterem ve aziz Ispartalılar, hepinizi hürmetle selamlarım. Ispartalıların hakkımda göstermiş oldukları asil muhabbet hissiyatı bende derin bir tesir bırakmıştır. İlk fırsatta güzel memleketinizi ziyaret edeceğim. Muhterem Isparta halkına muhabbet ve selamlarımın bildirilmesini rica ederim" *buyurmuşlardır.*

Reisicumhur Hazretleri ondan sonra heyetle memleketin iktisadi gelişme ve sınai faaliyetine dair bir saat kadar hasbıhal ederek Isparta'nın bilhassa bugünkü iktisadi faaliyetini takviye için yol gösterici vasiyetlerde bulunmuşlardır.

* *Hâkimiyeti Milliye,* 1 Ocak 1927, Numara: 1971, s. 1. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

MİLLET VE MİLLİYETLER PRENSİBİ HAKKINDA NOTLAR*

(1926)[1]

Millet aynı arazide oturan, aynı kanunlara tabi, ahlak ve lisan birliği halinde yaşayan insanlar heyetine denir. Bu manadadır ki, Fransız milleti, Alman milleti, İspanyol milleti denir. Çoğunlukla kullanırken, millet kelimesiyle kavim kelimesi karışır. Fakat şu farkla ki, millet kelimesiyle siyasi teşekkül kastolunur; kavim (peuple) kelimesi ise her şeyden evvel kökeni ve ırkı hatırlatır. Yahudi kavmi, bugün bütün dünya yüzüne dağılmış olup, bir millet teşkil etmez. Bununla beraber, Polonya'da olduğu gibi, bir kavmin milliyeti, bağımsızlığı mahvolduğu halde yaşayabilir ve birçok milliyetler aynı bir hükümdarın idaresi altında birleşebilir (Rusya, Avusturya). Bugün milliyetler prensibi denildiği zaman, siyaseten ayrılmış, aynı ırktan insanların bir millet halinde birleşmek eğilimi anlaşılır. İtalya, Almanya zamanımızda bu prensiplerin tatbiki için misaldir.

Millet I (Sosyoloji)

Millet namı verilen beşeri toplanmalar, hissi ve [...][2] benzeyişten daha eskidir. Köken birliği, duygusal benzeyişler, ahlak yakınlığı, tarihi veyahut siyasi bir yakınlık, aynı bir memlekette oturmak şartıyla aynı zamanda tamamen veya kısmen bir arada bulunmak lazımdır. Bununla beraber, her halde her millet ayrı olarak incelenmedikçe bu fikri fenni olarak tarif mümkün olamaz. Irk, lisan, din, hükümet, ayrı insanların millet halinde teşekkülüne yardım etmişlerdir. Fakat muhtelif lisan konuşan ve muhtelif dine sahip olan muhtelif ırklardan meydana gelen milletler vardır. Bunun gibi, siyasi müesseselerle ayrılmış veyahut Yahudiler gibi bütün dünya üzerine dağılmış oldukları halde yekdiğerine sıkı milli bir bağ ile bağlı kalmış kavimler vardır.

İngilizlerle Kuzey Amerikalılar ve İspanya ahalisi ile Güney Amerikalılar ve Portekizlilerle Brezilyalılar ve Fransa ile Doğu Belçika ve Almanya ile Doğu İsviçre

* Aslı, Tarihi Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı Atatürk Arşivi, A: V-5, D: 82, F: 36/1-14, Atatürk Belgeleri'nde bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Tülây Duran, "Atatürk'ün Millet ve Milliyetler Prensibi Hakkında Notları", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi,* Temmuz-Ağustos-Eylül 2005, Sayı: 102-103-104, s.10-16; Sadi Borak, *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* Kaynak Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 1997, s.377-386. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Eski yazı belgede tarih bulunmamaktadır. Ancak belge arşivde "1926" tarihli *Nutuk* hazırlık dosyasında yer almaktadır. (Y.N.)

2 Bir sözcük okunamadı. (Y.N.)

ahalisinde olduğu gibi, aynı lisanı konuştukları halde aynı millete mensup olmayanlar da vardır.

Bazı milletler, birbirinden esaslı bir surette farklı ırklardan meydana gelir. Mesela Rusya, beyazlarla kırmızı derili insanların dirsek dirseğe bulunduğu Amerika Birleşik Devletleri.

Kısaca, din, milli hissin teşekkülünde en kuvvetli etkenlerden biri sayılabilir. Aynı bir milletin sinesinde birbirine en zıt dinlerin yan yana mevcudiyeti de görülmektedir. Dolayısıyla bütün kavimlere kelimenin bütün manasıyla tatbiki mümkün olacak surette millet kelimesinin mantıki ve memnuniyet verici bir tarifini yapmak müşküldür. Çünkü insan cemiyetleri bu kadar çeşitlidir. Ernest Renan 1882'de yayımladığı Bir Millet Nedir? ismindeki eserinde Çin, Mısır ve en eski Babil'de olduğu gibi büyük insan yığınlarını; Yahudi ve Araplarda olduğu gibi kabileyi; Atina ve Isparta'da olduğu gibi medine (site)yi; Acem, Roma ve Şarlman imparatorluklarında olduğu gibi muhtelif memleketler toplamını; Yahudiler ve Zerdüştiler gibi din bağı ile mevcudiyetini muhafaza etmiş vatansız cemaatleri; Fransa, İngiltere gibi asri bağımsız milletleri; İsviçre ve Amerika sistemi üzere birlikleri; ırkın veyahut daha ziyade lisanın Cermenler ve Slavlar arasında vücuda getirdiği yakınlıkları ayırmaktadır.

Bütün bu ayrı toplanmalara, cemiyetlere millet ismini vermek mümkün müdür?

Renan'a göre, asri milletin teşekkülüne yardım eden keyfiyet, aynı bir hanedanın idaresi altında yaşayan, aynı merkezi müesseseler tarafından idare olunan kavimleri birleştiren manevi bağ olmuştur. Bu bakımdan, millet hakiki olarak ancak Roma İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra meydana çıkmıştır. Bu imparatorluğun fevkalade genişliği ve sakinlerinin muhtelif ırklara mensup olması, asri manada bir devlet teşekkülüne mâni olmuştur. Milletlerin mevcudiyeti Cermen istilasından başlar. Bazı istilacı milletlerin üstünlüğü, kendi isimlerini verdikleri bazı mühim mıntıkalarda birliği tesis etmiştir. Avrupa'da halen mevcut tesisler o vakittendir. Bir Fransa, bir Burgondi, bir Lombardi, daha sonra bir Normandi vs. oradan gelmektedir. Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya, İspanya, ekseriya dolaşık yollardan ve bin macera arasından milli mevcudiyetlerine yürümektedir. Bu muhtelif devletlerde, başka yerde mesela Türkiye'de gördüğümüzün aksine olarak fusion, yani özümleme ve birleşme vaki olmuştur. Bu birleşmenin birinci sebebi, galip ve mağluplar tarafından aynı dinin, Hıristiyanlığın kabulü olmuştur. İkinci sebep de, galiplerin kendi dillerini unutmalarıdır. Bir üçüncüsü de Cermenlerin Latin kadınlarla evlenmesi ve nihayet umumi bir surette galiplerin mağlup milletler tarafından emilmesi ve yutulması olmuştur.

Fransa'da milli birliği yaratan, hanedan bağıdır. İtalya'da ise bu birlik uzun mesai sayesinde zaten fikirlerde hasıl olmuştu. İtalya'da hükümran olan hanedan milletle aynı emelde olmaksızın yalnız mesaisi neticeleriyle yetinilmiştir. Avusturya-Macaristan'da ayrılık katidir. Bir Avusturya devleti vardır, fakat bir Avusturya milleti yoktur.

Diğer memleketlerde, –hükümetin şekli ne olursa olsun– İsviçre'de, Felemenk'te, Belçika'da milliyet kavimlerin doğrudan kendi arzu ve iradelerinin eseridir. Dolayısıyla Proudhon'un söylediği gibi, milliyet, müşterek siyasi müesseselerin veya merkezi irade tarafından kullanılan cebrin mahsulüdür demek doğru değildir. Fakat şu doğrudur: Aynı arazide yaşayan ve millet haline gelen kavimlerin müşterek siyasi müesseseler tarafından idare edilmesi icap eder. Proudhon'un eseri bir an tesirli olmuş görün-

mektedir. Bizzat Fransa, kralları tarafından kati olarak yerleştirilmeden evvel derebeylik zamanında da bir millet idi. Onun siyasi müesseseleri, komşu memleketlerin, bilhassa İngiltere'nin taarruzlarına şiddetli ve birleşik bir mukavemet gösterilmesi lazım geldiğinden, merkeziyete doğru gelişmiştir. Tehlikeyi hisseden Fransız vilayetleri en ziyade himaye bekledikleri kuvvet etrafında toplanmışlardı. Fakat Fransa zaten mevcut idi. Bazı milletlerde derebeylikler ve muhtelif unsurların mevcudiyetine rağmen, coğrafi vaziyeti dolayısıyla milli birlik krallıktan evvel vücut bulmuştu.

Spencer'in *Sosyoloji Prensipleri* adlı eserinde söylediği gibi, İngiltere ve Fransa, Amerika bahsinde bu yeni halkın derebeylikten sağlam bir millet haline gelmesine yardım etmiştir. Alman milleti Napoléon'a karşı yapılan muharebelerin ve İspanya milleti ise Magribilere karşı olan mücadelenin mahsulleridir. Bu suretle daha eski zamanlara çıkılırsa, evvela kuvvetsiz küçük devletlere ayrılmış olan Yunanlıların, İranilere karşı koymak için birleştikleri görülür. Yunan milleti o zamandan başlar.

Muharebe, kavimlerin birleşmesinde en kuvvetli etkenlerden biri olmuştur. Milletlerin nasıl teşekkül ettiği arandığı zaman bunun çok başka bir etken ile karıştığı görülür: Arazinin şekli. Fakat bu münasebeti de pek kati bir prensip görmemelidir. Böyle bir prensip devletlere tabii sınır olarak nehirlerin ve dağların gösterilmesine ve bu da keyfi harekete, sonsuz parçalanmaya sebep olur. Renan'ın deyişiyle "Stratejik sebeplerden bahsederler. Hiçbir şey kati değildir. Zaruret karşısında pek çok fedakârlıkta bulunmak lazımdır. Fakat bunların bir sınırı vardır. Aksi takdirde bütün dünya kendisine münasip olan askeri icapları talep eder ki, bu, fasılasız muharebe doğurur. Hayır, toprak, milleti ırktan ziyade yapmaz. Toprak, çalışma, uğraşma sahası, insan ise ruhtur. İnsan, kavim denilen mukaddes şeyin, teşekkülün bir parçasıdır. Yalnız maddiyat bu teşekkül için kâfi değildir. Bir millet, tarihin derin inkılaplarının mahsulü olan manevi bir unsur, manevi bir ailedir. Arazinin şekliyle tayin olunmuş bir grup değildir."

Bu fikir üzerinde ısrar ederek, millet hakkında ancak eksik bir fikir veren geçici ve ikinci derecedeki unsurları hariç bıraktıktan sonra Renan, çoğunlukla pek ayrı kavimlerin insanlarını iki şeyin birleştirdiğini ilave eder: Birisi zengince bir hatırat mirasına sahip olmak, diğeri beraber yaşamak hususundaki arzu ve rıza, sahip olunan mirasın muhafazasına devam hususundaki iradedir.

Maziden müşterek zafer ve yeis mirasını devralarak tahakkuk ettirilecek aynı program, beraber ıstırap çekmiş olmak, beraber sevinmiş olmak, beraber aynı ümitleri yaşamış olmak, müşterek gümrüklerden ve strateji fikirlerine uygun sınırlardan daha kıymetlidir. İşte milli birlik meselesinde ırk ve dil ihtilafına rağmen anlaşılması lazım gelen budur. Fakat müşterek fikrin belirmesine, hayati benzeyişler ile köken birliğinin ahlak yakınlığı inşa etmesine –müessir olduğu ilk esas ki köken ve ırktır– bunların tesirini inkâr etmemelidir. Kavimlerin geçirdiği birçok yıllar da etmemiştir. Ahlakın, ananelerin, hatıraların, menfaatların, kısacası bugün milliyeti tesis eden her şeyin mukaddes hazinesini muhafaza eden lisanın da tesirini unutmamalıdır. Bir milletin diğer milletlere nispetle tabii veya kazanılmış haklara, hususi karaktere sahip olması, kendisini kuşatan milletlerden farklı bir uzviyet teşkil etmesi, çoğunlukla onlardan ayrı olarak asra paralel gelişmeye çalışması keyfiyetine milliyetler prensibi denir.

Bütün milletlerin siyasi muhtariyetleri yoktur; fakat hepsi kuvveti isterler. Kendi hükümetleri olmayanlar, başkalarıyla aynı genel hükümler altında birleşmiş olanlar, kendilerini devletin diğer kısımları tarafından yutulmaya karşı himaye eden bir tür bağımsızlık teminatıyla donanmışlardır. Milliyetler meselesi, ferdi ve müşterek hürriyet meselesinin halli demektir. Bu fikirleri ilan etmekle, aynı zamanda fertler ve kavimler için sınır ve topraklarına sahip olmayı talep etmek hakkını ve bu hakkın kullanımını men eden veya sınırlayan engelleri bertaraf etmek de ilan edilmiş olur. Eski çağlarda esaretin mevcudiyetinden ve insan şahsiyetinin bu gibi bir halde gelişememesinden milliyetlerin bulunmadığı iddia olunmuştur. Bu, şüphesiz tarihe pek dar bir bakıştır. Esaret ve muhtelif sınıfların mevcudiyeti ve bir tarafta imtiyazlar diğer tarafta esaret, siyasi veya iktisadi şekilleri ne olursa olsun cemiyetlerle birlikte yaşayan hadiselerdir.

Mazinin bugüne nispetle bağımsız gruplarında pek az insanlar kendi melekelerini, ferdiyetlerini idrak etmiş iseler, eğer pek az insanlar umumi hürriyetin yokluğu hasebiyle bir imtiyaz sayılması lazım gelen hürriyete sahip iseler, işte bunlar, gruplarında, cemiyetlerinde milli hayatın temsilcisi sayılırlar, milli menfaatları, ananelerin muhafazasını bu adamlar müdafaa ederlerdi. Herhangi bir arıza, çoğunlukla harp müşterek sahip oldukları nimetlerden istifadeyi ihlal ettiği zamanlarda bir tepki olurdu. Bu fikrin uyanması bugün milliyetler prensibi dediğimiz şeydir. Bu tepkinin esirleşen halkın hassas ve fakat nispeten daha dayanışma halindeki tabakalarında tesirini göstermemiş olması mümkün değildir. Dolayısıyla esaret ve milliyet fikirlerinin uyuşması mümkün olmadığı doğru değildir. Bilakis bu hal, ilk zamanların serbest ve kayıtsız hayatı, barbarların tamamen serbestisi yerine geçmiş bazı nizamlardır ki, bu hal zamanımızın medeni şekline varan medeni gelişme için lazım bir kademe, bir merhale idi. Bilakis bugün millet halini alan eski cemiyetin bir veya birçok insanların hâkimiyetini çekmemiş ve esaret hayatını yaşamamış olmalarını tasavvur mümkün değildir.

O vakit ferdi hürriyetlerden ziyade umumi hürriyetleri müdafaa söz konusuydu.

Diğer taraftan, demokratik devletin milli hissin (esprit national) gelişmesi için daha müsait olduğu inkâr edilemez. Umumi işlerin idaresine, bütün hususi menfaatları ihtiva eden umumi menfaatın müdafaasına iştirak etmekle, serbest bir memleketin vatandaşları, az çok müstebit bir hükümdarın tebaasından ziyade birbiriyle kaynaşırlar. Müşterek sahip oldukları maddi veya manevi servetlerin muhafazasına daha ziyade sarılırlar.

Esaret halinde milliyet kendisini reisine bağlayan itaata hazırlar. Bu itaat, hürriyet olmadığı için milletin mevcudiyetini muhafaza eder. Serbest insan için milliyet, hakiki gerçekliklerin ve ümitlerin kaynağıdır. Hürriyet ne kadar geniş ise hassasiyet de o kadar büyük olur.

Milletlerin mevcudiyeti, insan gruplarının ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Milliyetler prensibi, birinci defa olarak Fransız İnkılabı tarafından ifade olunmuştur. 22 Mayıs 1790'da Kurucu Meclis şunları ilan etmiştir: "Fransız milleti fetih maksadıyla harp yapmaktan ve herhangi bir milletin hürriyeti aleyhinde kuvvet kullanmaktan vazgeçmiştir." Konvansiyon ise, 19 Kasım 1792'de, "hürriyetlerini geri almak isteyen bütün kavimlere kardeşlik ve yardım" vaat etmektedir. O vakitten beri, bağımsız cemaatle-

rin bir parçasını bir devletten diğerine nakleden siyasi anlaşmalar veya hanedan anlaşmaları kalmamıştır. Fransız İhtilali o vakte kadar kavimlerin mühim bir arzusunu veya filozofların düşüncelerini hukuken ortaya koymaktadır. 1795 İnsan Hakları Beyannamesi ise pek katidir: "Milletler, adetleri ve arazilerinin genişliği ne olursa olsun, karşılıklı olarak bağımsız ve hâkimdirler; bu hâkimiyet ihlal edilemez. Her kavim hükümetinin şeklini tanzim etmek ve değiştirmek hakkına sahiptir. Bir kavim diğerlerinin hükümetine karışmak hakkına sahip değildir. Bir kavmin hürriyetine tecavüz, bütün kavimlere tecavüz demektir." İhtilal, yeni bir amme hukuku ortaya koymuştur.

Fertlerin hürriyet kazanması, hürriyet hakkının geri alınması, müstebit hükümdarların ittifaklarını mağlup eden ihtilalcilere esaret altında bulunan kavimleri ve sönmüş bulunan milliyetleri kurtarmak fikrini telkin etmişti. Fakat harbin beklenmeyen gelişmesi ve Napoléon'un politikası ilk seferlerin maksadını gözden kaybettirmiştir. Dünyaya hürriyet vermek isteyen Fransa, yirmi sene onu, harbin korkunç felaketlerine atmıştı. Pek çok fedakârlıklarla ezilen Avrupa, kendisini esaret boyunduruğuna almak isteyen uğursuz adamı mağlup ettirecek kuvvet ve kudreti buldu. İhtilalin en nihayet muvaffakiyetsizliği bu suretle milliyetler prensibine hizmet etmiş oldu. Prusya'nın tahakkümüyle nihayet bulan Alman birliğine Napoléon seferleri kadar yardım eden etken olmamıştır. Mukaddes imparatorluktan ayrılan parçalar orada birliklerinin çıkış noktasını buldular.

İhtilal propagandasıyla gayrete gelen diğer bazı milletler de bağımsızlıklarını talep ettiler. Bütün Güney Amerika İspanyol hâkimiyetinden kurtuldu. Bu hakkı tasdik etmiş olan Fransa bunun kendi aleyhine yöneldiğini gördü. En zengin sömürgesi San Dominik anavatandan ayrıldı. Bunu da Balkan karışıklıkları, Yunanistan'ın milli uyanışı, Belçika ve Felemenk'in, Avusturya ve Macaristan'ın ayrılması, Polonya isyanı, İtalya birliğinin teşkili, Avrupai Türkiye'nin parçalanması takip etmiştir.

Milliyet prensibinin ortaya konulması, millet ve devlet fikirlerinin çelişmesini doğurmuştur. Maarifin ve siyasi hürriyetlerin gelişmesi, muhtelif milliyetlerin, azınlıkların aynı bir hâkimiyet altında tutulmasını eskisine nispetle pek ziyade müşkül kılmıştır. Hükümetler için bu zarureti silmek vazifesi çıkar.

Bazen hâkim millet, mahkûm veya fethedilmiş milletleri tazyik eder. Bu, sömürgelerdeki umumi usuldür. Bu usul, Avusturya'nın İtalya'da; Prusya'nın Polonya, Danimarka ve Fransız ırkına mensup eyaletlerinde; Rusya'nın Polonya'da kullandığı usuldür.

Bazen hâkim millet, mahkûmları özümlemeye çalışır. Bu, eski Romalıların, Fransızların ve yeni Yunanlıların usulüdür. Özümleme, Prusya Polonya'sında veya Macaristan'da olduğu gibi baskı ile yürütülebilir. İsviçre ve Belçika ise muhtelif lisan ve ahlak sahibi kavimlerin beraber yaşamalarını aynı hakları vermekle temine çalışmaktadır. Fransız İnkılabı'nın yarattığı demokratik hareket gittikçe devlet ve milleti birleştirmeye çalışmaktadır. Üçüncü Napoléon, hanedanın meşruiyet prensibine muhalif olarak milliyetler prensibinde yeni bir politikanın esasını bulduğunu zannetti ve Alman ve İtalyan birliğinin tahakkukunu serbest etti. Milliyetlerin muzafferiyeti, harplere nihayet verecek ve insanlar arasında ahenk tesis edecek zannolunuyordu.

Siyasi cemiyetlere mahsus hususiyet fikri nazara alınmaksızın sınır ihtilafları, karma mıntıkaların tahsisi kaçınılmaz sayılıyor ve müşterek bir düşmana karşı birleş-

mek için milliyetler eğiliminin teyidi bekleniyordu. Bazı demokratlar nazarında milliyet fikri ancak geçici bir faydadır. İstedikleri, toplumsal felakete karşı daha iyi himaye olunabilecekleri daha iyi bir insaniyetin kadrolarını kurmaktır. Bunlarca, millet bir intikal unsuru olup, ırk, lisan veya din farkı olmaksızın menfaat, his ve hak benzerliğinin birleştirdiği kavimlerin birliğine yerini bırakmak için ortadan kalkmaya mahkûm sayılmaktadır.

Milletlerarası Hukuk

Devletler hukukunca millet, aynı arazide olmasalar da, aynı hükümete tabi fertlerin ve ailelerin toplamıdır. Denizlerin öte tarafında bulunan bir sömürge dahi milli ülkenin bir parçasıdır; ahalisi de, uzak olmalarına rağmen tabi oldukları devletin tebaası, anavatanın üyesidirler. Diğer taraftan, aynı ve bir hükümete tabi olmak şartıyla, millet, ahlak, lisan ve kanunları muhtelif kavimleri ihtiva edebilir. Çoğunlukla millet, devlet kavramıyla karıştırılır. İkisi bir değildir. Devlet, milletin ancak bir teşkilat unsurudur, şekillenmesidir.

Nation kelimesinin istikameti gösteriyor ki, millet kavramı, umumi surette köken birliğini, aynı ırktan, aynı lisandan ve aynı âdetlere ve aynı hususi kabiliyetlere sahip ve aynı arazide yerleşmiş insanlar heyetini icap ettirir. Devlet ise kanunların tatbiki ve müşterek müdafaanın temini için bu toplumun kuvvet ve haklarının toplandığı kuvvet ve kudret demektir. Devlet, milletin gözle görülür bir şeklidir, bir aletidir. Aynı bir millete tabi şahıslar milliyet (tabiyet) denilen bir bağ ile bağlıdırlar.

Daha dar bir manada, bilhassa Doğu'da, millet, bir memlekette yabancı bir tabiyette bulunan şahısların toplamına denir ve bunların konsoloslarının nezdinde milletin mebusları denilen vekilleri vardır. Milletin meclisleri vardır. Buraya tüccarların ve diğer tebaanın gitmesi mecburi sayılır. Bu meclisler, konsolosun riyasetinde genel meseleleri müzakere ederler.

Siyasi lisanda, en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesi demek, üçüncü bir millete verilen veya verilecek olan daha büyük menfaatların akitler için de mahfuziyeti teminden ibarettir.

İSTANBUL VALİSİ SÜLEYMAN SAMİ BEY'E*

(7 OCAK 1927)[1]

Vilayet Umumi Meclisi'nin açılış töreni münasebetiyle Gazi Paşa Hazretleri'ne çekilen ve tazimat arzını içeren telgrafa Paşa Hazretleri şu cevabi telgrafı göndermişlerdir:

İstanbul Valisi Süleyman Sami Bey'e

Vilayet Umumi Meclisi'nin toplantısı vesilesiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ve muvaffakiyetler temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *İkdam,* 7 Ocak 1927, Numara: 10672, s.2; *Akşam,* 7 Ocak 1927, Numara: 2959, s.2. Telgrafın "Kastamonu Valisi Müştak Lütfü Beyefendi'ye" çekilen aynı içerikteki örneği için bkz. *Açıksöz,* 19 Ocak 1927, Numara: 1866, s.1; "Konya Valisi İzzet Beyefendi'ye" çekilen örneği için bkz. *Babalık,* 14 Mart 1927, Numara: 2342, s.3. *Açıksöz* ve *Babalık*'taki eski yazı metinler Musa Sarıkaya, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 7 Ocak 1927, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

ADANA'NIN KURTULUŞUNUN YILDÖNÜMÜ ÜZERİNE ADANA HALKINA*

(7 OCAK 1927)

Adana, 7 - Adana Ticaret Odası ve Borsası tarafından mebus heyeti şerefine gece yüz kişilik gayet mükellef bir ziyafet verilmiştir. [...] Kurtuluş bayramı münasebetiyle Adana gençliğinin ve halkının kurtarıcı Gazi'ye karşı gösterdiği muhabbet ve şükran, cumhuriyetperverlik muhterem mebus heyeti tarafından Reisicumhur Hazretleri'ne tebliğ edilmiş ve Reisicumhur Hazretleri aşağıdaki telgrafla Adana halkına selam göndermek lütfunda bulunmuşlardır:

Adana'nın kurtuluş gününün yıldönümü münasebetiyle muhterem Adana halkının hakkımda gösterdikleri asil hissiyata ve muhterem arkadaşlarımın samimi tebriklerine ve muhabbetlerine teşekkür eder ve Adanalılara selam ve hürmetlerimin bildirilmesini rica ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Akşam,* 8 Ocak 1927, Numara: 2960, s.2; *Cumhuriyet,* 9 Ocak 1927, Numara: 960, s.3; *İkdam.* 9 Ocak 1927, Numara: 10674, s.1. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

OĞLUNUN EVLENMESİ DOLAYISIYLA BELÇİKA KRALI BİRİNCİ ALBERT'E*

(18 OCAK 1927)

Has ve çok kıymetli dostum,

Zatı haşmetaneleri, pek sevgili ve aziz oğlunuz Belçika Prensi Fahametli Prens Leopold-Philippe-Charles-Albert-Meinhard-Hubertus-Marie-Miguel, Brabant Dükü Hazretleri'yle İsveç Prensesi Fahametli Madam Astrid-Sophie-Louise-Thyra Hazretleri'nin izdivaçlarının vukuu gibi mesut bir hadiseyi tebliğ etmek suretiyle bana karşı yeni bir dostluk nişanesi göstermişlerdir. Gerek zatı haşmetaneleriyle alakalı bütün hususlara ve gerek yüksek kraliyet hanedanınızın saadetine pek yakinen alakadar olduğuma tam bir emniyet göstermek suretiyle hissiyatımı teyit etmiş oluyorsunuz.

Zatı haşmetanelerine ve asil evladınıza en samimi tebriklerimi gönderirken, memleketinizin refah ve ikbali hakkındaki temennilerimin kabulünü rica ve bu fırsattan istifadeyle yüksek takdirkârane hissiyatımı ve bitmez sevgi ve dostluğumu teyit eylerim, has ve çok kıymetli dostum.

Ankara, 18 Kânunusani [Ocak] 1927

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. 60. Tebrik ve Teşekkürler'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.422-423. Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiştir.

ŞİLİ REİSİCUMHURU EMILIANO'YA*

(5 ŞUBAT 1927)

Ankara, 5 (AA) - Türkiye ve Şili cumhuriyetleri arasında yapılan dostluk antlaşmasının imza ve teatisi münasebetiyle Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'yle Şili Reisicumhuru Sinyor Emiliano Fikoarva Cenapları arasında aşağıdaki telgrafnameler teati olunmuştur:

Şili Reisicumhuru Sinyor Emiliano Hazretleri'ne

Cumhuriyetlerimiz arasında yapılan dostluk antlaşmasının yürürlüğe girmesi münasebetiyle zatı devletlerine en samimi tebriklerimi ve şahsi saadetleri ve Şili milletinin refahı hakkındaki temennilerimi takdim ile şeref duyarım.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 6 Şubat 1927, Numara: 988, s.2; *Milliyet,* 6 Şubat 1927, Numara: 355, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.159. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

KONYA HİLALİ AHMER KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(6 MART 1927)[1]

Konya Hilali Ahmer[2] Kongresi Reisi İzzet Beyefendi'ye ve
Reisi Sani Makbule Naci Hanımefendi'ye

C. Vilayet Hilali Ahmer Kongresi'nin toplanması münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür eder, pek yüksek olan maksat ve gayeye ulaşmak için mesainizde muvaffakiyetler temenni eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Babalık*, 6 Mart 1927, Numara: 2335, s.3. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.
1 *Babalık*'ta telgrafın tarihi yer almamaktadır. 6 Mart 1927, telgrafın *Babalık*'ta yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)
2 Kızılay. (Y.N.)

SALİH BEY'E*

(9 MART 1927)

9 Mart 1927
Çankaya

Salih,[1] mektuplarını aldım. Hissiyatından mütehassis oldum. Ayağının iyileştiğinden, umumiyetle sıhhatinin düzeldiğinden memnun oldum. Yakında görüşürüz.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: S. Eriş Ülger, *Özgün Belge ve Fotoğraflarla Atatürk*, TBMM Basımevi, Ankara, 1996, s.230. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz ve Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Salih Bozok. (Y.N.)

CUMHURİYET HALK FIRKASI
KASIMPAŞA NAHİYESİ YENİŞEHİR OCAĞI'NA TEŞEKKÜR*

(13 MART 1927)

Cumhuriyet Halk Fırkası Kasımpaşa nahiyesi Yenişehir Ocağı'nın açılış töreni evvelki gün Nahiye Mutemedi Vasıf, Merkez Memuru Salih Beylerle birçok Fırka mensubunun hazır bulunduğu halde icra edilmiştir.

Merasim esnasında Ocak Reisi Süreyya Bey tarafından veciz bir nutuk irat edilmiş, hazır bulunanlara çay ve pasta ikram olunmuştur.

Halkın gösterdiği arzu üzerine Reisicumhurumuz Gazi Paşa ile Başvekil İsmet Paşa Hazretlerine telgrafla tazimat arz edilmiştir.

Gazi Paşa Hazretleri bu telgrafa dün aşağıdaki cevapla karşılık vermişlerdir:

C. Kasımpaşa nahiyesi Yenişehir Ocağı'nın açılış töreni münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkür ve mesainizde muvaffakiyetler temenni eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 14 Mart 1927, Numara: 1024, s.4. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

ANKARA TÜRK OCAĞI'NA TEŞEKKÜR*

(19 MART 1927)

Ankara, 19 (AA) - Ankara Türk Ocağı'nın senelik derneği[1] *kararıyla arz olunan hürmet ve tazimata cevaben Reisicumhur Hazretleri'yle Meclis ve Erkânıharbiyei Umumiye Reisleri Hazretleri tarafından Ocağa aşağıdaki teşekkürnameler gönderilmiştir:*

Ankara Türk Ocağı'nın yıllık derneğinin hakkımda gösterdiği samimi hissiyata teşekkür takdim eder ve muhterem üyelere selam ve muhabbetlerimin bildirilmesini rica ile mesainizde muvaffakiyete mazhar olmanızı temenni eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 20 Mart 1927, Numara: 1030, s.2; *Milliyet,* 20 Mart 1927, Numara: 397, s.2. Telgrafın "Kastamonu Türk Ocağı Dernek Reisi Ahmet Hilmi Bey'e" çekilen aynı içerikteki, 20 Mart 1927 tarihli örneği için bkz. *Açıksöz,* 24 Mart 1927, Numara: 1916, s.1. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, diğerleri Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Kongre, toplantı anlamında. (Y.N.)

CUMHURİYET HALK FIRKASI'NIN ÇEŞİTLİ KONGRE REİSLERİNE TEŞEKKÜR*

(21 MART 1927)

Cumhuriyet Halk Fırkası Kongre Reisi Emin Ali Bey'e

Senelik kongre münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyattan mütehassis oldum. Memnuniyet ve teşekkürlerimle beraber hürmetlerimin muhterem üyelere bildirilmesini rica eylerim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet,* 21 Mart 1927, Numara: 398, s.3. Aynı telgrafın "İstanbul Halk Fırkası Kongre Heyetine" çekilen örneği için bkz. *Milliyet,* 22 Mart 1927, Numara: 399, s.3; "Kadınhanı Kazası Cumhuriyet Halk Fırkası Kongre Reisi Hafız Enver Bey'e" ve "Ermenak Cumhuriyet Halk Fırkası Kongre Reisi Ahmet Bey'e" çekilen örnekleri için bkz. *Babalık,* 25 Mart 1927, Numara: 2352, s.2. *Milliyet*'teki eski yazı metinler Güler Kızılelma, diğerleri Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN MISIR SEFİRİ ABDÜLAZİM RAŞİT PAŞA'NIN NUTKUNA CEVAP*

(21 MART 1927)

Ankara, 21 (AA) - Reisicumhur Hazretleri bugün Çankaya'daki köşklerinde yeni Mısır Sefiri Abdülazim Raşit Paşa'yı alışılmış merasimle kabul buyurmuşlardır. Sefir Hazretleri itimatnamelerini takdim ederek aşağıdaki nutku irat eylemiştir: [...]

Reisicumhur Hazretleri bilmukabele aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Sefir Hazretleri, muhterem selefinizin vedanamesiyle beraber haşmetli Kral Hazretleri'nin zatıâlinizi nezdime fevkalade delege ve ortaelçi sıfatıyla tayin buyurduklarını içeren itimatnameyi memnuniyetle alıyorum. Her iki memleketi yekdiğerine bağlayan hissi bağların ve samimi muhabbetin zatı sefiraneleri tarafından teyit edilmesi bilhassa memnuniyetime sebep olmuştur. İki memleket arasında öteden beri yerleşmiş olan işbu dostluk bağlarının geliştirilmesine ve kuvvetlendirilmesine tarafımdan özel bir emniyet atfedildiği için yüksek vazifenizin yerine getirilmesinde gerek benim ve gerek Cumhuriyet hükümetinin yardım ve desteğinden emin olabilirsiniz. Zatıâlilerine hoş geldiniz derken haşmetli Kral Hazretleri'nin saadeti şahsiyeleri ve milletinizin şanının yükselmesi ve refah ve ikbali hakkındaki halisane temennilerimi tekrar etmekle bahtiyarım.

* *Cumhuriyet*, 22 Mart 1927, Numara: 1032, s.2; *Milliyet*, 22 Mart 1927, Numara: 399, s.2; *Ayın Tarihi*, 1927, c.12, s.36. Eski yazı metinler Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

İSTANBUL KADIN BİRLİĞİ KONGRESİ REİSESİ NEZİHE MUHİDDİN HANIM'A*

(28 MART 1927)[1]

Kadın Birliği Kongresi münasebetiyle Reisicumhur Hazretleri'ne çekilen tazimat telgrafına Gazi Paşa Hazretleri aşağıdaki cevabi telgrafla karşılık vermişlerdir:

İstanbul Kadın Birliği Kongresi Reisesi Nezihe Muhiddin Hanımefendi'ye

Kadın Birliği'nin toplanan senelik kongresi münasebetiyle Türk kadınlarının hakkımda gösterdikleri pek samimi hissiyattan doğan teşekkürlerimi takdim eder ve muvaffakiyetler temenni eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 28 Mart 1927, Numara: 1038, s.2; *Milliyet,* 28 Mart 1927, Numara: 405, s.4. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma, *Milliyet*'teki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 28 Mart 1927, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İZMİR TÜRK OCAĞI REİSİ AZİZ BEY'E TEŞEKKÜR*

(29 MART 1927)[1]

İzmir Türk Ocağı tarafından Ocak Bayramı münasebetiyle Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne çekilen tazimat arzı telgrafına Paşa Hazretleri aşağıdaki iltifatta bulunmuşlardır:

İzmir Türk Ocağı Reisi Aziz Bey'e

C. Türk Ocağı'nın on beşinci yıldönümü münasebetiyle hakkımda gösterilen pek samimi hissiyata teşekkürler takdim eder, milli ve vatani mesainizde muvaffakiyetlere mazhar olmanızı temenni ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Hizmet,* 29 Mart 1927, Numara: 680. Ayrıca bkz. Zeki Arıkan, *İzmir Basınından Seçmeler 1923-1938,* c.2, 1. Kitap, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2003, s.420. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Hizmet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 29 Mart 1927, telgrafın *Hizmet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İZMİR HAVALİSİ AVCILAR CEMİYETİ'NE TEŞEKKÜR*

(31 MART 1927)[1]

İzmir'de: İzmir Havalisi Avcılar Cemiyeti Reisi Ömer Necmettin Bey'e

C. Cemiyetinizin ikinci senesini idrak vesilesiyle hakkımda gösterilen hissiyatta teşekkür beyan eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Anadolu,* 31 Mart 1927, Numara: 3824, s.1. Ayrıca bkz. Zeki Arıkan, *İzmir Basınından Seçmeler 1923-1938,* c.2, 1. Kitap, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2003, s.168. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 *Anadolu*'da telgrafın tarihi yer almamaktadır. 31 Mart 1927, telgrafın *Anadolu*'da yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İSTANBUL ETIBBA MUHADENET VE TEAVÜN CEMİYETİ'NE TEŞEKKÜR*

(1 NİSAN 1927)[1]

Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri, Etıbba Muhadenet Cemiyeti'nin senelik kongresi münasebetiyle çekilen tazimat arzı telgrafına aşağıdaki telgrafla karşılık vermişlerdir:

İstanbul Etıbba Muhadenet ve Teavün Cemiyeti[2] Kongre Reisi
Doktor Ziya Nuri Paşa'ya

C. Senelik kongre münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkürler beyan eyler ve muhterem üyelere selam ve muhabbetlerimin bildirilmesini rica ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1927, Numara: 1042, s.3; *Milliyet*, 1 Nisan 1927, Numara: 409, s.2. Eski yazı metinler Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 1 Nisan 1927, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 İstanbul Tabipler Dostluk ve Yardımlaşma Cemiyeti. (Y.N.)

BELÇİKA KRALI BİRİNCİ ALBERT'E TAZİYE*

(7 NİSAN 1927)

Halis ve çok kıymetli dostum,

Zatı haşmetpenahilerinin pek sevgili ve muazzez halası, Belçika Prensesi, İmparatoriçe Şarlot[1] Hazretleri'nin[2] vefatının vukuunu büyük bir üzüntüyle haber aldım. Gerek zatı haşmetpenahileriyle ve gerek kraliyet ailenizle alakalı bütün hususlara yakinen alakadar olmaktan uzak bulunmadığım için bu hazin haber beni fazlasıyla üzüntüye boğmuştur.

Uğradığınız acı kayıptan doğan üzüntülere ve kederlere iştirak eylediğimi zatı haşmetpenahilerine teyit eylerken, en samimi taziyetkârane hissiyatımla birlikte zatı haşmetanelerine karşı beslediğim hürmet ve takdirlerimi ve sonsuz dostluk teminatını kabul buyurmanızı rica eylerim, has ve çok kıymetli dostum.

Gazi M. Kemal

Ankara, 7 Nisan 1927

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari 60'tan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.424-425. Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiştir.

1 Charlotte. (Y.N.)

2 Kaynakta yer alan belgenin Fransızca çevirisinde burada "Bouchou Şatosu'nda 19 Ocak 1927'de" sözcükleri yer almaktadır. (Y.N.)

İSTANBUL MATBUAT CEMİYETİ KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(9 NİSAN 1927)

Matbuat Cemiyeti'nin evvelki gün yaptığı genel kurul toplantısında Reisicumhur'umuza tazimat arz edilmesine karar verilmiş ve kongre riyasetinden aşağıdaki telgraf takdim edilmişti: [...]

Reisicumhur Hazretleri'nden dün karşılık olarak şu telgrafname gelmiştir:

İstanbul Matbuat Cemiyeti Kongre ve Heyeti Merkeziye Reisi
Hakkı Tarık Beyefendi'ye

C. Genel kurul toplantısı münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkürler beyan eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 10 Nisan 1927, Numara: 1049, s.3; *Milliyet,* 10 Nisan 1927, Numara: 416, s.2; *İkdam,* 10 Nisan 1927, Numara: 10763, s.1. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Güler Kızılelma, *Milliyet*'teki Musa Sarıkaya, *İkdam*'daki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

ORMAN MEKTEBİ ÂLİSİ MEZUNLARI KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(11 NİSAN 1927)[1]

Orman Mektebi Âlisi Mezunları Kongresi tarafından Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne ve Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne çekilen tazimat ve ihtiramları bildiren telgraflara Gazi Paşa Hazretleri'yle Başvekil Paşa Hazretleri tarafından aşağıdaki cevaplar gelmiştir:

C. Teşekkür ve bilmukabele tebrikler beyan eylerim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet,* 11 Nisan 1927, Numara: 417, s.2. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 *Milliyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 11 Nisan 1927, telgrafın *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

KONYA TIP BİRLİĞİ KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(14 NİSAN 1927)[1]

Konya Hekimler Birliği'nin genel toplantısı münasebetiyle Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'yle Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili Refik Beyefendi Hazretleri'ne birliğin tazimkârane hissiyatını bildiren telgraflar çekilmiş idi. Bunları ve gelen cevabi telgraflarını aşağıda sütunlarımıza almakla iftihar ediyoruz: [...]

Konya Tıp Birliği Reisi Doktor Zeki Ziya Bey'e

Senelik kongresini yapan Tıp Birliği'nin hakkımda gösterdiği hissiyata teşekkür ve muvaffakiyetler temenni eylerim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Babalık,* 14 Nisan 1927, Numara: 2366, s.1. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Babalık*'ta telgrafın tarihi yer almamaktadır. 14 Nisan 1927, telgrafın *Babalık*'ta yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İSTANBUL DARÜŞŞAFAKA KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(22 NİSAN 1927)[1]

Darüşşafaka Mezunları Cemiyeti'nin senelik kongresi münasebetiyle Gazi Mustafa Kemal ve Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'yle Maarif Vekili Necati Beyefendi'ye cemiyet riyaseti tarafından çekilen telgraflara aşağıdaki cevaplar gelmiştir:

İstanbul Darüşşafaka Müdürü Ali Kâmil Bey'e

C. Cemiyetin senelik kongresi münasebetiyle gösterilen samimi hissiyata teşekkür ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 22 Nisan 1927, Numara: 1061, s.2; *Milliyet,* 22 Nisan 1927, Numara: 428, s.3. *Cumhuriyet'*teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Milliyet'*teki Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 22 Nisan 1927, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

TAHTA ÇIKIŞININ YILDÖNÜMÜ ÜZERİNE İRAN ŞAHI RIZA ŞAH PEHLEVİ'YE*

(25 NİSAN 1927)

Tel. Ankara, 25 Nisan 1927

Alahazreti Akdesi Hümayunu Şehinşahı İran Rıza Şah Pehlevi

Şehinşahilerinin tahta çıkışının yıldönümü münasebetiyle en samimi tebriklerimi, zatı hümayunlarının ve memleketinin ve asil İran milletinin saadet ve ikbali hakkındaki halisane temennilerimi arz ve tebliğ eylerim.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.450.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN BULGARİSTAN SEFİRİ PAVLOFF'UN NUTKUNA CEVAP*

(5 MAYIS 1927)

Ankara, 5 (AA) - Reisicumhur Hazretleri bugün saat 15'te Çankaya'daki köşklerinde yeni Bulgaristan Sefiri Mösyö Pavloff'u alışılmış merasimle kabul etmişlerdir. Sefir Hazretleri itimatnamelerini takdim ederek aşağıdaki nutku irat etmiştir: [...]

Reisicumhur Hazretleri cevaben aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Ankara, 5 Mayıs 1927

Sefir Hazretleri,

Hükümdarınız haşmetli Bulgaristan Kralı Hazretleri tarafından nezdime fevkalade delege ve elçi sıfatıyla tayininizi bildiren itimatnameyi elinizden memnuniyetle alıyorum.

Her iki milletin yekdiğerine karşı beslediği takdir hissinin eseri ve karşılıklı menfaatların hakkıyla anlaşılması neticesi olarak kurulan dostane münasebetlerin takviyesini görmek benim için bilhassa memnuniyet sebebi olacaktır.

Sefir Hazretleri, gerek yüksek vazifenizin iyi yerine getirilmesinde ve gerek iki memleket arasında hayırlı olarak mevcut dostane münasebetlerin gelişmesi hususunda sarf olunacak mesainizde dahi desteğime ve Cumhuriyet hükümetinin yardımına mazhar olacağınızdan emin olabilirsiniz.

Zatıâlinize hoş geldiniz derken, haşmetli Kral Hazretleri'nin şahsi saadetleri ve Bulgar milletinin refah ve ikbali hakkındaki halisane temennilerimi beyan eylerim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Bulgaristan 1/49 - D.1.a.2'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.501-502. Ayrıca bkz. *Cumhuriyet,* 6 Mayıs 1927, Numara: 1075, s.2: *Ayın Tarihi,* Haziran 1927, c.13, Numara: 38-39, s.2211. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'ndaki Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiş, *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Ayın Tarihi*'deki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İSTANBUL BAROSU'NA TEŞEKKÜR*

(8 MAYIS 1927)

İstanbul Barosu'nun tesisinin yıldönümü münasebetiyle Gazi Paşa Hazretleri'ne tazimat arzı için telgrafname çekilmiştir. Dün Baro riyasetine gelen telgrafla Paşa Hazretleri Baro üyelerine aşağıdaki karşılıkta bulunmuşlardır:

İstanbul Barosu Riyaseti'ne

Baro'nun tesisinin yıldönümünü kutlama esnasında hakkımda gösterilen samimane hissiyata teşekkürler beyan eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*. 9 Mayıs 1927, Numara: 1078, s.2: *Milliyet*. 9 Mayıs 1927, Numara: 445, s.3. Eski yazı metinler Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

TAHTA ÇIKIŞININ 25. YILDÖNÜMÜ ÜZERİNE İSPANYA KRALI 13. ALPHONSE'U TEBRİK*

(17 MAYIS 1927)

Tel. Ankara, 17.5.1927

Zatı haşmetpenahilerinin tahta çıkışının yirmi beşinci yıldönümü münasebetiyle samimi tebriklerimi ve şahsi saadetleri ve İspanya'nın refah ve ikbali hakkındaki temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.7-8. Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiştir.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN İRAN BÜYÜKELÇİSİ MİRZA TABATABAİ'NİN NUTKUNA CEVAP*

(25 MAYIS 1927)[1]

Ankara, 25 (AA) - Reisicumhur Hazretleri bugün saat 15'te Çankaya'daki köşklerinde İran Sefiri Mirza Tabatabai Hazretleri'ni alışılmış merasim ile kabul buyurmuşlardır. Mirza Tabatabai Hazretleri itimatnamelerini takdim ederek aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır: [...]

Reisicumhur Hazretleri aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Büyükelçi Hazretleri,

Âlahazreti Hümayunu Şehinşahı İran'ın zatıâlinizin nezdimde memuriyetinizin idamesini bildiren itimatnamelerini elinizden büyük bir memnuniyetle alıyorum. Her iki millet ve memleket arasında mevcut iyi münasebetlerin hayırlı esaslara dayandığı ve dostluk hissiyatının artarak teyit eylediği mesut bir devrede zatıâlinizi nezdime büyükelçi ve fevkalade delege olarak yeniden tayin buyuran Şehinşah Hazretleri'nin şahsım ve Türkiye Cumhuriyeti hakkında beslediklerini beyan buyurduğunuz yüksek dostluk hissiyatından ve samimiyetten pek mütehassisim. Dost ve kardeş İran milleti ile şevketli hükümdarı hakkındaki hissiyatımızın da aynı dostluk derecesinde olduğuna itimat edebilirsiniz. İki hükümet arasında mevcut iyi münasebetlerin artırılması ve kuvvetlendirilmesi ve dostluk münasebetlerinin geliştirilmesi hususunda sarf edeceğiniz mesaide gerek benim ve gerek Cumhuriyet hükümetinin desteğinden emin olmanızı isterim. Âlahazreti Hümayun'un şahsi saadetleriyle yüce İran devletinin ilerlemesi ve yükselmesi hususundaki halisane temennilerimi ifade eder ve bildirirken, zatıâlii sefiranelerine üstlendiğiniz yüksek vazifelerinizde muvaffakiyetler temenni ederim.

* *Cumhuriyet,* 26 Mayıs 1927, Numara: 1095, s.3; *Milliyet,* 26 Mayıs 1927, Numara: 462, s.2. Ayrıca bkz. D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'nden aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.449. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Milliyet*'teki ise Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda Bilâl N. Şimşir tarafından "belgenin tarihinin saptanamadığı" belirtilmiş ve belge yanlış olarak "1926" tarihiyle yayımlanmıştır. (Y.N.)

DOKTOR REŞİT GALİP BEY'E*

(1 HAZİRAN 1927)

Doktor Bey,

Mektubunuzu aldım, asil hissiyatınıza teşekkür ederim. Mühim bir rahatsızlığım yoktur. Yakında görüşürüz kardeşim.

1 Haziran 927

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Dr. Reşit Galip*, Hazırlayan: A. Şevket Elman, Ankara, 1955, s.226. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

ASKERLİKTEN EMEKLİLİK HAKKINDA MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKÂLETİ'NE*

(28 HAZİRAN 1927)

Müdafaai Milliye Vekâleti Celilesine

Mebusluğa adaylığımı koyacağımdan, Askeri Tekaüt ve İntihabı Mebusan Kanunu1 icabınca emekliliğimi talep ederim.

28.6.1927

Müşir Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Dr. Cahit Batum, "Mareşal Mustafa Kemal'in Emeklilik Dilekçesi ve Kararnamesi", *Bütün Dünya 2000,* Başkent Üniversitesi Kültür Yayını, Sayı: 2001/07, s.37-38. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.
Konuyla ilgili "Türkiye Cumhuriyeti Müdafaai Milliye Vekâleti Muamelatı Zatiye Dairesi Erkân Şubesi"nin 30 Haziran 1927 tarihli kararnamesinde "Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin (8-317) vuku bulan dilekçesi üzerine tayin olunmuş kanuni müddeti tamamladığı anlaşıldığından, emekliliğinin icrası uygun bulunmuştur" denilmektedir. Kararname için bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran *age.* (Y.N.)

1 Askeri Emeklilik ve Mebus Seçimi Kanunu. (Y.N.)

DOLMABAHÇE SARAYI'NDA İSTANBUL HALKI TEMSİLCİLERİNE NUTUK*

(1 TEMMUZ 1927)

İstanbul, 1 (Özel muhabirimizden) Reisicumhur Hazretleri, Şehremini Muhittin Bey'in nutkunu müteakip İstanbul şehri temsilcilerine hitaben aşağıdaki çok güzel ve yüksek nutku irat buyurmuşlardır:

İstanbul halkını, İstanbul'daki cemiyetleri ve muhtelif teşekkülleri yüksek heyetinizde selamlamakla bahtiyarım. Aziz vatandaşlarımın bana karşı olan teveccüh ve muhabbetlerinin bugünkü parlak tezahüratından çok mütehassis oldum. Canı gönülden teşekkür ederim. İstanbul'dan çıktığım günden bugüne kadar sekiz sene geçti. Hicran ve hasretle geçen dakikaların bile ne kadar uzun geldiği düşünülürse, sekiz senelik hasretin, İstanbul'un muhterem ahalisi için ruhumda ateşlediği özlemin büyüklüğü kolaylıkla takdir olunur.

İki büyük cihanın buluştuğu noktada, Türk vatanının ziyneti, Türk tarihinin serveti, Türk milletinin gözbebeği İstanbul, bütün vatandaşların kalbinde yeri olan bir şehirdir.

Bu şehir, uğursuz hadiselerle mustarip bulunduğu zamanlar, bütün vatandaşların kalblerinde kanayan yaralar açılmıştı. Kalbi yaralı olanlardan biri de bendim. Bugün görüyoruz ki, geçirdiğimiz karanlık gecelerin rahminden kalplerimizi sevinçlerle dolduran nurlu seherler doğdu. Sekiz sene evvel mustarip ve ağlayan İstanbul'dan kalbim sızlayarak çıktım, uğurlayanım yoktu. Sekiz sene sonra kalbim müsterih olarak, gülen ve daha güzelleşen İstanbul'a geldim. Bütün İstanbulluların ruhuma heyecan veren sıcak ve muhabbetkâr kucağıyla karşılandım.

Sekiz sene, toplumumuzun yeni dahil olduğu devrin tarihi, ihtiva ettiği ihtilallerle, inkılaplarla ve neticeleriyle az dolu değildir. Sekiz senede milletimizin siyasi, toplumsal ve medeni gelişme yolunda gösterdiği kabiliyet ve liyakat derecesi yüksektir. Bu dereceyi her gün daha ziyade yükseltmek için çok dikkatle ve azimle çalışacağız!

Vatanın imarı, milletin refahı, daha çok gayret ve mesai talep etmektedir. Hissiyati ve vicdani anlayışları ilim ve fenle geliştirerek ve terbiye ederek toplumumuzun

* *Hâkimiyeti Milliye,* 2 Temmuz 1927, Numara: 2147, s.1; *Cumhuriyet,* 2 Temmuz 1927, Numara: 1129, s.3; *Milliyet,* 2 Temmuz 1927, Numara: 496, s.2; *İkdam,* 2 Temmuz 1927, Numara: 10843, s.1; *Hayat,* 7 Temmuz 1927, Sayı: 32, s.9-12; *Ayın Tarihi,* 1927, c.14, s.40. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.246-247; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.453. *İkdam*'daki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Hayat* ve *Ayın Tarihi*'ndekiler Ahmet Hezarfen, diğerleri Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

hakiki huzur ve saadetine çalışmak ulvi bir görüştür. Bu görüşü size, aziz İstanbul halkına, sekiz sene evveline kadar içinde yedi evliya kuvvetinde bir heyula tasavvur ettirilmek istenilen bu sarayın içinde söylüyorum.

Yalnız artık bu saray, zıllullahların[1] değil, zıll[2] olmayan, hakikat olan milletin sarayıdır. *(Alkışlar, bravo sesleri.)* Ve ben burada milletin bir ferdi, bir misafiri olarak bulunmakla bahtiyarım.

İstanbul'un benzersiz güzellikleri, İstanbul halkının samimi iltifatları içinde geçireceğim günlerin bende yeniden unutulmaz hatıralar bırakacağına, feyizli ilhamlar yaratacağına şüphem yoktur. Bunun için çok seviniyorum. Bu sevincimi bütün halka bildirmenizi rica eder ve yüksek heyetinizi tekrar selamlarım.

1 Zıllullah: Allah'ın gölgesi; halifeler, hükümdarlar için kullanılan sözlerdendir. (Y.N.)
2 Zıll: Gölge. (Y.N.)

İSTANBUL MUALLİMLER BİRLİĞİ KONGRE HEYETİNİ KABUL*

(7 TEMMUZ 1927)

Muallimler Birliği namına Reisicumhur Hazretleri'ne tazimat arz etmek üzere seçilen heyet dün Dolmabahçe Sarayı'na giderek Gazi Hazretleri tarafından kabul buyurulmuşlar ve tazimat arz etmişlerdir. Heyet, Muallim Kongresi Heyeti Reisi Giresun Mebusu Hakkı Tarık, İstanbul Merkezi İdare Heyeti Reisi ve Darülfünun Emini Doktor Nurettin Ali, Tıp Medresesi Reisi Doktor Neşet Ömer, İdare Heyeti üyelerinden Maarif Müdürü Habip Beylerle umumi kongre delegelerinden Feyziye Mektebi Müdürü Nakiye Hanım'dan meydana gelmekte idi. Heyet Gazi Hazretleri tarafından saat üçü beş geçe kabul edilmiş ve Reisicumhur Hazretleri'nin huzurunda bir buçuk saat kadar kalmışlardır. [...]

Muallimler Birliği heyeti Gazi Hazretleri'nin huzurlarından çıktıktan sonra bir yazarımız Heyet Reisi Hakkı Tarık Bey'le görüşmüş ve hislerini öğrenmek istemiştir. Hakkı Tarık Bey demiştir ki: [...]

-Gazi Paşa nezdinde epeyce kaldınız mı?

-Evet, muallimler heyetini hemen bir-bir buçuk saat kadar huzurlarıyla şereflendirmek lütfunda bulundular.

Evvela kongrenin ne kadar devam ettiğini ve kongrede ne kadar üye mevcut bulunduğunu sordular. [...]

Gazi Paşa Hazretleri muallimliğin güç bir şey olduğunu ifade buyurdular.

-Fakat çok zevkli Paşam, dedik.

-Her güç şey gibi zevkli! *karşılığında bulundular.*

Gazi Hazretleri mekteplerde talim ve terbiye kadar mektep haricindeki neslin devamlı bir ışık huzmesi altında tutulması lüzumundan, her şeyde olduğu gibi, derin ve nüfuzlu bir bakışı gerektiren bir isabetle bahsetmişler ve bütün meslek ve yardım teşkilatının kendi mensuplarından ve kendi aralarından başlayarak harice yayılmak suretiyle halk için umumileştirilmesi lazım gelen fikir ve his cereyanlarına bir mecra olabileceğini ima buyurmuşlardır.

Gazi Hazretleri'nin arzuları: Eski hocalar nasıl din esasından hâkim olmuşlarsa, muallimlerin de ilim esasından kazanmaya başladıkları hâkimiyeti nihayete erdirme-

* *Cumhuriyet,* 8 Temmuz 1927, Numara: 1135, s.1-2; *Milliyet,* 8 Temmuz 1927, Numara: 502, s.1-2; *Vakit,* 8 Temmuz 1927, Numara: 2415, s.1-2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.46. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.266-267. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

lidir. Bununla muallimlik mesleği hakiki gelişme devrine dahil olacaktır. Muallimler her vesileden istifade ederek halka koşmalı, halk ile beraber olmalı ve halk muallimin yalnız çocuğa alfabe okutur bir varlıktan ibaret olmadığını anlamalıdır.

Muallimler elbette Gazi'nin bu yüksek arzularının tahakkukuna şahsen tecelli vasıtası olmak şerefini kaybetmeyeceklerdir.

DOLMABAHÇE SARAYI'NDA ANKARA'YA GİDEN BAZI ZEVATA*

(8 TEMMUZ 1927)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, bir haftadan beri İstanbul'umuzun misafiri bulunuyorlar. Büyük Gazi'mizin bu müddet zarfında İstanbul'un hava ve suyundan vücutça hissolunacak derecede istifade ettikleri memnuniyetle öğrenilmiştir. Gazi Hazretleri dün Ankara'ya hareketleri münasebetiyle tazimat arz ve veda etmek üzere Dolmabahçe Sarayı'na giden bazı zevata memnuniyetlerini ifade ederken:

"İstanbul'dan çok istifade ettim. Ankara'ya benden selam götürünüz!" *buyurmuşlardır.*

* *Milliyet*, 9 Temmuz 1927, Numara: 503, s.1; *Akşam*, 10 Temmuz 1927, Numara: 3138, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.267. *Milliyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya, *Akşam*'daki Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.
Bu konuda *İkdam*'da şu haber yer almaktadır:

> "Reisicumhur'umuz Gazi Paşa Hazretleri dün saat 16'da Saray'dan hareketle evvela Kolordu dairesini, sonra Vilayet'i, ondan sonra Şehremaneti'ni ve nihayet şehitliği ziyaret eylemişlerdir. Halk dün büyük bir coşkuyla Gazi'yi selamlamışlardır. Gazi, Şehremaneti'nin defterine hatıra olarak '9 Temmuz 1927, Gazi M. Kemal' ibaresini yazmışlardır."

Bkz. *İkdam*, 10 Temmuz 1927, Numara: 10851, s.1. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

HALK FIRKASI İSTANBUL TEŞKİLATI TEMSİLCİLERİNE TEŞEKKÜR*

(10 TEMMUZ 1927)

Reisicumhur Hazretleri dün saat 4,4'te Saray'dan ayrılmışlar ve Cağaloğlu'nda Halk Fırkası merkezini teşrif buyurmuşlardır. [...]

Takdim merasiminin bitişinden sonra Gazi Hazretleri taşlıkta bekleyen Fırka teşkilatı üyelerine hitaben şu iltifatta bulunmuşlardır:

"İstanbul teşkilatının güzide temsilcileriyle tanıştığımdan dolayı bahtiyarım. Bilhassa teşekkür ederim."

Gazi Hazretleri'nin bu hitabelerine "Yaşa, var ol" avazelerine karışan ve beş dakika kadar devam eden şiddetli alkışlarla karşılık verilmiştir.

* *Cumhuriyet*, 11 Temmuz 1927, Numara: 1138, s.1-2; *İkdam*, 11 Temmuz 1927, Numara: 10852, s.1-2. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

İSTANBUL TAYYARE CEMİYETİ MERKEZİNDE CEMİYETE YAPILACAK BAĞIŞLAR HAKKINDA*

(10 TEMMUZ 1927)

[...] Gazi Hazretleri 18:10'da alkışlar arasında alt katta Tayyare Cemiyeti Reisi'nin odasını teşrif etmişler ve burada bulunan heykellerinin önündeki kanepeye oturmuşlardır. [...] Nakiye Hanım kalkarak Gazi'ye doğru ilerlemiş ve Türk Tayyare Cemiyeti'nin bir rozetini takmak istemiştir. Gazi Hazretleri hemen ayağa kalkmış ve rozetin takılmasına müsaade etmişlerdir. [...]

Bundan sonra Hasan Fehmi Bey, Tayyare Cemiyeti'nin defterine bir şey kayıt buyurmalarını rica etmiş ve Gazi Hazretleri de "10 Temmuz 927" tarihiyle imzalarını atmışlardır. Müteakiben Hasan Fehmi Bey, Tayyare Teşkilatı'na ait duvardaki grafikler hakkında malumat vermiş ve bu seneki sadakai fıtr[1] *hasılatının diğer senelerden ziyade olduğunu anlatmışlardır. Bu esnada Gazi Hazretleri de şöyle buyurmuşlardır:*

"Kurban kesilmese de, bedellerini Tayyare Cemiyeti'ne verseler olmaz mı?"[2]

Hasan Fehmi Bey kurban bedellerinin Tayyare Cemiyeti'ne verildiğini arz etmiştir.[3]

Bundan sonra Gazi Hazretleri tayyareden ve tayyarenin ehemmiyetinden, harpteki tesirli vazifelerinden bahsederek Anafarta ve Suriye'deki harplerde tayyarelerin gördüğü hizmetleri izah etmişlerdir. Gazi Hazretleri, bizzat Suriye'de Beytülhasan'da kendisini takip eden 100 tayyarenin elinden nasıl kurtulduklarını hikâye buyurmuşlar ve bu esnada tebessüm buyurarak gazetecilere bakmışlar ve "Gazeteciler duymasın..." *iltifatında bulunmuşlardır.*[4]

Müteakiben Gazi Hazretleri kalkarak hazır bulunanların ellerini sıkmış ve vedalaşarak ayrılmıştır.

* *Cumhuriyet,* 11 Temmuz 1927, Numara: 1138, s.1-2; *İkdam,* 11 Temmuz 1927, Numara: 10852, s.1-2. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Sadakai fıtr: Fitre. (Y.N.)

2 Cümle *İkdam*'da şu şekildedir: "Kurban keseceklerine doğrudan doğruya kurban bedellerini cemiyete verseler olmaz mı?" (Y.N.)

3 Cümle *İkdam*'da şu şekildedir: "Hasan Fehmi Bey 'Bedellerini verenler de var Paşam' cevabını vermiştir." (Y.N.)

4 Bu kısım *İkdam*'da şu şekildedir: "Gazi Hazretleri [...] Harbi Umumi esnasında yedi-sekiz düşman tayyaresinin üzerlerinde uçarak kendilerini nasıl takip ettiklerine dair bir hatıra anlatmışlardır." (Y.N.)

ANKARA VAPURU DEFTERİNE YAZI*

(15 TEMMUZ 1927)

15 Temmuz 1927

Ankara Vapuru'yla yaptığımız gezintiden çok memnun kaldım. Bu, yalnız bir gezinti değildir. Bize aynı zamanda vazife yaptıran bir seyahattir.

* Aslı, Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Tarih ve Sanat Merkezi Arşivi'nde bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

ROMANYA KRALI I. FERDINAND'IN ÖLÜMÜ ÜZERİNE ROMANYA KRALİÇESİ MARIE'YE TAZİYE*

(21 TEMMUZ 1927)

Türkiye Reisicumhuru
Gazi M. Kemal

Tel.

Ankara[1]
21.7.1927

Romanya Kraliçesi Marie'ye

Haşmetanelerinin eşlerinin vefatıyla[2] fevkalade üzülerek zatı haşmetanelerinin kederlerine iştirak eder ve en samimi ve kalbi taziyelerimin kabulünü zatı haşmetanelerinden rica ederim.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Romanya-Tebrik-Taziye K.60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*. c.4. Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür. Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.16. Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiştir.

1 Telgraf, o tarihte İstanbul'da bulunan Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya arz edildikten sonra Ankara'dan çekilmiştir. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

2 Romanya Kralı I. Ferdinand 20.7.1927 günü, Sinaiya'da Pelisor Şatosu'nda ölmüştür. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

ETIBBAİ BAYTARİYE MUHADENET CEMİYETİ'NE TEŞEKKÜR*

(22 TEMMUZ 1927)[1]

Etıbbai Baytariye Muhadenet Cemiyeti[2] *tarafından Gazi Hazretleri'ne çekilen ve tazimat arzını içeren telgrafnameye Reisicumhur Hazretleri aşağıdaki cevabı göndermişlerdir:*

Baytarlığın ilmen gelişmesine hizmet etmek gayesiyle bu kere teşekkül eden Etıbbai Baytariye Muhadenet Cemiyeti'nin hakkımda gösterdiği samimi hissiyata teşekkürler beyan ve muvaffakiyetler temenni eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet,* 22 Temmuz 1927, Numara: 516, s.2. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Milliyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 22 Temmuz 1927, telgrafın *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 Veterinerler Dostluk Cemiyeti. (Y.N.)

LOZAN ANTLAŞMASI HAKKINDA İSTANBUL HUKUK FAKÜLTESİ HEYETİ'NE NUTUK*

(26 TEMMUZ 1927)

İstanbul, 27 (Özel muhabirimizden) - Darülfünun Hukuk Fakültesi Reisi Tahir Bey riyasetinde iki müderris ve beş talebe temsilcisinden meydana gelen bir heyet dün Reisicumhur Hazretleri tarafından kabul buyurularak tazimat arz eylemiştir. Tahir Bey, Gazi Hazretleri'ne, Hukuk talebesinin 24 Temmuz gününü ilmi bayram saydığını söyleyerek "Gençlik, antlaşmanın kadir ve kıymetine o kadar nüfuz etmiştir ki, bitmez kıskançlıklarla onu muhafaza ve müdafaaya yemin etmiş ve özel olarak arzı vazifesini de heyetimize vermiştir" demiştir.

Reisicumhur Hazretleri, gençliğin vaki olan tezahüratından mütehassis olduklarını beyan ve Lozan Antlaşması'nın imzası gününün ilmi bayram kabul edilmesindeki isabeti açıklamışlardır. Reisicumhur Hazretleri, Lozan Barışı'nın Türk tarihinde bir dönüm noktası olduğunu ve Türk milleti için siyasi bir zafer teşkil eden bu antlaşmanın Osmanlı tarihinde emsali bulunmadığını ve milletimizin bununla haklı olarak iftihar edebileceğini ve Türk milletinin yüksek bir eseri kabul ettikleri bu antlaşmanın yüksek kıymetini takdir etmesi lazım gelen gençliğin bunu mazide yapılmış antlaşmalarla mukayese etmesi icap ettiğini söyledikten sonra, İsmet Paşa Hazretleri'nin Lozan Konferansı'ndaki hizmet ve gayretlerine sözü getirerek:

"Bu münasebetle, Lozan müzakerelerinde her türlü siyasi mücadelelere göğüs vererek neticeyi elde etmekte büyük bir uyanıklık göstermiş olan İsmet Paşa Hazretleri'ni saygıyla yâd etmek vazifemdir" *buyurmuşlardır.*

* *Hâkimiyeti Milliye,* 28 Temmuz 1927, Numara: 2173, s.1-2; *Cumhuriyet,* 28 Temmuz 1927, Numara: 1155, s.2; *Vakit,* 28 Temmuz 1927, Numara: 4344, s.1; *Milliyet,* 28 Temmuz 1927, Numara: 522, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.47; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.268. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

ANKARA GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA ERKEK MUALLİM MEKTEBİ'NİN TEMELİNİN ATILMASI ÜZERİNE MAARİF VEKİLİ MUSTAFA NECATİ BEY'E*

(11 AĞUSTOS 1927)

Ankara, 14 (Özel muhabirimizden) - Gazi Mustafa Kemal Ankara Muallim Mektebi'nin temel atma merasiminde Maarif Vekili Necati Bey, Gazi Hazretleri'ne bir tazimat telgrafı çekmişti. Gazi Hazretleri, Maarif Vekili Necati Bey'e aşağıdaki cevabı gönderdi:

Türkiye Cumhuriyeti — Ankara[1]
Kalemi Mahsus Müdüriyeti — 11.8.1927
Adet
4/427

Maarif Vekili Mustafa Necati Beyefendi'ye

C. Çok mühim ve ağır vazifelerini daima muvaffakiyetle başardıklarına şahit olduğum fedakâr muallimlerimize genç ve kıymetli arkadaşlar yetiştirecek olan Ankara Muallim Mektebi'nin temel taşının atıldığını öğrenmekle pek memnun oldum. Merasim esnasında hakkımda gösterilen muhabbet ve bağlılık eserleri de ayrıca iftihar sebebi oldu. Bu yoldaki teşekküre değer faaliyet ve muvaffakiyetlerin devamını temenni eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-11, D: 59, F: 41'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu. *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.269, 398. Ayrıca bkz. *Milliyet*. 15 Ağustos 1927, Numara: 540, s.2; *Ayın Tarihi*, 1927, Numara: 41, s.2382; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.529. Eski yazı belge ve metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Telgraf antetli kâğıda yazılmıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa o sırada İstanbul'dadır. (Y.N.)

İŞ BANKASI MEMURLARINA*

(26 AĞUSTOS 1927)

Dünkü 26 Ağustos günü İş Bankası'nın özel günü idi. İş Bankası, 924 senesi 26 Ağustos'unda işe başlamıştı. Bu münasebetle İş Bankası müdür ve memurları dün yıldönümü münasebetiyle bir deniz gezisi icra etmişlerdir. Şirketi Bahriye'den kiralanan 66 numaralı vapurla Adalar ve Boğaziçi'ne gidilmiş ve muhtelif mahallerde durularak eğlenceler tertip olunmuştur.

İş Bankası memurlarını taşıyan vapur akşam saat dokuz raddelerinde Boğaziçi'nden dönerken Söğütlü yatına tesadüf etmiştir. [...]

Gazi Hazretleri, İş Bankası'na ait vapurun geçtiğini görünce durmasını ve Söğütlü yatına yanaşarak borda bordaya ilerlemesini emir buyurmuşlardır. Gazi Hazretleri'nin bu iltifatlarından çok mütehassis olan banka müdürleri ve memurları heyecan ve sevinçle Gazi Hazretleri'ni alkışlamaya ve şereflerine havai fişekler atmaya başlamışlardır. Reisicumhur Hazretleri, Söğütlü yatından mendilleriyle memurları defalarca selamlamış ve gezilerine iştirak etmelerini tekrar emretmişlerdir. Bu suretle saat bire kadar gezi devam etmiş ve sevgili Reisicumhur'umuz İş Bankası hakkında öteden beri göstermekte oldukları teveccühlere ek olarak Söğütlü ile köprüye kadar lütfen takip edeceklerini müjdelemişlerdir. En nihayet Gazi Hazretleri Sirkeci yakınında 66'nın Söğütlü'ye yanaşmasını emir buyurmuş ve vapurda bulunan bankanın genel müdürü Mahmut Celal Bey'e aşağıdaki lütufkâr ifadelerde bulunmuşlardır.

Gazi Hazretleri dün gece deniz gezilerine iştirak ettiği İş Bankası memurlarına:

"Bana gayet kıymettar bir gece geçirmeye vesile oldunuz. Aydın gençlerle yaşadığım bu dakikaları unutamayacağım. Zevkini ilelebet muhafaza edeceğim. Sizi yarı yolda bırakmak istemedim. Köprüye kadar uğurluyorum. İş Bankası'nın şimdiye kadar olduğu gibi muvaffakiyet getiren sahada ilerlemesini temenni eder ve hepinize veda eylerim" *tarzında iltifatta bulunmuşlardır.*

* *Milliyet*, 27 Ağustos 1927, Numara: 552, s.4. Eski yazı metin Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

SEÇİM HAKKINDA BEYANNAME*

(29 AĞUSTOS 1927)

Dün Saray'da Reisicumhur Hazretleri'nin riyasetlerinde Heyeti Vekile üyeleriyle Cumhuriyet Halk Fırkası'nın başlıca erkânından meydana gelen genel bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıya Heyeti Vekile üyeleriyle Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa Hazretleri, Meclis Reisi Sanisi Hüseyin Bey, Afyonkarahisar Mebusu ve Fırka Grubu Reisi Vekil Ali Bey, Fırka Kâtibi Umumisi Safvet Beyler de iştirak etmişlerdir. [...]

Toplantıyı müteakip Gazi Hazretleri aşağıdaki beyannameyi ve aday listesini duyurmuşlardır:

Aziz vatandaşlarım!

İstiklal mücadelesinin tabii çocuğu olan Cumhuriyet Halk Fırkası son dört senelik mesuliyet devresini bitirdi. Önümüzdeki dört senelik devrede dahi siyasi mesuliyet üstlenmek üzere bugün vatandaşların teveccüh ve itimadına arzı vücut ediyor.

Benim ve mefkûre ve mesai arkadaşlarımın Cumhuriyet Halk Fırkası namı altında geçen dört sene zarfında vatanın mukadderatı üzerinde sarf ettiğimiz mücadelelerin semerelerini bugün vicdani huzur ile hatırlayacak mevkide bulunuyoruz. Dört sene evvel büyük ve emsalsiz bir mücadeleden şan ve zaferle çıktıktan sonra yeni Türk devleti milletlerin tabii ve ebedi hayatını tanzim eden ve asla bitmek ve durmak bilmeyen mesai ve ihtiyaçlar karşısında bulunuyordu. Türk tarihi zaferlerle doludur. Fakat zaferlerden sonra milletin genel hayatında ve geleceğinde tesirli olacak esaslı tedbirler ve ıslahat yolunda mühim neticeler alındığı görülmüş değildir. Bunun içindir ki, mazide zaferlerin tesirleri geçici olmuş ve millet ondan sonra daha müşkül şartlar ve açık söylemek mecburiyetindeyim ki, devamlı olarak çöküşe maruz kalmıştır. Ben ve siyasi fırkam zaferden sonra geçen dört sene zarfında bilhassa bu esas görüşten hareket ettik. Milletimiz silahın ve siyasetin emsalsiz zaferlerini kazandıktan sonra, milletin geleceğine dikilen nazarlarımızla bir lahza sükûn ve rehavet hissetmeksizin milletin geleceğini ebedileştirecek esaslı hedeflere mesai vakfeyledik.

* Aslı, TC Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi; Dosya: 1, Büro; Fon Kodu: 490.1.0; Yer No: 34.141.1; 30/8/1927'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Cumhuriyet,* 30 Ağustos 1927, Numara: 1888, s.1-2; *Milliyet,* 30 Ağustos 1927, Numara: 555, s.1; *İkdam,* 30 Ağustos 1927, Numara: 10902; *Hâkimiyeti Milliye,* 31 Ağustos 1927, Numara: 2208, s.1-2; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.529-532. TC Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde bulunan eski yazı belge Musa Sarıkaya, *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Güler Kızılelma, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

Aziz vatandaşlarım!

İstiklal mücadelesinden "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir" düsturunu kazanarak çıkan milletimiz, henüz bu düsturu devletin resmi şeklinde kati ve tereddütsüz anlaşılacak ve Türk milletinin ebedi hayatında ve milletlerarası münasebetlerinde herhangi bir tereddüde ve karşı ümide mahal vermeyecek bir tarzda tatbik edememişti. Cumhuriyet'in ilanıyla milli hâkimiyet düsturumuz bugün ve gelecekte milli hâkimiyet sınırı dahilinde gösterilmek istenilecek aykırı ihtimallere katiyen set çekmiş oldu. Türk milletinin başında bela olduğu asırlardan beri sabit olan hilafetin kaldırılmasıyla Türk Cumhuriyeti tarihin cereyanında layık olduğu temiz ve kuvvetli itibarlı mevkii hakkıyla kazandı. Cumhuriyet Halk Fırkası, Türk bağımsızlığı gibi Türk Cumhuriyeti'ni de hilafetten ve her türlü iştirak ve müdahalelerden azade olan salim şeklinde ilelebet muhafazaya vücudunu vakfeylemeyi vatanın birinci derecede mevcudiyet sebebi saymaktadır.

Aziz vatandaşlarım!

Geçen dört sene zarfındaki icraatımızı burada müfredatıyla saymak istemem. Kezalik milletimizin hakiki ihtiyaçlarına uygun düşen teşebbüslerimizi tahakkuk ettirmek için açık ve merdane mesaimize muhaliflerimizin ne kadar şüpheli mahiyette engeller çıkarmaya çalıştıklarını da hatırlatmayacağım. Yalnız bu memleketin siyasi hayatında görülmemiş olan bir noktayı zikredeceğim. Biz dört sene evvel siyasi iktidar mevkii için milletten itimat ve emanet istediğimiz zaman neleri icra etmeyi vaat ve ilan eyledikse, onları evvelce öngörebildiğimizden daha mükemmel ve daha radikal bir surette tahakkuk ettirdik. Dört sene evvel diğer esas meseleler arasında milli hâkimiyet hayatında dikkatli olacağımızı, milletimizin genel hayatını asri ve medeni kanunlarla ıslaha çalışacağımızı, aşar vergisi ve tütün meselesi üzerinde ıslahat yapabileceğimizi ve memleketin şimendiferleri ve nakliye vasıtaları üzerinde tedbirlere girişebileceğimizi öngürüyorduk. Milli hâkimiyet düsturu hilafetsiz Türk Cumhuriyeti ile en mükemmel şekline ulaştırıldı. Aşar sistemi bütünüyle kaldırıldı. Tütün tekeli millileştirildi. Memleketin genel hayatına esas olan kanunlar ise yarım ve tedrici değişikliklerle avutucu ve uzatıcı bir dönüşüme düşmeksizin ilmin ve medeniyetin en yüksek eserleri suretinde tecelli ettirildi. Memleketin harici siyasetinde takip ettiğimiz açık, dürüst ve barışçı olduğu kadar kendine güvene dayalı ve Türk milletinin yüksek haysiyet ve kudretiyle orantılı hareket hattı milletimizin bugün ve gelecekte mesut gelişmelerini her ne olsa duraklamaktan koruyacak bir emniyet yolundadır. Her türlü gelişmenin temeli olan ulaşım meselesinde ve bilhassa şimendiferler siyasetinde bugüne kadar tahakkuk ettirdiğimiz esaslar Türk milletinin iktisat ve imar kabiliyetine ve yüksek hayatiyetine iftihara değer deliller arasına girmiştir.

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın mali ve iktisadi zeminde tahakkuk ettirdikleri, vaktiyle program halinde ifade olunduğu zaman muhaliflerimizce o derece görülmemiş ve imkânsız görülmüştür ki, onlar, bütçe dengesi, aşarın kaldırılması, şimendiferler inşası gibi tasavvurları bizi hatalı çıkarmak için emsalsiz fırsat zannetmişlerdi.

Fırkamızla muhaliflerimizin arasındaki başlıca zihniyet farkı bizim büyük Türk miletinin eğilimlerini ve ihtiyaçlarını hakkıyla bulmakta isabet ettiğimiz kadar, Türk miletinin hayatiyet ve kudretindeki hazineyi de layıkıyla takdir edebilmekteki yeterliliğimizdir. Bir milletin siyasi mukadderatında mevki sahibi olabilmek için onun ihtiyacını müşahede ve onun kudretini takdirde ehliyet sahibi olmak birinci şarttır.

Aziz vatandaşlarım!

Önümüzdeki dört sene için Cumhuriyet Halk Fırkası'na yeniden itimat etmenizi istediğim bugünde benim mefkûre ve mesai arkadaşlarımın geleceğe ait düşüncelerimiz dört sene evvelkinden daha açık ve daha katidir.

Türk vatanının yükselmesi için önümüzde hallolunacak meselelerin çok ehemmiyetli olduğu kanaatinde ve bunların halli için bütün mevcudiyetimizi vakfeylemek azmindeyiz.

Türk vatanının dahili ve harici siyasette birlik ve emniyeti ile Türk vatanının gelişme ve bayındırlığını yeni mesuliyet devremizde yüksek tecellilere mazhar kılacağımızı ümit ediyoruz.

Bilhassa milli, iktisadi meselelerimizin halli için mesaimizi özel olarak yönlendirecek ve yoğunlaştıracağız. Dahilde nifak ve ihtilafa müsaade etmeyen ve nimet ve külfeti bütün memlekette her vatandaş için eşit tutan milli birlik sınırı içinde iktisadi gelişmeye mesaimizi vakfetmek, işte dahili siyasetimizin esası bu olacaktır.

Aziz vatandaşlarım!

Cumhuriyet Halk Fırkası namına mebus adaylarını ben kendi imzamla oylarınıza arz ediyorum.

Mebus adaylarını takdim ederken mazinin tecrübelerini ve geleceğin talep ettiği yüksek vazifeleri bilhassa göz önüne aldım. Bana layık gördüğünüz itimat ve mesuliyetin dört sene sonra tekrar temiz bir hesabını arz edebilmek için mesai arkadaşlarımı seçmekte bilhassa itina göstermeye çalıştım. Mebus olarak vazife ve mesuliyet mevkiinde beraber çalışacağımız arkadaşlarımızın geçen tecrübelerden de istifade ederek vazifelerini iyi yapacaklarını ve bilhassa mebusluğun her düşünceden önce bir millet vekâleti olduğunu ve bunun resmi ve özel hayatta dahi birçok manevi vecibe ve külfetleri bulunduğunu gözden uzak düşürmeyeceklerini kuvvetle ümit ederim.

Aziz vatandaşlarım!

Hayatımda en büyük dayanak ve kuvvetim, vatandaşlarımdan gördüğüm itimat ve destektir. Bütün vazifelerimde manevi ve vicdani olan en büyük endişem, emanetinizin hürmet ve kudsiyetine devamlı olarak dikkat etmektir. Büyük Millet Meclisi'ne mebus olmak üzere takdim ettiğim adaylara oy vermekle, bana ve fırkama yeni hizmetler için imkân ve fırsat vereceksiniz. Türk Cumhuriyeti'ne ve aziz vatanımıza gelecekte daha büyük hizmetler edebileceğimize kati emniyetim vardır. Türk milletinin geleceği bugünkü evlatlarının bakışındaki isabet ve yorulmak eğiliminde olmayan çalışmak azmiyle büyük ve parlak olacaktır.

Gazi M. Kemal

CUMHURİYET HALK FIRKASI MEBUSLARININ RİAYET MECBURİYETİNDE BULUNDUKLARI HUSUSLAR HAKKINDA TAMİM*

(29 AĞUSTOS 1927)[1]

Cumhuriyet Halk Fırkası'na mensup olan ve olacak olan mebusların riayet mecburiyetinde bulundukları hususlardır:

1. Mebusların özel hayatlarında ticaret, ziraat ve sanayi vesairedeki iktisadi ve mali faaliyetleri devletin resmi kanunlarına tabidir. Fakat Cumhuriyet Halk Fırkası'na mensup mebusların mebusluk sıfatını özel iktisadi hayatları için istismar edememelerine Fırka Reisi Umumiliği dahi hususi bir itina gösterecektir.

2. Sermayesinin çoğunluğu devlete ait olan müessese ve şirketlerle genel menfaatlara ait ve özel mukaveleye dayanan imtiyazlı şirketlerde ve tekel idarelerinde hükümet tarafından idare meclislerine tayin olunan üyeler ve bu müesseseleri temsil vaziyetinde bulunanlar, Fırka'ya mensup mebuslardan olmayacaktır. Diğer şirket ve müesseselerde idare meclisi üyeliği genel kaidelere tabidir.

3. Büyük Millet Meclisi'nin reis ve reis vekilleri ve icra vekilleri ile Fırka kâtibi umumisi ve Fırka grubunun reisi ve reis vekilleri ve Cumhuriyet Halk Fırkası'nın müfettişleri gerek devletin alakadar olduğu müesseselerde ve gerekse devletin alakadar olmadığı hususi şirket ve müesseselerde müdürlük ve idare meclisi üyeliği gibi idare ve temsil vaziyetlerinden hakiki[2] surette feragat ederler. Müdürlük ve idare meclisi üyeliği gibi bir idare vaziyeti olmaksızın hususi müesseselerde hissedar olmak devletin genel kanunlarına tabidir.

4. Mebusların vazifeye devam noktasından vaziyetleri Büyük Millet Meclisi'nin özel kaidelerine tabidir. Fırka'ya mensup mebusların Büyük Millet Meclisi'nde de-

* *Cumhuriyet,* 30 Ağustos 1927, Numara: 1188, s.2; *Milliyet,* 30 Ağustos 1927, Numara: 555, s.2; *Hâkimiyeti Milliye,* 31 Ağustos 1927, Numara: 2208, s.2; *Akşam,* 31 Ağustos 1927, Numara: 3190, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.533. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazımetin Güler Kızılelma, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Belgenin altında "30 Ağustos 927" tarihi yer almaktadır. Ancak bu belge de, seçim hakkındaki beyanname ve aday listesiyle birlikte 29 Ağustos 1927 günü Dolmabahçe Sarayı'nda yapılan toplantının ardından Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa tarafından kamuoyuna duyurulmuş ve üç belge de gazetelerde bir arada yayımlanmıştır. (Y.N.)

2 *Hâkimiyeti Milliye*'de "hususi". (Y.N.)

vam bakımından bulunacakları vaziyet Fırka'nın riyaseti umumiyesince özel bir ehemmiyete sahip olacaktır.

5. Cumhuriyet Halk Fırkası'na mensup olan mebuslar yukarıdaki maddelere riayeti Fırka'nın riyaseti umumiyesine karşı taahhüt etmiş mevkiindedirler.

30 Ağustos 927

Gazi Mustafa Kemal

CUMHURİYET HALK FIRKASI MEBUS ADAYLARI HAKKINDA VATANDAŞLARA TAMİM*

(29 AĞUSTOS 1927)

Aziz vatandaşlarım,

Cumhuriyet Halk Fırkası namına bütün memlekette Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği için mebus adayı olarak tespit ettiğim zevatın tamamını bilginize arz ediyorum. Her vatandaş için yeni devrede beraber çalışmayı münasip gördüğüm arkadaşların tamamının birlikte görülmesini faydalı saydım. Bunlardan her seçim dairesine ayıracağım mebus adaylarını ayrıca imzam altında arz edeceğim.

Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 30 Ağustos 1927, Numara: 1188, s.2-3; *Açıksöz,* 31 Ağustos 1927, Numara: 2036, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.534. *Açıksöz*'deki eski yazı metin Musa Sarıkaya, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.
Gazetelerde, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın bu beyannamesinin ardından mebus adaylarının alfabetik listesi yer almaktadır. 31 Ağustos 1927 günü yayımlanan mebus adaylarının seçim dairelerine ayrılmış listesi için bkz. elinizdeki ciltte, s.368-371. (Y.N.)

VİLAYETLERE BİLDİRİLEN ADAY LİSTELERİ*

(31 AĞUSTOS 1927)

Reisicumhurumuz Gazi Hazretleri tarafından bütün vilayetlere adaylar listesiyle birlikte dün şu telgraf gönderilmiştir:

(...) seçim dairesi mebusluğu için Cumhuriyet Halk Fırkası adayı olarak takdim ettiğim zevatın isimleri aşağıdadır.

Gazi M. Kemal

Vilayetlere Bildirilen Aday Listeleri

[...][1]

* *Milliyet*, 1 Eylül 1927, Numara: 557, s.1; *İkdam*, 1 Eylül 1927, Numara: 10904, s.1-2. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 Söz konusu aday listesi şudur:

Adana: Adana Mebusu çiftçi Zamir Bey; Adana Mebusu Çiftçi Kemal Bey; Cumhuriyet Halk Fırkası Adana Mıntıkası Müfettişi ve eski Adana Valisi Hilmi Bey; Adana çiftçilerinden Kadri Bey
Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Mebusu Ali Bey; Afyonkarahisar Mebusu İzzet Ulvi Bey; Afyonkarahisar Mebusu Musa Kâzım Bey; Afyonkarahisar Mebusu Yazar Ruşen Eşref Bey; Erzurum Mebusu Mesarif Emini Haydar Bey; Ak Osmanzade İzzet Bey (tüccardan)
Aksaray: Aksaray Mebusu Neşet Bey; Aksaray Mebusu Besim Atalay Bey; Konya Belediye Reisi Kâzım Bey
Amasya: Amasya Mebusu ve Cumhuriyet Halk Fırkası Müfettişi Esat Bey; Amasya Mebusu Nafiz Bey; eski Amasya Valisi ve Fırka Mutemet Vekili İsmail Hakkı Bey
Ankara: Gazi Mustafa Kemal; Ardahan Mebusu Talat Bey; Ankara Mebusu İhsan Bey; Ankara Mebusu Şakir Bey; Ankara Mebusu Ali Bey; Cumhuriyet Halk Fırkası 5. Van Mıntıkası Müfettişi Sami Bey; Ankara Cemiyeti Umumiyei Belediye üyelerinden Bulgurluzade Rifat Bey; Ankara Cemiyeti Umumiyei Belediye üyelerinden Mıhçızade Ferit Bey
Antalya: Antalya Mebusu Ahmet Saki Bey; Antalya Mebusu Hasan Sıtkı Bey; Antalya Mebusu Rasih Bey; İzmir Hastanesi Sertabibi Operatör Cemal Bey; Hicaz Sefiri Süleyman Şevket Bey
Artvin: Buca Belediye Reisi Ziyaettin Mehmet Ali Bey; *Vakit* gazetesi Sahibi ve Başyazarı Asım Bey
Aydın: Aydın Mebusu Doktor Reşit Galip Bey; Aydın Mebusu Tahsin Bey; Aydın Mebusu ve eski Sıhhiye Vekili Doktor Mazhar Bey; Aydın Mebusu Mühendis Mithat Bey; eski İzmir Jandarma Kumandanı Emin Fikri Bey
Bayazıt: Bayazıt Mebusu Şefik Bey; İstanbul Cemiyeti Belediye üyelerinden Avukat İhsan Bey; Güzel İzmir Şirketi Müdürü Halit Bey
Biga: Biga Mebusu Şükrü Bey; Biga Mebusu Samih Rifat Bey; Biga Mebusu Mehmet Bey; *Hâkimiyeti Milliye* yazarlarından Ziya Gevher Bey
Bitlis: Bitlis Mebusu Muhittin Nami Bey; Muş mebusu İlyas Sami Bey; Genç Mebusu Muhittin Bey
Bolu: Bolu Mebusu Cevat Abbas Bey; Bolu Mebusu Şükrü Bey; Bolu Mebusu Doktor Emin Ce-

mal Bey; İstihkam Müdüriyeti Umumiyesi müdürlerinden Emekli Erkânıharp Kaymakamı Hafız Cemil Bey

Burdur: Burdur Mebusu Mustafa Şeref Bey; Maliye Vekâleti Müsteşarı Salih Vahit Bey

Bursa: Bursa Mebusu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Reis Vekili Refet Bey; Bursa Mebusu Mustafa Fehmi Bey; Hakkari Mebusu Asaf Bey; İstanbul Hıfzıssıhha Müessesesi Müdürü Doktor Bakteriyolog Müderris Refik Bey; İstanbul Beyoğlu Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinden Emekli Miralay Esat Bey; Ziraat Vekâleti Müsteşarı Muhlis Bey; Bursa Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyeti üyelerinden Doktor Şefik Lütfi Bey; Bursa Baro Reisi Senih Bey; Habeşistan Maslahatgüzarı Ahmet Münir Bey

Canik (Samsun): Cumhuriyet Halk Fırkası 2. Mıntıka Müfettişi Avni Bey; Cumhuriyet Halk Fırkası Samsun İdare Heyeti Reisi, eski Mebus Doktor Asım Bey; Rüsemat Müdüri Umumisi Adil Bey; Afyonkarahisar Valisi Ethem Bey; İstanbul Cemiyeti Umumiyei Belediye üyelerinden eski Posta Umuru Müdürü Ali Rana Bey; Hariciye Vekâleti eski Umuru Siyasiye Müdüri Umumisi, sefirlerden Nusret Sadullah Bey

Cebelibereket: Cebelibereket Mebusu ve Bahriye Vekili İhsan Bey; Cebelibereket Mebusu Avni Paşa; İstanbul Mebusu Ali Rıza Bey

Çankırı: Çankırı Mebusu Maliye Vekili Abdülhalik Bey; Çankırı Mebusu Talat Bey; Çankırı Mebusu Refet Bey; Çankırı Mebusu Ziya Bey

Çorum: Çorum Mebusu ve Büyük Millet Meclisi Reis Vekili İsmet Bey; Çorum Mebusu Doktor Mustafa Bey; Çorum Mebusu Münir Bey; Çorum Mebusu Mühendis Ziya Bey; Çorum Mebusu İsmail Kemal Bey

Denizli: Denizli Mebusu Yusuf Bey; Denizli Mebusu Necip Ali Bey; Denizli Mebusu Doktor Kazım Bey; Denizli Mebusu Haydar Rüştü Bey; Denizli Mebusu Mazhar Müfit Bey; Ziraat Mühendisi Emin Arslan

Diyarbekir: Diyarbekir Mebusu Doktor İbrahim Tali Bey; Moskova Sefiri Kebiri Zekai Bey; Kastamonu Valisi Mithat Bey; Ankara Maarif Emini esbakı Refet Bey

Edirne: Edirne Mebusu Faik Bey; Çatalca Mebusu Şakir Bey; İstanbul Barosu'ndan Avukat Hasan Hayri Bey; Mektebi Mülkiye Müdürü Zeki Mesut Bey

Elaziz: Elaziz Mebusu Hüseyin Bey; Elaziz Mebusu Muhittin Bey; Elaziz Mebusu Mustafa Bey; Muallimlerden Nakieddin Bey; eski Elaziz Mebusu, Emlak ve Eytam Bankası İstanbul İdaresi Emlak Müdürü Hasan Tahsin Bey

Ertuğrul: Ertuğrul Mebusu Doktor Fikret Bey; Ertuğrul Mebusu İbrahim Bey; Ertuğrul Mebusu Rasim Bey

Erzincan: Kocaeli Mebusu ve Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumisi Saffet Bey; Erzincan Mebusu Abdülhak Bey; Emekli Erkânıharbiye Miralayı Aziz Samih Bey

Erzurum: Ardahan Mebusu ve eski Erzurum Valisi Tahsin Bey; Saruhan Mebusu ve Erzurum Belediye Reisi Nafiz Bey; eski Erzurum Mebusu, tüccardan Mühürdarzade Asım Bey; İzmir Belediye Reisi, eski valilerden Aziz Bey; Darülfünun müderrislerinden, *Türk Tarihi* yazarı Necip Asım Bey; Sıhhiye Vekâleti Müsteşarı Doktor Ahmet Fikri Bey; Maarif Vekâleti Müsteşarı Nafi Atuf Bey

Eskişehir: Eskişehir Mebusu Emin Bey; Eskişehir Mebusu Ali Ulvi Bey; Dahiliye Vekâleti Müsteşarı Sait Bey; Eski Sıhhiye Dairesi Reisi Doktor İsmail Besim Paşa

Gaziantep: Gaziantep Mebusu Kılıç Ali Bey; Gaziantep Mebusu, eski Ticaret Vekili Ali Cenani Bey; Gaziantep Mebusu Ferit Bey; Gaziantep Mebusu Şahin Bey; Gaziantep Mebusu Ahmet Remzi Bey; Malatya Mebusu Reşit Bey

Giresun: Giresun Mebusu ve *Son Saat* Gazetesi Sahibi ve Başyazarı Hakkı Tarık Bey; Giresun Mebusu Şevket Bey; Giresun Mebusu Tahir Bey; Giresun Mebusu Kâzım Bey; Giresun Mebusu Hacim Muhittin Bey

Gümüşhane: Gümüşhane Mebusu, eski Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey; Gümüşhane Mebusu Cemal Hüsnü Bey; Edip ve Şair Halil Nihat Bey; Cumhuriyet Halk Fırkası 3. Trabzon Mıntıkası Müfettişi Şevket Bey

Hakkari: Van Mebusu İbrahim Bey

Isparta: Isparta Mebusu İbrahim Bey; Isparta Mebusu Hüseyin Hüsnü Bey; Isparta Mebusu Mükerrem Bey; Kütahya Mebusu Hâkim Rıza Bey

İçel: İçel Mebusu Hafız Emin Bey; İstanbul Cemiyeti Belediye üyelerinden Mühendis Hakkı Bey

İstanbul: İstanbul Mebusu Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili Doktor Refik Bey; İstanbul Mebusu Nafıa Vekili Behiç Bey; İstanbul Mebusu İhsan Paşa; İstanbul Mebusu Hakkı Şinasi Paşa; İstanbul Mebusu eski Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey; İstanbul Mebusu Yusuf Akçura Bey; İstanbul Mebusu Edip Servet Bey; İstanbul Mebusu Tevfik Kâmil Bey; İstanbul Mebusu, Emekli

Bahriye Miralayı Hamdi Bey; İstanbul Mebusu, eski Şehremini Haydar Bey: İstanbul Mebusu Ziyaettin Bey; İstanbul Mebusu, eski Divanı Muhasebat Reisi Fuat Bey; İstanbul Cemiyeti Umumiyei Belediye üyelerinden ve iktisatçılardan Süreyya Paşa; Darülfünun Emini ve Müderris Doktor Nurettin Ali Bey; Yazar Ahmet Rasim Bey; İstanbul Ticaret Odası Reisi Hüseyin Bey

İzmir: İzmir Mebusu ve Hariciye Vekili Doktor Tevfik Rüştü Bey; İzmir Mebusu ve Adliye Vekili Mahmut Esat Bey; İzmir Mebusu ve Ticaret Vekili Mustafa Rahmi Bey; İzmir Mebusu ve Maarif Vekili Mustafa Necati Bey; İzmir Mebusu ve eski Maarif Vekili ve Muhtelit Mübadele Komisyonu Türk Heyeti Reisi Saraçoğlu Şükrü Bey; İzmir Mebusu, eski İktisat Vekili Mahmut Celal Bey; İzmir Mebusu Osmanzade Hamdi Bey; İzmir Mebusu Kâmil Bey ; İzmir Mebusu Münir Bey; İzmir Mebusu Halk Fırkası Mutemet Vekili Tüccar Hacı Hüseyin Bey; İzmir Belediye üyelerinden Avukat Ahmet Enver Bey

Karesi: Karesi Mebusu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa; Karesi Mebusu Ali Şuuri Bey; Karesi Mebusu Osman Niyazi Bey; Karesi Mebusu Mehmet Cavit Bey; Balıkesir Vilayeti Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemet Vekili, tüccardan ve eski Belediye Reisi Hayrettin Bey; Balıkesir Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinden ve ziraat erbabından Eminzade Emin Bey; Maarif Vekâleti Birinci Sınıf Maarif Müfettişi Umumilerinden İsmail Hakkı Bey; Balıkesir Türk Ocağı Reisi Avukat Sadık Bey; Balıkesir Vilayeti Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinden Fabrikatör Fahrettin Bey; Bandırma Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi, ziraat erbabından Mükerrem Beyzade Mehmet Bey

Kars: Kars Mebusu, Yazar, Profesör Ağaoğlu Ahmet Bey; Malatya Mebusu, ziraat erbabından Hacı Bedir Bey; Cumhuriyet Halk Fırkası 10. İzmir Mıntıkası Müfettişi, Doktor Sadrettin Bey; İzmir Vali Muavini Halit Bey; Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi Telgraf Umuru Müdürü Baha Tali Bey

Kastamonu: Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Bey; Kastamonu Mebusu Ali Rıza Bey; Kastamonu Mebusu, çiftçi Mehmet Fuat Bey; Kastamonu Mebusu, ediplerden Velit Bey; Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemet Vekili ve Ziraat Bankası Müdürü Refik Bey; Çankırı Belediye Reisi, tüccardan Cemal Bey

Kayseri: Kayseri Mebusu Ahmet Hilmi Bey; Kayseri Mebusu Doktor Halit Bey; Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Müfettişlerinden Doktor Buhranettin Bey; İstanbul'da Kayserili Avukat Hasan Ferit Bey; Cumhuriyet Halk Fırkası 1. Ankara Mıntıkası Müfettişi İsmail Hakkı Bey

Kırklareli: Kırklareli Mebusu, Himayei Etfal Cemiyeti Reisi, Doktor Fuat Bey; Kırklareli Mebusu, Doktor Şevket Bey; İktisat Doktoru Muallim Mehmet Nahit Bey

Kırşehir: Kırşehir Mebusu Lütfü Müfit Bey; Kırşehir Mebusu Yalıya Galip Bey; Ankara Şehremaneti Umuru Tahririye Müdürü Hazım Bey

Kocaeli: Kocaeli Mebusu İbrahim Süreyya Bey; Kocaeli Mebusu İbrahim Bey; Kocaeli Mebusu Avukat Ragıp Bey; Cumhuriyet Halk Fırkası 11. Bursa Mıntıkası Müfettişi Kemalettin Bey; İzmit'te *Hür Fikir* Gazetesi Sahibi Kılıçzade Hakkı Bey; İstanbul Cemiyeti Umumiyei Belediye üyelerinden Avukat Selahattin Bey; iktisat yazarlarından Reşit Safvet Bey

Konya: Konya Mebusu Musa Kâzım Bey; Konya Mebusu Kâzım Hüsnü Bey; Konya Mebusu Refik Bey; Konya Mebusu Karahafızzade Mustafa Bey; Konya Mebusu Fuat Bey; Konya Mebusu Tevfik Fikret Bey; Konya Mebusu Hacı Bekir Bey; Konya Mebusu Naim Hazım Bey; Cumhuriyet Halk Fırkası 6. Diyarbekir Mıntıka Müfettişi ve eski Malatya Valisi Nevzat Bey; Ziraat Vekâleti Ziraat Müdürü Umumisi Ahmet Hamdi Bey; Emekli Askeri Kaymakamı Konyalı Hüsnü Bey

Kütahya: Kütahya Mebusu ve Müdafaai Milliye Vekili Recep Bey; Kütahya Mebusu Nuri Bey; Kütahya Mebusu Ragıp Bey; Kütahya Mebusu Cevdet Bey; Uşak'ta Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinden ve iktisat erbabından İbrahim Bey; Cumhuriyet Halk Fırkası 8. Konya Mıntıkası Müfettişi İsmail Hakkı Bey; Osmanlı Bankası İdare Meclisi üyelerinden Niyazi Asım Bey

Malatya: İsmet Paşa; Malatya Mebusu Mahmut Nedim Bey; Malatya Mebusu Doktor Hilmi Bey; Ankara Valisi Abdülmuttalip Bey; Cumhuriyet Halk Fırkası eski Bursa Mutemedi Vasıf Bey; Cumhuriyet Halk Fırkası sabık Adana Mıntıkası Müfettişi Doktor Fazıl Berki Bey

Manisa: Manisa Mebusu, Ziraat Vekili Sabri Bey; Erzurum Mebusu Bahri Bey; Manisa Mebusu, Doktor Saim Bey; Manisa Mebusu Avukat Mustafa Fevzi Bey; Manisa Mebusu Mustafa Kemal Bey; Manisa Mebusu Yaşar Bey; Saruhan Vilayeti Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinden çiftçi Kani Bey; Emekli Erkânıharbiye Kaymakamı, ziraat erbabından Manisalı Osman Bey; Alaşehir Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi, çiftçi Akif Bey

Maraş: Maraş Mebusu Mehmet Bey; Maraş Mebusu Abdülkadir Bey; Maraş Mebusu Mithat Bey; Maraş Mebusu Nurettin Bey

Mardin: Mardin Mebusu Yakup Kadri Bey; Mardin Mebusu Abdürrezzak Bey; İstanbul Baytar Cemiyeti Reisi. Emekli Miralay Muallim Nuri Bey; İstanbul'da Avukat İrfan Ferit Bey

Menteşe: Menteşe Mebusu, eski Hariciye Vekili ve Hariciye Encümeni Reisi ve İktisat Profesörü Şükrü Kaya Bey; Menteşe Mebusu ve *Cumhuriyet* Gazetesi Sahibi ve Başyazarı Yunus Nadi Bey; Kastamonu Mebusu ve Cumhuriyet Halk Fırkası Müfettişi Ali Nazmi Bey; Menteşe Ağır Ceza Reisi Nuri Bey

Mersin: Eski Adana Belediye Reisi Ali Münif Bey; eski Tarsus Belediye Reisi Hakkı Bey

Niğde: Niğde Mebusu, eski Dahiliye Vekili Ata Bey; Niğde Mebusu Galip Bey; Niğde Mebusu Halit Bey; Kütahya Mebusu Faik Bey

Ordu: Ordu Mebusu İsmail Bey; Ordu Mebusu Hamdi Bey; Ordu Mebusu Halil Sıtkı Bey;Ordu Mebusu Recai Bey; Ordu Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinden Hattatzade Şevket Bey

Rize: Rize Mebusu ve Tayyare Cemiyeti Reisi Fuat Bey: Rize Mebusu Zırhzade Ali Bey; Rize Mebusu Esat Bey; Rize Mebusu Hasan Cahit Bey; Sinop Belediye Reisi ve Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemet Vekili Akif Bey; Şûrayı Devlet Mülkiye ve Maarif Dairesi Reisi Atıf Bey

Siirt: Siirt Mebusu Mahmut Bey; Siirt Mebusu Hulki Bey

Sinop: Sinop Mebusu, eski Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey; Sinop Mebusu Recep Zühtü Bey; Kırşehir Mebusu Refik İsmail Bey

Sivas: Sivas Mebusu Rasim Bey; Sivas Mebusu Ziyaettin; Sivas Mebusu Şemsettin Bey; Sivas Mebusu Rahmi Bey; Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi üyelerinden İbrahim Alaaddin Bey; İstanbul Defterdarı Remzi Bey; *Akşam* gazetesi Sahibi ve Başyazarı, Darülfünun müderrislerinden Necmettin Sadak Bey

Şarki Karahisar: Şarki Karahisar Mebusu, Türk şairi Mehmet Emin Bey; Şarki Karahisar Mebusu İsmail Bey; Şarki Karahisar Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi, ticaret erbabından Tevfik Bey

Tekirdağı: Tekirdağı Mebusu ve Dahiliye Vekili Cemil Bey; Tekirdağı Mebusu Faik Bey; Gelibolu Mebusu Celal Nuri Bey

Tokat: Tokat Mebusu Mustafa Vasfi Bey; Halkalı Ziraat Mektebi Rektörü Süreyya Bey; Süreyya Tevfik Bey; Ankara Cemiyeti Umumiye üyelerinden İstanbul Eczanesi sahibi Eczacı Hüseyin Hüsnü Bey; Bitlis Valisi Bekir Lütfi Bey; Hariciye Müsteşarı Şevki Bey

Trabzon: Trabzon Mebusu, Büyük Millet Meclisi Vekili ve eski Maliye Vekili, İktisat Profesörü Hasan Bey; Trabzon Mebusu Şefik Bey; Trabzon Mebusu, yazar Nebizade Hamdi Bey; Trabzon Mebusu Süleyman Sırrı Bey; Trabzon Mebusu Abdullah Bey; Trabzon Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet Mutemedi, tüccardan Kadızade Arif Bey; Trabzon Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Heyetinden ve yazarlardan Polatoğlu Ali Becil Bey; Trabzon Ticaret Odası Reisi, tüccardan Eyüpoğlu Daniş Bey

Urfa: Urfa Mebusu Doktor Refet Bey; Urfa Mebusu Refet Bey; Siverek Mebusu Odabaşızade Mahmut Bey; Kozan Mebusu Ali Saip Bey; Adana'da *Türk Sözü* Sahibi ve Başyazarı Ferit Celal Bey

Van: Van Mebusu Hakkı Bey; Van Mebusu Münip Bey

Yozgat: Yozgat Mebusu Salih Bey; Yozgat Mebusu Hamdi Bey; Yozgat Mebusu İsmail Sırrı Bey; Yozgat Mebusu Avni Bey; Ziraat Müfettişi Umumisi Tahsin Bey

Zonguldak: Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Bey; Zonguldak Mebusu Halil Bey; Zonguldak Mebusu Ragıp Bey; Ordu Valisi Refet Bey; Ticaret Vekâleti Müsteşarı Hasan Bey; İstanbul Müddeiumumisi Mehmet Nazif Bey."

Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

30 AĞUSTOS ZAFER VE TAYYARE BAYRAMI DOLAYISIYLA 5. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(31 AĞUSTOS 1927)[1]

30 Ağustos Zafer ve Tayyare Bayramı münasebetiyle 5. Kolordu Kumandanı Naci Paşa Hazretleri tarafından Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'yle Başvekil İsmet ve Erkânıharbiyei Umumiye Reisi Fevzi Paşalar Hazretleriyle ve Müdafaai Milliye Vekili Recep Beyefendi Hazretleri'ne çekilen tebrik ve şükran arzı telgraflarına şerefle gelen telgrafları aşağıda sütunlarımıza almakla iftihar ediyoruz:

5. Kolordu Kumandanlığı'na

Vatanı büyük zafer şeref ve saadetine kavuşturan Cumhuriyet ordusunun zafer bayramını tebrik ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Babalık*. 31 Ağustos 1927, Numara: 2480, s.3. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 *Babalık*'ta telgrafın tarihi yer almamaktadır. 31 Ağustos 1927, telgrafın *Babalık*'ta yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

ANTALYA MAARİF MINTIKA MECLİSİ'NE TEŞEKKÜR*

(7 EYLÜL 1927)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/449

Ankara[1]
7.9.1927

Antalya Maarif Emini Ali Rıza Beyefendi'ye

Maarif Mıntıka Meclisi'nin açılışı münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkürler eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: VII-2-c, D: 92, F: 1-54'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.270, 400. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.
Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın bu telgrafı Antalya Maarif Emini Ali Rıza Bey'in öğretmenlerin iyi dileklerini bildiren 3 Eylül 1927 tarihli telgrafına cevaben yazılmıştır. Ali Rıza Bey'in telgrafı için bkz. aynı eser, s.270, 399. (Y.N.)

1 Telgraf antetli kâğıda yazılmıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa o tarihte İstanbul'dadır. (Y.N.)

SEÇİMLERDEN SONRA VATANDAŞLARA BEYANNAME*

(7 EYLÜL 1927)

Aziz vatandaşlarım!

Seçimler neticelendi. Cumhuriyet Halk Fırkası namına takdim ettiğim adaylar memleketin her tarafında aziz vatandaşlarımın ittifakla umumi tasvip ve seçimine mazhar oldu.

Aziz vatandaşlarımın tezahüratındaki asil manayı yüksek mesuliyet hissiyle ve layıkıyla kavrıyorum.

Vatandaşlarım, seçim oylarıyla benim ve siyasi fırkamın geçen icraatımızı ittifakla tasvip ve teyit ettiklerini ve gelecek devredeki mesaimizi itimat ve emniyet ile yüreklendirdiklerini gösterdiler. Seçimlerin bu yüksek manası dikkati çekmekten geri kalmayacaktır.

Evlatlarının serbest oylarıyla memleketin mukadderatını kalben emniyet beslediği ellere bırakan Türkiye, milli mefkûresinde sebat ve milli mesaide sarsılmaz birliğiyle muhterem ve kuvvetli bir mevcudiyet olduğunu bir daha göstermiş oluyor.

Kendimize itimadımızı sağlamlaştıran ve yükselten aziz vatandaşlarıma geleceğe ve yeni muvaffakiyetlere itimadımızın kuvvetli bir halde bulunduğunu zikrederim.

Bu beyanatım, aziz vatandaşlarıma hakiki ve samimi minnettarlıklarımın ifadesi, Büyük Millet Meclisi'nin yeni devresinin arifesinde benim ve siyasi fırkamın yüklendiğimiz derin vazife hissiyatının göstergesidir.

7 Eylül 927

Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 7 Eylül 1927, Numara: 1196, s.1; *Milliyet,* 7 Eylül 1927, Numara: 563, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 8 Eylül 1927, Numara: 2216, s.1; *İkdam,* 8 Eylül 1927, Numara: 10911, s.1; *Akşam,* 8 Eylül 1927, Numara: 3198, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.534-535. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *Hâkimiyeti Milliye*'deki Güler Kızılelma, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

TÜRKİYE İDMAN CEMİYETLERİ İTTİFAKI KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(9 EYLÜL 1927)

Ankara 9 (AA) - Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Kongresi'nce ifade olunan tazimkârane hissiyata cevaben Reis Hazretleri ile Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım ve Başvekil İsmet Paşalardan aşağıdaki telgrafnameler gelmiştir:

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Kongresi münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkürler beyan eylerim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye,* 10 Eylül 1927, Numara: 2218, s.4; *Açıksöz,* 11 Eylül 1927, Numara: 2043, s.2. *Hâkimiyeti Milliye'*deki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *Açıksöz'*deki Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

İZMİR'İN KURTULUŞ GÜNÜNÜ KUTLAYAN EYÜPLÜLERE TEŞEKKÜR*

(12 EYLÜL 1927)[1]

İzmir Kurtuluş Bayramı münasebetiyle Eyüplülerin Gazi Hazretleri'ne çektikleri tebrik telgrafnamesine Gazi Hazretleri tarafından aşağıdaki cevap verilmiştir:

C. Kurtuluş gününün yıldönümünü kutlamak münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet,* 12 Eylül 1927, Numara: 568, s.2. Eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.
1 *Milliyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 12 Eylül 1927, telgrafın *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İSTANBUL'DA ŞEHİTLİKLERİ İMAR CEMİYETİ'NE TEŞEKKÜR*

(19 EYLÜL 1927)[1]

Çanakkale şehitlerini ziyaret seyahatinde çekilen telgrafa Reisicumhur Hazretleri aşağıdaki karşılığı vermişlerdir:

İstanbul'da Şehitlikleri İmar Cemiyeti Reisi
Diyarbekir Mebusu İbrahim Tali Beyefendi'ye

C. Cemiyetin, aziz vatan şehitlerinin ruhlarının takdisi maksadıyla vaki teşebbüs ve kadirşinaslığından memnun oldum.

Bu vesile ile şahsım hakkında gösterilen samimi hissiyattan doğan memnuniyet ve teşekkürlerimin muhterem cemiyet üyelerine bildirilmesini rica ederim, Efendim.

Gazi M. Kemal

* *Cumhuriyet,* 19 Eylül 1927, Numara: 1208, s.2; *Milliyet,* 19 Eylül 1927, Numara: 575, s.2; *Vakit,* 19 Eylül 1927, Numara: 3486, s.2; *İkdam,* 19 Eylül 1927, Numara: 10922, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.159-160. *Vakit*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, diğerleri Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 19 Eylül 1927, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İSTANBUL POLİS MÜDÜRİYETİ'Nİ TEBRİK*

(20 EYLÜL 1927)[1]

Reisicumhur Hazretleri'nin İstanbul Vilayeti'ne gönderdikleri İstanbul Zabıtası'ndan memnuniyetlerini bildiren yazı dün sabah Polis Müdürü Şerif Bey tarafından Müdüriyet bahçesinde okunmuştur. İstanbul Zabıtası'nın bütün şube müdürleriyle sivil memurları dün sabahki merasimde hazır bulunmuştur.

Dahiliye Vekâleti Celilesinden gelen ve İstanbul Vilayeti Âliyesinden Polis Müdüriyeti'ne havale olunmuş takdirname sureti aşağıdadır:

İstanbul Zabıtası'nın çok mazbut ve muntazam bir emek ve faaliyetle çalıştığını Reisicumhur Hazretleri burada ikametleri müddeti esnasında ortaya çıkan muhtelif vesilelerle müşahade eylemişler ve muvaffakiyetleri silsilesinden birisini teşkil eden son mühim çetenin takip ve toplantı halinde derdestlerinde gösterdikleri teyakkuz ve muvaffakiyet bilhassa memnuniyetlerine sebep olarak özel selam ve takdirlerinin İstanbul'un bütün Zabıta teşkilatına bildirilmesini irade buyurmuşlardır.

Dahiliye Vekili
Mehmet Cemil

* *Milliyet,* 21 Eylül 1927, Numara: 577, s.1; *İkdam,* 21 Eylül 1927, Numara: 10924, s.1. Özeti için bkz. *Hâkimiyeti Milliye,* 21 Eylül 1927, Numara: 2229, s.1. Ayrıca bkz. Niyazi Ahmet Banoğlu, *Atatürk'ün İstanbul'daki Hayatı (1899-1919-1927-1937),* c.1, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1973, s.164. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Güler Kızılelma, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde takdirnamenin tarihi yer almamaktadır. 20 Eylül 1927, takdirnamenin Polis Müdürü Şerif Bey tarafından okunduğu gündür. (Y.N.)

İSTANBUL'DAN AYRILIRKEN İSTANBUL HALKINA TEŞEKKÜR*

(30 EYLÜL 1927)

Dün sabah saat 10'a doğru Reisicumhur Hazretleri'ni uğurlayacak zevat birer birer otomobillerle Saray'a gelmişlerdir. [...]

Reisicumhur Hazretleri [...] uğurlamaya gelen zevatın birer birer ellerini sıkarak "Allahaısmarladık!" demeye başladılar. Nihayet sıra Şehremini Muhittin Bey'e geldi. Muhittin Bey'in elini sıkarken Gazi gür ve ahenkli sesiyle İstanbul halkına şu suretle iltifat buyurdular:

"Muhterem İstanbul halkının ve kıymetli temsilcilerinin[1] hakkımda gösterdikleri hakiki misafirperverlikten çok memnun ve mütehassis oldum. Samimi teşekkürlerimi takdim ederim."

Bunun üzerine Şehremini Muhittin Bey de cevaben gerek İstanbul halkını gerek kendisini bu yüksek tevecc'üh ve muhabbete layık gördüklerinden dolayı Gazi Hazretleri'ne şükran arz etti. Müteakiben Gazi Hazretleri İstanbul hakkındaki iltifatlarına şu suretle devam ettiler:

"Hakkımda pek fazla misafirperverlik gösteriyorsunuz.[2] Sonra beni İstanbul'a karşı daimi bir tutkuyla malul edersiniz."

* *Cumhuriyet*, 1 Ekim 1927, Numara: 1220, s.1; *Milliyet*, 1 Ekim 1927, Numara: 587, s.4; *İkdam*, 1 Ekim 1927, Numara: 10934, s.1; *Akşam*, 1 Ekim 1927, Numara: 3221, s.1. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *İkdam*'daki Musa Sarıkaya, diğerleri Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Milliyet*'te "İstanbul ahalisinin ve muhtelif mümessillerin ve sizlerin"; *İkdam*'da "Muhterem İstanbul halkının kıymetli mümessilinin". (Y.N.)

2 *Cumhuriyet*'te "Fazla misafirperverlik göstermeyiniz"; *Milliyet*'te "Hakkımda pek fazla iltifatta bulunuyorsunuz"; *İkdam*'da "Fakat her vakit de bu kadar misafirperverlik göstermeyiniz". (Y.N.)

BAYTAR KONGRESİ'NİN TAZİM TELGRAFINA TEŞEKKÜR*

(5 EKİM 1927)

İstanbul, 5 (Özel muhabirimizden) - Baytar Kongresi'nin iki komitesi bugün öğleden evvel ve sonra toplandılar. [...] Kongrenin tazimkârane hissiyatını bildiren telgrafa büyük Gazi'miz şu cevabı vermişlerdir:

İstanbul Mebusu Tevfik Kâmil Beyefendi'ye

Kongre münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyattan doğan memnuniyet ve teşekkürlerimin Kongre muhterem üyelerine bildirilmesini rica ederim, Efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 6 Ekim 1927, Numara: 2244, s.1; *Cumhuriyet*, 6 Ekim 1927, Numara: 1225, s.2. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Hadiye Yılmaz, *Cumhuriyet*'teki Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

İSTANBUL'UN KURTULUŞUNUN YILDÖNÜMÜ ÜZERİNE İSTANBUL HALKININ TAZİMATINA TEŞEKKÜR*

(9 EKİM 1927)

İstanbul, 9 (AA) - Reisicumhur Hazretleri İstanbul'un kurtuluşu münasebetiyle kendilerine çekilen tazimat telgrafına şu cevabı vermişlerdir:

İstanbul'un kurtuluş gününün yıldönümünü kutlamak münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyattan kaynaklanan memnuniyet ve teşekkürlerimin, selam ve muhabbetlerimin muhterem halka bildirilmesini rica ederim, Efendim.

* *Hâkimiyeti Milliye,* 10 Ekim 1927, Numara: 2248, s.1. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

MUHTAR BEY'İN BÜYÜKELÇİ OLARAK ATANMASI HAKKINDA AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ REİSİ COOLIDGE'E*

(10 EKİM 1927)

Büyük ve İyi Dost,

Türkiye Cumhuriyeti ile Cemahiri Müttehidei Amerika[1] arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan barış ve dostluğun muhafaza ve takviyesini talep ettiğimden ve lüzumlu gördüğümden, eski Hariciye Vekili ve eski İstanbul Mebusu Ahmet Muhtar Bey'i riyasetpenahilerinin nezdine fevkalade delege ve büyükelçi sıfatıyla tayine ve göndermeye karar verdim.

Adı geçenin vasıfları ve hasletleri ve şimdiye kadar gösterdiği dirayet ve fatanet, kendisine yüklenen ve verilen yüksek vazifeyi devletlilerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağının teminatı bulunmaktadır.

Bu ümitledir ki, zatı riyasetpenahilerinden kendisini iyi kabul buyurmalarını ve gerek kendi namına gerek Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak bütün tebligata ve bilhassa zatı devletleri ile memleketiniz hakkında beslediğim halisane ve dostane hissiyata dair vereceği teminata tamamen emniyet ve itimat edilerek yüksek memuriyetinin iyi yapılması hususunda mazhariyete nail buyurulmasını rica eylerim.

Ankara'da bin dokuz yüz yirmi yedi senesi Teşrinievvel [Ekim] ayının onuncu günü yazılmıştır.

Hariciye Vekili
Dr. T. Rüştü

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 1/97'ten Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*. c. 1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.182-184. Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiştir.

1 Amerika Birleşik Devletleri. (Y.N.)

İTİMATNAMESİNİ SUNAN AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ SEFİRİ GREW'UN NUTKUNA CEVAP*

(12 EKİM 1927)

Ankara, 12 (AA) - Reisicumhur Hazretleri bugün saat 15'te Çankaya'daki köşklerinde yeni Amerika Sefiri Mister Grew'u alışılmış merasimle kabul buyurmuşlardır. Sefir Hazretleri itimatnamesini takdim ederek aşağıdaki nutku irat etmiştir: [...]

Reisicumhur Hazretleri bilmukabele aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Ankara, 12.10.1927

Büyükelçi Hazretleri,

Amerika Cemahiri Müttehidesi[1] Reisi Hazretleri'nin zatıâlinizi nezdime büyükelçi ve fevkalade delege olarak tayin buyurduklarını bildiren itimatnameyi elinizden büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Birçok ümitler ve müstesna manalar ifade eden bu devrede Cemahiri Müttehide Reisicumhuru Hazretleri'nin sizi nezdime ilk büyükelçi ve fevkalade delege tayinindeki özel itinayı da dikkatle ve sevinçle kaydederim. Yeni Türkiye'nin ilerleme ve yenilik yolundaki mesaisi münasebetiyle şahsım ve memleketim hakkındaki sözleriniz de beni ayrıca mütehassis etti.

Bugünkü diplomasinin gayesi ve bu itibarla hususi ehemmiyeti hakkında beyan buyurulan ve Amerika Cemahiri Müttehidesi Reisicumhuru Hazretleri'nin fikir ve niyetlerinin yansıması olan anlayış tarzına tamamıyla iştirak eder ve pek yerinde olarak yâd buyurulan Amiral Bristol Hazretleri'nin teşekküre değer mesaisinin kıymettar faaliyetinizle mesut gelişmelere mazhar olacağını kuvvetle ümit ederim. Bu vadide sarf olunacak bütün mesainiz nezdimde desteğe kavuşacağı gibi, Cumhuriyet hükümetinin de tesirli yardımlarına mazhar olacağınızdan emin olabilirsiniz.

Cemahiri Müttehide Reisi Hazretleri'nin ve Amerikan milletinin saadeti hali hakkındaki temennilerimi kendilerine bildirmenizi rica eder ve zatıâlilerine hoş geldiniz derim.

* *Milliyet*, 13 Ekim 1927, Numara: 599, s.1; *Babalık*, 14 Ekim 1927, Numara: 2519, s.1; *Aym Tarihi*, Ekim 1927, Numara: 43, s.3594. Ayrıca bkz. D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'nden Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c. I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.186-187. *Milliyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin, *Babalık*'taki Musa Sarıkaya, *Aym Tarihi*'ndeki Hadiye Yılmaz tarafından okunmuş, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'ndaki Fransızca metin Kiraz Perinçek tarafından kontrol edilmiştir.

1 Amerika Birleşik Devletleri. (Y.N.)

DİZİN

Abdullah Azmi Efendi, 104.
Abdullah Bey (Erzurum Belediye Meclisi Üyesi), 125.
Abdullah (Hilmi Okyay) Bey (Trabzon Mebusu), 371.
Abdülazim Raşit Paşa (Mısır Sefiri), 332.
Abdülaziz (Hicaz Meliki ve Necit Sultanı), 183.
Abdülhak (Fırat) Bey (Erzincan Mebusu), 369.
Abdülhalik (Mustafa Renda) Bey (Çankırı Mebusu, Maliye Vekili), 258, 369.
Abdülhalim Çelebi Efendi (Konya), 163.
Abdülkadir Bey (Ankara Valisi), 227, 234, 237-241.
Abdülkadir (Emirmahmutoğlu) Bey (Maraş Mebusu), 370.
Abdülkerim Bey (Mardin Vilayet Meclisi Üyesi), 270.
Abdülmuttalip Bey (Ankara Valisi), 370.
Abdürrezzak (Şatana) Bey (Mardin Mebusu), 270, 370.
Abidin Bey (Malatya Himayei Etfal Cemiyeti Delegesi), 271.
Abidin Bey (Saruhan Mebusu), 224.
Abidin Daver Bey (Ecnebi ve Gayrimüslim Mektepleri Türk Muallimleri Kongre Reisi), 152, 311.
Acem İmparatorluğu, 318.
Adalar, 221, 361.
Adalet, 21, 105, 106, 229, 244.
Adana, 135, 191, 313, 368, 371, - gençliği, 324, - halkı, 92, 324, -nın kurtuluş bayramı, 313, -nın kurtuluşu, 324, -lılar, 135, 324.
Adana Ticaret Odası ve Borsası, 324.
Âdet, 104.
Abidin Bey, 225.
Adil Bey (Rüsemat Müdüri Umumisi), 369.
Adli mesai, 204.
Adli Yardım Antlaşması, 300.
Adliye, 103, 104, 116, 159, 204, 228, 231, 280, 370.
Adliye Hukuk Mektebi, 116.
Adnan Bey, 234.
Afet (İnan) Hanım, 139.
Afet, 299.
Afgan, 105, 300, - devleti, 294, - Emiri, 153, - milleti, 153, 294, - Sefiri, 148.
Afganistan, -ın bağımsızlığı, 153, Padişahı, 148, 153, 294,
Afyonkarahisar, 82, 95, 186, 362, 368, 369, - İstasyonu, 185.
Afyonkarahisar Türk Ocağı, 94.
Agopetyok mecmuası, 263.
Ağaçlar, 298.
Ağaoğlu Ahmet Bey (Kars Mebusu, Yazar, Profesör), 370.
Ağır Ceza Mahkemesi, 371.
Ahali, 36, 37, 46, 50, 53, 57, 86, 94, 99, 165, 191, 202, 246, 271, 317, 322, 349.
Ahlak, 104, 321, 322, - birliği, 317, - yakınlığı, 319.
Ahlaki fazilet, 69.
Ahmet Rıza Bey (Erzurum Cumhuriyet Halk Fırkası Reisi), 125.
Ahmet Enver Bey (İzmir Belediye üyesi, Avukat), 370.
Ahmet Fikri Bey (Sıhhiye Vekâleti Müsteşarı, Doktor), 369.

Ahmet Hamdi Bey (Ziraat Vekâleti Ziraat Müdüri Umumisi), 370.
Ahmet Hilmi (Kalaç) Bey (Kayseri Mebusu), 370.
Ahmet İhsan Bey, 60.
Ahmet Muhtar Bey (Hariciye Vekili, İstanbul Mebusu), 382.
Ahmet Muvahhit Bey (Tiyatro Sanatçısı), 212.
Ahmet Münir Bey (Habeşistan Maslahatgüzarı), 369.
Ahmet Rasim Bey (Yazar), 370.
Ahmet Remzi Bey (Gaziantep Mebusu), 369.
Ahmet Saki Bey (Antalya Mebusu), 368.
Ahmet Şah (Kaçar hanedanından), 146.
Ahmet Şükrü Bey (İzmit Mebusu), 227, 234, 239, 240.
Ahmet Zogu (Arnavutluk Reisicumhuru), 131.
Ahzı Asker Şubesi (Askerlik Şubesi), 57, 181.
Aile, 182.
Ajans, 100, 211, 242, 245, 295.
Ak Osmanzade İzzet Bey (Tüccar), 368.
Akdeniz bkz. Bahri Sefid.
Akhisar, 22, 23, 49, 50, -lılar, 48.
Akhisar Türk Ocağı, 46-48.
Akif Bey (Alaşehir Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi, çiftçi), 370.
Akif Bey (Sinop Belediye Reisi, Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemet Vekili), 371.
Akil Muhtar Bey, 31.
Aksaray, 368.
Akşam, 371.
Akşehir, 185, - İstasyonu, 186.
Alaşehir, 370.
Âlâtı Ziraiye Şirketi, 31.
Albert, Birinci (Belçika Kralı), 325, 337.
Aleksandr (Sırp, Hırvat, Sloven Kralı), 143.
Alfabe, 98, 352.
Ali Avni Bey (Erzurum Belediye Meclisi Üyesi), 125.
Ali (Çetinkaya) Bey (Afyonkarahisar Mebusu, Fırka Grubu Reisi, Vekil), 362, 368.
Ali (Kütükçüoğlu) Bey (Ankara Mebusu), 368.
Ali Bey (Malatya Belediye Meclisi Üyesi), 271.
Ali Bey (Tüccar), 191.
Ali (Mehmet, Cenani) Bey (Gaziantep Mebusu, Ticaret Vekili), 369.
Ali Efendi (Denizli Berber Esnafı Cemiyeti Reisi), 61.
Ali Efendi (Denizli Keçeci Esnafı Cemiyeti Reisi), 61.
Ali Ekrem Bey (Namık Kemal'in Oğlu), 120.
Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, 236, 239, 240.
Ali Hikmet (Ayerdem) Paşa (2. Kolordu Kumandanı), 32, 127.
Âli İktisat Meclisi, 298.
Ali Kâmil Bey (İstanbul Darüşşafaka Müdürü), 341.
Ali Münif Bey (Adana Belediye Reisi), 92, 135, 371.
Ali Nazmi (Özügür) Bey (Kastamonu Mebusu, Cumhuriyet Halk Fırkası Müfettişi), 371.
Ali Rana Bey (İstanbul Belediye Meclisi Üyesi, Posta Umuru Müdürü), 369.
Ali Rıza Bey (Antalya Maarif Emini), 373.
Ali Rıza Bey (Bolu Valisi), 270.
Ali Rıza (Bebe) Bey (İstanbul Mebusu), 369.
Ali Rıza (Direkoğlu) Bey (Kastamonu Mebusu), 370.
Ali Rıza Bey (Kayseri Belediye Meclisi Üyesi), 272.
Ali Sait (Akbaytugan) Paşa (Ordu müfettişi), 32, 50, 127, 134.
Ali Saip (Ursavaş) Bey (Kozan Mebusu), 371.
Ali Sami Bey, 282.
Ali Şuuri Bey (Karesi Mebusu), 370.
Ali Ulvi (Bayraktar) Bey (Eskişehir Mebusu), 369.
Ali Vefa Bey (Kayseri Valisi), 272.
Âlimler, 116, 118.
Allah, 55, 82, 183, 185, 350.

Alman, 142, - birliği, 321, - milleti, 319.
Almanya, 34, 142, 205, 300, 317, 318, - ahalisi, 317.
Alp dağları, 79.
Alfonso 13. (İspanya Kralı), 345.
Alpullu Şeker Fabrikası, 307.
Alsancak, 162.
Altay İdman Yurdu, 62.
Altay Spor Kulübü, 76.
Altın, 44.
Amanullah Han (Afganistan Padişahı), 153, 294.
Amasya, 368, - halkı, 179.
Amele Teali Cemiyeti, 286, 295.
Amerika, 318, 321, -lılar, 317.
Amerika Birleşik Devletleri (Cemahiri Müttehidei Amerika), 300, 318, 382, - Sefiri, 383.
Amerikan milleti, 383.
Amme hukuku, 321.
Ana (anne), 55, 69, 79, 104.
Anadolu, 33, 46, 149, 212, 255, 283, - kıyıları, 181.
Anadolu Ajansı, 100, 211, 245, 295.
Anafarta, 271, 355.
Anamur havalisi, 181.
Anane, 319.
Anavatan, 321, 322.
Ankara, 21-23, 26, 31, 34, 35, 46, 60, 93, 96, 98-101, 108, 112, 116, 121, 122, 124, 125, 130-134, 136-138, 140-150, 153, 156, 159-165, 167, 169, 170, 172, 173, 177-179, 181, 183, 185, 186, 188-191, 193-198, 201, 204-207, 209, 215, 220, 222, 225, 226, 228, 230-232, 234, 236-240, 243, 251, 257, 258, 261, 263, 268, 279, 283, 286, 289. 290, 294, 296, 304, 308, 312, 313, 326, 332, 337, 342, 343, 345, 346, 353, 357, 368-371, 373, 375, 382, 383, - merkez seçimleri, 97, - Şehremaneti, 31.
Ankara Türk Ocağı, 330.
Ankara Vapuru, 356.
Ankara Anadolu Ajansı, 245.
Ankara Gazi Mustafa Kemal Paşa Erkek Muallim Mektebi, 360.
Ankara Hukuk Mektebi, 117.
Ankara Kız Numune Mektebi, 119.
Anlaşma, 176, 308, 321.
Antalya, 368, 373, - havalisi, 181.
Antik kent, 46.
Antlaşma, 105, 176, 299, 300, 306, 326, 359.
Antropoloji, 122.
Araplar, 318.
Araplar Ticaret Odası, 271.
Ardahan, 369.
Argiropulos (Yunan Sefiri), 100.
Arıburnu, 271.
Arif Bey, 234, 238.
Arjantin, 300.
Arnavutluk, 131, 300, - Cumhuriyeti, 131, 156, - Sefiri, 156.
Arnavut milleti, 131.
Artvin, 368 .
Asaf (Süleyman Doras) Bey (Hakkari Mebusu), 369.
Asaf Bey (Nafıa Müdüri Umumisi), 31.
Asayiş, 125, 165, 296.
Asım Bey (Araplar Ticaret Odası Reisi), 271.
Asım Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası Samsun İdare Heyeti Reisi, Mebus, Doktor), 369.
Asım (Vasfi Mühürdaroğlu) Bey (Erzurum Mebusu, tüccar), 369.
Asım Bey (Uşak Türk Ocağı Reisi), 166.
Asım Bey (*Vakit* gazetesi Sahibi ve Başyazarı), 368.
Asiler, 240.
Asker, 191 -lik, 348.
Askeri, 370, - birlik, 176, - emeklilik, 348, - erkân, 52, 57, - faaliyet, 271, - harekât, 290, - muhabbet, 127, - selamlama, 134, - Şûra, 134, - vasıflar, 58.
Askeri Tayinat ve Yem Kanunu, 206, 207.
Askeri Tekaüt ve İntihabı Mebusan Kanunu (Askeri Emeklilik ve Mebus Seçimi Kanunu), 348.
Askeriye dairesi, 36.
Askerlik Şubesi bkz. Ahzı Asker Şubesi.
Asri, - ilerleme, 297, - kanun, 363.

Astrid-Sophie-Louise-Thyra (İsveç Prensesi), 325.
Aşar, 80, 81, 102, 106, - sistemi, 363, - vergisi, 363.
Aşçılık, 32.
At, 150, 181.
Ata (Ataullah) Bey (Niğde Mebusu, Dahiliye Vekili), 371.
Atatürk Heykeli, 288.
Atıf Bey (Maarif Dairesi Reisi), 371.
Atıf Bey, 191.
Atina, 100, 226, 308, 318.
Avcılar Cemiyeti, 335.
Avni Bey (Canik Cumhuriyet Halk Fırkası 2. Mıntıka Müfettişi), 369.
Avni (Doğan) Bey (Yozgat Mebusu), 371.
Avni (Hüseyin Zaimler) Paşa (Cebelibereket Mebusu), 369.
Avrupa, 21, 31, 118, 147, 234, 280, 318, 321, - kaplıcaları, 150, -lı, 67, -lı seyyahlar, 150.
Avrupai Türkiye, 321.
Avukat, 368-370, -lar, 118.
Avusturya, 317, 321, - devleti, 318, -lı heykeltraş, 288.
Avusturya-Macaristan, 318.
Ayakkabıcı Sanatkâran Cemiyeti, 295.
Aydın, 45, 49, 69, 361, - gençlik, 41, -lar, 240, 241.
Aydın, 52, 368, - halkı, 167.
Aygır, 82.
Azınlıklar, 321.
Aziz Bey (İzmir Belediye Reisi, Vali), 52, 53, 58, 69, 218, 369.
Aziz Bey (İzmir Türk Ocağı Reisi), 62, 334.
Aziz Samih Bey (Emekli Erkânıharbiye Miralayı), 369.

Babalık, 91, 109.
Babil, 318.
Bader, Charles (Lehistan Sefiri), 164.
Bağımsız, 299, - cemaatler, 320, - gruplar, 320, - milletler, 318, -lık, 131, 153, 292, 317, 320, 321, 363, -lık muharebeleri, 191.
Bağış, 187, 355.
Baha Bey (Türkiye Cumhuriyeti Viyana Konsolosu), 108.
Baha Tali Bey (Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi Telgraf Umuru Müdürü), 370.
Bahattin Bey (Kayseri Türk Ocağı Reisi), 272.
Bahçıvan Esnafı Cemiyeti, 61.
Bahri (Sarıtepe) Bey (Erzurum Mebusu), 370.
Bahri Bey (Manisa Belediye Reisi), 50.
Bahri Sefid (Akdeniz), 79, 256.
Bahriye, 134, 361, 369, 370.
Bakırcı Esnafı Cemiyeti, 61.
Bakteriyolog, 369.
Balıkesir bkz. Karesi.
Balkan, 321, - komşularımız, 300.
Balo, 98.
Bandırma, 370.
Banka, 30, 62, 103, 154, 172, 180, 216, 298, 361, 369, 370.
Barbarlar, 320.
Barış, 105, 143, 197, 292, 299, 300, 306, 359, - arzusu, 112, - devri, 105, - unsuru, 104.
Barışçı, 363.
Baro, 369, - heyeti, 118, - üyeleri, 344.
Baroni, Luca Orsini (İtalya Sefiri), 112.
Basmahane istasyonu, 219.
Başyazar, 272, 368, 369, 371.
Batı, 46, - devletleri, 105, 300, - kapısı, 307, - medeniyeti, 103, - usulleri, 103.
Batı Anadolu, 46.
Bayazıt, 368.
Bayındırlık, - faaliyeti, 296, - politikası, 301.
Bayrak, - lar, 191, - sevgisi, 181.
Bayraklı istasyonu, 219.
Bayram, 39-43, 98, 100-111, 114, 174, 175, 220, 289, 294, 295, 313, 315, 324, 359, 372.
Baytar, 358, - Cemiyeti, 370, - Kongresi, 380.
Befinder, 178.

Behiç (Erkin) Bey (İstanbul Mebusu, Nafıa Vekili), 127, 137, 141, 195, 279, 369.
Bekir Efendi (Denizli Helvacı Cemiyeti Reisi), 61.
Bekir Lütfi Bey (Bitlis Valisi), 371.
Bekir Sıddık Bey (Tüccar), 271.
Belçika, 317, 318, 321, Doğu - ahalisi, 317, - Kralı, 325, 337, - Prensesi, 337, - Prensi, 325.
Belediye, 24, 32, 36, 37, 46, 49, 50, 52, 58, 65, 83, 86, 87, 92, 100, 109, 125, 126, 135, 165, 168, 174, 179, 184, 191, 218, 245, 270-272, 282, 289, 312, 313, 315, 316, 369-371, - dairesi, 63, - Kanunu, 297.
Benim naçiz vücudum bir gün elbet toprak olacaktır; fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır, 229.
Berber Esnafı Cemiyeti, 61.
Berlin, 31, 108.
Besim Atalay Bey (Aksaray Mebusu), 368.
Beyanname, 229, 245, 321, 362, 374.
Beykoz Spor Kulübü, 310.
Beylerbeyi Terbiyei Bedeniye Yurdu, 295.
Beyoğlu, 115, 213, 260, 311, 369.
Beyoğlu Cumhuriyet Halk Fırkası, 369.
Beyoğlu Hilali Ahmer Kongresi, 260.
Beyoğlu Türk-Ermeni Teali Cemiyeti, 115.
Beyoğlu Türkiye Eczacıları, 213.
Beyrut, 108.
Beytülhasan, 355.
Bezzazlık (Manifaturacılık), 185.
Biga, 368.
Bilecik, 191, - Türk Ocağı, 217.
1926 bütçesi, 301.
1795 İnsan Hakları Beyannamesi, 321.
Bir Millet Nedir?, 318.
Birinci Dünya Savaşı bkz. Harbi Umumi.
Bitlis, 368, 371.
Boğaziçi, 361.
Bolu, 270, 368.
Bor, 85.
Borç, 193.
Borçlar Kanunu, 287, 297.
Boris 3. (Bulgaristan Kralı), 278.
Borsa, 324.
Bouchou Şatosu, 337.
Boullion, 176.
Bozok, 191.
Bozüyük, 191.
Bölgesel uzlaşmalar, 176.
Brabant Dükü, 325.
Breslav, 188.
Brezilyalılar, 317.
Bristol (Amiral), 383.
Buca, 368.
Budapeşte, 278.
Bulgaristan, 105, 300, - Kralı, 278, 343, - Sefiri, 343.
Bulgar milleti, 343.
Bulgurluzade Rifat Bey (Ankara Belediye Meclisi Üyesi), 368.
Burdur, 369.
Burgondi, 318.
Burhanettin Bey (İstanbul Türk Ocağı Dernek Reisi), 155.
Burhanettin Bey (Kastamonu Mıntıka Ticaret Kongre Reisi), 275.
Burhanettin Bey (Bünyan Cumhuriyet Halk Fırkası), 272.
Burhanettin Bey (Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Müfettişi, Doktor), 370.
Bursa, 25, 27-29, 32, 35, 36, 191, 193, 194, 199-205, 209, 211, 214, 215, 236, 369, 370, - kaplıcaları, 150, -lılar, 24, 29, 30, - ovaları, 191,
Bursa Barosu, 369.
Bursa Cumhuriyet Halk Fırkası, 369.
Bursa Dokuma Fabrikası, 30.
Bursa Muallimler Birliği, 211.
Bursa Türk Ocağı, 24, 30, 199.
Bünyan Cumhuriyet Halk Fırkası, 272.
Bütçe, 299, 301, - dengesi, 363.
Büyük Zafer, 264, 265.
Büyükelçi, 112, 124, 176, 263, 293, 306, 346, 382, 383, -lik, 138, 146.

Cafer Tayyar (Eğilmez) Paşa, 238.
Cağaloğlu, 354.
Cahil, 37.
Cahit Bey (Fabrikatör), 46.

Cami, 187.
Canik (Samsun), 191, 369, - Cumhuriyet Halk Fırkası, 369.
Cebelibereket, 369.
Cehalet, 37.
Cehennem, 297.
Celal Bey (Kastamonu Muallimler Birliği Kongre Reisi), 281.
Celal Bey (Kınalıada Cumhuriyet Halk Fırkası Reisi, Kaptan), 111.
Celal Bey (Türkiye Rodos Konsolosu), 108.
Celal Nuri (İleri) Bey (Gelibolu Mebusu), 371.
Cemaat, 108, 318, 320.
Cemal Bey (Çankırı Belediye Reisi, tüccar), 370.
Cemal Bey (İzmir Hastanesi Baştabibi, Operatör), 368.
Cemal Bey (Umum Ayakkabıcı Sanatkâran Cemiyeti Kâtibi Umumisi), 295.
Cemal Hüsnü (Taray) Bey (Gümüşhane Mebusu), 369.
Cemil Bey (Tekirdağ Mebusu, Dahiliye Vekili), 147, 170, 371.
Cemil Bey (Karma Hâkim Mahkemesi üyesi), 188.
Cemiyet, 32, 41, 47, 65, 67, 68, 93, 100, 106, 115, 150, 152, 184, 187, 211, 213, 229, 234, 241, 255, 256, 262, 270, 277, 285, 286, 291, 295, 299, 301, 305, 311, 335, 336, 338, 341, 349, 355, 358, 368, 370, 371, 377, - hayatı, 182, -ler, 52, 61, 273, 282, 318, 320, 321, 375.
Cemiyeti Akvam (Milletler Cemiyeti), 21, 35, 105.
Cemiyeti Tedrisiyei İslamiye, 291.
Cenevre, 35.
Cermenler, 318.
Cevat Abbas (Mehmet Gürer) Bey (Bolu Mebusu), 270, 368.
Cevat (Çobanlı) Paşa (3. Ordu Müfettişi, Yüksek Askeri Şûra Üyesi), 134.
Cevat Rüştü Bey (Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı İstanbul Mıntıkası Dördüncü Kongre Reisi), 273,
Cevdet (Mehmet Ali İzrab Barlas) Bey (Kütahya Mebusu), 370.
Cevdet Bey (Mardin Türk Ocağı ve Himayei Etfal Cemiyeti Reisi, Doktor), 270.
Ceza Kanunu, 103.
Ceza ve Ticaret Kanunu, 297.
Charlotte (Şarlot, Belçika İmparatoriçesi), 337.
Christian, 10. (Danimarka ve İzlanda Kralı), 161.
Cihan, 37, 46, 50, 53, 117, 250, 284, 306, 349.
Clerk, George (Jorc Klark, İngiliz Sefiri), 306.
Coolidge, John Calvin (Amerika Birleşik Devletleri Reisi), 382.
Cumhuriyet, 22, 23, 29, 31, 35, 60, 66, 69, 74, 96, 100, 104, 108, 116, 118, 122, 130-133, 136, 140, 141, 143, 145, 147, 149, 159, 160, 164, 169, 170, 172, 179, 181, 188-190, 193-198, 200, 201, 203-207, 209, 214, 215, 222, 223, 225, 227-234, 236, 238, 242, 251, 255, 258, 264-266, 268, 278, 292, 296, 297, 301, 326, 348, 360, 364, 373, 382, - adliyesi, 103, - altınları, 44, - devri, 102, - düşmanı, 101, - hukuku, 117, - hükümeti, 30, 102, 104, 112, 117, 124, 144, 148, 156, 173, 192, 244, 261, 284, 285, 293, 306, 308, 332, 343, 346, 383, - idaresi, 307, -in ilanı, 98, 363, - ordusu, 58, 59, 101, 134, 284, 301, 372, -perver, 192, 324, - prensipleri, 267, - Türkiyesi, 117, - zihniyeti, 118.
Cumhuriyet, 371.
Cumhuriyet Bayramı, 98, 100, 108-111, 114, 294, 295.
Cumhuriyet Halk Fırkası (Partisi), 26, 27, 30, 32, 36, 43, 47, 50, 52, 57, 63, 65, 78, 83, 85, 97, 99, 100, 111, 116, 123, 125, 162, 191, 218, 245, 271, 272, 295, 316, 329, 331, 354, 362-371, 374, - İstanbul merkezi, 109.

Çamados (Yunanistan'ın Ankara Sefiri), 308.

Çanakkale, 225, - şehitleri, 377.
Çankaya, 119, 156, 263, 267, 270, 271, 278, 282, 293, 304, 306, 308, 316, 328, 332, 343, 346, 383.
Çankırı, 258, 369, 370.
Çarşamba, 299.
Çatalca, 369.
Çatalca Türk Ocağı, 158.
Çekoslovakya, - Cumhuriyeti, 144, - milleti, 144, - Reisicumhuru, 144, - Sefiri, 144.
Çerkes Ethem, 239, 240.
Çeşme, 254.
Çete, 256.
Çiftçi, 368, 370.
Çiftlik, 82.
Çin, 318.
Çocuk Esirgeme Kurumu bkz. Himayei Etfal Cemiyeti.
Çocuk, 104, 182, 284, 352.
Çopur Hilmi, 240, 241.
Çorum, 369.

Daeschner (Fransa Sefiri), 293.
Danimarka, 173, 321, - Kralı, 161, 173.
Dans, 67, 68.
Darphanei Milliye, 44.
Darülbedayi (Konservatuvar, şehir tiyatrosu), 212.
Darülfünun, 42, 114, 122, 210, 245, 369-371.
Darülfünun Hukuk Fakültesi, 359.
Darülfünun Talebe Hukuk Cemiyeti, 41.
Darülmuallimat (Kız Öğretmen Okulu), 71.
Darüşşafaka Mezunları Cemiyeti, 341.
Debbağhane Cemiyeti, 61.
Delege, 24, 61, 112, 124, 131, 140, 143, 144, 146, 148, 156, 164, 173, 181-183, 196, 197, 261, 262, 271, 278, 280, 282, 292, 293, 306, 308, 332, 343, 346, 351, 382, 383.
Demir, - madenleri, 298, - sanayii, 298.
Demirci taarruz harekâtı, 96.
Demirciler Esnafı Cemiyeti, 61.
Demiryolu inşaatı, 299.
Demokrasi prensipleri, 144.
Demokratik, 321, - devlet, 320.
Demokratlar, 322.
Deniz, - müfrezesi, 134, - ordumuz, 301.
Denizli, 52, 58, 61, 369.
Denizli Bahçıvan Esnafı Cemiyeti, 61.
Denizli Bakırcı Esnafı Cemiyeti, 61.
Denizli Debbağhane Cemiyeti, 61.
Denizli Berber Esnafı Cemiyeti, 61.
Denizli Cemiyetler Birliği, 61,
Denizli Demirciler Esnafı Cemiyeti, 61.
Denizli Fırıncılar Cemiyeti, 61.
Denizli Helvacı Cemiyeti, 61.
Denizli Kasap Esnafı Cemiyeti, 61.
Denizli Kunduracı Cemiyeti, 61.
Denizli Spor Mıntıkası, 61.
Denizli Terzi Cemiyeti, 61.
Denizli Türk Ocağı, 61, 62.
Derebeylikler, 318, 319.
Dersaadet Türkiye Muallimler Birliği, 110.
Dervişler, 182.
Devlet, 34, 103-106, 112, 116, 117, 142, 144, 146, 160, 182, 230, 283, 294, 298, 300, 301, 306, 308, 318-322, 346, 362, 365, 371, 382, 383, - memurları, 66, - teşekkülü, 318, - teşkilatı, 65, 66, -ler hukuku, 322.
Dil, - ihtilafı, 319, - sahası, 78.
Din, 116, 199, 317, - adamları, 182, - esası, 351, - farkı, 322, -ler, 318.
Dini terbiye, 182.
Diplomasi, 383.
Diyarbekir (Diyarbakır), 168, 369, 370, 377.
Doğal afetler, 299.
Doğu, 322, - birliği, 176, - komşularımız, 300.
Doktor, 24, 47, 61, 111, 115, 122, 149, 159, 189, 215, 270, 316, 336, 347, 351, 358, 368-370, 382.
Dokuma, -cılık şirketi, 30, - Fabrikası, 30.
Dolmabahçe Sarayı, 349, 351, 353, 354, 379.
Donanma, 134.

Dostluk, - antlaşmaları, 105, - antlaşması, 300, 326, - bağları, 124.
Dumlupınar, 80, - kabri, 79, - şehitliği, 79, - Zaferi, 94.
Düğün, 150.
Dük, 325.
Dünya, 69, 74, 79, 104, 178, 317, 319, 321, - barışı, 292, - milletleri, 105, 283.
Dünyevi ihtiyaçlar, 116.
Düşman, 53, 55, 79, 101, 118, 182, 191, 192, 321, 355, -lar, 185, -lık, 250, - orduları, 283, - ordusu, 95.

Ecnebi ve Gayrimüslim Mektepler Türk Muallimleri Cemiyeti, 152, 311.
Eczacı, 371.
Eczacılar Cemiyeti, 213.
Eczane, 371.
Edebiyat sahası, 78.
Edip Servet (Tör) Bey (İstanbul Mebusu), 209, 369.
Edip (edebiyatçı), 369, 370.
Edirne, 126, 369, - halkı, 126, -nin kurtuluş günü, 126, -liler, 126.
Eğirdir, 316.
Eğitim, 299, - hayatı, 104, - müesseseleri, 203.
Ekrem Bey (Isparta Valisi), 316.
Ekrem Bey (İstanbul Polis Müdürü), 223-225.
Ekrem Bey (İstanbul Türk Gençliği Teali ve Teavün Cemiyeti Kongre Reisi), 277, 295, 305.
Elaziz (Elazığ), 369.
Elbise, 60, 68.
Elçi, 173, 278, 292, 343.
Emekli, 369, 370, -lik, 194, 348.
Emin Ali Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası Kongre Reisi), 331.
Emin Arslan (Ziraat Mühendisi), 369.
Emin Bey (Akhisar Belediye Reisi), 46.
Emin (Sazak) Bey (Eskişehir Mebusu), 369.
Emin Bey (İstanbul Şehremini), 39.
Emin Cemal (Suda) Bey (Bolu Mebusu, Doktor), 368.
Emin Fikri Bey (İzmir Jandarma Kumandanı), 368.
Eminzade Emin Bey (Balıkesir Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinden ve ziraat erbabından), 370.
Emir, 148, 153.
Emlak ve Eytam Bankası, 369.
Emperyalist, - devletler, 176, -ler, 176.
Ereğli kömür havzası, 298.
Erkek, 74, 75, - çocuk, 104, -ler, 104, - muallimler, 104.
Erkek Lise Mektebi, 90.
Erkek Muallim Mektebi, 74, 75, 90, 360.
Ermeni, 115.
Ertuğrul, 191, 295, 369.
Erzincan, 369.
Erzurum, 125, 255, 368-370, - Cumhuriyet Halk Fırkası, 125, - halkı, 125, - Ticaret Odası, 125.
Esaret, 50, 65, 320, 321.
Esat (Ahmet Uras) Bey (Amasya Mebusu ve Cumhuriyet Halk Fırkası Müfettişi), 368.
Esat Bey (İstanbul Beyoğlu Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinden Emekli Miralay), 369.
Esat (Özoğuz) Bey (Rize Mebusu), 371.
Eser, 117, 120, 151, 199, 216.
Esir, 65, 320.
Eskişehir, 96, 191, 234, 369.
Esnaf, 61, - cemiyetleri, 65.
Eşitlik esası, 292.
Eşkıyalık, 102.
Eşraf, 63.
Ethem Bey (Afyonkarahisar Valisi), 369.
Etıbba Muhadenet ve Teavün Cemiyeti (Tabipler Dostluk ve Yardımlaşma Cemiyeti), 336.
Etıbbai Baytariye Muhadenet Cemiyeti (Veteriner Hekimleri Dostluk Cemiyeti), 358.
Evlilik, 104.
Eyüplüler, 376.
Eyüpoğlu Daniş Bey (Trabzon Ticaret Odası Reisi, tüccar), 371.

Fabrika, 30, 103, 191, 298, 307.
Fabrikatör, 46, 370.
Fahişe, 83.
Fahrettin Hayri Bey (Türkiye Cumhuriyeti Hamburg Konsolosu), 108.
Fahrettin Kerim Bey (İstanbul Hilali Ahdar Cemiyeti Merkezi Umumi Kâtibi Umumisi), 295.
Fahrettin (Altay) Paşa (2. Ordu Müfettişi, Birinci Ferik), 50, 57, 58, 62, 69, 83, 85, 86, 134, 264-266.
Fahrettin Bey (Balıkesir Vilayeti Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinden, Fabrikatör), 370.
Fahri Bey (Silifke Valisi), 109.
Faik (Mehmet Kahakkıran) Bey (Edirne Mebusu), 369.
Faik Bey (Kayseri Cumhuriyet Halk Fırkası Reisi), 272.
Faik (Mahmut Soylu) Bey (Kütahya Mebusu), 371.
Faik (Ahmet Günday) Bey (Ordu Mebusu), 220.
Faik (Mustafa Öztrak) Bey (Tekirdağı Mebusu), 371.
Fakülte, 182, 359.
Falih Rıfkı (Atay) Bey (Bolu Mebusu, yazar), 270.
Famaka Vapuru, 218.
Fazıl Berki Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası Adana Mıntıkası Müfettişi, Doktor), 370.
Felemenk, 318, 321.
Fen, 106, 284, 349.
Fener Alayı, 54.
Fenni, 317, - noktalar, 134, - usuller, 298.
Ferdinand I. (Romanya Kralı), 357.
Ferit (Mustafa Arsan) Bey (Gaziantep Mebusu), 369.
Ferit Bey (Kastamonu Halk Fırkası Mutemet Vekili, Doktor), 111.
Ferit Celal Bey (Adana'da *Türk Sözü* Gazetesi Sahibi, Başyazar), 371.
Ferit İbrahim Bey (Fotoğrafçı), 191.
Fes, 24, 37.
Fetih, 320.
Fetva, 24.
Fevzi (Çakmak) Paşa (Erkânıharbiyei Umuiye Reisi), 95, 134, 181, 330, 372.
Feyzi Bey (Kemalpaşa Türk Ocağı Reisi), 57.
Feyziye Mektebi, 351.
Fındık, 216.
Fırıncılar Cemiyeti, 61.
Fırka bkz. Cumhuriyet Halk Fırkası.
Fikir cereyanı, 101.
Fikoarva, Emiliano (Şili Reisicumhuru), 326.
Fikret (Takiyettin Onuralp) Bey (Ertuğrul Mebusu, Doktor), 369.
Fikri Bey (Karşıyaka Belediye Reisi), 63.
Fikri, - gelişme, 59, - hayat, 292.
Filozoflar, 321.
Firar, 226.
Firuz Bey (İş Bankası Müdürü), 62.
Fitre, 355.
Florinalı Nazım Bey (*Polis Mecmuası* Müdürü), 295.
Fotoğraf, 27, 87, 98, 191.
Fotoğrafçı, 191.
Frak, 182.
Fransa, 176, 300, 318, 321, - ahalisi, 317, - milleti, 293, - milli birliği, 318, - Sefiri, 293.
Fransız, 138, 319, - ırkı, 321, - ihtilali, 321, - inkılabı, 320, 321, - milleti, 317, 320.
Fransızca, 246.
Frunze, 107.
Fuat Paşa (Mevkii Müstahkem Kumandanı), 58.
Fuat (Ali Ağralı) Bey (İstanbul Mebusu, Divanı Muhasebat Reisi), 370.
Fuat Bey (İzmir Türk Tayyare Cemiyeti Reisi), 187.
Fuat (Umay) Bey (Kırklareli Mebusu, Himayei Etfal Cemiyeti Reisi, Doktor), 370.
Fuat (Gökbudak) Bey (Konya Mebusu), 370.

Fuat 1. (Mısır Meliki), 140.
Fuat (Ahmet Bulca) Bey (Rize Mebusu, Tayyare Cemiyeti Reisi), 57, 62, 93, 187, 371.

Galata, 276, -lı, 255, 256, - Rıhtımı, 216.
Galip (Ali Yenen) Bey (Niğde Mebusu), 371.
Gambot, 63, 66.
Garsonlar, 32.
Gayrimüslim, 152, 311, - erkekler, 104.
Gazete, 21, 91, 109, 182, 245, 249, 252, 263, 272, 368-371.
Gazeteci, 98, 127, 181, 263, 355.
Gazi, 199.
Gazi Kız Numune Mektebi, 119.
Gazi Mustafa Kemal Paşa Erkek Muallim Mektebi, 360.
Gaziantep, 369.
Gazino, 191.
Gelibolu, 371.
Gemi, 208.
Gemlik, - Cumhuriyet Halk Fırkası, 36, - halkı, 36.
Genç, 368.
Genç, 37, 45, 47, 63, 360, 361, -ler, 62, 254, -lik, 41, 64, 76, 91, 254, 277, 282, 285, 295, 305, 324, 359.
Genç Komünistler Teşkilatı, 263.
Genel siyaset, 105.
Giresun, 58, 145, 165, 351, 369, -lular, 165.
Gizli teşkilat, 237.
Göztepeliler, 55.
Grafik haritaları, 187.
Grew (Amerika Birleşik Devletleri Sefiri), 383.
Gulam Ceylani (Afgan Sefiri), 148.
Gülcemal Vapuru, 208.
Gülhane, 269.
Gümüşhane, 369.
Güney Amerika, 321, - devletleri, 300, -lılar, 317.
Güney Anadolu, 149.
Güney, - sahilleri, 150, - seyahati, 193.
Gürcü Yusuf, 234, 240, 241.
Güzel İzmir Şirketi, 368.
Güzel Sanatlar Okulu bkz. Sanayii Nefise Mektebi.

Haberleşme, 256.
Habeşistan Maslahatgüzarı, 369.
Habip Bey (Tıp Medresesi İdare Heyeti Üyesi, Maarif Müdürü), 351.
Hacı Ahmet, 22.
Hacı Ali Efendi (Denizli Bakırcı Esnafı Cemiyeti Reisi), 61.
Hacı Bayram Camii, 187.
Hacı Bedir (Fırat) Bey (Malatya Mebusu, ziraat erbabından), 370.
Hacı Bekir (Sümer) Bey (Konya Mebusu), 370.
Hacı Hüseyin Ağa (Konya), 82.
Hacı Hüseyin Bey (İzmir Mebusu, Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemet Vekili, Tüccar), 370.
Hacı Küçük Efendi, 186.
Hacı Mehmet Efendi, 186.
Hacı Mehmet Salih Efendi (Denizli Debbağhane Cemiyeti Reisi), 61.
Hacı Memişzade Ziya Bey (Eğirdirli, tüccar), 316.
Hacı Mustafa, 22.
Hacı Süleyman Efendi (Denizli Fırıncılar Cemiyeti Reisi), 61.
Hacılar, 182, 183.
Hacim Muhittin (Çarıklı) Bey (Giresun Mebusu), 58, 369.
Hafız Cemil Bey (İstihkam Müdüriyeti Umumiyesi Müdürü, Emekli Erkânıharp Kaymakamı), 369.
Hafız Emin (Mehmet İnankur) Bey (İçel Mebusu), 369.
Hafız İbrahim (Demiralay) Bey (Isparta Mebusu), 316, 369.
Hafız Osman Efendi, 22.
Hain, - kuvvetler, 79, -ler, 125.

Hainane teşebbüs, 237.
Hâkim Rıza Bey (İstanbul Tayyare Cemiyeti Kongresi Reisi), 259.
Hâkim, 188.
Hâkimiyet, 102, 118, 320, 321, 351, 363.
Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir, 118, 363.
Hâkimiyeti Milliye, 368.
Hâkimler, 118, 297.
Hakkâri, 369.
Hakkı Bey (Beykoz Spor Kulübü Kâtibi Umumisi), 310.
Hakkı Bey (İstanbul Belediye Meclisi Üyesi, Mühendis), 369.
Hakkı Bey (Tarsus Belediye Reisi), 371.
Hakkı (Ungan) Bey (Van Mebusu), 371.
Hakkı Şinasi (Erel) Paşa (İstanbul Mebusu), 369.
Hakkı Tarık (Us) Bey (Giresun Mebusu ve *Son Saat* Gazetesi Sahibi, Başyazarı, İstanbul Matbuat Cemiyeti Kongre Reisi, Muallimler Birliği Cemiyeti Kongresi Heyeti Reisi), 98, 127, 338, 351, 369.
Halep, 108.
Halife, 350, -ler, 55.
Halil (Himmet oğlu), 22.
Halil Bey (Donanma Kumandanı), 134.
Halil (Türkmen) Bey (Zonguldak Mebusu), 371.
Halil Nihat Bey (Edip ve Şair), 369.
Halil Sıtkı (Kumru) Bey (Ordu Mebusu), 371.
Halim Bey (Erzurum Ticaret Odası Üyesi), 125.
Halis Zeki Bey (*Kayseri* Gazetesi Başyazarı), 272.
Halit Bey (Güzel İzmir Şirketi Müdürü), 368.
Halit Bey (İzmir Vali Muavini), 370.
Halit (Karakaya) Bey (Kayseri Mebusu, Doktor), 370.
Halit (Mengi) Bey (Niğde Mebusu), 371.
Halk, 21, 23, 24, 27, 36, 37, 39, 46, 49, 50, 52. 54, 56, 57, 63, 64, 66, 78, 80, 85-87, 91, 92, 94, 95, 107, 125, 126, 132. 135, 160, 165, 167, 168, 173, 175, 179, 202, 212, 219, 244, 254, 267, 268, 270-272, 288, 295, 298, 299, 301, 312, 315, 316, 324, 329, 349-353, 379, 381, - sınıfları, 29, - tabakası, 123, 182.
Halk Fırkası bkz. Cumhuriyet Halk Fırkası.
Halkalı Ziraat Mektebi, 371.
Hamburg, 108.
Hamdi (Ahmet Denizmen) Bey (İstanbul Mebusu, Emekli Bahriye Miralayı), 369, 370.
Hamdi (Ahmet Yalman) Bey (Ordu Mebusu), 371.
Hamdi (Ahmet Divanlıoğlu) Bey (Yozgat Mebusu), 371.
Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey (İstanbul Mebusu, Maarif Vekili), 129, 130, 369.
Hamit (Korucu), 31.
Hanedan, 146, 318, 321, 325.
Hapishane, 220.
Harbi Umumi (Cihan Harbi, Birinci Dünya Harbi), 271, 355.
Harekât, 57, 58, 96, 255, 290.
Harf, - inkılabı, 138, - meselesi, 98.
Harici, - borçlar, 193, - siyaset, 299.
Harita, 94, 187.
Harp, 98, 191, 320, 321, 355, - oyunu, 58, - tarihi, 299.
Hasan Bey (Giresun Belediye Reisi), 165.
Hasan Bey (Maliye Vekili), 44, 169.
Hasan Bey (Nafıa Vekili), 215.
Hasan Bey (Ticaret Vekâleti Müsteşarı), 371.
Hasan (Hüsnü Saka) Bey (Trabzon Mebusu, Maliye Vekili, İktisat Profesörü), 258, 371.
Hasan Bey, 22.
Hasan Cahit Bey (Rize Mebusu), 371.
Hasan Fehmi (Ataç) Bey (Gümüşhane Mebusu, Maliye Vekili), 369.
Hasan Fehmi (Çolakoğlu Tümerkan) Bey (Kastamonu Mebusu), 370.

Hasan Fehmi Bey, 355.
Hasan Ferit Bey (Kayserili, Avukat), 370.
Hasan Hayri Bey (İstanbul Barosu'ndan Avukat), 369.
Hasan Sıtkı (Yağcıkandiloğlu) Bey (Antalya Mebusu), 368.
Hasan Tahsin (Berk) Bey (Elaziz Mebusu, Emlak ve Eytam Bankası İstanbul İdaresi Emlak Müdürü), 369.
Hastalık, 102, 298, 299.
Hastane, 368.
Haşim Tekin Bey (Uşak Cumhuriyet Halk Fırkası Üyesi), 78.
Hattatzade Şevket Bey (Ordu Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinden), 371.
Hava ordumuz, 301.
Hayati Bey (Riyaseti Cumhur Kalemi Mahsus Müdürü), 133.
Hayati menfaatlar, 131.
Haydar Bey (Erzurum mıntıkası Maarif Emini), 368.
Haydar (Ali Yuluğ) Bey (İstanbul Mebusu, Şehremini), 370.
Haydar Rüştü (Öktem) Bey (Denizli Mebusu), 58, 369.
Hayrettin Bey (Balıkesir Vilayeti Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemet Vekili, tüccar ve Belediye Reisi), 370.
Hayriye Hanım (Muallim), 88.
Hayvanlar, 298.
Hazım Bey (Ankara Şehremaneti Umuru Tahririye Müdürü), 370.
Hâzım Bey (Kırşehir Valisi), 267.
Hazine, 301.
Helvacı Cemiyeti, 61.
Heykel, 288, 355.
Heykeltraş, 150, 288.
Hıfzıssıhha, 369.
Hıristiyanlık, 318.
Hırvat, 300. - Kralı, 143, - krallığı, 105, 261, - milleti, 143, 261.
Hıyanet, 47, 218, 219, 242.
Hicaz, - Kongresi, 183, 209, - Meliki, 183, - Sefiri, 368.
Hikmet Bey (Beylerbeyi Terbiyei Bedeniye Yurdu Reisi), 295.
Hikmet Bey (Hariciye Vekâleti Umuru Siyasiye Müdürü), 143.
Hikmet Paşa, 50.
Hilafet, 363.
Hilafetçi, 118.
Hilal istasyonu, 219.
Hilali Ahdar Cemiyeti (Yeşilay), 295.
Hilali Ahmer Cemiyeti (Kızılay), 52, 109, 299, 327, - Kongresi, 260.
Hilmi Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası Adana Mıntıkası Müfettişi, Adana Valisi), 368.
Hilmi Bey (Kastamonu Belediye Reisi), 174.
Hilmi (Mehmet Oytaç) Bey (Malatya Mebusu, Doktor), 271, 370.
Himayei Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu), 52, 270, 271, 370.
Himmet, 22.
Hindenburg (Paul von, Almanya Devlet Başkanı), 34, 142.
Hoca Necati (Mehmet Memişoğlu) (Lazistan Mebusu), 234.
Hoca, 351, -lar, 182.
Hudut, 240.
Hukuk, 35, 41, 118, 321, 322, - Fakültesi, 359, - Mektebi, 116, 117, - nesli, 118, - talebesi, 359.
Hukukçular, 103, 117, 118.
Hukuki, - esaslar, 116-118, - vaziyet, 105.
Hulki (Halil Aydın) Bey (Siirt Mebusu), 371.
Hükümdar, 317, 320, 321, 343, 346, 350, -lık, 148.
Hükümet, 21-23, 30, 100, 102, 104, 112, 117, 124, 131, 144, 148, 156, 164, 173, 181, 190, 192, 196, 233, 235, 237, 244, 261, 263, 278, 282-285, 292, 293, 301, 306, 308, 317, 320-322, 332, 343, 346, 365, 383, - dairesi, 52, 67, - inşaatı, 299.

- Konağı, 94, - meydanı, 86, - şekli, 238, 318, - teşkilatı, 65, 66.
Hür Fikir, 370.
Hürriyet, 102, 292, 298, 321, -e tecavüz, 321, - güneşi, 37, - meselesi, 320, - prensipleri, 144.
Hüseyin (Akhisar, Uzunca köyünden Hasan Bey'in oğlu), 22.
Hüseyin (Görçelik) Bey (Elaziz Mebusu), 369.
Hüseyin Bey (TBMM Reisi Sanisi), 362.
Hüseyin Efendi (Denizli Kasap Esnafı Cemiyeti Reisi), 61.
Hüseyin Efendi (Denizli Terzi Cemiyeti Reisi), 61.
Hüseyin Hüsnü Bey (Ankara Cemiyeti Umumiye üyesi, İstanbul Eczanesi sahibi, Eczacı), 371.
Hüseyin Hüsnü (Özdamar) Bey (Isparta Mebusu), 369.
Hüseyin Hüsnü Bey (İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası Reisi), 287, 316, 370.
Hüsnü Bey (Emekli Askeri Kaymakamı, Konyalı), 370.
Hüsrev (Gerede) Bey (Budapeşte Türkiye Ortaelçisi), 278.
Hüsrev Sami (Kızıldoğan) Bey (Eskişehir Mebusu), 96.

Irak, 176, - devleti, 306, - sınırı, 300.
Irk, 53, 317-319, 321, - farkı, 322, -ın ıslahı, 284, - meselesi, 282, 284.
Irki, 284.
Islahat, 106, 296, 298, 362, 363, - sahası, 101.
Isparta, 316, 318, 369, - halkı, 316, -lılar, 316.
Isparta Cumhuriyet Halk Fırkası, 316.
Isparta Ticaret Odası, 316.
Isparta Türk Ocağı, 316.

İbrahim (Çallı) Bey, 150, 151, 199.
İbrahim (Süleyman Kolacıoğlu), 22.
İbrahim Alaattin Bey (Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi üyesi), 371.
İbrahim Bey (Ankara'dan), 191.
İbrahim (Halil Çolak) Bey (Ertuğrul Mebusu), 191, 192, 369.
İbrahim Bey (Erzurum Belediye Meclisi Üyesi), 125.
İbrahim Bey (İstanbul Otelciler Cemiyeti Reisi), 295.
İbrahim (Tolon) Bey (Kocaeli Mebusu), 370.
İbrahim Bey (Uşak Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinden, iktisat erbabından), 370.
İbrahim (Arvas) Bey (Van Mebusu), 369.
İbrahim Sefa Bey (Kayseri Belediye Reisi), 272.
İbrahim (Yiğit) Süreyya Bey (Kocaeli Mebusu), 370.
İbrahim Tali (Öngören) Bey (Diyarbakır Mebusu, Türkiye Lehistan Ortaelçisi, Şehitlikleri İmar Cemiyeti Reisi, Doktor), 196, 369, 377.
İbrahim Zühtü Bey (Susurluk Belediyesi ve Cumhuriyet Halk Fırkası Reisi), 109.
İçel, 369.
İdam, 240.
İdari hastalık, 102.
İdman Cemiyetleri, 375, - İttifakı, 273, 282, - İttihadı, 285.
İdman Yurdu, 62, 109.
İhanet, 239.
İhsan (Ahmet Pehlivanlı) Bey (Ankara Mebusu), 368.
İhsan (Mehmet Eryavuz) Bey (Cebelibereket Mebusu ve Bahriye Vekili), 134, 369.
İhsan Bey (Çatalca Türk Ocağı Reisi), 158.
İhsan Bey (İstanbul Belediye Meclisi Üyesi, Avukat), 368.
İhsan (Latif Sökmen) Paşa (İstanbul Mebusu), 369.
İhsan Paşa (İzmir Valisi), 58.
İhtilal, 116, 117, 321, 349.
İhtilalci, 321.

İkamet ve Ticaret Antlaşması, 300.
İkinci Grup, 239, 240.
İktidar, 298, 363.
İktisadi, 46, 363, - faaliyet, 270, 298, 316, 365, - gelişme, 106, 316, 364, - genel siyaset, 102, - hayat, 180, 270, 292, 296, 301, 365, - idare, 106, - mesele, 364, - muamele, 301, - münasebetler, 124, 144, 164, - noksanlar, 103, - saha, 112, 261, - şekil, 320, - şirketler, 65, - vaziyet, 102, 103, 106, 165.
İktisadiyat, 301, 307.
İktisat, 33, 363, 370, 371, - doktoru, 370, - faaliyeti, 296, - Meclisi, 298, - profesörü, 371.
İktisatçı, 370.
İlahiyat Fakültesi, 182.
İlim, 90, 104, 116, 284, 349, 363, - esası, 351.
İlköğrenim muallimleri, 299.
İlmi, 299, - bayram, 359, - esaslar, 118, - iktidar, 298.
İlyas Sami (Muş) Bey (Muş Mebusu), 368.
İman, 50. 284.
İmar, 91, 106, 270, 363, - Cemiyeti, 377, - politikası, 301.
İmla meselesi, 98.
İmparator, 124, -luk, 318, 321.
İmparatoriçe, 337.
İmtiyaz, 320.
İnek, 82.
İngiliz, -ler, 193, 317, - Sefiri, 178, 306.
İngiltere, 300, 318, 319, - Büyükelçisi, 176, - Kralı, 306.
İnkılap, 46, 62, 98, 103, 116-118, 125, 164, 178, 182, 212, 242, 244, 245, 254, 263, 298, 304, 307, 319-321, 349, - erbabı, 118, - hamleleri, 118.
İnkılapçı, 263.
İnönü, 32.
İnsan Hakları Beyannamesi, 321.
İnşaat, 299.
İnzibat, 165.
İran, 105, 176, - Büyükelçisi, 346, - milleti, 138, 342, 346, - Sefiri, 346, - Şahı, 138, 146, 342, - vatanperverleri, 300.
İraniler, 319.
İrfan Ferit Bey (İstanbul'da Avukat), 370.
İrtica, 101, 296, - hadisesi, 102.
İrticai zihniyet, 297.
İskân, - işleri, 299, - siyaseti, 297, - tedbirleri, 297.
İskân ve Teşkilatı Mülkiye Kanunu, 297.
İskele, 63, 64.
İslam, 291.
İsmail Besim Paşa (Sıhhiye Dairesi Reisi, Doktor), 369.
İsmail Bey (Kemaliye Belediye Reisi), 271.
İsmail Bey (Mardin Ticaret Odası Reisi), 270.
İsmail (Çamaş) Bey (Ordu Mebusu), 371.
İsmail (Sabuncu) Bey (Şarki Karahisar Mebusu), 371.
İsmail Bey, 236.
İsmail Hakkı Bey (Amasya Valisi, Fırka Mutemet Vekili), 368.
İsmail Hakkı Bey (Bursa Türk Ocağı Reisi), 30.
İsmail Hakkı Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası 1. Ankara Mıntıkası Müfettişi), 370.
İsmail Hakkı Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası 8. Konya Mıntıkası Müfettişi), 83, 370.
İsmail Hakkı Bey (Maarif Vekâleti Birinci Sınıf Maarif Müfettişi Umumisi), 370.
İsmail Hakkı Bey (Muhafız Kıtaatı Kumandanı), 172.
İsmail Kemal Bey (Afyonkarahisar Türk Ocağı'ndan), 94.
İsmail (Alpsar) Kemal Bey (Çorum Mebusu), 369.
İsmet (İnönü) Paşa (Başvekil), 23, 26, 29, 31, 95, 104, 134, 154, 160, 162, 167, 175, 181, 190, 193, 194, 198, 200, 222, 224, 225-227, 232, 234, 236, 238, 239, 241, 243, 249, 252, 255, 257, 289, 307, 310, 329, 339, 341, 359, 370, 372, 375.

İsmet Bey (Çorum Mebusu, Büyük Millet Meclisi Reis Vekili), 141, 369.
İsmet Bey (Piyade Miralayı), 200.
İspanya, 318, - ahalisi, 317, - Kralı, 345, - milleti, 319.
İspanyol, - hâkimiyeti, 321, - milleti, 317.
İstanbul, 29, 44, 109, 110, 128-130, 137, 141, 169, 180, 184, 189, 195, 199, 203, 209, 218, 223-225, 227, 228, 233, 234, 236, 238, 241, 255, 269, 273, 274, 277, 282, 289, 314, 323, 353, 359, 368-370, 377, 380, 382, - ahalisi, 202, - Anadolu Ajansı, 245, - Barosu, 344, 369, - Baytar Cemiyeti, 370, - Beyoğlu Cumhuriyet Halk Fırkası, 369, - Cumhuriyet Halk Fırkası, 354, - Darülfünunu, 114, 122, - Darüşşafaka Kongresi, 341, - Eczanesi, 371, - Etıbba Muhadenet ve Teavün Cemiyeti (İstanbul Tabipler Dostluk ve Yardımlaşma Derneği), 336, - gazeteleri, 249, 252, - halkı, 175, 288, 295, 349, 350, 379, 381, - Hıfzıssıhha, 369, - Hilali Ahdar Cemiyeti Merkezi, 295, - Kadın Birliği, 333, -lular, 199, 202, 349, - Matbuat Cemiyeti, 338, - Muallim Mektepleri Mezunları Cemiyeti, 262, - Muallimler Birliği Cemiyeti, 295, 351, - Otelciler Cemiyeti, 295, - Polis Müdüriyeti, 225, 378, - Tayyare Kongresi, 259, - Ticaret Mıntıkası Kongresi, 303, - Ticaret Odası, 370, - Ticaret ve Sanayi Odası, 287, - Türk Gençliği Teali ve Teavün Cemiyeti, 277, 295, 305, - Türk Lokantacıları, 32, - Türk Ocağı, 28, 40, 113, 155, 295, - Türk Tayyare Cemiyeti, 355, -un fethi, 117, -un Kurtuluş Bayramı, 39-43, -un kurtuluşu, 381, - zabıtası, 378.
İstanbul Hukuk Fakültesi bkz. Darülfünun Hukuk Fakültesi.
İstasyon, 46, 50, 80, 185, 186, 191, 216, 218, 219.
İstibdat, 55.
İstifa, 129, 130.
İstiklal Madalyası, 96, 121, 133.
İstiklal Mahkemesi, 31, 225, 226, 230, 235-237, 239-242, 244, 249, 252, 255, 267.
İstiklal, 140, - mücadelesi, 362, 363.
İstila, 318.
İsveç Prensesi, 325.
İsviçre, 317, 318, Doğu - ahalisi, 317, - Medeni Kanunu, 103, 104.
İsyan, 101, 239, 321.
İş Bankası, 30, 62, 72, 216, 361.
İşgal, 140, 283.
İşkence, 53, 80.
İtalya, 112, 176, 300, 317, 318, - birliği, 321, - hükümeti, 112, - Kralı, 112, - Krallık Devleti, 112, - milleti, 112.
İtalyan, - birliği, 321, - hükümeti, 112, - milleti, 112.
İtimatname, 112, 124, 131, 140, 144, 146, 148, 156, 164, 173, 261, 292, 293, 306, 308, 332, 343, 346, 383.
İttihat ve Terakki Cemiyeti, 234, 240, 241, - Merkezi, 239.
İzlanda Kralı, 161, 173.
İzmir, 22, 23, 46, 52, 54, 55, 57, 58, 61, 63, 65, 69, 129, 130, 160, 162, 187, 219, 223-226, 228, 229, 231, 232, 243, 246, 251, 254, 368, 370, -Ankara karayolu, 46, - Erkek Muallim Mektebi, 74, 75, - gazeteleri, 245, - halkı, 167, - Hastanesi, 368, - Havalisi Avcılar Cemiyeti, 335, -in kurtuluş günü, 277, 376, - Kız Lisesi, 73, - Kız Öğretmen Okulu (İzmir Darülmuallimatı), 67, 69, 71, -liler, 52, 53, 244, - Mülhakatı Tütün Şirketi, 31, - rıhtımı, 53, - Sanatlar Mektebi, 72, - Türk Ocağı, 62, 334, - Türk Tayyare Cemiyeti, 187, - Ziraat Mektebi, 77.
İzmir Suikastı, 218-223, 225-227, 229, 230, 232-234, 236, 238-240, 242, 244-247, 249, 250, 252, 253, 255, 271, 297, 304.
İzmit, 227, 234.
İzzet Bey (Konya Hilali Ahmer Kongresi Reisi), 327.

İzzet Ulvi (Aykurt) Bey (Afyonkarahisar Mebusu), 368.
İzzettin Bey (İnönü Mutemedi), 32.

Jandarma, 368.
Japon, - hükümeti, 124, - milleti, 124, - Sefiri, 124.
Japonya İmparatoru, 124.
Juvenel Antlaşması, 176.

Kabine, 236, - şekli, 238.
Kabir, 79.
Kabotaj, 298.
Kaçar hanedanı, 146.
Kadıköy, 137.
Kadın, 67-70, 104, 150, 318, 333, - muallimler, 104, - portresi, 151.
Kadızade Arif Bey (Trabzon Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet Mutemedi, tüccar), 371.
Kadri Bey (Adana çiftçilerinden), 368.
Kafkas, 132.
Kâinat, 250.
Kalinin, Mihail (Ruş Şûraları İttihadı Reisicumhuru, Rusya Sovyetleri Kongresi Merkez Yürütme Komitesi Başkanı), 107, 246.
Kalpak, 83.
Kâmil (Mustafa Dursun) Bey (İzmir Mebusu), 370.
Kamuoyu, 226, 240.
Kani Bey (Saruhan Vilayeti Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinden, çiftçi), 370.
Kanun, 102-104, 194, 206, 207, 287, 297, 298, 348, 363, 365, - hükümleri, 118, -lar, 116, 117, 204, 296, 317, 322, - tasarıları, 299, 301.
Kanunu Esasi, 118.
Kaplıca suları, 150.
Kara Çete, 256.
Kara, - müfrezesi, 134, - nakliyatı, 274, - ordumuz, 301.
Kara Vasıf, 255, 256.
Karadeniz Vapuru, 216.
Karakol Cemiyeti, 255, 256.
Karayolu, 46.
Karesi (Balıkesir), 37, 109, 110, 370, - halkı, 167.
Karesi Cumhuriyet Halk Fırkası, 111.
Karesi Türk Ocağı, 45.
Kars, 370.
Karşıyaka, 55, 63, 66, 160, - istasyonu, 219, -lılar, 55.
Karşıyaka Spor Kulübü, 64, 248.
Kasaba, 57.
Kasap Esnafı Cemiyeti, 61.
Kasımpaşa, 329.
Kasımzade Mehmet Hilmi Bey (Şarki Karaağaç Belediye Meclisi Üyesi, tüccar), 316.
Kastamonu, 109, 110, 174, 369-371, - halkı, 312.
Kastamonu Cumhuriyet Halk Fırkası, 111, 295.
Kastamonu Muallimler Birliği Cemiyeti, 110, - Kongresi, 281.
Kastamonu Ticaret Kongresi, 275.
Kastamonu Türk Ocağı, 171.
Kavim, 317, 318, 320-322.
Kaya Alp Bey (Türkiye Cumhuriyeti Halep Konsolosu), 108.
Kayseri, 85, 272, 370, -li, 370, -liler, 370.
Kayseri Cumhuriyet Halk Fırkası, 272.
Kayseri Ticaret Odası, 272.
Kayseri Türk Ocağı, 272.
Kayseri, 272.
Kaza, 85.
Kazanç vergisi, 301.
Kâzım (Orbay) Paşa (Erkânıharbiyei Umumiye Reisi Sanisi, Ferik), 266.
Kâzım (Özalp) Paşa (Karesi Mebusu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi, Birinci Ferik), 57, 58, 62, 69, 150, 181, 214, 265, 286, 304, 362, 370, 375.
Kâzım (Mustafa Samanlı) Bey (Denizli Mebusu, Doktor), 369.

Kâzım (Okay) Bey (Giresun Mebusu), 369.
Kâzım Bey (Isparta Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemet Vekili, Mühendis), 316.
Kâzım Bey (Konya Belediye Reisi), 86, 368.
Kâzım Hüsnü (Halil) Bey (Konya Mebusu), 86, 370.
Kâzım Karabekir Paşa, 234, 236-240.
Kâzım Paşa (İzmir Valisi), 218, 226.
Kemal (Mehmet Kusun) Bey (Adana Mebusu, Çiftçi), 368.
Kemal (Menemenlioğlu) Bey (Manisa Mebusu), 370.
Kemal Bey (Mimar), 150.
Kemal Emin Bey (İzmir Erkek Muallim Mektebi Muallimi), 74.
Kemalettin Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası 11. Bursa Mıntıkası Müfettişi), 370.
Kemaliye, 271.
Kemalpaşa, -lılar, 57. - Türk Ocağı, 57.
Kereste Fabrikası, 191.
Kılıç Ali Bey (Gaziantep Mebusu), 369.
Kılıçzade Hakkı Bey (İzmit'te *Hür Fikir* Gazetesi Sahibi), 370.
Kılkışlı Hüseyin Hüsnü Bey (Rize'de 3. Kafkas Fırkası Kumandan Vekili, Erkânıharbiye Miralayı), 132.
Kınalıada Cumhuriyet Halk Fırkası, 111.
Kırkağaç, 46.
Kırklareli, 370.
Kırşehir, 267, 370, 371, -liler, 267.
Kısrak, 82.
Kıyafet, 22.
Kız, - çocuk, 104, -lar, 104, - Lisesi, 73, - Mektebi, 46, - Muallim Mektebi, 66, 67, 69, 88, 90, - Numune Mektebi, 119, - Orta Mektebi, 90.
Kız Öğretmen Okulu bkz. Darülmuallimat.
Kızılay bkz. Hilali Ahmer.
Kitap, 56, 117, 139, -lar, 299.
Kobr, M. (Çekoslovakya Sefiri), 144.
Kocaeli, 369, 370.
Kocaeli Cumhuriyet Halk Fırkası, 369.
Kolçof (Rus Gazeteci), 263.
Komünistler, 263.
Konferans, 35, 359.
Kongre, 93, 107, 152, 166, 171, 183, 187, 209, 211, 255, 259, 260, 262, 273, 275, 281, 282, 285, 286, 291, 295, 303, 305, 310, 311, 314, 327, 330, 331, 333, 336, 341, 351, 375, 380.
Konser, 62, 178.
Konservatuvar bkz. Darülbedayi.
Konsolos, 108, 139, 322, -hane, 108.
Konvansiyon, 320.
Konya, 82-85, 91, 109, 163, 185, 186, 264, 297, 302, 368, 370, - ahalisi, 86, -Eskişehir yolu, 191, - gençliği, 91, -lı, 370, -lılar, 82, 91.
Konya Âlâtı Ziraiye Şirketi, 31.
Konya Hilali Ahmer Cemiyeti, 327.
Konya Muallimler Birliği, 88, 90.
Konya Tıp Birliği, 340.
Konya Türk Ocağı, 87.
Kordon, 219.
Kowalski, Wierusz (Polonya Elçisi), 292.
Koyun, 82.
Kozan, 371.
Köle, 69.
Kömür üretimi, 298.
Köşk, 85, 199, 293, 304, 306, 332, 343, 346, 383.
Köy, 22, 23, 80, 82, - çocukları, 284, -lü, 80, 102, -lüler, 27, 29, 284.
Köy Kanunu, 297.
Kral, 112, 161, 173, 278, 306, 332, 337, 343, 345, 357, -lar, 318, -lık, 105, 261, 319, -lık devleti, 112.
Kraliçe, 357.
Kraliyet, - ailesi, 337, - hanedanı, 325.
Krippel, Heinrinck (Avusturyalı heykeltraş), 288.
Kul, 69.
Kulüp, 64, 76, 248, 310.
Kunduracı Cemiyeti, 61.
Kur'anı Kerim, 119.
Kurban, 57, 355.
Kurtuluş, 94, 264, 265, - Bayramı, 39-43, 289, 313, 324, - günü, 126, 277, 313, 315, 376, 381, - tedbirleri, 123, - yolu, 79.

Kurucu Meclis, 320.
Kurultay, 181.
Kutsal şehirler, 183.
Kuvayı Milliye, 150.
Kuzey Amerikalılar, 317.
Kültür, 181, - müesseseleri, 182, - ocağı, 48.
Kültürel, - faaliyet, 270, - hayat, 270, - münasebet, 173, - saha, 112.
Kütahya, 57, 62, 274, 369-371.
Kütükçüoğlu Ali Bey (Ankara Merkez Mebusu), 97.
Kütüphane, 238.

L'Humanité, 21.
Laros, 181.
Latin, - harfleri, 138, - kadınlar, 318.
Laz İsmail, 234, 240, 241.
Lazistan, 220, 234.
Le Temps, 21.
Leh, - milleti, 164, - Sefiri, 292.
Lehistan (Polonya), 317, - Cumhuriyeti, 196, 197, - Cumhuriyeti Mufahhaması, 196, 197, - Cumhuriyeti Reisi, 164, - halkı, 268, - hükümeti, 196, - isyanı, 321, - Reisicumhuru, 196, 292, - Sefiri, 164, 292.
Leopold-Philippe-Charles-Albert-Meinhard-Hubertus-Marie-Miguel (Belçika Prensi), 325.
Limanlar, 103.
Lindsay, Ronald Charles (İngiltere Büyükelçisi), 176, 177.
Lisan, 56, 74, 139, 292, 318, 321, - birliği, 317, - farkı, 322.
Lokantacı, 32.
Lombardi, 318.
Londra, 21, 234.
Lozan, 139, - Antlaşması, 105, 359, - Barışı, 359, - Konferansı, 359, - müzakereleri, 359.
Lügat, 56, 139.
Lütfi Müfit (Özdeş) Bey (Şark İstiklal Mahkemesi Üyesi, Kırşehir Mebusu), 267, 370.
Lydia, 46.

Maadin Kanunu (Madenler Kanunu), 298.
Maarif, 41, 110, 129, 130, 150, 189, 195, 203, 279, 282, 291, 311, 321, 341, 351, 360, 369-371, 373, - Eminleri Teşkilatı, 299, - müesseseleri, 299.
Maaş, 188.
Mabut, 199.
Macar heykeltraş, 150.
Macaristan, 318, 321.
Maddi, - engel, 284, - müşkülat, 283, - saha, 301.
Maden, -ler, 216, 298, - sanayii, 103.
Madenler Kanunu bkz. Maadin Kanunu.
Magribiler, 319.
Mahir Bey (İstanbul Muallim Mektepleri Mezunları Cemiyeti Kongre Reisi), 262.
Mahkeme, 31, 165, 188, 225, 226, 230, 235-237, 239-244, 249, 252, 255, 267, - heyeti, 257.
Mahkûm, 117, 240, 321.
Mahkûmiyet, 239.
Mahmut Bey (Malatya Ticaret Odası Üyesi), 271.
Mahmut Bey (Malatya Türk Ocağı Delegesi, tüccar), 271.
Mahmut Bey (Mardin Belediye Reisi, Doktor), 270.
Mahmut (Soydan) Bey (Siirt Mebusu), 371.
Mahmut Celal (Bayar) Bey (İş Bankası Genel Müdürü, İzmir Mebusu, İktisat Vekili), 361, 370.
Mahmut Esat (Bozkurt) Bey (Adliye Vekili), 104, 127, 159, 204, 228, 231, 280, 370.
Mahmut Nedim (Zabcı) Bey (Malatya Mebusu), 271, 370.
Makbule Naci Hanım (Konya Hilali Ahmer Kongresi Reisi Sanisi), 327.
Makine, 82, 83.
Malatya, 271, 369, 370.
Malatya Cumhuriyet Halk Fırkası, 271.
Malatya Himayei Etfal Cemiyeti, 271.
Malatya Ticaret Odası, 271.
Malatya Türk Ocağı, 271.
Mali, 283, 363, - faaliyet, 365, - ıslahat, 106, - kayıtlar, 106, - vaziyet, 301.
Maliye, 44, 106, 169, 258, 369, 371.

Manevi saha, 301.
Manifaturacı bkz. Bezzaz.
Manisa, 50, 370, -lı, 370, -lılar, 50.
Maraş, 370.
Mardin, 270, 370, -liler, 270.
Mardin Muallimler Birliği Cemiyeti, 270.
Mardin Ticaret Odası, 270.
Mardin Türk Ocağı, 270.
Marie (Romanya Kraliçesi), 357.
Marmara, 22.
Maslahatgüzar, 369.
Matbaa, 117, 118.
Matbuat, 100, - hürriyeti, 102, 298, - temsilcileri, 32.
Matbuat Cemiyeti, 338.
Maydos, 271.
Mazhar (Germen) Bey (Aydın Mebusu, Sıhhiye Vekili, Doktor), 368.
Mazhar Müfit (Kansu) Bey (Denizli Mebusu), 369.
Mebus, 32, 46, 57, 58, 62, 85, 88, 93, 96, 100, 104, 129, 130, 133, 137, 141, 150, 187, 191, 192, 209, 220, 224, 227, 234, 252, 258, 267, 270, 271, 274; 311, 316, 324, 351, 362, 367-371, 377, 380, 382, - adayları, 364, -lar, 229, 236, 238, 242, 322, 365, 366, -luk, 348, - seçimi, 97, 348.
Meclis, 58, 62, 69, 83, 101-103, 105, 106, 118, 121, 128, 130, 141, 181, 196, 197, 206, 207, 214, 236, 257, 258, 265, 279, 280, 284, 286, 296-298, 300-302, 304, 322, 330, 362, 364, 365, 367, 369, 370, 374, 375.
Mecmua, 263, 295.
Medeni, 67, 104, 284, 285, - cihan, 46, - gelişme, 320, 349, - hayat, 287, 301, - hissiyat, 78, - ihtiyaçlar, 32, - ilerleme, 297, - kisve, 91, - rüşt, 211.
Medeni Kanun (Kanunu Medeni), 103, 104, 287, 297, 363.
Medeniyet, 38, 45, 46, 78, 101-104, 116, 117, 124, 192, 261, 292, 296, 297, 363, - abidesi, 67, - güneşi, 37, - sınırı, 284, - şiarı, 285, - yolu, 89, 116, 229.
Medine, 183.
Medrese, 351.
Mehmet Ali Bey (Kastamonu Belediye Reisi), 109.
Mehmet (Dinç) Bey (Biga Mebusu), 368.
Mehmet (Tahsin Hüdayioğlu) Bey (Maraş Mebusu), 370.
Mehmet Bey (Yalvaç Belediye Reisi, Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemet Vekili), 316.
Mehmet Cavit (Emir Demir) Bey (Karesi Mebusu), 370.
Mehmet Cemil Bey (Dahiliye Vekili), 378.
Mehmet Efendi (Denizli Kunduracı Cemiyeti Reisi), 61.
Mehmet Emin (Yurdakul) Bey (Şarki Karahisar Mebusu, şair), 371.
Mehmet (Müftüoğlu) Fuat Bey (Kastamonu Mebusu, çiftçi), 370.
Mehmet Hayri Bey (Türkiye Amele Teali Cemiyeti Reisi), 295.
Mehmet Nahit Bey (İktisat Doktoru, Muallim), 370.
Mehmet Nazif Bey (İstanbul Müddeiumumisi), 371.
Mehmet (Şahin) Bey (Gaziantep Mebusu), 369.
Mekke, 183.
Mekki Sait Bey (Darülfünun Tezahürat Heyeti Tertibiyesi Reisi), 41.
Mektebi Mülkiye, 309, 369.
Mektep, 46, 52, 66, 67, 69, 72, 74, 75, 77, 88, 90, 91, 94, 116, 117, 119, 152, 182, 199, 262, 270, 311, 339, 351, 360, 371, -ler, 298, 299, -li, 63, 78.
Mektup, 34, 112, 120, 122, 124, 131, 132, 139, 142, 146, 148, 200, 229, 236, 328, 347.
Melik, 183.
Memduh Bey (Riyaseti Cumhur Kalemi Mahsus Şifre Birinci Kâtibi), 133.
Memduh Şevket (Esendal) Bey, 146.
Memleket, 25, 26, 30, 32, 34, 37, 47, 49, 50, 52, 53, 65, 67, 68, 74, 75, 80, 83, 90, 100, 103, 105, 106, 112, 118, 124, 134, 136, 140, 142, 143, 164, 165, 173, 180.

187, 192, 211, 214, 226, 230, 240, 241, 245, 255, 261, 263, 271, 282, 283, 285, 293, 298, 299, 306, 308, 312, 316-318, 322, 325, 332, 342, 343, 346, 363, 364, 367, 382, - evlatları, 284, - hizmeti, 88, - idaresi, 250, - ihtiyaçları, 102, 296, -in geleceği, 297, -in mukadderatı, 374, -ler, 183, 318, - menfaatı, 156.
Memur, 29, 62, 65, 100, 103, 116, 134, 187, 229, 329, 361, 378, -lar, 32, 66, 133.
Menemen istasyonu, 218.
Menteşe, 371.
Mercaup (Rus Tayyareci), 263.
Mersin, 109, 315, 371, -in kurtuluş günü, 315.
Mesai Kanunu, 298.
Meşrutiyet'in ilanı, 241.
Mezhep, 116.
Mıhçızade Ferit Bey (Ankara Belediye Meclisi Üyesi), 368.
Mısır, 318, - Kralı, 332, -lılar, 140, - Meliki, 140, - Sefiri, 332.
Mızıka, 134.
Milano, 108.
Millet, 24, 26, 33, 37, 38, 45, 47, 51, 53-55, 58, 59, 62, 65-67, 69-71, 74, 78, 79, 89, 90, 94, 97, 98, 101, 102, 104-106, 112, 116-118, 120, 121, 124, 131, 132, 136, 138, 143, 144, 148, 153, 156, 160, 164, 173, 178, 181, 187, 192, 196, 197, 206, 207, 211, 214, 226, 229, 244-246, 249, 250, 257, 258, 261, 265, 279, 280, 282, 284-286, 292-294, 296-298, 302, 304, 306, 318, 322, 326, 332, 342, 343, 346, 349, 350, 359, 362-365, 367, 369, 370, 374, 375, 383, - hizmeti, 88, -in emniyeti, 301, -in geleceği, 362, -in hazinesi, 301, - in refahı, 349, -ler, 183, 199, 283, 318, 319, 321, - prensibi, 317, - sevgisi, 181.
Milletler Cemiyeti bkz. Cemiyeti Akvam.
Milletlerarası, 116, 117, - medeniyet, 104, - münasebetler, 300, 363, - silah ticareti, 105.
Milli, - bankalar, 298, - bayram, 110, 294, - birlik, 318, 319, 364, - danslar, 68, - duygu, 37, - emeller, 102, 133, - genel siyaset, 102, - hâkimiyet, 292, 363, - harekât, 255, - hareket, 133, - hayat, 67, 320, - haysiyet, 249, - his, 318, 320, - hükümet, 283, - idare, 106, 298, - irade, 117, 297, - izzetinefis, 69, - kabiliyet, 307, -leşme, 363, - mefkûre, 69, 374, - menfaatlar, 320, - mesai, 334, 374, - mesele, 364, - mevcudiyet, 318, - mücadele, 69, 191, 264, 265, 271, - sınırlar, 21, - şirketler, 65, - tarih, 95, 101, 106, - terbiye, 182, - teşebbüsler, 30, 284, - tezahür, 101, - uyanış, 321, - ülke, 322, - vazife, 65.
Milli Türk Talebe Birliği, 314.
Milliyet, 116, 318, 319, - aşkı, 285.
Milliyetçi, 181.
Milliyetler, 321, - meselesi, 320, - prensibi, 317, 319-321.
Milliyetperver, 181.
Mimar, 150.
Mimari eser, 199.
Mirza Tabatabai (İran Büyükelçisi), 346.
Mithat (Aydın) Bey (Aydın Mebusu, Mühendis), 368.
Mithat Bey (Kastamonu Valisi), 369.
Mithat (Mehmet Saylam) Bey (Maraş Mebusu), 370.
Miting, 29, 244, 245.
Moda Vapuru, 199.
Moskova, 246, - gençleri, 263, - Sefiri, 218, 369.
Motor, 64, 221, 226.
Mualla Hanım, 67, 68.
Muallim, 46, 63, 73, 104, 110, 152, 360, 369, 370, - Birliği, 311, - gazeteci, 98, - Kongresi, 351, -ler, 203, 299, 352, -lik, 352, - Mektebi, 66, 67, 69, 74, 75, 88, 90, - ordusu, 88.
Muallimler Birliği Cemiyeti, 88, 90, 100, 109, 110, 203, 211, 270, 281, 295, 311, 351.
Muallimler Mektepleri Mezunları Cemiyeti, 262.
Muasır medeniyet, 101, 104, 116, 117, 297.
Mudanya, 199, 208, 216, -lılar, 27.
Mudanya Cumhuriyet Halk Fırkası, 27.
Muğla, 62.

Muhabir, 21, 82, 97, 135, 150, 166, 178, 191, 202, 211, 216, 254, 263, 290, 304, 313, 349, 359, 360, 380.
Muhalefet, 238.
Muhalif, 234, 238, 242, 321, 363.
Muharebe, 192, 319. -ler, 191, - meydanları, 134, 264, 265.
Muhittin (Akyüz) Paşa, 140, 146.
Muhittin (Çöteli) Bey (Elaziz Mebusu), 369.
Muhittin (Emin) Bey (Genç Mebusu), 368.
Muhittin Bey (İstanbul Şehremini), 175, 202, 288, 295, 349, 379.
Muhittin Nami Bey (Bitlis Mebusu), 368.
Muhlis Bey (Ziraat Vekâleti Müsteşarı), 369.
Muhsin Naim Bey (İstanbul Ticaret Mıntıkası Kongresi Reisi), 303.
Muhtariyet, 320.
Mukaddes topraklar, 283.
Mukavelename, 300.
Musa Kâzım (Yatçı Gürsel) Bey (Afyonkarahisar Mebusu), 368.
Musa Kâzım (Onar) Bey (Konya Mebusu), 370.
Musevi, 108.
Musiki, 70. 178, - sahası, 78, - Yurdu Gençleri, 62.
Mussolini, 181, 182.
Mustafa Ali, 22.
Mustafa (Elvan Cantekin) Bey (Çorum Mebusu, Doktor), 369.
Mustafa (Saffet İspir) Bey (Elaziz Mebusu), 369.
Mustafa Bey (Erzurum Belediye Meclisi Üyesi), 125.
Mustafa Efendi (Denizli Bahçıvan Esnafı Cemiyeti Reisi), 61.
Mustafa Efendi (Denizli Demirciler Esnafı Cemiyeti Reisi), 61.
Mustafa (Gerçeker) Fehmi Bey (Bursa Mebusu), 369.
Mustafa Fevzi (Sarhan) Bey (Manisa Mebusu, Avukat), 370.
Mustafa (Ulusan, Karahafızzade) Bey (Konya Mebusu), 370.
Mustafa Necati Bey (İzmir Mebusu ve Marif Vekili), 129, 130, 189, 195, 203, 279, 282, 291, 311, 341, 360, 370.
Mustafa Rahmi (Köken) Bey (İzmir Mebusu ve Ticaret Vekili), 370.
Mustafa Şeref (Özkan) Bey (Burdur Mebusu), 369.
Mustafa Vasfi (Süsoy) Bey (Tokat Mebusu), 371.
Musul, 176, - meselesi, 21, 82, 105, - müzakeresi, 35.
Muş, 368.
Mübarek Bey (Müzeler Müdürü), 178.
Mücadele, 95.
Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 47.
Müderris, 359, 369.
Müfreze, 134.
Müftü, 125.
Müftüzade Hakkı Bey (Isparta Ticaret Odası üyesi), 316.
Mühendis, 61, 103, 316, 368, 369.
Mükerrem (Ahmet Karaağaç) Bey (Isparta Mebusu), 316, 369.
Mükerrem Beyzade Mehmet Bey (Bandırma Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi, ziraat erbabından), 370.
Mülkiye Mektebi bkz. Mektebi Mülkiye.
Mülakat, 263.
Mümtaz Bey (Denizli Türk Ocağı), 62.
Mümtaz Bey (Karesi Valisi), 109.
Münip (Boya) Bey (Van Mebusu), 371.
Münir (Mehmet Çağıl) Bey (Çorum Mebusu), 369.
Münir (Ahmet Akkaya) Bey (İzmir Mebusu), 58, 370.
Münir Hüsrev Bey, 237.
Müslüman, - kızlar, 104, - memleketler, 183, - milletler, 183.
Müştak Bey (Erzurum Belediye Meclisi Üyesi), 125.
Müzakere, 35, 104, 193, 223, 234, 236, 282, 300, 308, 322, 359.
Müze, 178.

Naci (İldeniz) Paşa (5. Kolordu Kumandanı), 50, 58, 85, 86, 269, 372.
Nafıa, 141.
Nafi Atuf Bey (Maarif Vekâleti Müsteşarı), 188, 369.
Nafiz (Mehmet Aktin) Bey (Amasya Mebusu), 368.
Nafiz (Mehmet Dumlu) Bey (Saruhan Mebusu, Erzurum Belediye Reisi), 125, 369.
Nafiz Şerif Bey (Doktor, Bursa Türk Ocağı Sorumlu Delegesi), 24.
Nahiye, 329.
Nahiye Kanunu, 297.
Nail Reşit Bey (İstanbul Maarif Müdürü), 41, 110.
Nail Sait Bey (Beyoğlu Türkiye Eczacıları Reisi Sanisi), 213.
Naim Bey Oteli, 65.
Naim Hazım (Onat) Bey (Konya Mebusu), 370.
Naim Palas Oteli, 219, 249.
Nakiettin Bey (Muallim), 369.
Nakiye (Elgün) Hanım (İstanbul Türk Ocağı İdare Heyeti Reisi, Feyziye Mektebi Müdürü), 40, 113, 351, 355.
Nakliyatı Umumiye Türk Anonim Şirketi, 274.
Nakliye vasıtaları, 363.
Namık İsmail Bey, 151.
Namık Kemal, 120.
Napoléon, 319, 321.
Naşit Hakkı Bey (Tahrir Heyeti Müdürü), 271.
Nation, 322.
Nâzım Bey (Diyarbakır Belediye Reisi), 168.
Nâzım Paşa, 241.
Nebizade Hamdi (Ülkümen) Bey (Trabzon Mebusu, yazar), 371.
Necip Ali (Küçüka) Bey (Denizli Mebusu), 369.
Necip Asım Bey (Darülfünun Müderrisi, *Türk Tarihi* yazarı), 369.
Necit Sultanı, 183.
Necmettin Sadak Bey (*Akşam* gazetesi Sahibi ve Başyazarı, Darülfünun Müderrisi), 371.
Nefer, 58, -ler, 290.
Nesil, 118.
Neşet (Mehmet Özercan) Bey (Aksaray Mebusu), 368.
Neşet Ömer Bey (Tıp Medresesi Reisi, Doktor), 351.
Nevzat Bey (Denizli Spor Mıntıkası Heyeti Reisi), 61.
Nevzat Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası 6. Diyarbekir Mıntıka Müfettişi, Malatya Valisi), 370.
Nezihe Muhittin Hanım (İstanbul Kadın Birliği Kongre Reisesi), 333.
Niğde, 85, 371.
Niyagara, 79.
Niyazi Asım Bey (Osmanlı Bankası İdare Meclisi Üyesi), 370.
Nizamname, 255, 256.
Normandi, 318.
Nurettin Ali Bey (İstanbul Merkezi İdare Heyeti Reisi, Darülfünun Emini, Müderris, Doktor), 42, 122, 210, 351, 370.
Nurettin Bey (İstanbul Muallimler Birliği Reisi), 295.
Nurettin (Özdemir) Bey (Maraş Mebusu), 370.
Nuri Bey (Isparta Türk Ocağı Reisi, Doktor), 316.
Nuri Bey (İstanbul Baytar Cemiyeti Reisi, Emekli Miralay, Muallim), 370.
Nuri (Mehmet Conker) Bey (Kütahya Mebusu), 57, 62, 127, 370.
Nuri Bey (Menteşe Ağır Ceza Reisi), 371.
Nusret Sadullah Bey (Hariciye Vekâleti Umuru Siyasiye Müdüri Umumisi, Sefir), 369.
Nüzhet Haşim Bey (Türkiye Cumhuriyeti Milano Konsoloshanesi'nden), 108.

Odabaşızade Mahmut Bey (Siverek Mebusu), 371.
Okmeydanı İstasyonu, 216.
Okyanus, 79.
Oldenburg (Danimarka Elçisi), 173.

Operatör, 368.
Ordu, 220, 371.
Ordu, 21, 58, 59, 85, 89, 95, 101, 105, 134, 229, 235, 247, 255, 283, 284, 290, 301, 372, - manevraları, 57.
Ordu Cumhuriyet Halk Fırkası, 371.
Orkestra, 198, 216.
Orman, 31, -cılık, 270, -lar, 284.
Orman Mektebi Âlisi Mezunları, 339.
Orta mektepler, 299.
Ortaelçi, 140, 143, 148, 156, 164, 173, 196, 197, 261, 278, 292, 308, 332.
Osman Bey (Emekli Erkânıharbiye Kaymakamı, ziraat erbabından, Manisalı), 370.
Osman Bey (Erzurum Belediye Meclisi Üyesi), 125.
Osman Bey (Erzurum Ticaret Odası Üyesi), 125.
Osman Bey (Karesi Belediye Reis Vekili), 109.
Osman Bey (Malatya Belediye Meclisi Üyesi), 271.
Osman Niyazi (Burcu) Bey (Karesi Mebusu), 370.
Osman Paşa, 124.
Osmanlı Bankası, 370.
Osmanlı Kanunu Esasisi, 118.
Osmanlı tarihi, 359.
Osmanzade Hamdi (Ahmet Aksoy) Bey (İzmir Mebusu), 58, 370.
Otel, 32, 65, 150, 219, 249.
Otelciler Cemiyeti, 295.
Otomobil, 57, 64, 83, 88, 218, 219, 221, 379, -ler, 191.
30 Ağustos Zafer Bayramı, 372
Oy, 97, 104, 364, 374.

Öğretim, 299.
Ömer Bey, 271.
Ömer Necmettin Bey (İzmir Havalisi Avcılar Cemiyeti Reisi), 335.

Padişah, 148, 153, 294.
Pakt, 176.
Pamuk, 216.
Para, 176, 185, 283.
Pasaport, 31, 60, 188.
Pavloff (Bulgaristan Sefiri), 343.
Pelisor Şatosu, 357.
Peşte Sefiri, 190.
Peşte Türkiye Cumhuriyeti Konsoloshanesi, 108.
Peştemal, 150.
Petrol zenginlikleri, 21.
Piyade, 200.
Polatoğlu Ali Becil Bey (Trabzon Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Heyetinden, yazar), 371.
Polis Mecmuası, 295.
Polis (ayrıca bkz. zabıta), 223-225, 295, - Müdüriyeti, 378.
Politika, 47, 300, 301, 321, -cılık, 47.
Polonya bkz. Lehistan.
Popoviç (Sırp, Hırvat, Sloven Krallığı Sefiri, Peşte Sefiri), 190, 261.
Portekizliler, 317.
Portre, 151.
Posta, 369.
Pravda, 263.
Prens, 325.
Prenses, 325, 337.
Prensip, 21, 127, 144, 229, 267, 317, 319-321.
Profesör, 118, 178, 371.
Propaganda, 321.
Proudhon, 318.
Prusya, 321, - Polonyası, 321.
PTT, 138.

Rabolni (Macar heykeltraşı), 150.
Radikal ıslahat, 296.
Ragıp (Mehmet Akça) Bey (Kocaeli Mebusu, Avukat), 370.
Ragıp (Soysal) Bey (Kütahya Mebusu), 370.
Ragıp (Ahmet Özdemiroğlu) Bey (Zonguldak Mebusu), 371.
Rahmi (Abdurrahman Katoğlu) Bey (Sivas Mebusu), 371.
Rahmi Bey (Ticaret Vekili), 205, 286.
Ramazan Bayramı, 174, 175.

Rami Bey (Giresun Vilayet Genel Meclisi Reisi, Vali), 145, 165.
Rasih (Kaplan) Bey (Antalya Mebusu), 368.
Rasih Efendi, 104.
Rasim (Celalettin Öztekin) Bey (Ertuğrul Mebusu), 369.
Rasim (Mehmet Başara) Bey (Sivas Mebusu), 371
Raşid Rıza (Samako) Bey (Tiyatro Sanatçısı), 212.
Rauf Bey (Karadeniz Vapuru Seyyar Sergisi Komiseri), 216.
Rauf (Hüseyin Orbay) Bey, 234, 236.
Rauf Fitso (Arnavutluk Sefiri), 156.
Recai (Mehmet Baykal) Bey (Ordu Mebusu), 371.
Recep (Peker) Bey (Kütahya Mebusu, Müdafaai Milliye Vekili, Dahiliye Vekili), 134, 147, 227, 231, 251, 280, 370, 372.
Recep Bey, 236.
Recep Zühtü (Soyak) Bey (Sinop Mebusu), 133, 191, 371.
Refet Bey (Ankara Maarif Emini), 369.
Refet (Canıtez) Bey (Bursa Mebusu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Reis Vekili), 296, 369.
Refet Bey (Mardin Muallimler Birliği Delegesi), 270.
Refet Bey (Ordu Valisi), 371.
Refet (Mehmet Ülgen) Bey (Urfa Mebusu, Muallimler Birliği İcra Heyeti Reisi), 311, 371.
Refet (Topçuoğlu) Bey (Urfa Mebusu, Doktor), 371.
Refet (Bele) Paşa, 238.
Refik Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemet Vekili, Ziraat Bankası Müdürü), 370.
Refik Bey (Galata'da Seyyar Sergi Tertip Heyeti Reisi), 276.
Refik Bey (İstanbul Hıfzıssıhha Müessesesi Müdürü Doktor, Bakteriyolog, Müderris), 369.
Refik (İbrahim Saydam) Bey (İstanbul Mebusu, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili, Doktor), 127, 149, 189, 340, 369.
Refik Bey (Kastamonu Cumhuriyet Halk Fırkası Reisi), 295.
Refik Bey (Kastamonu Türk Ocağı Kongre Reisi), 171.
Refik (Bekir Koraltan) Bey (Konya Mebusu), 85, 86, 297, 302, 370.
Refik İsmail Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası Müfettişi), 123.
Refik İsmail (Kakmacı) Bey (Kırşehir Mebusu), 371.
Reich, 34, 142.
Rektör, 371.
Remzi Bey (İstanbul Defterdarı), 371.
Renan, Ernest, 318, 319.
Rençber, 22.
Resim, 199, - sergisi, 150.
Resmi kanunlar, 365.
Ressam, 150, 151, 199.
Reşat (Mehmet) Bey (Saruhan Mebusu), 46.
Reşit (Ağar) Bey (Malatya Mebusu), 369.
Reşit Galip Bey (Aydın Mebusu, Doktor), 347, 68.
Reşit Safvet Bey (İktisat yazarı), 370.
Reynolds, 21.
Rıdvan Bey (Budapeşte Türkiye Ortaelçisi), 278.
Rıhtım, 53, 216, 221.
Rıza (Mehmet Dinçay) Bey (Hâkim, Üsküdar Halk Fırkası Reisi, Kütahya Mebusu), 43, 274, 369.
Rıza Şah Pehlevi (İran Şahı), 138, 146, 342, 346.
Rifat (Ünür) Bey (Çankırı Mebusu), 369.
Riyaseticumhur Orkestrası, 198, 216.
Rize, 57, 62, 93, 132, 187, 371.
Rodos, 108.
Roma, - İmparatorluğu, 318, -lılar, 181, 321, - sokakları, 181.
Romanya, 300, - Kralı, 357, - Kraliçesi, 357.
Rukiye Hanım, 139.
Rumlar, 299.
Rus, - Büyükelçisi, 263. - gazeteci, 263, - milleti, 178, - Sefareti, 176, 178, 263. - Sefiri, 176, 253, - Şûralar İttihadı, 246. - tayyareci, 263. - Sovyetleri Kongresi, 107.
Rusya, 188, 299, 317, 318, 321.

Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey (Afyonkarahisar Mebusu, Yazar), 127, 368.
Rüştü Paşa, 238.

Saadettin Bey (Karesi Cumhuriyet Halk Fırkası Heyeti Merkeziye Reis Vekili), 111.
Saadettin Ferit Bey (İstanbul Belediye Meclisi Birinci Reis Vekili), 184.
Sabah tablosu, 151.
Sabiha (Gökçen) Hanım, 139.
Sabri (Mehmet Toprak) Bey (Manisa Mebusu, Ziraat Vekili), 170, 188, 205, 370.
Sabri Cemil Bey (Kastamonu Muallimler Birliği Reisi), 110.
Sabriye (Ürek) Hanım, 139.
Sabriye Hanım, 88.
Sadık Bey (Balıkesir Türk Ocağı Reisi, Avukat), 370.
Sadık Bey (Kayseri Lisesi Müdürü), 272.
Sadık Efendi (Erzurum Müftüsü), 125.
Sadrettin Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi, Doktor), 218, 370.
Sadri Cemil Bey, 60.
Saffet (Arıkan) Bey (Kocaeli Mebusu, Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumisi), 362, 369.
Sahil, 160 - vilayetleri, 282.
Saim (Hasan Uzel Çelebioğlu) Bey (Manisa Mebusu, Doktor), 370.
Sait Bey (Dahiliye Vekâleti Müsteşarı), 369.
Sait Bey (Malatya Cumhuriyet Halk Fırkası), 271.
Sakız Adası, 221.
Salih (Bozok) Bey (Bozok Yozgat Mebusu), 127, 191, 328, 371
Salih Bey (8. Kolordu Kumandanı), 242.
Salih Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası Merkez Memuru), 329.
Salih Münir Paşa (Beyoğlu Türk-Ermeni Teali Cemiyeti Reisi), 115.
Salih Tevfik Bey (Denizli Türk Ocağı Delegesi, Doktor), 61.
Salih Vahit Bey (Maliye Vekâleti Müsteşarı), 369.
Salihli, 46.
Salim Bey (Erzurum Ticaret Odası Reis Vekili), 125.
Sami Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası 5. Van Mıntıkası Müfettişi), 368.
Sami Şerif Bey (Türkiye Cumhuriyeti Beyrut Konsoloshanesi), 108.
Samih Rifat Bey (Biga Mebusu), 368.
Samsun bkz. Canik.
Samsun-Çarşamba hattı, 299.
San Dominik, 321.
Sanat, 32, 185, 212, - eserleri, 216, - hayatı, 178, - memleketi, 30.
Sanatçılar, 212.
Sanatkâr, 32, 178, 212, 295.
Sanatlar Mektebi, 72.
Sanayi, 180, 287, 298, 365, - fabrikaları, 103.
Sanayii Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Okulu), 199.
Sancak, 298.
Saray, 349-351, 353, 354, 379.
Sarayburnu, 288.
Sardes (Lydia bölgesinde antik kent), 46.
Sarı Efe, 223-227, 239-241.
Sarık, 22, -lı, 182.
Sarraut, Albert (Fransa Sefiri), 293.
Sart bkz. Sardes.
Sartmustafa köyü, 46.
Saruhan, 46, 224, 369.
Savaş, 176.
Seçilme, 34.
Seçim, 27, 97, 129, 130, 141, 348, 362, - dairesi, 367, 368, -ler, 374.
Seçmen, 97.
Sefaret, 108, 124, 176, 178.
Seferberlik, 181.
Sefir, 100, 112, 124, 144, 148, 156, 164, 176, 178, 190, 218, 253, 261, 268, 292, 293, 306, 308, 332, 343, 346, 368, 369, 383.
Selahattin Bey (Bilecik Türk Ocağı Reisi), 217.
Selahattin Bey (İstanbul Belediye Meclisi Üyesi, Avukat), 370.
Selanik, 108.
Selim Sırrı (Tarcan) Bey (Terbiyei Bedeniye Müfettişi Umumisi), 67-69.
Senih Bey (Bursa Baro Reisi), 369.

Sergi, 150. 151, 188, 198, 216, 268, 276.
Sermaye, 30, 365.
Serpuş, 22, 98.
Sertabip, 368.
Servet, - dayanağımız, 298, - kaynakları, 103, 283, 284.
Seyahat, 33, 149, 160, 167, 188, 193, 198, 226, 268, 356, 377, - masrafı, 209.
Seyfullah Bey (Erzurum Belediye Meclisi Üyesi), 125.
Seyyah, 150.
Seyyar sergi, 216, 268, 276.
Sıhhat, 33, 84, 167, 299.
Sıhhi, 285, - ahval, 129, 130, 258, - faaliyet, 299, - mücadele, 299, - teşkilat, 102.
Sıhhiye, 189, 340, 368, 369, - işleri, 299.
Sınai, - faaliyet, 316, - şirketler, 298.
Sınıf, 29, -lar, 320.
Sınır, 21, 218, 284, 300, 306, 319, 320, - ihtilafları, 321.
Sırbistan, - hükümeti, 190, - Sefiri, 190.
Sırp, 300, - Kralı, 143, - Krallığı, 105, 261, - milleti, 143, 261.
Sırrı (İçöz) Bey (Yozgat Mebusu), 371.
Sıtma, 299.
Siirt, 371.
Silah, 182, 226. 234, 362, - arkadaşı, 290, -lı mücadele, 192, - ticareti, 105.
Silifke, 109, 188.
Silifke Cumhuriyet Halk Fırkası, 109.
Silifke Hilali Ahmer Cemiyeti, 109.
Silifke İdman Yurdu, 109.
Silifke Muallimler Birliği Cemiyeti, 109.
Silifke Tayyare Cemiyeti, 109.
Silifke Ticaret Odası, 109.
Silifke Türk Ocağı, 109.
Silifke Ziraat Odası, 109.
Sinaiya, 357.
Sinema, 87, 191.
Sinop, 133, 191, - Cumhuriyet Halk Fırkası, 371.
Sirkeci, 361.
Site (Medine), 318.
Sivas, 282, 371, - Kongresi, 255.
Siverek, 371.
Sivil memurlar, 378.
Siyaset, 102, 105, 297, 299, 362-364.
Siyasi, - âlem, 105. - anlaşmalar, 321, - cemiyetler, 321, - fırka, 362. 374. - gelişme, 349, - hayat, 292, 363, - hürriyet, 102, 321, - iktidar, 363, - kararlar, 237, - lisan, 322, - maksat, 236, - mesuliyet, 362, - muhtariyetler, 320, - mukadderat, 363, - mücadele, 359, - müessese, 317, 318, - münasebet, 105, 124, 143, - neticeler, 240, - pasaport, 31, 60, 188, - rüşt, 211, - saha, 261, - şekil, 320, - tertipler, 245, - teşekkül, 234, 317, - yakınlık, 317, - zafer, 359, - zümre, 236.
Slavlar, 318.
Sloven, 300, - Kralı, 143, - Krallığı, 105, 261, - milleti, 143, 261.
Smokin, 182.
Sofya, 108.
Sokak politikası, 47.
Soma, 46.
Somadöğen ormanları, 31.
Son Saat, 369.
Sosyoloji Prensipleri, 319.
Sosyoloji, 317.
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, 105, 107, 176, 178, 246, 253, 263.
Sovyet İttihadı Hükümetleri Genç Komünistler Teşkilatı, 263.
Sovyetler, 107.
Söğütlü yatı, 361.
Sömürge, 321, 322.
Spencer, 319.
Spor, 61, - âlemi, 284, - hayatı, 282-284, - Kongresi, 282, 310, - Kulübü, 64, 76, 248, 310, - mesaisi, 285.
Sporculuk, 282, 284, 285.
Sportmen, 284.
Stratejik, 319.
Subay, - heyetleri, 59, -lar, 52, 58, 201, 229, 233, 255, 290.
Suçluların iadesi, 300.
Suikast, 219, 221, 222, 225, 227, 230, 233, 239, 240, 245-247, 249, 250, 252, 253, 255, 304, -çılar, 221, - hadisesi, 218,

242, 271, 297, - kararı, 236, - tertibi, 223, 226, 232, 234, - teşebbüsü, 229, 236, 238, 240, 244, - teşkilatı, 220.
Sultan Ahmet Han, 148.
Sultan, 183, -lar, 55, -lık, 69.
Surits (Rus Büyükelçisi), 176, 253, 263.
Suriye, 355, - sınırı, 300.
Susurluk, 109.
Süleyman, 22.
Süleyman Sami Bey (İstanbul Valisi), 180, 227, 323.
Süleyman Sırrı Bey (İstanbul Mebusu), 141.
Süleyman Sırrı (Gedik) Bey (Trabzon Mebusu), 371.
Süleyman Şevket Bey (Hicaz Sefiri), 368.
Süreyya Bey (Halkalı Ziraat Mektebi Rektörü), 371.
Süreyya Bey (Yenişehir Türk Ocağı Reisi), 329.
Süreyya Paşa (İstanbul Belediye Meclisi Üyesi, iktisatçı), 370.
Süreyya Tevfik Bey, 371.
Sürgün, 53.
Süvari, 208, - kıtalarımız, 191.

Şahlık makamı, 138.
Şair, 369, 371.
Şakir (Hacı Ahmet'in oğlu), 22.
Şakir (Kınacı) Bey (Ankara Mebusu), 368.
Şakir (Kesebir) Bey (Çatalca Mebusu), 369.
Şapka, 24, 27, 46, 53, 82, 83, 98, 134, 182, - mitingleri, 29.
Şark İstiklal Mahkemesi, 267.
Şarki Karaağaç, 316.
Şarki Karahisar (Şebinkarahisar), 371.
Şarki Karahisar Cumhuriyet Halk Fırkası, 371.
Şarlman imparatorluğu, 318.
Şato, 337, 357.
Şebinkarahisar bkz. Şarki Karahisar.
Şef garson, 32.
Şefik (Baydar) Bey (Bayazıt Mebusu), 368.
Şefik Bey (Dersaadet Türkiye Muallimler Birliği İstanbul Merkezi Reisi), 110.
Şefik (Ali Bekman, Başman) Bey (Trabzon Mebusu), 371.
Şefik Lütfi Bey (Bursa Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyeti Üyesi, Doktor), 369.
Şefkat Yurdu, 78, 79.
Şehir Tiyatrosu bkz. Darülbedayi.
Şehir, 68, 182, 183, 188, 289, 316.
Şehit, 79, 101, -lik, 79, 353.
Şehitlikleri İmar Cemiyeti, 377.
Şeker fabrikası, 307.
Şemsettin Bey (Akhisar Türk Ocağı Reisi, Doktor), 46, 47.
Şemsettin Bey (İstanbul Belediye Meclisi Birinci Reis Vekili), 289.
Şemsettin (Mehmet Günaltay) Bey (Sivas Mebusu), 371.
Şemsettin Bey (Uluborlu, tüccar), 316.
Şeref, 283, 284, 352, 372.
Şeriat, 80.
Şerif Bey (Polis Müdürü), 378.
Şerif Bey (Türkiye Cumhuriyeti Selanik Konsolosu), 108.
Şerif Kâzım Bey (Darülfünun Talebe Hukuk Cemiyeti Reisi), 41.
Şevket Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası 3. Trabzon Mıntıkası Müfettişi), 369.
Şevket Bey (Galatalı Erkânıharp Miralayı), 255, 256.
Şevket (Ali Çolak) Bey (Giresun Mebusu), 369.
Şevket Bey (Kırklareli Mebusu, Doktor), 370.
Şevket Bey (Mersin Belediye Reisi), 109, 315.
Şevket Bey (Trabzon Cumhuriyet Halk Fırkası 3. Mıntıka Müfettişi), 99.
Şevki Bey (Hariciye Müsteşarı), 371.
Şevki Bey, 249.
Şeyhülislam, 24.
Şifre, 134, 138.
Şiir, 120.
Şili, - Cumhuriyeti, 326, - milleti, 326, - Reisicumhuru, 326.

Şimendifer, 103, 282, -ler, 363, -ler inşası, 363, -ler siyaseti, 363.
Şirket, 30, 31, 65, 274, 298, 368.
Şirketi Bahriye, 361.
Şişli, 123.
Şûra, 134, 246, 371.
Şükrü (Mehmet Yaşın) Bey (Biga Mebusu), 368.
Şükrü (Mehmet Gülez) Bey (Bolu Mebusu), 368.
Şükrü Kaya Bey (Menteşe Mebusu, Hariciye Vekili, Hariciye Encümeni Reisi, İktisat Profesörü), 371.
Şükrü Naili Paşa (İstanbul'da 3. Kolordu Kumandanı), 127, 233.
Şükrü Saraçoğlu (Mehmet) Bey (İzmir Mebusu, Maarif Vekili, Muhtelit Mübadele Komisyonu Türk Heyeti Reisi), 370.

Taarruz, 50, 96, 319.
Tabip, 336.
Tabipler Dostluk ve Yardımlaşma Derneği bkz. Etıbba Muhadenet ve Teavün Cemiyeti.
Tablo, 150.
Taç, 146.
Tahir Bey (Bolu Belediye Reisi), 270.
Tahir Bey (Darülfünun Hukuk Fakültesi Reisi), 359.
Tahir (Karadeniz) Bey (Giresun Mebusu), 369.
Tahir Efendi (Hacı Mustafa'nın oğlu), 22.
Tahran Büyükelçiliği, 138, 146.
Tahsil tarzı, 139.
Tahsin Bekir (Balta) Bey (Milli Türk Talebe Birliği Kongre Reisi, Profesör Doktor) 314.
Tahsin (Hasan Uzer) Bey (Ardahan Mebusu, Erzurum Valisi), 369.
Tahsin (Hasan San) Bey (Aydın Mebusu), 368.
Tahsin Bey (Ziraat Müfettişi Umumisi), 371.
Tahsin Bey, 127.
Takriri Sükûn, 239, - Kanunu, 297, 298.
Talat (Sönmez) Bey (Ardahan Mebusu), 368.
Talat (Avni Özüdoğru) Bey (Canik Mebusu), 191.
Talat (Ahmet Onay) Bey (Çankırı Mebusu), 369.
Talat Bey (Malatya Türk Ocağı Delegesi), 271.
Talebe, 41, 46, 67, 69, 78, 90, 104, 117, 118, 199, 314, 359.
Talim ve Terbiye Dairesi, 299.
Tan, 21.
Tarih, 58, 95, 101, 106, 117, 131, 156, 192, 284, 299, 301, 319, 320, 349, 359, 362, 363.
Tarihi, - hadiseler, 148, - yakınlık, 317, - zafer, 69.
Tarlalar, 284.
Tarsus, 371.
Taşçızade Ömer Hulusi Bey (Kayseri Ticaret Odası Reisi), 272.
Taşucu, 189, 190.
Tayyare, 93, 106, 109, 211, 243, 263, 301, 355, 371, - Bayramı, 372, -cilik, 263.
Tayyare Cemiyeti, 93, 187, 259, - Kongresi, 93, 259.
Tebaa, 320, 322.
Tecavüz, 57, 79, 181, 297, 321.
Tedrisat vergisi, 297.
Tekaüt Kanunu, 194.
Tekirdağ, 270, 371, - halkı, 271.
Telgraf, 23, 108, 123, 125, 126, 128, 136, 138, 145, 160, 166, 174, 184, 189, 190, 195, 201, 203-205, 209, 213-215, 227, 230, 231, 251, 253, 260, 262, 268, 269, 273, 274, 276, 277, 281, 286, 288, 289, 291, 294, 295, 303, 305, 307, 309, 310, 313, 314, 323, 324, 329, 333, 334, 336, 338-341, 344, 360, 368, 372, 377, 380, 381, -hane, 295, -name, 22, 23, 26, 100, 123, 125, 152, 153, 160, 175, 183, 187, 204, 217, 229, 239, 243, 246, 247, 249, 262, 274, 276, 295, 307, 311, 326, 338, 344, 358, 375, 376.

Telsiz, 216.
Terakkiperver, - Cumhuriyet Fırkası, 234, - Fırka, 235-237, 239, 242, - mebusları, 238, - reisleri, 240.
Terbiyei Bedeniye Yurdu, 295.
Terzi Cemiyeti, 61.
Teşkilat, 65, 102, 116, 187, 220, 223, 237 239, 245, 256, 263, 282, 297-299, 322, 351, 354, 378.
Teşviki Sanayi Kanunu, 298.
Tevfik (Bıyıklıoğlu) Bey (Riyaseticumhur Başkâtibi), 120, 123, 194, 263.
Tevfik Bey (Bozüyük Valisi), 191.
Tevfik Bey (Denizli Cemiyetler Birliği Cemiyeti Reisi, Mühendis).
Tevfik Bey (Ertuğrul Valisi), 295.
Tevfik Bey (Erzurum Ticaret Odası Üyesi), 125.
Tevfik Bey (Şarki Karahisar Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi, ticaret erbabından), 371.
Tevfik Bey, 257.
Tevfik Fikret (Sılay) Bey (Konya Mebusu), 370.
Tevfik Fikret (Şair), 70.
Tevfik (Koperler) Kâmil Bey (İstanbul Mebusu), 369, 380.
Tevfik Rüştü (Aras) Bey (İzmir Mebusu, Hariciye Vekili, Doktor), 35, 159, 215, 218, 263, 370, 382.
Tıp, - Birliği, 340, - Medresesi, 351.
Ticaret, 105, 180, 205, 286, 297, 300, 303, 365, 369, 371, - antlaşması, 300, - Kongresi, 275, - Odaları Kongresi, 303, - Odası, 109, 125, 270-272, 316, 324, 370, 371, - ve Sanayi Odası, 287.
Ticaret Kanunu, 103, 287.
Ticari, - hayat, 103, - menfaatlar, 144, - muamele, 301, - münasebet, 124, 173, - saha, 112, 261, - şirketler, 298.
Tiyatro sanatçıları, 212.
Tokat, 371.
Topçu, 121.
Toplum, 38, 47, 74, 104, 178, 297, 304, 349, - hayatı, 118, - işleri, 299, -lar, 252, - teşkilatı, 299.
Toplumsal, 285, - afetler, 299, - bünye, 296, - felaket, 322, - gelişme, 59, 349, - hastalık, 102, - hayat, 67, 70, 287, 296, 301, - noksanlar, 103, - seviye, 106, - yardım, 299.
Toprak, 182, 283, 298, 320, -lar, 59, - sevgisi, 181.
Trablusgarp, 181.
Trabzon, 258, 371, - Cumhuriyet Halk Fırkası, 99, 371, -lular, 99, - Ticaret Odası, 371.
Trakya, 270.
Tren, 80, 185, 218, 219, 226, 243, 263.
Tulumbacılar, 282.
Tunalı Hilmi Bey (Zonguldak Mebusu), 101, 105, 297, 298, 301, 371.
Turak İstasyonu, 80.
Turne, 212.
Tutuklama, 233, 235, 241.
Tutuklanma, 223, 225, 227, 236, 237, 239, 255.
Tutuklu, 240, 256, -lar, 234, 236 241.
Tüccar, 191, 271, 316, 322, 369, 371.
Tüketim vergisi, 301.
Türbeler, 30.
Türk, 21, 53, 70, 87, 108, - Anonim Şirketi, 274, - bağımsızlığı, 363, - camiası, 79, 117, 181, - Cumhuriyeti, 100, 364, - devleti, 103, 362, - gençliği, 277, 282, 295, 305, - hükümeti, 112, - ırkı, 284, - inkılâbı, 116, 164, 178, 263, 307, - kadını, 69, 333, - kültürü, 181, -ler, 33, 104, 176, 299, - lokantacıları, 32, -lük, 249, 297, 307, - milleti, 37, 38, 65, 66, 90, 102, 106, 112, 117, 124, 131, 148, 156, 164, 173, 178, 181, 187, 211, 229, 245, 246, 249, 250, 261, 283-285, 297, 301, 302, 304, 306, 349, 359, 363, 364, - milliyetçisi, 181, - milliyeti, 116, - muallimleri, 152, 311, - musikisi, 178, - ordusu, 58, 79, 89,

-Rus dostluğu, 178, - sancağı, 298, - sporculuğu, 285, - şairi, 371, - tarihi, 349, 359 362, - tayyarecileri, 263, - toplum hayatı, 118, - toplumu, 122, - toprakları, 59, - ülkesi, 307, - vatanı, 349, 364, - yurdu, 79.
Türk Ocağı, 24, 28, 30, 40, 45-48, 50, 52, 57, 61, 62, 87, 94, 100, 109, 113, 155, 158, 166, 171, 182, 199, 217, 245, 270-272, 295, 316, 329, 330, 334, - Kurultayı, 181.
Türk Gençliği Teali ve Teavün Cemiyeti, 277, 295, 305.
Türk Musevi Cemaati, 108.
Türk Ressamlar Cemiyeti, 150.
Türk Talebe Birliği, 314.
Türk Tarihi, 369.
Türk Tayyare Cemiyeti, 93, 106, 109, 211, 301, 355, 371, - Kongresi, 187.
Türk Ticaret ve Sanayi Bankası, 180.
Türk Sözü, 371.
Türkçe, 119, 138.
Türk-Ermeni Teali Cemiyeti, 115.
Türkiye, 34, 81, 100-103, 105, 106, 117, 121, 124, 138, 140, 142, 161, 163, 173, 176, 181, 183, 196, 206, 207, 214, 253, 257, 258, 265, 279, 280, 284, 292, 293, 296, 299, 318, 321, 357, 367, 369, 370, 374, 383, - Cumhuriyeti, 22, 23, 29, 31, 35, 60, 96, 104, 108, 122, 130, 132, 133, 136, 140, 141, 143, 145, 147-149, 159, 169, 170, 172, 179, 188-190, 193-195, 197, 198, 200, 201, 203-207, 209, 214, 215, 222, 223, 225, 227, 228, 230-234, 236, 238, 242, 251, 255, 258, 264-266, 268, 278, 292, 306, 326, 346, 348, 360, 373, 382, - Cumhuriyeti Hükümeti, 144, 164, - devleti, 294, - Eczacıları, 213, - halkı, 50, 107, - hükümeti, 112, - milleti, 112, 293, 294.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, 58, 62, 69, 83, 101-106, 118, 121, 128-130, 141, 181, 196, 197, 206, 207, 214, 236, 257, 258, 265, 279, 280, 284, 286, 296-298, 300-302, 304, 322, 330, 362, 364, 365, 367, 369, 370, 374, 375, - Kütüphanesi, 238.
Türkiye Amele Teali Cemiyeti, 286, 295.
Türkiye Hilali Ahmer Cemiyeti, 299.
Türkiye İdman Cemiyetleri, 375, - İttifakı, 273, - İttifakı Teşkilatı, 282, - İttihadı, 285.
Türkiye İş Bankası, 154.
Türkiye Muallimler Birliği, 110.
Tütün, - meselesi, 363, - Şirketi, 31, - tekeli, 363.

Ulubor, 316.
Ulucak, 57.
Umum Ayakkabıcı Sanatkâran Cemiyeti, 295.
Urfa, 311, 371.
Urla gençleri, 254.
Uşak, 167, 370, -lılar, 78.
Uşak Cumhuriyet Halk Fırkası, 78.
Uşak Şefkat Yurdu, 79.
Uşak Türk Ocağı, 166.
Uzakdoğu devletleri, 300.
Uzunca köyü, 22.

Ülke, 307, 322.
Üretim, 298.
Üsküdar Cumhuriyet Halk Fırkası, 43.
Üye, 28, 45, 85, 101-106, 109, 125, 128, 134, 162, 166, 181, 184, 196, 272, 267, 270, 271, 273, 275, 282, 299, 304, 316, 322, 351, 362, 369-371, -ler, 165, 187, 188, 197, 213, 232, 234, 236, 260, 262, 296, 297, 301, 330, 331, 336, 344, 354, 365, -lik, 367.

Vakit, 368.
Van, 368, 369, 371.
Vapur, 55, 199, 208, 216, 218, 224, 356, 361.
Varşova, 268.
Vasıf Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası, Bursa Mutemedi), 370.

Vasıf Bey (Kasımpaşa Mutemedi), 329.
Vatan, 79, 101, 123, 160, 212, 284, 298, 363, 364, 372, - aşkı, 285, - evladı, 302, -ın ihtiyaçları, 134, -ın imarı, 349, -ın korunmuşluğu, 301, -ın kurtuluşu, 264, 265, -ın mukadderatı, 362, - müdafaası, 282, -sız, 318, - şehitleri, 377.
Vatandaş, 101, 102, 106, -lar, 52, 104, 160, 211, 229, 244, 296, 301, 320, 349, 362-364, 367, 374.
Vatani, - mesai, 334, - mesele, 235, - vazife, 284, 290.
Vatanperver, 135, 192, 285, -ler, 300, -lik, 132, 283.
Vatanperverane, 191.
Veled (İzbudak) Bey (Kastamonu Mebusu, edip), 370.
Vergi, 106, 297, 301, 363.
Veteriner bkz. Baytar.
Veteriner Hekimleri Dostluk Cemiyeti bkz. Etıbbai Baytariye Muhadenet Cemiyeti.
Vicdan Alevleri, 120.
Vilayet, 21, 52, 91, 97, 109, 128, 145, 165, 167, 218, 227, 267, 270, 271, 282, 316, 319, 323, 327, 353, 368, 370, 371, 378.
Viyana, 108.

Yabancı, 53, 322.
Yahudi, 318, - kavmi, 317, -ler, 317, 318.
Yahya Bey (Malatya Ticaret Odası Delegesi), 271.
Yahya Galip (Kargı) Bey (Kırşehir Mebusu), 370.
Yahya Kemal Bey (Türkiye Lehistan Ortaelçisi), 197.
Yahya Kemal Bey (Varşova'da Türkiye Cumhuriyeti Sefiri), 268.
Yakup Bey (Beyoğlu Türk-Ermeni Tealı Cemiyeti Reisi Sanisi, Doktor), 115.
Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) Bey (Mardin Mebusu), 370.
Yakup Şevki (Subaşı) Paşa (Yüksek Askeri Şûra Üyesi), 134.
Yalvaç Belediyesi, 316.
Yaşar (Özey) Bey (Manisa Mebusu), 370.
Yat, 361.
Yazar, 165, 218, 368, 368-370.
Yazı inkılâbı, 98.
Yenibahçe, 98.
Yeniköy köyü, 22.
Yenişehir Türk Ocağı, 329.
Yeşilay bkz. Hilali Ahdar Cemiyeti.
Yol, - inşası, 296.
Yol Kanunu, 297.
Yozgat, 96, 371.
Yukişi Obata (Japon Sefiri), 124.
Yunan, -lılar, 319, - milleti, 319, - Sefiri, 308.
Yunanistan, 100, 176, 299, 300, 308, -ın milli uyanışı, 321, - Reisicumhuru, 308.
Yunus Nadi (Abalıoğlu) Bey (Menteşe Mebusu, *Cumhuriyet* Gazetesi Sahibi, Başyazarı), 371.
Yurt, 185.
Yusuf Akçora Bey (İstanbul Mebusu), 369.
Yusuf (Başkaya) Bey (Denizli Mebusu), 369.
Yusuf Bey, 236.
Yusuf Kemal (Tengirşenk) Bey (Sinop Mebusu, Hariciye Vekili), 371.
Yüksek Askeri Şûra, 134.

Zabıta, 240, 241, 378, - teşkilatı, 378.
Zafer, 69, 74, 94, 95, 120, 264-266, 319, 359, 362, - Bayramı, 372, -ler, 58, 240, - Perisi, 57, - takı, 57.
Zamir (Damar Arıkoğlu) Bey (Adana Mebusu, çiftçi), 368.
Zehra Hanım, 139.
Zekai Bey (Türkiye Moskova Büyükelçisi), 218, 369.
Zeki Mesut Bey (Mektebi Mülkiye Müdürü), 360.
Zeki Mesut Bey (Türkiye Cumhuriyeti Berlin Sefareti'nde Müfettiş), 108.
Zeki Ziya Bey (Konya Tıp Birliği Reisi), 340.

Zengin vatandaşlar, 104.
Zerdüştiler, 318.
Zeybek, 150, 151.
Zeybek dansı (Zeybek raksı), 67-69.
Zırhzade Ali (Zırh) Bey (Rize Mebusu), 371.
Ziraat, 102, 103, 170, 188, 205, 270, 365, 369, 370, - Mektebi, 77, 371, - mektepleri, 298, - memleketi, 271, 298.
Ziraat Bankası, 370.
Ziraat Odası, 109.
Zirai, - faaliyet, 298, - hayat, 270, - saha, 298, - teşebbüs, 271, - teşkilat, 298, - vasıtalar, 103, - vaziyet, 165.
Ziya (Yusuf İsfendiyaroğlu) Bey (Çankırı Mebusu), 369.
Ziya (Ahmet Hatipoğlu) Bey (Çorum Mebusu, Mühendis), 369.
Ziya Bey (Gemlik Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi, Bursa Belediye Reisi), 36.
Ziya Efendi (Topçu Yüzbaşısı), 121.
Ziya Gevher Bey (*Hâkimiyeti Milliye* yazarı), 368.
Ziya Hurşit Bey (Lazistan Mebusu), 220, 226, 227, 234, 236, 238, 240, 241.
Ziya Nuri Paşa (İstanbul Etıbba Muhadenet ve Teavün Cemiyeti Kongre Reisi, Doktor), 336.
Ziyaettin Bey (İstanbul Mebusu), 370.
Ziyaettin Bey (Sivas Mebusu), 371.
Ziyaettin Mehmet Ali Bey (Buca Belediye Reisi), 368.
Zonguldak, 101, 105, 297, 301, 371.
Zorba, 80.
Zulüm, 53, 57. 79.

KİTAP